

LILIEN'S DICTIONARY

Part I:
ENGLISH — POLISH
in 40 Fascicles

PRICE: \$1.00 PER FASCICLE

JANUARY 1, 1950
Next Issue July 1, 1950

Due in 10 days in currency
or by money order or check
to the order of

FASCICLE XVII
floating kidney
— gametogenesis

WYDAWNICTWO SŁOWNIKA LILIENA
BOX 149, STEVENS POINT, WIS.

Ernesta Liliena SŁOWNIK

Część I:
ANGIELSKO — POLSKI
w 40-u Zeszytach

CENA ZESZYTU: \$1.00

1 STYCZNIA 1950
Następny Zeszyt
1 Lipca 1950

Płatna w ciągu 10 dni gotówką albo
przekazem pocztowym lub czekiem
na zlecenie

ZESZYT XVII
floating kidney
— gametogenesis

WYDAWNICTWA SŁOWNIKA LILIENA
BOX 149, STEVENS POINT, WIS.

br. 31822

floating kidney, med. ob. **floating**, adj. 5).

f. light, mar. latarnia morska umieszczona na okręcie w miejscu nad podwodnymi skałami; także podobne światło na pławie, ob. **buoy**.

f. liver, med. ob. **floating**, adj. 5).

f. policy, ubezpiec. polisa asekuracyjna morska ubezpieczająca rozmaite przedmioty i ewentualności bez wymienienia nazwy okrętu i ubezpieczonych przedmiotów i ich wartości, pozostawiając szczegóły do przyszłego oznajmienia (w ramach ogólnych warunków ubezpieczenia) stosownie do faktycznego stanu rzeczy istniejącego w chwili ewentualnego wypadku.

f. ribs, anat. ob. **floating**, adj. 4).

f. stream, strumień spławny na kłody.

f. supply, ustawicznie zmieniający się stan zapasów.

float road, (Luizjana) droga przecięta w lesie w taki sposób, by woda mogła zabrać zwalone kłody do spławu.

floatsman, robotnik polerujący marmur itp. trzymając kamień na wirującym stole.

floatstone, s. (flo't-ston, Ang. steun) min. rodzaj opalu w klasie tlenków.

floaty, adj. (flo'ti) lekki, wznośzący się, unoszący się na wodzie.

floc, s. (flak) chem. fiz. kłacek utworzony ze zbitcia się drobnitkich zawieszonych cząsteczek, ob. **floccule**, (I) **flock**.

floccilation, s. (-silej'szn) med. bezprzymiotne skubanie pościeli (w gorączce), także **floccitation**.

floccose, adj. (-koz') kłakowaty, włóknisty, kosmaty, wełnisty, włosisisty; bot. mający pęk wełnistych włosów; -ly, adv. (-li) w kłaczkach, w zbitych kulkach włosienia lub włókna.

flocculant, (-kiulent) roln. tworzący kłaczki, jak np. wapno nawozowe w ziemi glinowej.

flocculate, adj. (-lejt) mający czubki włosów.

floccule, s. (flak'juł) kłacek z włókna.

flocculence, s. (-ens) 1) kłakowatość; 2) wygląd przedmiotu kłakowatego; tłustawy lub woskowaty wpływ wydzielin włosków owadów owłosionych.

flocculent, adj. 1) wełnisty, kłakowaty z wyglądu; 2) składający się z drobnitkich kłaczków, np. osad kłakowaty; 3) zool. pokryty włoskami włóknistymi jak niektóre mszyce; s. czynnik nadający wygląd kłakowaty; -ly, adv. (-li) kłakowato.

flocculose, adj. zbity w drobnitkie kłaczki; por. **floccose**, adj.

flocculus, s. (fla'kiules) pl. -li (-laj, na kont. eur. -li) 1) kłacek z włókna, z włosków itp.; 2) anat. mały nieregularny wyrostek pod powierzchnią każdej półkuli mózdzka, kłacek; konar kłaczka **PEDUNCULUS FLOCCULI**; 3) astr. kłaczaste masy chmur wapnia, wodoru i innych pierwiastków widocznych w atmosferze słonecznej przez spektroheliograf (aparatus do obserwowania widma słonecznego); 4) zool. puszek cienkich włosków na nogach niektórych owadów.

floccus, s. (fla'kes) pl. **floci** (flak'si, na kont. eur. flok'ci, we Włoszech flocc'czy) 1) kosmyk włókna lub włosów lub coś podobnego do kępki włosów na końcu ogona niektórych ssaków; 2) bot. czubek wełnistych włosków, strzępki (**hyphae**) lub część grzybni (**mycelium**) grzyba; 3) zool. pierwszy puszek młodego ptaka.

(I) **flock**, s. (flak) 1) kędzior lub kosmyk włosów, wełny, włókna itp.; 2) kłaki wełniane i bawełniane do tapicerowania mebli; 3) a) króciutkie włókienka wełny strzyżone z kutnerowego sukna, używane do nadania wagi towarom wełnianym, do pokrywania tapet by im nadać wyglądu tkaniny; b) kutner roślinnych włókien używany w tym samym celu; 4) pierzyna wypełniona kłakami; 5) = **floc**, chem. fiz.

(II) **flock**, s. 1) gromada (ludzi), stado (koni, ptaków itp.), trzoda (bydła, w szcz. owiec); 2) kość. ovczarnia Chrystusowa, ogół chrześcijan i ich stosunek do duszpasterza; 3) trzódka rodzinna, dzieci w stosunku do rodziców; 4) zbiór np. książek wydanych w jednym sezonie, obrazów wystawionych w jednym sezonie, gromada ich autorów i twórców itp.

(III) **flock**, s. patol. rośl. choroba grzyba polegająca na twardnieniu płytek na dolnej stronie czapki.

flock, vi. gromadzić się, tłoczyć się, np. **when 30 years old Dickens came to the United States, endless crowds flocked to hear him; birds started to f. together soon to depart**; vt. zgromadzić, spędzić na jedno miejsce.

f. book, chów byd. notatnik hodowcy owiec.

f. duck, St. Zj. = **scaup duck**, ob.

flocker, s. (flo'ker) robotnik który przykleja puszek do tapet, ob. (I) **flock**, s. 3) a).

flockman, s. (-men) kierownik trzody.

flockmaster, s. (-mas'ter) właściciel trzody.

flock mating, chów drob. trzymanie stada drobiu domowego obojga pici razem bez kontroli; ob. **pen m.**, **stud m.**

flocky, adj. ob. **floccose**.

floccoon, s. (flok'u'n) zool. miękka tłusta wydzielina woskowa skóry niektórych owadów.

floe, s. (flo') kra, lód na wodzie.

floeberg, s. (-berg) lodowiec na wodzie.

floe rat, f. **flat**, zool. foka płn. wód **PHOCA HISPIDA** z białymi pasmami, także **ringed seal**.

flog, s. (flog) 1) chłosta; 2) odgłos chłostania.

flog, vi. powiewać gwałtownie na wietrze, jak np. żagiel; vt. smażyć, chłostać batem, trzcina, pasem; **to f. a stream** wrzucać wedkę z kolei kilkakrotnie; **to f. a dead horse** usiłować zainteresować ponownie dysku-

sja na załatwiony temat; **to f. round** lub **through the fleet** hist. pedzić skazańca między dwoma rzędami chłostających majtków całej floty; najpotworniejsza kara potwornych dyscyplin okrętowych owych czasów (niezbyt dawnych).

floggable, adj. (fla'gebi) zasługujący na chłostę.

flogger, s. (fla'gör) 1) kto lub co chłoszcze, w szcz. młotek albo kleпка do rozpoczęcia szpuntu beczki; 2) brydż. kartka do zapisywania wygranych i przegranych każdego z grających po zakończeniu robra; 3) hutn. robotnik odbijający luźny piasek od odlewu świeżo wyjętego z formy.

flogging, s. (-in~) chłosta, smaganie, chłostanie, cięgi, plagi, dyscypliny (pl.), biczowanie.

flogmaster, s. (flag'master) hist. kalefakt, osoba wykonująca karę chłosty; ob. tom I „Popioły” (1904) Zeromskiego (1864—1925).

flokite, s. (fla'kajt) min. **flokitt**, sylikoid rzędu wodorokrzmianów, w grupie dzeolitów (Ca, Na₂) Al₂ Si₂ O₂₂. 6H₂O; Islandia.

flong, s. (flang) druk. flan, arkusz przygotowany do robienia stereotypu (odbitek z formy strony drukowanej lub tp.); kilka arkuszy cienszego papieru na podłożu grubszego kartonu.

flood, s. (flöd) 1) wielka ilość płynącej wody, strumień, potok; w szcz. powódź, zalew, wylew, potop; 2) przypływ morza, przec. odpływ; 3) woda, morze, żywioł wodny; 4) przen. zalew, coś co napływa z wielkiej ilości i ustawicznie, np. nadmiar podaży na targu, oslepiająca masa światła itp., nieskończony strumień lawy itd.; 5) med. niezwykle obfity upław menstruacji; ob. **ebb**, **freshet**, **inundation**, **tide**; **the Flood** potop opisany w biblii i w legendach wielu narodów, którego pozostałością mają być lodowe masy na obu biegunach.

flood, vi. 1) lać się, zalewać, występować z koryta rzeki; 2) med. mieć gwałtowny upław lub krwotok maciczny po porodzie; vt. 1) zalać, zatopić, nawiedzić powodzią; 2) zalać rolną ziemię, np. dla irygacji, dla obrony przeciw nieprzyjacielowi, np. plan obrony Niderlandów; 3) przen. zalać kraj tanim towarem, bezwartościową walutą; 4) zalać sztuczny kanał lub tamę przez nagły napływ wody, ob. **splash**, w celu spławienia kłoców, ob. **flood dam**; 5) mar. wpuścić pewną ilość wody morskiej do okrętu, ob. **floodcock**; 6) naft. zalać naftową warstwę piaskowca wodą, by wypędzić wodą olej skalny w górę; **to f. out** 1) przepłukać, spłukać; 2) zniszczyć przez powódź, porwać prądem powodzi.

floodcock, s. (flöd'kak) mar. kurek (na wypadek potrzeby) dopuszczający wodę morską do magazynu prochu na okręcie.

flood dam, inż. tama z urządzeniem do zalania jej wielką ilością wody na czas spławiania transportu kłód, ob. **flood**, vt. 4).

flooded, adj. (flö'dyd) zalany, pokryty wodą, będący pod powierzch-

chnię wody; **f. box**, **f. gun**, **bot.** rozdręby australijskie bogate w soki, gumy itp.

floodgate, s. ('-gejt) mar. 1) wrota przypływowe (pl.) do regulowania przypływu wody przez służę; przen. możliwość i sposób zapobiegania niepożądanym wypadkom; 2) ilość wody przepuszczonej lub wstrzymanej przez takie wrota; także **floodhatch**.

flooding, s. zalanie, ob. **flood**, vi. 2), 3), 4), 5), 6).

floodlight, s. (-lajt) sztuczne oświetlenie (placu sportowego itp.) do stopnia słonecznej jasności.

floodmark, s. ('-mark) znak umieszczony przez władze publiczne na brzegu rzeki lub tamy, wskazujący normalną wysokość poziomu wody i poziomu najwyższego, **high-water mark**, którego przekroczenie prowadzi do powodzi.

floodometer, s. (-omi'tör) przyrząd do mierzenia poziomu wody w czasie powodzi.

flood tide, (f. tajd) a) fala przypływu, **przec. ebb t.**; b) najdalszy przypływ w ciągu miesiąca księżycowego, **przec. neap t.**

floodtime, s. sezon powodzi.

floodwater, s. fale powodzi.

floodway, s. ('-uej) kanał przegotowany na wypadek powodzi w celu odprowadzenia nadmiaru wody.

floodwood, s. drewno spławiane przez białawy powodzi wraz z częściami budynków itp.

floor, s. (flo'r) 1) podłoga, posadzka, **inlaid f.** parkietu (pl.); ta część pokoju na której stoi się; 2) stąd dolna część każdej próżnej części, np. dno pieczary, morza, spód kanału; **f. of dock** dno doku, **f. of lock** dno śluzy; 3) piętro, kondygnacja; **ground f.** albo **first f.** parter, **amer. second, third, fourth f.** = eur. pierwsze, drugie, trzecie piętro; **garret f.** (= attic) strych, poddasze; ślepa podłoga, **blind bottom**; 4) płaszczyzna lub platforma po której chodzi się, np. **f. of a bridge**; 5) brow. porcja jęczmienia wysypana w celu kielkowania; 6) geol. skała leżąca pod warstwą złoży; 7) giełda. sala w której członkowie giełdy przeprowadzają transakcje i do której nie jest dozwolony wstęp nieczłonkom; 8) gór. pozioma przestrzeń podziemna użyteczna do eksploatacji; 9) lot. warstwa rozrzedzonego powietrza nie nadająca się dla człowieka do latania; 10) okr. pozioma część kadłuba statku po obu bokach stępki; 11) parl. część sali parlamentu przeznaczona jedynie dla członków Izby; **to have the f.** mieć głos, przemawiać w Izbie; głosu udziela przewodniczący w Izbie Gminu obrany przez Izbę i zatwierdzony przez Króla Anglii **speaker**, w Sejmie w Polsce marszałek Sejmu obrany przez posłów, w St.Zj. **speaker** obrany przez posłów; w Izbie Lordów w Ang. zwyczajnie lord-kancelarz, **lord-chancellor**, a gdy zgłasza się w Izbie Lordów kilku mówców jednocześnie, o porządku ich dopuszczenia do głosu decyduje Izba; w Senacie w Polsce marszałek Senatu, w St.Zj. Wiceprezydent

St.Zj. albo w jego zastępstwie obrany przez senatorów **president pro tempore**.

floor, vt. 1) zaopatrzyć w podłogę, pokryć podłogą, posadzką, parkietami; 2) sport. położyć przeciwnika na obie łopatki, zwyciężyć (acc.), pobić (acc.), uciszyć (acc.); 3) wysypać na podłogę np. ziarno do suszenia albo kielkowania; 4) położyć (np. obraz) na podłodze dla obejrzenia.

floorage, s. pozioma przestrzeń użytkowa (w budynku fabrycznym, biurowym, handlowym).

floor broker, (f. bro'ker) agent giełdowy, sensal, działający na giełdzie (**on the floor of an exchange**) na obcy rachunek.

f. clamp, **f. cramp**, **f. dog**, bud. zacisk do podłóg, przyrząd do ścisłego zwarcia deski podłogi przed przybliżeniem jej gwoździami do ślepej podłogi (**false bottom**).

floodcloth, s. ('-kłoż) 1) lino-leum do pokrycia podłogi; 2) ścierka do zmywania podłogi.

floorer, s. (flo'rer) 1) robotnik kładący podłogę; 2) coś co dokucza lub zajmuje myśli w przykry sposób.

floor hanger, (f. hen'ger) bud. żelazna wspornica w ścianie pod koniec belki poprzecznej pod podłogę.

flooring, s. ('-in~) 1) platforma, podłoga, chodnik; 2) materiał na podłogę.

f. saw, piłka ręczna z zębami po obu stronach i na skrajce końcowym używana do wcinania w podłogę, toruje sobie sama drogę bez świderka lub tp.

f. knob, galka, zazwyczaj pokryta kauczukiem i przysrubowana do podłogi w celu zatrzymywania drzwi przy otwieraniu bez uderzenia o ścianę.

f. lamp, lampa z abażurem, przenośna, stojąca na podłodze, sięgająca wysokości do 175 cm.

f. leader, w parlamencie ang. i we wzorowanym na nim Kongresie St. Zj. obrany przez partię kierownik stronnictwa w Izbie; wygłasza urzędowe oświadczenia stronnictwa, zagaja dyskusję w sprawach szczególnej wagi i kieruje strategią stronnictwa; ob. **whip**.

floor-load, s. (f. lo'd) bud. ciężar jaki dźwiga podłoga budynku.

floorman, s. (f.'men) pl. -men (-men) 1) osoba zajmująca się utrzymaniem czystości i porządku na piętrze budynku handlowego lub biurowego; 2) w kuźni pomocnik zdejmujący stare podkowy, czyści kopyta i przybija nowe podkowy; 3) w St.Zj. = **floorwalker**.

floor pit, zagłębienie pod maszyną, poniżej poziomu podłogi, aby ułatwić oganianie po części pod maszynę.

f. plan, bud. poziomy przekrój każdego piętra budynku wykazujący grubość ścian i przepierzeń przejść, otworów itp.

f. plate, bud. płyta metalowa stanowiąca część podłogi, w szcz. budynku fabrycznego lub handlowego.

f. trader (f. trej'der) giełda. członek giełdy kupujący i sprzedający

na giełdzie papiery na własny rachunek; **przec. f. broker**.

floorwalker, s. (f.'uo'ker) St.Zj. urzędnik firmy handlowej zajmujący się nadzorem piętra w ciągu godzin handlowych; udziela informacji, załatwia dśskretnie aresztowanie złodziei kradnących towar. **porodzi** w mig i cicho wszelkie reklamacje niezadowolonego klienta i spaceruje po całym piętrze pozornie nic nie robiąc.

floorway, s. (f.'uej') bud. most. system podłogi mostu i połączonych z nią budowli i konstrukcyj.

flop, (flap) s. 1) chlapnięcie, uderzenie czymś płaskim i szerokim, jak np. ryba ogonem, ptak skrzydłem; 2) odgłos cieczy uderzającej w transporcie o wnętrze butli, beczki itp.; 3) pot. miękki kapelusz z szeroką kresą wywijającą się za każdym krokiem; 4) gw. niepowodzenie w interesie; interes niefortunny; osoba dotknięta niepowodzeniem; 5) gw. łóżko lub krzesło, gdzie można zwałić się czyli chlapnąć bez ceremonii.

flop, gw. chlapnąć, ob. **flop**, s. 1—5.

flophouse, s. (flap'auz) gw. tani dom noclegowy; ob. **dossman**.

Flora, s. (flo'ra) 1) mit. rzym. Flora, bogini roślinności, czczona uroczystością **Floralia** 28 kwietnia, zabawami i tańcami od najdawniejszych czasów; 2) żeńskie imię własne, Flora, zdr. **Flo**, **Florinda**; 3) f. flora, królestwo roślinne; (fauna i f. zwierzęta i rośliny); 4) astr. Flora, asteroida nr. 8, odkryta w 1847.

floral, adj. (flo'rel) 1) kwiatowy, kwiecisty; 2) f. dotyczący Flory; **f. emblem**, kwiat jako godło kraju, stanu itp., ob. **state flower**.

Floral Games, (flo'rel gejms) hist. fr. igrzyska kwiatowe, rozpoczęte przez trubadurów prowansalskich w Tuluzie w r. 1324. rejestrowane w r. 1684 jako Académie des Jeux Floraux (akademii de żo'floro'), wytrwały z przerwą od 1789 do 1806) po dziś dzień; nagrodę doroczną stanowi złotolity kwiat.

floralize, vt. (flo'relajz) poet. ukwiecić, ubrać kwiatami.

floral leaf, płatek kwiatu.

florate, adj. (florejt') bot. mający kwiaty, przeważnie w połączeniach **biflorate**, **triflorate** itd.

Floréal, ob. **calendar** (Kalendarz Rewolucji Francuskiej).

Florence, s. (flo'rens) 1) Florentyna, żeńskie imię własne, zdr. **Flo**, **Flossie**; 2) Florencja, miasto Firenze (fien'cej) w pñ. Włoszech; 3) przest. F. czerwone wino tokańskie; 4) f. rodzaj jedwabnego materiału; 5) bot. koper włoski czyli fankuł **sweet fennel** **FENICULUM CAPILLAREUM**, Gilib.

Florence brown = **Van Dyke red**.

F. flask, gruszkowata flaszka z długą szyjką w plecionce używana do sprzedaży oliwy i wina.

F. leaf, liść metalowy używany do dekoracji.

Florentine, adj. (flo'rentin) florentyński, z Florencji; s. kolor ognisto-czerwony.

Florentine experiment, eksperyment florentyński, dowodzący że ciecz nie da się podnieść przez ssanie powyżej pewnej granicy (np. woda do 34 stóp, ok. 10.36 m.); wykazany rzekomo Galileuszowi przez robotników florentyńskich.

F. marble, waza, statuetka itp. z prawie całkiem białego alabastru włoskiego.

F. school, ob. **Tuscan school**.

florentium, s. (flore'n'sziom) chem. = **illinium**.

flores, s. pl. (flo'ris) apt. i chem. kwiaty, płatkowata lub proszkowata postać środków leczniczych i związków chemicznych, otrzymywana jako napary INFUSUM i odwary DECOCTUM i w drodze sublimacji.

florescence, s. (flore'sens) kwitnienie, florencjacja; pora kwitnienia, ob. **anthesis**; kwitnienie; -scent (-sent) adj. kwitnący.

florescence, s. apt. czysta esencja wonnego kwiatu.

flores sulphuris, (flo'ris sol'fiuris) kwiat siarczany.

floret, s. (flo'ryt) 1) bot. kwiatek, kwiatulek; 2) floret, tępa broń do ćwiczeń szermierczych (pchnięciem).

floriation, s. (-ej'szn) dekoracja kwiatowa.

floriculture, s. (-koł'czör) hodowla kwiatów; -rist hodowca kwiatów, kwiecierz, ogrodnik.

florid, adj. ('-rid) 1) kwietny, kwiatowy. ozdobiony kwiatami, okwiecony; 2) kwiecisty, ozdobiony retorycznymi lub muzycznymi zwrotami; 3) rumiany, zdrowy, np. wygląd countenance; adv. -ly, (-li) kwieście; -ness, s. (-nes) kwiecistość (wymowy, kompozycji).

Florida, s. (flo'rida) Floryda, stan pld.-wsch. Stanów Zjednoczonych przyjęty w r. 1845 jako 27-y; przydomek: **Peninsula State**; godło: kwiat pomarańczowy; motto: **In God We Trust**; **F. earth**, ob. **Fuller's e.**; **F. quinine** = **Georgia bark**; **F. yew**, ob. **stinking cedar**; ob. **everglade**.

Floridian, adj. (flori'djen) florydzki, z Florydy; s. mieszkaniec lub mieszkanka Florydy.

floridity, s. (flori'diti) rumianość, rzekomość, kwitnawy wygląd.

floriferous, adj. (-ry'ferös) obficie kwitnący; -ly, adv. (-li) obficie kwitnąco; -ness, (-nes) bogactwo kwiatów, obfitość kwiatów.

florification, s. ob. **anthesis**.

floriform, adj. (flori'form) mający kształt kwiatu, kształtu kwiatu.

florigraphy, s. (flori'grefi) symbolika kwiatów w legendach ludowych i w literaturze.

florilegium, s. (florili'dziom) zbiór kwiatów, zieleń, opis flory.

Florimel, s. (fla'rimeł; miód kwietny) Florimela, postać z „**Faerie Queene**” Spencera (1552–1599), symbol łagodności niewieściej; **F's girdle** (-z gördl) pasek Wenery używany w ww. śr. jako dowód wierności małżeńskej.

florin, s. (flo'ryn) mon. florentyńska złota moneta z r. 1252, 54 gramów czystości .995; następnie pod

tą nazwą rozmaite monety angielskie i gdańskie, hiszp. hol., niem., ostatnia do 1892 srebrny floren austr. zwany **gulden** o wartości ok. 50 c. amer. a 2 sh. ang., także podwójny **double florin** wartości dolara.

floriparous, adj. ('-parös) r. kwiatorodny.

floriscopes, s. (flo'riskap), -ro -, przyrząd do badania kwiatów.

Florissant, s. (flo'risent; od **Flo-rissant**, Colo.) geol. dotyczący formacji wczesnego trzeciorzędu w South Park, Colo., znamiennej obfitością kopalnych owadów.

florist, s. ('-rist) ogrodnik, kwiecierz, kwiecarka, hodowca kwiatów, handlarz kwiatów.

floristic, adj. (florys'tik) kwiatowy, kwietny, dotyczący ozdób kwietnych, dotyczący flory.

floristics, s. pl. lecz w użyciu jako sing., ogrodnictwo, dział nauki fitogeografii, ob. **phytogeography**.

floristry, s. (flo'rystri) ogrodnictwo. zawód ogrodniczy, praktyka ogrodnicza.

florists' flower, 1) Ang. kwiat rośliny która już nie istnieje lub nie była uprawiana w pierwotnym stanie, np. dahlia, kamelia, mieczyk; 2) St.Zj. cięte kwiaty, np. róża, gwoździk.

florisugent, adj. (florisju'dzent) ssący miód z kwiatów (o niektórych ptakach).

floroon, s. (floru'n) ogr. rabata kwiatowa, rąbek grządkki.

-florous, przyr. (-flo'rös) ogr. -kwietny.

floruit, v. (flo'ru-it; l. kwitł) skrót: **fl.**, w użyciu o ludziach lub prądach społecznych, gdzie dokładna data nie jest wiadoma na określenie okresu rozkwitu, rozrostu, znaczenia itp., „około roku”.

florula, s. ('-rula) pl. -lae (-li) i -las (-las) flora określonej (niewielkiej) przestrzeni.

Floscularia, s. pl. (-lej'ria) zool. rodzaj wrotków **ROTATORIA**.

flos ferri, s. (flos fe'raj, na kont. eur. fe'ri; dosł. „kwiat żelaza”) min. odmiana aragonitu występująca w białych koralowatych kryształach w kruszcu żelaznym.

floss, s. (flos) 1) krótkie nitki surowego jedwabiu zanim odwinie się kokon do dłuższych nici zdalnych do nawijania; 2) nitka jedwabna. z tych krótkich nitek przędzona, używana do haftowania albo (owskowanego) do czyszczenia odstępu między zębami, **dental floss**; 3) lekka, puszysta substancja, np. jedwabista bawełna, jedwab roślinny itp.; 4) bot. jedwabiste pęki znamion wychodzące z pochew kolb kwiatostanowych kukurydzy.

floss, vi. i vt., szyc, wyszywać, haftować surowym jedwabiem.

floss thread, f. **yarn**, jedwabista nitka lniana używana do haftowania zamiast jedwabiu.

flossy, adj. ('-i) miękki, jedwabisty, puszysty.

flota, s. (flo'ta, hisz.) hist. flota wysyłana corocznie z Cadiz w Hisz.

do Vera Cruz w Meksyku po odbiór towarów z Amer. hisz.

flotage, s. (flo'tydz) 1) płynięcie na wodzie; możność utrzymania się na powierzchni wody; 2) zbiorowo: wszystko co płynie na wodzie, w szcz. okręty, flota; 3) nadwodna część okrętu; 4) opłata za przetransportowanie wagonu kolejowego na promie lub tratwie.

flotation, s. (-ej'szn) 1) puszczanie na wodę; płynięcie; umiejętność utrzymania na wodzie; 2) kup. sfiansowanie i puszczanie w ruch przedsiębiorstwa handlowego; 3) oddzielanie drobniutkich cząsteczek kruszcu nie na mocy ciężaru gatunkowego, a za pomocą ich względnej możności płynięcia dzięki preżeniu powierzchniowemu; 4) kanaliz. zbieranie substancji zawartych w cieczy przez korzystanie z różnic ich ciężarów gatunkowych i różnic ich zdolności pienienia się wskutek ewolucji gazu za pomocą chemikaliów lub ciepła.

f. gear, lot. zapasowe tryby samochodu lądowego umożliwiające utrzymanie się na wodzie.

flotilla, s. (floti'la) mar. flotyla, mała flota albo flota drobnych okrętów.

flotsam, s. (flat'sym) 1) pr. mor. okręt i jego ładunek pływający bezsilnie na morzu, przec. **jetsam** i **lag-an**; 2) przen. wszystko co płyne nie pędzone własną siłą (wrak, szczątki, spławizna), resztki rozbitego okrętu, drewno wszelkiego pochodzenia, rozbitki; przen. tłum wielkomijski, uchodzący wojenni, powodzianie, pogorzelcy itd.

flounce, s. (flauns) 1) falbana u spodnicy; 2) kłapa olstra; 3) nagły ruch, szarpnięcie się.

flounce, vi. rzucić się, wykonywać nagłe ruchy nerwowe; vt. obszywać falbaną.

flouncing, s. ('in~) materiał na falbany.

flounder, s. (flaun'dör) zool. flądra, ryba rzędu kostnoszkieletowych **TELEOSTEI** o ciele silnie z boków ściśniętym i oczach jednostronnie umieszczonych; **PLEURONECTES**: w Polsce **P. PLATESSA**, fladerka, do 90 cm. dł., **P. FLESUS**, flądra, zachodzi z morza daleko na górę rzek Łaby i Wisły; **P. LIMANA**, **P. MICROCEPHALUS**; w Anglii ten sam **P. FLESUS**; w Amer. **summer f. PARALYCHTIS DENTATUS**, **southern f. PAR. LETHOSTIGMUS** i **winter f.**, czyli **common flatfish PSEUDO-PLEURONECTES AMERICANUS**.

flounder, vi. poruszać się z trudnością, ciskać się jak ryba na ziemi albo koń po brzuch w błocie.

flour, s. (flaur) 1) mąka, miał z wszelakiego zboża, najwięcej z żyta i pszenicy, dalej z ryżu, kukurydzy, owsa; z kucharskiego punktu widzenia najcenniejsza mąka najbielsza pyłowana, pozbawiona otrąb (bran i shorts) zawierająca tylko skrobię i klej roślinny (starch i gluten) endospermy; ze stanowiska higienicznego najcenniejsza jest mąka niepyłowana zwana razową, pot. komiśną lub Grahama (**whole wheat**).

entire-wheat f. zawierająca pełną wartość pożywną ziarna; 2) podobny miał wszelkiego rodzaju, np. mączka kościana, mąka wapienna, mąka siarczana, mąka z drewna (trociny), proszkowana skała (najcięższy piasek); f. **mill** młyn.

flour. vt. 1) mleć zboże na mąkę; 2) posypać mąką, przyprószyć, omączyć; 3) łamać (rteć) na drobne części.

f. beetle, każdy wołczek mączny, chrząszcz żyjący w mące, kaszy itp. często niszcząc swoje środowisko do stanu zupełnej nieużyteczności; także **f. weevil**; ok. 10,000 gatunków, w szcz. rodzina czarnuchowatych **TE-NEBRIDÆ**; mącznik młynarek **meal worm TENEbrio MOLITOR**.

f. bolt, pytel.

f. copper = float copper.

flourish, s. 1) Szk. i pin. Ang. kwiaty na drzewie owocowym; 2) przest. kwitnienie, rozkwit; 3) przen. rozkwit, zdrowie, wygląd zdrowy, powodzenie; 4) muz. ozdobny pasaż muzyczny, np. fanfara; 5) ozdoba, upiększenie, np. mowy za pomocą zgrabnego dowcipu; 6) wywijanie o-rężem; 7) flores nakreślony piórem; cokolwiek zrobionego na pokaz.

flourish, vi. 1) przest. kwitnąć; 2) rość jako zdrowa roślina; powodzić się; rozwijać się bujnie (o roślinie), a także przen. np. o przedsiębiorstwie; 3) mieć powodzenie, rość majątkowo. w sławie itp., sięgać szczytu powodzenia, wpływów, itp.; 4) wykonać fantazyjne upiększenie utworu muzycznego w improwizacji, preludium itp.; 5) chwalić się, szczycić się; chełpić się; 6) mówić kwiecistym językiem; 7) robić giesty chełpliwe; 8) pisać floresami; vt. 1) zdobić, upiększać; 2) wymachiwać, wywijać (abl.); to **f. a sword** wywijać szablą.

f. mite, wołek aleuronowy **ALEU-ROBIUS FARINÆ** i wołek serowy.

f. moth, mól mączny nadśro-dziemnomorski **Mediterranean f.m. EPHESTIA KUEHNIELLA**, por. **meal moth**.

f. weevil, ob. **f. beetle**.

f. worm, gąsienica i poczwarka każdego wołczka mącznego; niektóre przechodzą kilka przeobrażeń jako gąsienica i kilka przeobrażeń jako poczwarka.

floury, adj. (-i) mączny, podobny do mąki, omączony.

flout, s. drwina, lekceważenie, obraża.

flout, vi. kpić sobie; vt. drwić z (gen.), lekcewiać (acc.).

flow, s. (flo') 1) płynięcie, spływanie, bieg (rzeki), potok wody. lawy, nafty; strumień; 2) zalew, w szcz. coroczne wystąpienie rzeki jak np. Nilu; przest. powódź; 3) potok myśli, potok słów; 4) przepływ cieczy w ciągu pewnego okresu czasu; ilość mleka wydanego dziennie przez krowę, udój; 5) tok, np. gładki tok spływających fałdów draperii; tok postępujących po sobie robót na linii kolejnego montowania, np. samochodu; 6) fiz. znamieny sposób poruszania się cieczy, t.j. płynów. gazów i twardych ciał stałych; 7) med. upływ, miesiączkowanie.

flow, vi. 1) płynąć, przepływać, wypływać, ciec, lać się; 2) wpływać, napływać, przebywać; 3) pochodzić; 4) rość jak fala przypiływu; 5) być pełnym, być liczny; 6) płynąć spokojnie bez zaburzeń; 7) płynąć w powietrzu, powiewać jak chorągiew; 8) med. miesiączkować obficie; vt. 1) lać, polewać; 2) zalewać, pokryć wodą lub inną cieczą; opryskać, np. obraz olejem; 3) hutn. przepłukać formę roztopionym metalem dla oczyszczenia z bąbli, nieczystości itp.; 4) mar. zluźnić żagiel od naporu wiatru; to **f. by heads** (ostudni naf-towej) wylewać od czasu do czasu.

flowage, s. (flo'ydz) zalew, wylew.

flower, adj. (flau'er) kwiatowy, np. **f. bud** pączek, **f. garden** ogród kwiatowy.

flower, s. 1) kwiat, część rośliny nasiennej zawierająca narządy rozrodcze; w powszechnym użyciu tylko o roślinach mających okwiat, np. nie stosujemy tej nazwy do traw, dębów, buków itp.; 2) kwiat, najcenniejsza i najpiękniejsza część, np. kwiat ry-cerstwa, kwiat młodzieży (dawniej: brak); w kwiecie życia, w najpięk-niejszym okresie życia; 3) pl. apt. kwiat, proszek, np. **flowers of sulphur** kwiat siarkowy; 4) pl. mie-siączkowanie, przest. III Mojż. 5:24; 5) każda roślina uprawiana dla pięk-ności kwiatu; 6) upiększenie. ozdoba, np. kwiat stylizyczny, kwiat kraso-mowy; 7) bot. ob. wyżej 1); kwiat w użyciu językowym powsze-dnim posiada: otoczkę zwaną okwia-tem, **perianth** często dzieloną na kielich, **calyx**, i koronę, **corolla**; pręcikowie, **androeium** (aner' gr. męz-czyzna), składające się z pręcika lub pręcików, **stamen** lub **stamina** z mikrosporamiami czyli pyłkami nasien-nym, i słupkowie, **gynoeium** (gyn-e' gr. kobieta) zwanym także słup-kiem, **pistil**. z owocolistkiem lub owocolistkami, **carpel** lub **carpels** z megasporami, z zalążkami. **ovules**; które po zapłodnieniu przez pyłek tworzą zarodek, **embryo**. nowej ro-sliny, pozostając przez pewien okres beczynnym w nasieniu, **seed**; 8) kość. ozdoba pleców ornatu obejmująca czasem i kark oraz zachodząca na przód bogatym haftem w kwiaty.

flower, vi. 1) kwitnąć; 2) być w najpiękniejszym okresie rozwoju; vt. 1) powodować kwitnienie, np. w po-rze niezwyklej; 2) upiększyć kwiatami, ozdobić kwiatowym deseniem, np. brokat; 3) druk ozdobić kwie-cistym kliszem.

-flowered, przest. -kwietny, -kwa-towy.

floweret, s. (flau'eret) kwiatek, kwiatuśzek, -floreť.

floweriness, s. ('-erines) kwie-cistość (stylu, wymowy).

flowering, adj. 1) kwitnący; 2) kwiecisty.

f. moss, bot. 1) kwitnący mech z rodziny **DIAPENSIACEÆ** (St.Zj.); 2) portulaka pospolita **common pur-slane** czyli **c. portulaca PORTULA-CACEÆ**; 3) rozcichnik **beautiful stone-crop SEDUM PULCHELLUM**, Michx. z rodziny gruboszowatych **orpine family CRASSULACEÆ**.

f. reed, bot. banan indyjski **Indian**

shot CANNAINDICA, Linn., z jedno-liściennej rodziny dzdziejcowych **banana family SCITAMINEÆ**.

f. rush, bot. łączeń, **BUTOMUS UMBELLATUS**, Linn., z rodziny łączniowatych **BUTOMACEÆ**.

flowerless plant, bot. roślina bez kwiatu i bez widocznego nasienia (dawniej) skrytopiciowa, ob. **Crypto-gamia**.

flowerlet, s. (flau'erlet) = floreť, floweret.

flower of an hour, (flau'er ow en aur') 1) bot. ketmia południowa **bladder ketmie HIBISCUS TRIO-NUM**, Linn., z rodziny ślázowatych **mallow family MALVACEÆ**.

f. of Bristol, f. of Constantinople, bot. firletka chalcedońska **scarlet lychnis LYCHNIS CHALCEDONI-CA**, Linn.

f. of gold, bot. nawłoc pospolita **golden-rod SOLIDAGO VIRGA-AUREA**, Linn.

f. of Jove, bot. firletka Jowisza, **Jove's champion LYCHNIS FLOS-JOVIS**, Desv., z rodziny goździkowatych **pink family CARYO-PHYLLACEÆ**, gęsto owłosione białe liście i różowe kwiaty.

f. of tan, bot. kolonie ślázowca **FULIGO SEPTICA** tworzące często duże plamy brunatne na korze drzew, liściach i martwym drewnie,

f. of the gods, bot. kwiat bogów **DISA GRANDIFLORA**, Linn., storczyk pld.-afrykański.

flowerpot, s. (flau'erpat) 1) wa-zon (-u), wazonik (-a); 2) ogień sztuczny w kształcie kwiatów.

flowery, adj. (flau'eri') 1) kwia-towy, kwietny; 2) kwiecisty (np. wyrażenie, mowa); **F. Kingdom** Chiny.

flow gate (flo'gejt) hutn. kanalik na ujście powietrza z odlęwu.

flowing sheet, mar. popuszczony ciąg (szkot.).

f. well (f. ueł') 1) artezyjska studnia wodna; 2) studnia naftowa, z której naftowa ropa wypływa wy-pierana gazami z wnętrza ziemi; 3) kopalnia ropy z której ropę wy-piera się wodą lub gazami z ze-wnątrz.

flowmeter, s. (flo'mitör) 1) przy-rząd do mierzenia chyżości przypiływu cieczy przez rurę; 2) przyrząd do zbadań ciśnienia, chyżości przepływu i stopnia wyładowania pary lub gazu płynącego w rurze; 3) przyrząd do mierzenia płynności farb itp.

flow texture, petr. ob. **fluidal texture**.

flu, s. (flu) gw. influenza.

fluatē, s. (fluejt') chem. przest., dziś ob. **fluoride**.

fluavil(e), s. (flu'awil) chem. a-morfna żółta żywica z gutaperki i sączyńca. ob. **balata, gutta percha**.

fluctuant, adj. (flok'tiuent) med. chełbocący.

fluctuate, vi. (-ejt) 1) falować, po-ruszać się falisto, poruszać się w przód i w tył, chełbotać się; być nie-zdecydowanym, wahać się; vt. cheł-botać.

fluctuation, s. (-ej'szn) 1) falowa-nie, poruszanie się w przód i w tył

jak fala morska; 2) fluktuacja (np. cen na giełdzie, na rynku, opinii publicznej); 3) biol. drobne odchylenie od normalności; 4) med. chęłbotanie cieczy w naturalnej albo sztucznej jamie.

flue, flew, (flu) 1) (z d) rodzaj sieci rybackiej; 2) (z flam.) lekki puch ze lnu lub bawełny, cienki włossek; 3) hak harpuna, haczek pióra (ze skrzydła); 4) czopuch, wylot dymowy; **internal f.** palenisko wewnętrzne; 5) u masz. parowej rura lub przewód na płomieni lub gorące gazy dookoła kotła wody.

flue-cure, vt. fermentować tytoń za pomocą gorących rur; ob. **fire-cure, vt.**

flued, adj. (flu'd) mający kanał dymowy.

fluellen, -llin, s. (flu-el'en, 'yn) bot. 1) przetacznik leśny **common speedwell** **VERONICA OFFICINALIS**, Linn.; 2) przetacznik ozankowy **V. CHAMÆDRYS**, Linn.; 3) lica **toadflax** **LINARIA**, Mill.; 4) gorzysz olszyniec **mountain parsley** **PEUCEDANUM OREOSELINUM**, (L.) Mnch.

fluellite, s. (flu'-elajt, flu-el'-ajt) min. solowiec rzędu fluorków $\text{AlF}_3 \cdot \text{H}_2\text{O}$, Kornwallia, fluellit.

flueman, s. (flu'men) pl. -men, kominiarz.

fluency, s. (flu'ensi) 1) przest. obfitość; 2) płynność (wymowy), wprawa, wprawność, biegłość.

fluent, adj. ('-ent) 1) wprawny, biegły (w abl.); 2) płynny, np. wymowa; -ly, adv. (-li) biegle, gładko; -ness, s. (-ness) wprawa, biegłość, łatwość; płynność (np. wymowy).

flue pipe, (flu'pajp) muz. ob. **pipe**.

f. plate, f. sheet, płyta pod rury w kotle parowym.

fluer, s. (flu'er) mech. kto czyści rury w kotle parowym.

flue stop, muz. ob. pipe.

f. surface, mech. całość powierzchni rur wystawionych na ogień i żar w kotle parowym.

fluework, s. (flu'uork') muz. rejestry organów zbiorowo, których dźwięk wywołany jest przejściem powietrza przez piszczałki metalowe, przec. drewnianych, **reedwork**.

fluff, s. (flof) 1) puch; 2) coś miękkiego jak puch; 3) gw. lond. wśród krupierów, drobna moneta; gw. ang. teatr. zapomnienie kwestii w roli.

fluff, vi. 1) stać się lekkim jak puch; 2) gw. lond. (wyścigowa) wydać resztę drobnymi; b) teatr. zapomnieć kwestii w roli; położyć rolę; vt. 1) uczynić puszystym; 2) rękaw. sprowadzić skórę do jednostajnej grubości.

fluffy, adj. 1) miękki, odkryty puszkami; 2) gw. ang. a) niespolegliwy; na którego nie można zdać się; b) pijany; c) teatr. niepewny co do pamięci, zapominający roli.

fluid, adj. (flu'id) 1) płynny, złożony z cząstek łatwo zmieniających swe położenie względem innych; będący

cieczą lub gazem; 2) płynny, gładki, jak np. styl, wymowa; 3) płynny, ruchomy, będący do dyspozycji każdej chwili np. **f. cash**, płynna gotówka; 4) fiz. należący do cieczy lub gazów.

fluid, s. ciecz, płyn, substancja mająca kształt taki jaki ma naczynie w którym się znajduje i zmieniająca swój kształt bez oporu za najmniejszym naporem; ciecz lub gaz; przec. substancji stałej.

fluidal, adj. ('-el) dotyczący ruchu cieczy; **f. texture**, petr. ustrój wskazujący przeszłe ruchy substancji niegdyś płynnej, np. kryształki ułożone w substancji dzisiaj stałej tak, jak się ułożyły w niej gdy była roztopiona.

fluid assets, kup. aktywa płynne, przedmioty majątkowe będące do rozporządzenia bezzwłocznie, jak np. gotówka, depozyty, papiery płatne za okazaniem bez wypowiedzenia itp., przec. wierzytelności terminowych, papierów płatnych za wypowiedzeniem itp.

fluid-compressed, met. sprasowany w stanie płynnym, np. o stali.

fluid dram, f. drachm (f. drem) płynny dram, amer. miara pojemności ½ płynnej uncji, ob. **f. ounce**.

fluidify, fluidize, vt. ('-dyfaj, flu'idajz) roztopić, zamienić w płyn.

fluid ounce, (f. auns) płynna uncja, miara płynów = w St.Zj. ok. 29.6 cc. (centymetrów sześciennych); w Ang. ok. 28.4 cc.

f. pressure, ciśnienie wykonywane przez ciecz, równe w każdym kierunku.

fluigram, -gramme, s. (flu'-igrem) centymetr sześcienny; skrót: cc., c.c., cu.cm., cm³.

fluke, s. (flu'k) 1) mar. łapa kotwicy, ob. **anchor**, ilustr. h), także podobny hak u harpuna itp.; 2) bil. przypadkowo pomyślnie uderzenie; stąd gw. traf, szczęście lub pech; 3) zool. a) flądra, ob. **flounder**; b) smocznica motylca wątrobowa **liver f. DISTOMUM** lub **FASCIOLEA HEPATICA**, rzędu smocznice **TREMATODES** gromady płazińcowatych **PLATHELMINTES** typu czerwicochowatych **SCOLECIDA**; jej kolej życia jest bardzo urozmaicona; jeśli jajo dostanie się do wody, rozwija się w swobodnie pływający zarodek, **embryo**, zwany **miracidium**, który musi dostać się do ciała ślimaka wodnego w rodzaju błotniarki **LIMNÆA TRUNCATULA**, gdzie przekształca się w workowaty twór, worczoszek czyli sporocystę, **sporocyst**; tu legnie się liczne pokolenie gębów czyli redy, **rediae**, które przekształcają się (jeszcze w ciele ślimaka) w pokolenie podobne do główaczy z ruchomym ogonkiem, zwane drobnikami, **cerariae**, ob.; opuściwszy wtedy swego gospodarza-ślimaka, pływa swobodnie aż nie spocznie na roślinie wodnej, by tam się otorbić; poknięta przez owcę, rozwija się w dojrzalą motylicę, atakuje wątrobę owcy, a w danym razie bydła i człowieka.

flukewort, s. ('-uört) bot. wąkrota zwyczajna **marsh pennywort** **HY-**

DROCOTYLE VULGARIS, Linn., eur., roślina baldaszkowata tak nazwana z powodu dawnego przesądu jakoby wywoływała choroby, jakie powoduje motylca wątrobową, ob. **fluke** 3) b).

flume, s. (flu'm) St.Zj. 1) wawóz przez który przepływa woda; 2) przewód wody do silnicy do spławiania kłóców itp.; 3) kanał wodny wiodący do turbiny.

flume, vt. spławiać.

flunky, flunkey, s. (flon'ki) 1) posługacz, lokaj, chłopiec do wszelkich posług; 2) slugus, lizun; 3) kuchcik, pomocnik kucharza w obozie leśnym.

flunkysm, s. ('-izm) służalstwo, służalczość.

fluor-, przedr. (flu'o-) chem. fluor-, fluorowo-.

fluocerine, -cerite, s. ('-si'rin, '-rajt) min. fluoceryt, tysonit, solowiec, rzadki związek fluoru (Ce, La, Nd, Pr) F₃.

fluor, s. (flu'or) 1) przest. strumień; miesiączkowanie; 2) przest. płynność; płyn; 3) min. = **fluorite**.

fluoran(e), s. (flu'oran) chem. fluoran, węglowodór krystaliczny $\text{C}_{20}\text{H}_{12}\text{O}$, uboczny produkt fenolfaltliny, której jest bezwodnikiem.

fluorate, s. = **fluoride**.

fluorate, vt. zaprawić fluorkiem albo kwasem wodorofluorowym.

fluorene, s. (flu'orin) chem. fluorren, bezbarwny krystaliczny węglowodór $\text{C}_{13}\text{H}_{10}$, znajduje się w produktach ze smoły węglowej o wyższej temperaturze wrzenia.

fluoresce, vi. (fluores') chem. okazywać fluorescencję, ob. **luminescence**.

fluorescein(e), s. ('-i-in') chem. fluoresceina, związek krystaliczny $\text{C}_{20}\text{H}_{12}\text{O}_5$ otrzymywany przez ogrzewanie, bezwodnik ftalowy z rezorcyną także **resorcinolphthalein**.

fluorescence, s. ('ens) fluorescencja, ob. **luminescence**, **Raman effect**, **Stokes' law**.

fluoresceine, s. (fluore'syn) chem. bezbarwny amorfny związek $\text{C}_{20}\text{H}_{14}\text{O}_5$, z redukcji fluoresceiny, ob.

fluoric, adj. ('-orik) chem. dotyczący fluoru, zawierający fluor, fluorowy; **f. acid**, ob. **hydrofluoric acid**.

fluoridation, s. (flu-oridej'szn) geol. wnikanie fluoru do skał ukazujące się w formacji minerałów takich jak fluoryd i topaz.

fluorid(e), s. (flu'orajd, -oryd) chem. związek fluoru z innym pierwiastkiem lub rodnikiem.

fluorinate, vt. ('-orinejt) chem. wiązać z fluorem; -ation, s. ('-orinejszn) chem. wiązanie z fluorem.

fluorindin(e), s. (flu'oryn'dajn, -dyn; fluorescencja i induline) chem. zielona zasada krystaliczna o doskonałej pierścieniowej budowie, sztucznie preparowana jako barwnik i jej pochodne.

fluorine, s. (flu'orin, '-orin) chem. fluor, pierwiastek chem. z rodziny

chlorków, **chlorine family**, nr. at. 9, c. at. 19, c.w. 1.31, znak: F; odkryty 1771, ogłoszony po raz pierwszy w r. 1886 przez chem. fr. Henryka Moisa (moasa~ 1852—1907, nagroda Nobla 1906); temp. topnienia — 223°C., temp. wrzenia — 187°C.

fluorite, s. (-rajt) min, fluoryt, fluspat (Drzewiecki), spat topny (Kuszański), topnik (Estreicher, Łabuński), solowiec rzędu fluorków Ca F₂, minerał wybitnie żyłowy.

fluorobenzene, s. (-ben'zin, -ben'zin) chem. fluorobenzen, bezbarwny płyn C₆H₅F.

fluoroform, s. (-form) chem. fluoroform, bezbarwny gaz CHF₃, podobny do chloroformu CHCl₃; **fluoroformol** handlowa nazwa roztworu wodnego 2—8% fluoroformu, lektarstwa na gruźlicę płucną, zwanego także **fluoryl**.

fluography, s. (-grefi) wytrawianie rysunku na szkło za pomocą kwasu hydrofluorowego.

fluoroid, s. (flu'roid) kryst. fluoroid, tetraheksahedron, powszedni kryształ fluorytu.

fluorometer, s. (-mi'tor) fiz. przyrząd do mierzenia siły promieni roentgenowskich lub innego promieniowania fluorescencji.

fluoroscope, s. (-skop') fiz. i med. przyrząd do badania lub wywoływania fluorescencji.

fluoroscropy, s. ('skapi) fiz. fluoroskopia, badanie za pomocą fluorescencji, w szcz. działaności promieni roentgenowskich przepuszczanych przez żywy przedmiot.

fluoryl, s. (flu'orił) chem. 1) jednowartościowy rodnik C₁₂H₁₁ (w pięciu odmianach); 2) = **fluoroformol**, ob.

flurried, adj. (flō'rid) podniecony, ożywiony, zrytowany; -ly, adv. (-li) w irytacji, w podnieceniu.

flurrimet, s. (-ment) podniecenie.

flurry, s. (flō'ri) 1) nagłe poruszenie, podmuch (wiatru), nagły niepokój; 2) nerwowe ożywienie, dreszcz oczekiwania; 3) nagła ulewa, deszcz lub śnieżyca; 4) giełda, gorączka chwilowa, nagła zwyżka, **hausse'a** (ho'sa) lub **znížka baisse'a** (be'sa) cen; 5) łowy, spazmatyczne ruchy gładkiego wieloryba.

flurry, vi. poruszać się lub być partym ze wszelkich stron w podnieceniu; vt. podniecać, ożywiać, niepokoić.

flush, adj. (flosz) 1) zaopatrzony obficie; 2) żywy, ożywiony, rumiany; 3) obfity; zamożny, zasobny, pomysłny; 4) równy z brzegiem, równy z powierzchnią; 5) otwarty, bez strzeżeń, szczery, np. a f. **statement**; 6) mar. nieprzerwany, np. a f. **deck**, pokład ciągnący się od końca do końca okrętu.

flush, adv. wprost, bez przerwy, od końca do końca.

flush, s. 1) napływ, zalew wody, np. do spłukania; 2) nagły i obfity urost; 3) napływ uczuć, ożywienie, podniecenie; 4) zarumienienie, np. policzków wskutek podniecenia; 5) zarumienienie owocu, np. jabłka, brzo-

skwini; 6) rozpalenie, np. policzków w gorączce; 7) ilość wody zużyta do jednego spłukania; 8) nagły wzrost wystraszonego ptaka; 9) karty. sekvens w jednym kolorze albo wszystkie karty w jednym kolorze; 10) mar. okręt mający pokład od końca do końca.

flush, vi. 1) ruszyć się nagle, wzlecieć nagle, jak np. wystraszony ptak; 2) wypłynąć nagle i obficie; uderzyć jak krew w twarz pod wpływem ożywienia; 3) zarumienić się; 4) zapłonać, zaśnić jak żagiew; 5) przyskać na rogach wskutek przeładowania (o kamieniu); 6) wysuwać się spod cegły wskutek nacisku, o wapnie między cegłami; vt. 1) ośmielić, podniecić, ożywić, dodać ducha (dat.); 2) pukać, spłukiwać; 3) zarumienić; 4) roln. wzmacniać owce na okres rui; ob. **flushing**, s. roln.

flush box, elek. łącznik puszkowy.

f. coat, inż. ostatni pokład asfaltu lub tp. na nieprzemakalnej drodze, wypełniającej nierówności drogi, polany przed ostatecznym przejazdem walca.

f. deck, ob. **flush**, s. 9); f. **decker**, mar. okręt mający taki pokład.

flusher, s. 1) kto lub co przepłukuje kanały itp.; 2) myśl, pies który wypłasza ptaki zamiast je wskazywać; 3) czerwony srokosz **red-backed shrike** LANIUS COLLURIO.

flusherman, s. robotnik przepłukujący kanały.

flushing, s. (flō'szin~) roln. obfitsze podkarmianie owiec przed porą rui.

fluster, s. (flōster) 1) przest. podniecenie, ożywienie od napojów lub jakby od napojów; 2) obecnie ożywienie połączone z zakłopotaniem.

fluster, vi. być podnieconym i zakłopotanym; vt. zakłopotać, pomieszać, powikłać.

flusterer, s. (flōstōrōr) zool. potoczna nazwa łyski amer., ob. **coot**.

Flustra, s. (flōstra) zool. rodzaj mszywołów morskich, BRYOZOA, rzędu GYMNOLEMMATA budujących duże kolonie z szerokimi odnogami.

(I) **flute**, s. (flu't) 1) flet a) dęty instrument muzyczny; b) podobny instrument mniejszy, o oktawę wyższy, zwie się **piccolo**; c) drugi większy, o kwartę niższy zwie się **alto flute** lub **bass flute**; d) rejestr organów o dźwięku fletu 8-stopowy i 4-stopowy; e) w orkiestrze muzyk grający na flecie; 2) bud. żłobek w kolumnie idący od podstawy do głowicy, liczba żłobków stosuje się do porządku architektonicznego kolumny; 3) narzędzie odlewacza tworzącego żłobki kolumny; 4) nazwa rozmaitych przedmiotów podobnych do fletu, np. a) długi francuski biały chleb; b) wysoka, wąska szklanka na wino; c) iglica do robót włóczkowych; d) żłobek w marszczącej koronce, w kołnierzu lub w mankietach z kreską itp.

(II) **flute**, s. (z d. fluit) okręt częściowo uzbrojony.

flute, vi. 1) grać na flecie, wydawać tony fletowe; vt. 1) grać, gwi-

zdać, śpiewać tonem fletowym; 2) robić żłobki w kolumnie lub tp.

flutemouth, s. ('-mau~) zool. tubogęba, ryba morska z rodziny AU-LOSTOMIDAE i FISTULARIIDAE; ob. **Aulostoma**, **Fistularia**.

fluter, s. ('-er) 1) flecista, w orkiestrze grający na flecie, pot.: flet; 2) kto lub co robi żłobki w kolumnie.

flutework, s. ('-uörk) muz. u organów rejestry poza głównymi i krytymi.

flutist, s. (flu'tist) flecista, ob. (I) **flute**, s. 1) e); **fluter**, s. 1).

flutter, s. (flo'ter) 1) trzepotanie, niepokój, podniecenie; 2) kinemat. rozdzwięk między akcją a reprodukcją głosów; 3) med. trzepotanie się serca; 4) pływ. odbicie się nogami.

flutter, vi. (flot'er) 1) trzepotać skrzydłami, żaglami itp.; 2) poruszać się gwałtownie i bezskutecznie; 3) drzeć z podniecenia i oczekiwania; vt. zaniepokoić, wywołać popłoch.

fluty, adj. (flu'ti) fletowy, mający ton podobny do fletu.

fluvial, adj. ('-wieł) rzeczny, żyjący w strumieniu, utworzony przez strumień; **fluvialic**, **fluvialite**.

fluvicoline, adj. (fluwi'kolin) zamieszkujący rzeki.

fluvio-, (fluwio-) przedr. rzeczno-

fluvio-æolian, adj. (-o'lien) wytworzony przez rzeki i wiatry; f. **-glacial**, adj. (glej'sziel) geol. złożony lub wykonany przez strumienie i lodowce; takie złoża żwiru, osady „fluwioglacjalne”, nazywają w Islandii zandrami.

fluviograph, s. (-gref') przyrząd do mierzenia i notowania opadania i podnoszenia się poziomu powierzchni rzeki.

fluvio-lacustrine, adj. (-lakos'trin) geol. dotyczący osadu tworzącego się częściowo w jeziorze pod wpływem warunków rzeki i jeziora.

fluviology, s. (fluwio'łodzi) nauka zajmująca się strumieniami i rzekami, nauka o wodach płynących.

fluviomarine, adj. (-mari'n) geol. dotyczący osadu tworzącego się u ujścia rzek, częściowo w rzece, a częściowo w morzu, por. **fluvio-lacustrine**.

fluviovolcanic, adj. (-woł'kej'nik) geol. dotyczący spólnego działania rzeki i wulkanu, np. w korytach popiołów wulkanicznych spławionych przez rzekę.

flux, s. (flok) 1) płyn, płynąca ciecz, flukt, nurt, pływ, tok; 2) ustawiczne następstwo fal, wypadków, wydarzeń; 3) strumień, potok, wypływ, przepływ; 4) rozpoczęcie przepływu; ob. **reflux**; 5) chem. substancja do lutowania metali i minerałów; 6) fiz. a) szybkość przepływu cieczy lub energii po powierzchni; b) przez analogię integral wektora rozdzielony na powierzchni; 7) fotom. strumień światła, chyżość przenoszenia siły świetlnej wyraża się w jednostkach zwanych **lumen** albo **luminous power**, albo **luminous flux**, ob. **light** s. fiz b); 8) mat. ob. **Stoke's**

theorem; 9) med. a) cieczenie, ściekanie, wyciekanie, fluks dysenteryczny = krwawa biegunka; fluks miesięczny = miesiączkowanie; b) materia ściekająca; 10) patol. rośl. słuźowe upławy drzew, ob. *slime* f.

flux, vi. 1) tajeć, topnieć; 2) przest. krwawić obficie; vt. 1) topić, roztopiać; 2) zmieniać za pomocą płynów; 3) med. spowodować wypróżnienie, np. klistyrą.

f. density, el. indukcja pola magnetycznego lub elektr., indukcja magnetyczna lub elektr.; **magnetic f.d.** znak: B; **electrostatic f.d.** znak: D.

fluxibility, s. (flok'sybi'liti) topliwosć.

fluxible, adj. (flok'sybi) topliwy.

fluxion, s. (fluk'szn) 1) cieczenie, sączenie; 2) to co ciecze; 3) mat. dyferencjał; 4) med. napływ, obrzmienie zapalne; dawniej fluksja (obrzemie dżięseł).

fluxional texture = **fluidal texture**.

fluxroot, s. ('-rut) bot. trojęć **butterfly weed** **ASCLEPIAS TUBEROSA**, Linn.

(I) **fly**, s. (flaj) 1) latanie, lot; 2) droga jaką przebywa przedmiot rzucony w powietrze, np. piłka; 3) hist. pędziński powóz pasażerski przed wprowadzeniem kolei parowej; 4) część wiatraka wskazująca w kierunku wiatru; 5) introl. = **flyleaf**; 6) piłka met. piłka uderzona w powietrze; 7) mech. suwak; 8) przed. a) odpadki przedziwa po czesaniu; b) para ramion w kołowrotku lub w ramie które kręcą się naokoło cewki szpulki by skrócić nitkę; 9) szew. a) kapa; b) kapa.

(II) **fly**, s. (flaj) 1) astr. Mucha, gwiazdozbiór pld. **MUSCA** (75 gwiazd do 7-ej wielkości), na mapie str. 491 między 180° i 190°; 2) druk. przest. diablisk drukarski; 3) kosmet. muszka, mały, czarny plasterk na obłożonej pudrem twarzy kobiecej; modny za czasów białej peruki i rokok; 4) zool. a) dawniej każdy skrzydlaty owad; b) dziś pot. każda muchówka rzędu **DIPTERA**; ściślej mucha domowa **house fly** **MUSCA DOMESTICA**.

fly, vi. (flaj) 1) latać w powietrzu; 2) uciekać, uchodzić; 3) znikać; 4) krażyć szybko, rozprzestrzeniać się, np. plotki, pogłoski; 5) powlewać w powietrzu, jak np. chorągiew; 6) (o schodach) następować bez zakreću; 7) podróżować samolotem; vt. 1) wywieść chorągiew **the ship flew the flag of Poland**; 2) przekroczyć na samolocie, to **f. the ocean**; 3) przewieść na samolocie **the airplane flew 30 passengers**; to **f. at** rzucić się na kogos.

flyable, adj. ('-ebi) 1) zdolny do lotu; 2) ryboł. dający się łowić na muchę.

fly agaric, s. bot. muchomór **AMANTHA MUSCARIA** . . . , jadowity grzyb Eur. i Ame. ob. **agaric**, s., **Amanita**, s.

flyaway, adv. (flaj'euej') lot. go-tów do odlotu.

flyaway, s. 1) osoba lub rzecz ni-

czym nie związana; 2) mar. widmo, miraż, także **Cape Flyaway**.

f. grass, bot. mietlica zimowa **AGROSIS HIEMALIS**, . . . której kłoski zebrane w wiechę wiatr zimowy roznosi na dalekie przestrzenie.

flybane, s. (flaj'bejn) muchomór, ob. **fly agaric**.

fly-bitten, adj. pokąsany przez muchy, mający znaki od ukąszeń musznych.

fly blister, med. pęcherzyk od ukłucia muchy hiszpańskiej kantarydy.

flyblow, s. (flaj'blo') zool. a) jajo i larwa muchy plujki i ścierwicy; b) chorobowe skutki spowodowane przez te larwy.

flyblow, vi. składać jaja muchy plujki; vt. kazić, zakażać.

flyblown, adj. zanieczyszczony, zakażony; przen. np. o dobrej sławie człowieka, pstry, upstrzony.

flyboat, s. (flaj'bo't) 1) płaskodenna łódź holenderska, w szcz. między Morzem Północnym i Zuider Zee; 2) szybka łódź angielska używana na kanałach.

fly-by-night, adj. (flaj'bij najt') niepewny, niespołegliwy, podejrzany, jak np. przedsiębiorstwo handlowe nie oparte na dostatecznej podstawie.

fly-by-night, s. 1) nocny ptaszek, osoba zwykle przebywająca nocami w lokalach publicznych dla zabawy; 2) mar. kwadratowy żagiel zawieszony czasem na przodzie i na tyle okrętu uciekającego przed wichrem.

flycatcher, s. ('-keczr) 1) kto łowi muchy; 2) zool. rozmaite ptaki łowiące muchy, w szcz. muchołówki z rodziny **MUSCICAPIDÆ**, np. kamieniczek, błękitnogrzbiat **MUSCICAPA CYANEA** wielkości dzierlatki; w Amer. **tyrant** f. z rodziny **TYRANNIDÆ**; 3) bot. roślinka **sundew** **DROSER**, Linn., i cała rodzina roślinkowatych, owadożerna w Eur.: w Amer. pld. muchołówka **Venus's fly-trap** **DIONÆA MUSCIPULA**, Ellis., także w N. i S. Carolina w St.Zj.

flycatching, adj. mający zwyczaj łowienia owadów w locie.

flyer, s. = **flier**.

flyflap, s. packa na muchy.

fly fungus, s. (flaj' fon'ges) 1) = **agaric**; 2) pasorzyt muchy pokojowej **EMPUSA MUSCÆ**, grzybek z klasy pleśniaków **PHYCOMYCETES** rzędu **ZYGOMYCETES**; grzybnia żyje wewnątrz muchy, która przestaje latać i z dnia na dzień powoli zamiera; strzępki grzyba wysuwają się na zewnątrz i wytwarzają liczne konidia które otaczają ciało muchy białym nalotem; sposób rozmnażania piciowego jeszcze nieznan.

flying, adj. latający, skrzydlaty, szybki, umykający, pędzący, lotny; **f. adder** = **dragonfly**, s. 1) **f. blister**, med. przenośne wyzykatorie do podrażnienia skóry w kilku miejscach kolejno w celu wywołania pęcherzyków; **f. boat**, lot. hydroplan; **f. boom**, mar. dziobak trzeci, maszt 03 pełno-rejowca trójmasztowego; **f. bridge**, a) hist. zwodzony most; b) przest. most na łodziach; c) most ponto-

nowy tymczasowy; d) najwyższy most na okęcie; e) mar. mostek łączący; **f. colors**, powiewające sztandary, to **come off with f.c.** wyjść z walki zwycięsko, triumfalnie, ze sławą; **f. column**, woj. kolumna oddzielna, oddział składający się ze wszystkich rodzajów broni, działający w oddaleniu od głównej armii dokuczając nieprzyjacielowi na sposób armii partyzanckiej; **F. Dutchman** (f. dōcz'men) 1) latający Holender, według legendy morskiej majtek kaczany za swe zbrodnie na wieczystą tułaczkę po morzach aż do dnia sądu ostatecznego; 2) temat opery Ryszarda Wagnera (1813—1883), „Der Fliegende Holländer” (der fl'gende ho'lender) (1843); 3) także jego okręt wędrujący po morzach, którego widok stanowi złą wróżbę dla majtki, który go ujrzy; 4) sport. pływ. sztuczny skok z trampoliny, ob. **gainer** i **half gainer**; **f. fish** 1) zool. latająca ryba na wodach tropikalnych, mogąca dzięki dużym i szerokim płetwom utrzymać się pewien czas w locie w powietrzu, ob. np. **sea robin** 2) **F.F. astr.** Latająca Ryba **PISCIS VOLANS**, gwiazdozbiór pld. (46 gwiazd do 7-ej wielkości) na mapce str. 491 między 100° i 130°; **f. fox**, zool. nazwa dużych nietoperzy z lisim pyszczkiem, rodzajów **PTEROPUS**, **EPOMOPHORUS** i pokrewnych, wsch. ind. **PTEROPUS GIGANTEUS** ma do 4' (122cm.) rozpiętości skrzydeł; pustoszy drzewa owocowe; **f. frog**, zool. latająca żaba wsch.-ind. rodzaju **POLYPEDOTES** = **RACOPHORUS** o dużych błonach pływanych u nóg, te błony umożliwiają skoki na duże odległości i działają jako spadochrony; **f. geckon**, zool. latająca jaszczurka wsch.-ind. **PTYCHOZOOON HOMALOCHEPALUM**; z błonami po obu bokach głowy, tułowia, nóg i ogona; **f. gurnard**, zool. latająca ryba cierniopłetwa rodzaju **DACTYLOPTERUS** = **CEPHALOCANTHUS**, zdolna do lotu na niedaleką przestrzeń, ob. **gurnard**; ob. **f. robin**; **F. Island**, latająca wyspa Laputa z „Podróży Gulliwera” Swifta (Jonatan Swift 1667—1745); **f. jib** (flajin~ dżyb) mar. dziobnik czwarty, trójkąt A4; **f. jib boom**, mar. dziobak trzeci, maszt 03; **f. jib boom guy**, mar. wież boczna dziobaka trzeciego, wież wodna 3; **f. jib downhand**, mar. ściągająca dziobnika czwartego; ściągająca trójkąta A3; **f. jib guy** = **f. jib boom guy**, ob. powyżej; **f. jib halliard**, mar. podnośnica dziobnika czwartego, podnośnica trójkąta A4; **f. jib sheet**, mar. ciąg dziobnika czwartego, chwyt trójkąta A4; **f. martingale** lub **f. martin-gale stay** = **f. jib boom**, ob. powyżej; **f. lemur**, zool. lotokot, ssak wielkości dużego kota, rodzaj **CYNOCHEPALUS** = **GALEOPITHECUS**, G. **VOLANS**, rząd owadożernych **DERMOPTERA**, lecz żyjący przeważnie owocami; drugi rodzaj C. lub G. **PHILIPPINENSIS** żyje na Filipinach; dzięki błonom łączącym przednie i tylne kończyny, głowę i ogon, wykonuje loty do 70 m. (232') odległości.

flyingly, adv. = **with flying colors**, ob. **flying colors**.

flying machine, lot. samolot; f.

mare, zapaśn. przerzut, chwyt za przegub i przerzucenie przeciwnika przez plecy; **f. marmot**, zool. = **taguan**; **f. phalanger**, pałanka, australijski torbac z rodziny PHALANGERIDÆ rzędu DIPROTODONTIA; także **f. squirrel**; najmniejsze, **ACROBATES PYGMÆUS**, **f. mouse**; ob. **sugar squirrel**; **f. rings**, gim. kółka, dwa pierścienie o średnicy około dm. zawieszane na sznurach, używane do ćwiczeń gimnastycznych; **f. robin**, zool. ryba, ob. **f. gurnard**; **f. sap**, woj. podkop wykonywany na samym froncie linii bojowej pod ogniem nieprzyjacielskim, pod ochroną dwóch koszar szanowanych napełnionych ziemią i z obu boków posuwanych naprzód w miarę postępu roboty; **f. snail**, zool. ob. **Pteropoda**; **f. spider**, zool. ob. **ballooning spider**; **f. squadron**, mar. ruchoma eskadra działająca szybko z miejsca na miejsce z dala od głównej komendy; **f. squid**, zool. latający głowonóg zdolny do wyskakiwania z wody, liczny w Golfstronie; **f. squirrel**, zool. a) latająca wiewiórka z rodziny PETAURISTIDÆ i pokrewnych w Amer. Płn., Azji i Eur., z bioną łączącą przednie i tylne kończyny i pozwalającą rozległym skokom; b) w Australii **f. phalanger**, ob.;

flyleaf, s. (flaj'li'f) pl. -leaves (-li'wz) introl. pusta karta między okładką a książką na początku i na końcu książki.

fly line, 1) zool. zwyczajna linia lotu ptaków wędrownych (taka linia wiedzie np. nad wodą od Grecji do Afryki, gdzie zdanien ornitologów musiała niegdyś istnieć ścieżka lądowa w czasach przedhistorycznych, lecz jeszcze po dziś dzień z roku na rok bezziennie używana przez ptaki wędrowne); 2) ryboł. wędko do łowienia ryb na muchę.

flyman, s. (flaj'men) teatr. robotnik pracujący na strychu nad sceną teatralną.

fly mold, zool. ob. **fly fungus** 2).

f. mushroom, zool. ob. **f. fungus** 1).

f. net, (flaj'net) siatka do okien przeciw muchom.

flypaper, s. ('-pejper) trutka na muchy, arkusz papieru pokryty trucizną albo lepem na muchy.

fly powder, proszek do trucia much. **f. rail**, podpórka do wyciągania w celu podtrzymania części stołu jadalnego, wiszącej na zawiasach.

f. sheet, rozrzutka, ulotka, kartka z ogłoszeniem.

flyspeck, s. ('-spek) 1) łajno musze; drobna plamka; 2) patol. roślin. choroba drzew podrodziny jabłkowych wywołana przez grzybki LEPOTHYRIUM POMI, objawiające się masą drobnych czarnych plamek.

fly stone, rodzimy arsenek kobaltu używany jako trutka na muchy w stanie słodzonej i z dodaniem słodzonej wody.

flytier, s. (flaj'tajer) kto robi muchy na przynętę dla ryb.

flyweight, s. ('-uejt) zapaśn. bo-

kser ważący do 112 funtów amer. (54.42 kg.).

fly wheel, s. ('hui'ł) mech. koło rozpędowe.

flywort, s. ('uort) bot. = **Catasetum**.

F major, (ef mejdźör) muz. f-dur, skala lub klucz dostosowany do znaku jednego bemola; **F minor** (ef majnör) **f-mol** = **A flat major** (cztery bemole); **F. natural** naturalne f bez krzyżyka i bez bemolu., ob. **natural**, muz.

Fo, s. (fo) = **Buddha**.

foal, s. (fo'ł) 1) zool. źrebię, źrebak, ob. **Equidæ**, **equus**, **horse**; 2) **F. astr.** Żrebię, **EQUULEUS**, gwiazdozbiór płn. (16 gwiazd do 7-ej wielkości; na mapie po str. 490 ob. między 310° i 320°; 3) gw. gór. Ang. chłopiec pomocny przy wózkach w kopalni; in **f. lub with f.** (o kobyłe) żrebna.

foal, vi. (o kobyłe) oźrebić się.

foaly, adj. = in foal, with foal, ob. **foal**, s.

foam, s. (fo'm) piana (na ustach, na pysku lub skórze zwierzęcia, na fali morskiej, na napoju musującym); vi. pienić się.

foamy, adj. (-i) spieniony, pienisty, pieniący się.

fob, s. (fob) 1) kieszonka u spodni męskich na wysokości pasa (na zegarek, kluczyk, drobną monetę); 2) St.Zj. łańcuszek zwisający z takiej kieszonki, wisiołek na końcu tego łańcuszka; **f. chain** łańcuszek lub wstążka do zegarka zwisająca z kieszonki.

focal, adj. (fo'kl) ogniskowy.

f. distance, **f. length**, opt. odległość między ogniskiem a płaszczyzną soczewki lub zwierciadła, odległość ogniskowa.

f. infection, med. zakażenie ogniskowe.

focimeter, **foco-**, s. (fosi-, foka'miter) opt. przyrząd do znalezienia ogniska.

focus, s. (fo'kes) 1) przest. ognisko, palowisko, ołtarz; 2) odległość ogniskowa, np. a **telescope of 10' f.**; 3) dostosowanie (oka, soczewki itp.) do ogniska; 4) ognisko, centrum, środek, ośrodek, główny punkt; 5) med. ognisko, siedziba (choroby); 6) fiz. ognisko, punkt przecięcia promieni (światła, ciepła, głosu); vi. wpaść w ognisko; vt. 1) wprowadzić w ognisko; 2) dostosować do ogniska; 3) znaleźć ognisko.

fodder, s. 1) karma, pokarm dla bydła (dawniej karm', gen. karmi, karmia); 2) huta żel. osiem gęsi surowiznowych odlewu żeliwnego.

Fodientia, s. pl. (fodien'sze) zool. grupa szczerbaków, obejmująca mrównika kapskiego, ob. **aardvark**.

foe, s. (fo') przeciwnik, nieprzyjaciel, wróg.

foehn, s. (fön; szwajc.) meteor. suchy, ciepły wiatr z gór wzdłuż skłonu.

foeman, s. (fo'men) pl. -men, nie-

przyjaciół (na wojnie); -ship, s. (szyp) nieprzyjaźń (na wojnie).

Foeniculum, s. (fini'kiulom) bot. ob. **fennel**.

fog, s. (fag) 1) ottawa, potraw, drugi urost trawy, siano jesienne; także **aftergrass**; 2) mgła, drobne cząsteczki wody w powietrzu lub np. smoły w gazie świetlnym; 3) zamglenie umysłu, zamęt, mglistość; 4) kolor mglisto-niebieski; 5) fotogr. mglistość części zdjęcia; 6) zool. miody pstrąg; **f. whistle** syrena.

fog, vi. zaćmić się, zamglić się; vt. zaćmić, zamglić.

fog bank, mar. ława mgły (na morzu).

fogbound, adj. (fog'baund) zamglony, pokryty mgłą.

fog buoy, mar. 1) pława zaopatrzona w dzwon mgłowy lub gwizdek (buczek mgłowy, whistle b. pława bucząca; 2) pława przyczepiona do tyłu okrętu, by wskazywała następującemu statkowi pozycję okrętu, position b. lub towing spar.

fogdog, s. ('-dog) 1) mar. świetlny punkt wpośród mgły na morzu, także **fog eater** (fog'i'ter).

fog eater, s. 1) = **fogdog**; 2) księżyc w pełni wschodzący w czas mgły.

fogfruit, s. (fog'frut') bot. prawka, werbenowata roślina płd.-amer., prawka lancetowata LIPPIA LANCEOLATA, Michx.

foggage, s. (fo'gedż) pasanie bydła na jesiennej ottawie.

fogger, s. ('er) Ang. 1) pośrednik w handlu gwoździemi; 2) robotnik zakładający sygnały mgłowe.

foggy, adj. ('-i) mglisty, zamglony; **foggily**, adv. we mgle; **fogginess** mgła, mglistość.

foghorn, s. ('horn) syrena mgłowa.

fogo, s. (fo'go) smród.

fogón, s. (fogon'; hisz.) płd.-zach. St.Zj. komin.

fogou, s. (fo'go) (w Kornwalii) jaskinia.

fogram, **fogrum**, adj. (fo'grem) staroświecki.

fog signal, (f. sygn'ł) mar. sygnał mgłowy.

fogey, **fogy**, s. (fo'gi) nudziarz, zazwyczaj: **old f.** człowiek wczorajszej ery, przeżytek minionych czasów.

fohat, s. (fo'at) teoz. twórcza siła.

foible, s. (fojbl) 1) słabostka, wada, ułomność, słaby punkt.

foie gras, s. (foa' gra') pasztet strasburski, pasztet z gęsiej wątroby.

foil, s. (fojl) 1) niepowodzenie, klęska, porażka, odparcie, sprawa która się nie udała; 2) szerm. floret, lekka i tępa broń do ćwiczeń szermierskich; 3) trop zwierzęcia; 4) listek (poziółki itp., rtęci na tyle zwierciadła); 5) ozdoba gotycka, ob. np. rycinę **cinquefoil** (podobnie: **trifol**, **quatrefoil** itp.).

foil, vi. przest. przepaść, ponieść porażkę; vt. 1) przechytrzyć, pokonać, udaremnić; 3) ozdobić lukami gotyckimi, poziółką, posrebrzyć itp.

Foism, s. (fo'izm) kość. chiński buddyzm; -ist, s. ('ist) chiński budysta.

foist, (fojst), vt. podsunąć (coś bezwartościowego jako rzecz wartościową); **to f. spurious news upon the readers** podawać publiczności kłamliwe relacje za prawdziwe.

-fold, przyr. adj. -krotny, -raki; adv. -krotnie, -rako.

fold, s. 1) fałd, fałda; 2) zwój (węża); 3) cokolwiek otacza dokoła; 4) drzewi, skrzydło podwójnych drzewi; 5) przest. grunt; 6) zagłębienie między kamieniami, skałami itp., np. przydatne na gniazdo dla ptactwa; 7) druk. arkusz papieru złożony w format książkowy; 8) geol. fałda, wygięcie warstwy, łęk lub synklina, **trough** lub **syncline** (wygięcie w dół) i siodło lub antyklina, **arch** lub **anticline** (wygięcie w górę); 9) roln. a) stajnia, obora dla owiec; b) kość. owczarnia, np. **Christ's f.**

fold, vi. fałdować, zapadać (jedną część na drugą); vt. 1) układać w fałdy, fałdować; 2) założyć, złożyć (ramiona, skrzydła); 3) zawiązać, owinąć, otoczyć; 4) geol. utworzyć fałdę; 5) zamknąć w obejmieciu, w obrotach itp., na łące w celu zgnojenia.

folded, adj. (fo'ldyd) fałdowany; -ly, we fałdy, we fałdach.

folder, s. ('-der) 1) kto lub co składa w fałdy; 2) rozrzutka, ulotka, ogłoszenie. rozkład jazdy itp., arkusz druku złożony w broszurę lecz nie spięty; 3) teczka kartonowa, koszulka na akty.

folding, adj. składający, składający się do składania, np. f. chair, f. door, f. ladder, f. partition parawan.

f. star, gwiazda ukazująca się na niebie gdy czas zapędzić owce do obory.

fold of Houston, (f. ow hustn) anat. fałd odbytnicy Houstona (Jan Houston, chir. irl. 1802—1845), **RECTAL VALVE**.

foliaceous, adj. (foliej'szes) bot. liściasty, min. listkowany, ułożony w cienkie warstwy, łupliwy; zool. podobny do liścia kształtem lub sposobem wzrostu.

foliage, s. (fo'li-ydz) 1) zbiorowo liście, zieleń, listowie; 2) ozdoba składająca się z liści i kwiatów żywych lub malowanych, rzeźbionych, odlanych itp.; vt. zdobić kwiatami i liśćmi żywymi lub malowanymi, rzeźbionymi itp.

foliage green, adj. koloru zielonego liścia.

f. leaf, s. liść zielony, odr. płatka kwiatowego.

foliageous, adj. (foliej'dzös) przedstawiający liście żywe lub naśladownictwo.

foliar bundle, wiązka liści.

foliate, adj. (fo'liejt) mający liście.

-foliate, przyr. -listny.

foliate, vi. 1) dzielić się na cienkie warstewki lub listki; 2) wypuszczać liście; vt. 1) dzielić lub ubijać w cienkie warstwy lub blaszki; 2) pokrywać cienką warstwą pożytki,

rtęci itp. amalgamatu, np. **to f. a looking glass**; 3) numerować kartki książki; 4) bud. zdobić obiciem.

foliated, adj. (-ej'tyd) 1) liściasty; 2) podobny do liścia; 3) cies. zapuszczany na nakładkę; 4) min. łupliwy.

foliation, s. (-ej'szn) 1) wypuszczenie liści, urost liści; 2) pokrywanie amalgamatem np. rtęci pod taflą zwierciadła; 3) bot. układ paczka, ob. **vernation**; 4) bud. ozdobienie okien gotyckich, ob. ilustr. **cusp, cinquefoil**; 5) met. ubijanie metalu w cienkutek płytki; 6) petr. budowa łupliwa; 7) szt. p. ozdabianie liśćmi żywymi lub ściśle naśladowanymi albo stylizowanymi.

foliature, s. (fo'liaczör) 1) zieleń, listowie żywe lub naśladowane; 2) ubicie (metal) w cienkie blaszki.

follicolous, adj. (fo'li-i'kolöz) żyjący na liściach, jak np. niektóre wątrobowce lub pasorzyty.

foliiferous, adj. ('feröz) wydający liście.

foliiform, adj. (fo'li-i-form') kształtu liścia.

folio, s. (fo'lio) 1) kartka książki lub rękopisu; 2) arkusz papieru raz złożony; 3) książka składająca się z arkuszy raz złożonych, w St. Zj. książka wysokości 30 cm.; 4) rozmiar książki „folio” czyli „quarto”, skróć: fol.; 5) rozmiar papieru 17"×22"; 6) foliat, kartonowa koszula na akta; 7) buch. folio, stronica w księdze rachunkowej podzielona na dwie połowy; lewa „Winien” (Debet) i prawa „Ma” (Credit); 8) druk. stronica drukowanej książki; 9) pr. pewna ilość słów wzięta za jednostkę pomiaru dokumentu prawnego; w Ang. i Irl. 72—90, w St. Zj. 100; co do ogłoszeń urzędowych w niektórych stanach 250 słów ustawowo; zwyczaj pochodzi z w. XVI, kiedy stronicę aktu stanowiło 12—15 wierszy po 6 słów.

foliole, s. (fo'li-oł) bot. listek; zool. część lub narząd kształtu listka.

folio letterheads, rozmiar papieru w St. Zj. 8½"×11", najczęściej używany w korespondencji handlowej.

folio noteheads, rozmiar papieru w St. Zj. 5½"×8½".

folio post = **folio**, s. 5.

-folious, przyr. -listny.

folium, s. 1) r. liść, listek, płatek; 2) anat. listek mózdzka, **LAMINA**; 3) embr. listek zarodkowy średni ruchowowytwórca **MESODERMA**; 1. z. wewnętrzny roślinny słuzowy **ENTODERMA**; 1. z. zewnętrzny zwierzęcy, surowiczny **ECTODERMA**; 4) geol. pl. folia cienki pokład. np. w skałach przeobrażonych; 5) geom. ob. **Descartes's folium** z ilustracją str. 596.

folk, s. (fo'k) 1) krewni, rodzina, w pierwotnym społeczeństwie szczep związany krwią, językiem, wiarą; później władca ze służbą; dziś w pl. folks najbliższa rodzina; 2) ludzie; -folk, przyr. np. **kinsfolk**, **townsfolk**.

folkcraft, s. ('-kraft) ludowy przemysł, ludowa sztuka, w szcz. narodów pierwotnych.

folk dance, taniec ludowy.

Folkstone pillar, (fo'ksteun pi'ler) Ang. słup chmury wystający z gęstej chmury jak olbrzymia kolumna w czas groźnej burzy w Anglii.

folk etymology, ludowa etymologia, koślawienie wyrazów w użyciu ludowym w sposób dostosowany do niskiego poziomu wykształcenia i do zasobu dobrze znanych wyrazów, np. **sparrowgrass** (każdy zna wyraz **sparrow** (wróbel) i **grass** (trawa) zamiast **asparagus**; karafiol zamiast kalafior.

folklore, s. (fok'lor') folklor, tradycyjne zwyczaje, wierzenia, legendy, melodie, śpiewy, zabawy narodu, szczepu, klanu itp.

folkmoet, hist. zebranie ludowe.

folk nation, związek pokrewnych szczepów w jedną polityczną całość, np. Konfederacja Irokiozów, ob. **Iriquois**.

folkright, s. (fo'krajt') hist. ang. prawo ludu, prawo publiczne w najdawniejszym układzie Eur. Zach.; **folk laws**, jak np. **LEX SALICA**.

folk's glove, ob. **foxglove**, s. 1).

folk song, piosenka ludowa, melodia i słowa powszechnie znane wśród ludu, dziedziczone z pokolenia na pokolenie i zazwyczaj niewiadomego autora; wyjątkowo tylko niektóre pieśni Szopena zdobyły w Polsce podobny charakter, np. „Gdybym ja była słoneczkiem na niebie”, „O gwiazdeczko, coś błyszczała gdy ja ujrzał świat”.

folk state, państwo obejmujące łącznie jedną narodowość.

folk tale, legenda ludowa.

follicle, s. (fo'likl) 1) torebka powietrza; 2) anat. drobne zagłębienie, mieszek włosowy, pęcherzyk, grudka limfatyczna; 3) bot. mieszek, owoc suchy, pękający tylko z jednej strony, np. ostróżka **larkspur** **DELPHINIUM**, piwonia **peony** **PÆONIA**; (jeżeli na dwie strony = strąk **LEGUMEN**); 4) zool. kokon, oprzęd; f. **mite**, zool. roztoczek pasorzytujący w mieszkach włosowym, **DEMODEX FOLLICULORUM**, ob. **Demodex**; ob. **Graafian follicle**.

follicular, adj. 1) dotyczący mieszków, ob. **follicle** 2), 3), 4); 2) med. mieszkowy, pęcherzykowy, grudkowy; f. **pharyngitis**, med. pęcherzykowe zapalenie gardła; f. **tonsillitis** pęcherzykowe zapalenie migdałków

follicule, s. (fo'likiul) mieszek, miech.

Folliculina, s. (fo'likiulaj'na) zool. rodzaj pierwotniaków rzędu **HEROTRICHIA**.

folliculose, adj. 1) mający mieszki lub torebki lub pęcherzyki; 2) pełen pęcherzyków.

follics, s. (fo'lys) pl. **folles** (fo'liz) bizantyńska moneta brązowa z czasów Anastazego (491—518).

follow, vi. (fo'lo) 1) następować po (loc.), być następnym; 2) wynikać z (gen.); vt. 1) następować po (loc.), towarzyszyć (dat.), iść za (abl.); 2) tropić, ścigać, gonić, starać się dopędzić (acc.); 3) słuchać (acc.), iść za wskazówką, poradą lub nakazem; 4) naśladować, brać za przykład; 5) trzymać się (drogi, zwyczaju, trady-

cji itp.); 6) naciskać w wykonaniu rozpoczętych kroków, prowadzić dalej (w tym samym kierunku, ku temu samemu celowi); 7) następować po (loc.); 8) patrzeć lub słuchać z zainteresowaniem, np. o przedstawieniu teatralnym, debacie parlamentarnej itp.; f. copy druk. przepis drukarski, by linotypista trzymał się rękopisu a nie zmieniał go choćby zauważył pomyłkę; f. home zmierzać do celu tego, o czym się mówi, zmierzać do rzeczy; f. in one's track naśladować kogoś; f. on trwać w rozpoczętym kierunku; f. suit (fo'lo su't) karty. dodawać do koloru; f. up ciągnąć dalej, kontynuować. I don't f. you (nie zdajam za twoim rozumowaniem), nie pojmuję twojej intencji, nie rozumiem co masz na myśli.

follower, s. (fo'lo-er) 1) zwolennik, towarzysz, służący, członek świty; 2) ścigający; 3) pomocnik powoźnika trzymający końce skręcających powozów; 4) kol. mechanizm łączący wagon kolejowy z następnym; 5) masz. część maszyny otrzymująca napęd od innej części, zwanej driver; 6) pr. dodatkowa karta do aktu prawnego; 7) woj. w magazynie rurkowym krótki metalowy cylinder między spiralną sprężyną a kolumną naboju; w magazynie skrzynkowym krótkie metalowe ramie między sprężyną magazynową a nabojami.

following, adj. 1) następny, następujący, najbliższy (po nim), np. piątek po czwartku; 2) następujący według planu, programu itp. w wyliczeniu porządkowym, np. do egzaminu zgłosić się mają następujący uczniowie... the f. students will appear for examination...; 3) astron. na wschód od; dawniejszy sposób oznaczania wzajemnego położenia gwiazd: north, south, f. i preceding (ponieważ ten porządek jest przez teleskop widoczny przeciwnie niż wolnym okiem); dzisiaj oznaczanie to zastąpione systemem współrzędnych biegunowych; 4) mar. (o wietrze) dmący w kierunku ruchu okrętu.

following, s. zwolennicy, świta, orszak.

follow-my-leader, follow-the-leader, zabawa towarzyska, w której uczestnicy starają się naśladować każdy ruch kierownika lub kierowniczkę.

follow rest, mech. 1) stała podstawa tokarki poruszająca się razem z podstawą ruchomą; 2) podstawa podstawiona w pozycji względem toczonego tak, by podtrzymywała przedmiot cylindryczny.

follow-up, adj. (o'lo-ep') ponowny, dalszy, w szcz. o konsekwentnym upominaniu się o zapłatę, ponawianiu oferty, powtórzeniu zamówienia itp.; s. 1) kup. szereg druków używanych kolejno w celu osiągnięcia pewnego zamiaru, np. ściągnięcia należności, otrzymania zamówienia itp.; 2) pożarn. dodatkowe wzmocnienie aparatu wysłanego do gaszenia pożaru.

folly, s. (fo'li) 1) lekkomyślność, brak zdrowego rozumu; 2) przedsięwzięcie rozpoczęte lekkomyślnie; 3) szaleństwo, głupota, rozpusta.

Folsom man, antropol. człowiek z

Folsom przypuszczalnie żyjący w Amer. Płn. pod koniec okresu lodowcowego (późnego pleistocenu, Dyluwium); w r. 1925 znaleziono w Folsom, N. Mex., zabytki wyglądające jak dzieło ręki ludzkiej, w szcz. kamienny grot zwany przez archeologów **Folsom point** a prawdopodobnie należący do włóczni.

Fomalhaut, s. (fo'malo'; fam-alhut, ar. pysk wieloryba) astr. największa gwiazda gwiazdozbioru Ryby Południowej Southern Fish PISCIS AUSTRALIS czyli AUSTRIUS, wielkości 1.3; na mapie str. 491 między 340° a 350°.

foment, s. (fo'ment) 1) med. wilgotny okład; 2) ożywienie.

foment, vt. (foment') 1) zmywać ciepłą wodą lub płynem leczniczym; robić okłady ogrzewające; 2) ożywiać, powracać kogo do życia i czynności.

fomentation, s. (fo'mentej'szn) 1) ożywienie, dodawanie otuchy; med. wilgotne okłady.

fomes, s. (fo'miz) pl. fomites ('-mitis, na kont. eur. '-mites) 1) med. cokolwiek może przenosić zakażenie, w szcz. pl. fomites odzież osoby chorej na zaraźliwą chorobę; 2) F. bot. rodzaj grzybów zagłowiowych rodziny POLYPORACEAE rzędu obłoczniaków HYMENOMYCETES o owocnikach korkowatych; niektóre gatunki niszczą korzenie drzew.

Fomorrian, s. (fouo'rien) mit. celt. Fomor, członek rasy korsarzy, pierwotnie bogów morskich wrogich Irlandii.

Fon, Fong, s. (fą) sing, i pl. murzyn dahomejski mówiący językiem Ewe.

fond, adj. (faund) kochający, lubiący, przywiązany.

fond, s. 1) (fą) tło; 2) (fond) fundusz, skarbiec z of; 3) zapas pieniędzy, fundusze.

fonda, s. (fon'da; hisz.) dom gościnny, zajazd.

fondaco, s. (fonda'ko, ar. fun-dug) hotel, zajazd dla obcych handlarzy i miejsce ich zjazdów.

fondant, s. (fąda~) syrop na konfitury.

fondle, vt. (fądl) pieścić.

fondling, s. ('-in~) 1) pieścuch, ulubieniec, osoba rozpieszczona; 2) przest. głupiec, osoba popsuta przez zbytne pieśczenie.

fondly, adv. czule, życzliwie, chętnie, z serca.

fondness, s. (found'nes) 1) przest. głupota; 2) przywiązanie do (gen.) upodobanie w (loc.), zamiłowanie w (loc.), umiłowanie (gen.).

fond plow, ob. Plow Monday.

fondy, adj. (fundu'; fądŭ) zmieszany, skombinowany, zląny; zgodny.

fonduk, fondouk, funduk, s. (fan'duk', ar. fundug z gr. pandekion, o-berża) Afr. Płn. publiczny skład towarów, gdzie zjeżdżają się kupcy; o-berża, karczma; ob. **fonda, fondaco**.

fons, s. (fons) pl. fontes (fan'tiz, na kont. eur. fon'tes) źródło, krynica, wodotrysk, fontanna; F. mit. rz. bóg źródeł; f. Bandusia źródło bandu-

zyjskie wstawione w odzie Horacego, stąd: źródło natchnienia.

fons et origo (f. fons et ori'go) źródło i początek.

font, s. 1) basen; miednica; 2) chrzcielnica, kropielnica z wodą święconą; 3) w lampie naftowej rezerwar na naftę; 4) druk. komplet czcionek jednego rozmiaru i kroju, w Ang. **fount**.

Fontainea, s. (fontej'ni-a; na cześć amer. geologa W. M. Fontaine'a 1832—1913) paleont. rodzaj kopalnych roślin dwuliściennych w amer. okresie kredowym Cretaceous Amer. Płn. równomiernym z górną kredą eur.

Fontainebleau school = Barbizon school.

Fontaine's powder, (fątejns'pau'-der) chem. rodzaj proszku kwasu pikrynowego zawierający chloran potasowy.

fontanel (le), s. (fan'taneł) 1) otwór do przepuszczania wydzielin; 2) próżnia w kości pokryta błoną jak np. u mostku ptaka; 3) anat. ciemiączko; 4) med. otwór lub sztuczny wrzód dla wydalania płynów z ciała; 5) zool. otwór przedniego gruczołu termitów.

Fon-de-Gaume, s. (fą'degom') archeol. jaskinia w Dordogne (dordoh') we Francji słynna obrazami ściennymi z okresu magdańskiego (ostatniego okresu młodszej paleolitu), ob. Magdalenian.

fontinal, adj. (fon'tineł) bot. rosnący w źródłach lub w okolicy źródeł.

Fontinalaceae, s. pl. (fan'tinalej'si-i) bot. rodzina wodnych mchów obejmująca sześć rodzajów BRYALES.

Fontinalia, s. pl. (fontinej'lia, -na'lia) mit. kl. święte źródła i wodotrysków obchodzone w starożytnym Rzymie 13 października.

food, s. (fu'd) 1) pożywienie, żywność, pokarm, materiał absorbowany przez ciało dla utrzymania i wzrostu żyjącego ustroju; w szcz. dla ustroju zwierzęcego: proteiny, węglowodany i tłuszcze; 2) jadło, odr. napojów; 3) przen. pokarm duchowy, przedmiot zainteresowania.

f. ball, ob. hair ball; f. canal, ob. alimentary canal; f. fish ryba jadalna; f. for Acheron, hist. kl. („pokarm dla piekieł”) osoba zasługująca na karę śmierci lub mająca umrzeć rychło, ACHERONTIS PABULUM.

foodstuff, s. ('-stof) 1) przedmiot używany jako pokarm, cokolwiek jadalnego; 2) substancja mająca wartość pożywczą.

food tube = alimentary canal.

foody, adj. ('-i) 1) jadalny; 2) pożywny; r.

food yolk, ob. yolk, embr.

foo-foo, s. (fu'fu) St. Zj. gw. murz. 1) ciasto z tłuczonej babki PLAN-TAGO; 2) gw. głupiec.

fool, s. (fu'l) 1) głupiec (gen. głupca), dureń (gen. durnia), kiep (gen. kpa); 2) głuptas (m), głuptaska (f); 3) białen z jedną nogawicą czarną, drugą czerwoną, dawniej utrzymy-

wany na dworach pańskich, ob. Stańczyk na obrazie Matejki „Hoid Pruski” (kpiarz-filozof), arlekin, harlekin; 4) zabawka, f. of circumstances (Szekspir) zabawka w rękach losu; 5) patol. rośl. ob. **plum pocket**; **All Fool's Day** Prima Aprilis; f.'s **cap** błazeńska czapka z dzwoneczkami.

fool, vi. 1) bawić się, trwonić czas, błąznować; vt. wywieść w pole, na Rusi durzyć, zdurzyć.

foolery, s. (fu'li) głupstwo, głupota, błąźństwo; zbiorowa głupcy.

foolless, s. f. ('-es) 1) kobieta głupia; 2) kobieta błąznująca, błąźnica, błąźennica.

foolhardihood, **foolhardiness** (fu'har'dines), s. zuchwalstwo, zuchwałość, nadmierna odwaga, awanturniczość przekraczająca granice rozsądku, nieopatrność.

foolhardily, adv. zuchwale, nieopatrnie.

foolhardy, adj. (fu'hardi) zuchwały, nadmiernie odważny, awanturniczy ponad granice rozsądku, nieopatrny.

fooling, s. ('-in~) żartowanie, żartobliwość.

foolish, adj. ('-isz) 1) głupi, nierozsądny; 2) wynikający z głupoty; 3) bezsensowny, nie mający sensu, pozbawiony zdrowego rozsądku i poczucia stosowności; f. **gillemot** nurek podbiegunowy z rodziny nietoków (alków), **URIA AALGE**.

foolishness, s. ('-nes) głupstwo, głupota, absurd.

fool plow, ob. **Plow Monday**.

foolscap, s. (ful'skep) 1) lub **fool's cap**, kaptur błazeński, kolorowy zakończony w opadający szpic, ze złotymi dzwoneczkami; 2) albo **fool's cap** wysoka czapka sterząca szpicem w górę, używana przez dawnych pedagogów jako kara dla dzieci zmuszonych ją nosić; 3) pap. rozmiar papieru St.Zj. 13"×16", Ang. 13"×17", tak zwany od znaku wodnego; także f. and half 13"×24" i f. and third 13"×21 1/2".

Fools' Festival, ob. **Feast of Fools**.

fools gold, piryty żelazne i miedziane podobne z koloru do złota.

foot, s. (fu't) 1) stopa, część nogi służąca jako podstawa w pozycji stojącej; stopa, miara długości w krajach ang. = 1/4 jarda = 12 cali = 30.48 cm.; w innych krajach od 11 do 14 cali; 3) f. of pillar, mar. pięta filaru; 4) pl. feet (fi't) np. this pole is 8 feet high, lecz przymiotnikowo w użyciu: eight-foot high pole; 5) **square foot** stopa kwadratowa, **cubic foot** stopa sześcienne, **front foot** stopa frontowa, t.j. stopa szerokości o danej głębokości (np. gruntu budowlanego); 6) pl. **foots** miara brzoś, suma średnicy i grubości kamienia w calach podzielona przez 8 (=2³); 7) coś podobnego do stopy z kształtu lub z przeznaczenia, np. noga krzesła, stołu; 8) pl. **foots** fusy (pl.), osad; 9) przest. spód, oparcie, podstawa; podstawa rachunków, zwyczajna cena, stopa życiowa; 10)

bot. a) u mszaków spodnia część sporogonium ułożona w gametofitach i ciągnąca z nich pożywienie, b) u paprotników narząd młodych sporofitów za pomocą którego przez jakiś czas ciągną pożywienie; 11) górn. = **footwall**; 12) koszyk. pl. **foots**, pleciony krąg dna kosza wystający dookoła; 13) łączn. stopka, kawałek twardego drewna wpuszczony klinem w brzechwę strzały dla równowagi i wzmocnienia; 14) mar. spód, krawędź dolna (żagla); 15) mech. = **presser** f. u maszyny do szycia część trzymająca materiał razem i wypreżony; 16) muz. u organów dolna część piszczałki; 17) proz. stopa poetycka, grupa zgłosek o pewnej stałej liczbie zgłosek i o pewnym rozkładzie długich i krótkich albo akcentowanych i nieakcentowanych, ob. **choreus**, **dactyl**, **iamb**, **spondee**, **trochee**; 18) woj. piechota, infanteria; at f. o nowonarodzonym zwierzęciu: na nogach i idący za matką; at one's feet u czyichś nóg, oddany poddany, wierny, błagający; off one's feet wytracony z równowagi; on foot a) piechota, pieszo; b) czynny; on one's feet na własnych nogach, o własnej sile; to put down one's foot przeszkodzić czemuś energią; with one foot in the grave jedną nogą w grobie, bliski śmierci; f. **correctionist**, ob. **chiroprapist**, f. **traveler** piechur, pieszy (pl. piesi); to tread under feet trącić nogami; **foot scraper** skrobak do butów, wycieraczka.

foot, vi. 1) stapać do taktu, tańczyć; 2) chodzić pieszo, odr. jazdy lub lotu; 3) poruszać się, np. the boat **foots fast**; 4) myśleć o sokole chwycić (zdobyc) szponami.

foot, vt. 1) trącić; chodzić po (loc.); 2) sumować (kolumnę cyfr); to f. the bill a) zsumować rachunek; b) zapłacić rachunek; 3) łączn. wbić klin w brzechwę strzały, ob. **foot**, s. 11); 4) myśleć chwycić szponami; 5) rob. ręcz. dorożyć stopę do cholewki pończochy; to f. it, przest. i żart. tańczyć.

footage, s. (fu'tydz) 1) wymiar a) leśn. drewna wyrażony w ilości stóp sześciennych deski, ob. **board foot** o długości jednej stopy, szerokości jednej stopy i grubości cala (144 cali³); b) kinemat. długość filmu w calach; 2) górn. a) robocizna za stopę kopania; b) suma wynagrodzenia za tę pracę.

foot-and-mouth disease, wet. pryszczycza, choroba racicowa i pyskowa, zwana także **aphthous fever**, zakaźna gorączka zmienna pleśniawkami w pysku, na wymieniu i cyckach oraz na racicach.

footback, on **footback**, adv. przest. i gw. pieszo.

football, s. (fu'tboł) piłka nożna; 1) piłka składająca się z pecherza lub worka gumowego w skórzanej lub kauczukowej oponie przeznaczona do kopania nogą; 2) gra sportowa a) w St.Zj. najpopularniejsza o bok piłki metowej, ob. **baseball**, gra pod nazwą f.; b) w Ang. rugby i soccer czyli **association f.**; piłkę wolno rzucać przez kopnięcie nogą, trącenie głową, piersią, barką, byle nie ręką; w f. i r. piłka ma kształt e-

lipsy, w s. okrągły; boisko f. 300'dł. 160' sz., r. do 110' dł. do 75' sz., s. od 100 do 130' dł. i od 50 do 100' sz.; celem gry jest przedostanie piłki do mety położonej na zewnętrznej granicy strony przeciwnika; w amer. f. obie drużyny liczą po 11 uczestników, a początkowe ustawienie jest następujące:

	9	11	10
		8	
6 4 2	1	3 5 7	
7 5 3	1	2 4 6	
	8		
10	11	9	

1. center, 2.3. guard, 4.5. tackles, 6.7. ends, 8. quarterback, 9.10. half-backs, 11. full-back; w Polsce, gdzie grywa się w soccer ustawienie:

l. skrzydło środkowy p. skrzydło
lewa pomoc środek pomocy
lewy obrońca prawy obrońca
bramkarz

football, vi. grać w piłkę nożną; vt. kopnąć piłkę.

footballist, s. (-ist) uczestnik drużyny piłki nożnej.

footband, s. ('-bend) mar. obrąb dolny.

foot base, gzyms nad płytą cokołową.

f. bench, podnózek dla szeregu osób.

foot-binding, chiński zwyczaj krępowania stóp dziewcząt.

footblower, s. ('-blo'-er) miech pędzony nogą.

footboard, s. ('-bord) 1) stopień u powozu; 2) hist. stopień na tyle powozu dla stojącej służby; 3) pedał; 4) u powozu deska, na której spoczywają stopy woźnicy.

foot boy, chłopak do posług, pikolo (pi'kolo), hist. paź.

f. brake, hamulec nożny.

footbreadth, s. ('-bred) szerokość cala.

footbridge, s. ('-bridż) kładka, most dla pieszych.

foot-candle, s. ('-kendi) fotom. jednostka oświetlenia = 1 lumenowi na stopę kwadratową czyli 10,704 luksów czyli 1.0764 millifoty.

footcloth, s. ('-kloć) 1) czaprak na konia; 2) dywanik.

foot dirt, (f. dörť) fusy (pl.) osad, **foots**, ob. **foot** 8).

foot drop, (f. drap) 1) med. opadnięcie stopy przy porażeniu mięśnia zginającego nogi; 2) roln. przyrząd siewnika do wypadania nasienia za pociśnięciem nogą.

footed, adj. ('-yd) stopowy, mający stopę lub stopy, lub takie stopy lub tyle stóp, mający tyle stóp długości, np. big-f. mający dużą stopę, four-f. a) czworonożny, b) czterostopowy (długość); bare-f. bosonogi, bosi, web-f. mający nogi obłonięne; wing-f. o skrzydlatych nogach, mit. kl. bóg Hermes (Merkury), posłaniec bogów; f. arrow łączn. mający kliniek z twardego drewna w brzechwie strzały, ob. **foot**, s. 13).

footer, s. (-er) 1) piechur; 2) kto

lub co przyszywa stopy do cholewek; 3) gór. kto łączy lub rozłącza rurę na dnie skłonu skąd wydobywa się materiał; 4) myśl. chwytający szponami, ob. *foot*, vi. 4); 5) -f. kto lub co ma tyle stóp długości; np. o łożdzi a *fifty-footer*, wysokości np. *guard of six-footers* straż złożona z żołnierzy o wysokości sześciu stóp.

footfall, s. ('-foł) odgłos kroków.

foot fault, tenis. zarzut przeciwko graczowi, że serwując piłkę nie stał obiema stopami na ziemi.

footganger, s. ('-gejdżer) Afr. młoda szarańcza jeszcze nie uskrzydłona.

footgear, s. ('-ger) obuwiu (buty, buciki, meszty, pantofle), pończochy, skarpetki itp.

footgeld, s. ('-geld) st. pr. ang. grzywna za trzymanie niebezpiecznego psa w lesie.

foot-grain, s. ('-grejn) jednostka pracy = 1.9371×10^{-4} joules, f. g. per second jednostka siły = 1.9371×10^{-4} watts.

foot guard, 1) pieszka gwardia; **Foot Guards**. Angl. wybrane gwardie z kilku pułków w czasie pokoju strzegące Króla; 2) ochrona na nogi konia; 3) kol. ochrona od wstąpienia między zbiegające się szyny kolejowe.

foothalt, s. (f.-hołt) wet. zwichnięcie pęcniny owcy.

foothill, s. ('-hił) podnóże góry; **foot of a mast**, **foot of a wave**, podnóże masztu, p. fali.

foothold, s. ('-hold) podstawa, miejsce dostateczne do postawienia stóp i utrzymania się na nim; 2) sandał gumowy z paskiem do owiązania, także *tip*.

footing, s. 1) miejsce do stania i utrzymania się na miejscu; 2) placówka, miejsce z którego można działać; 3) przest. ślad, trop; 4) krok, chód, chodzenie, taniec; postępowanie, nadejście; odgłos kroków; 5) stopa, stosunek do ludzi, np. być na dobrej stopie z kimś, obcować z kimś na stopie równości *on even f.*; 6) materiał do robienia stopy u pończochy; 7) łączn. stopka wpuszczona w brzechwę strzały, ob. *foot*, s. 13); 8) cieńszy osad tranu wielorybiego; 9) zliczenie kolumny cyfr; 10) bud. pogrubienie spodniej części ściany, przyczółka kolumny w celu rozłożenia ciężaru.

f. ale, napoje i opłata za napoje przy sposobności wprowadzenia się w nowe otoczenie i staranie się o nawiązanie dobrych stosunków z ludźmi, ob. *footing*, s. 5).

footing beam, bud. ściągacz wiązara dachowego, = *tie beam*.

foot jaw = *maxilliped*.

footless, adj. (fu'tles) 1) beznogi; 2) bezpodstawny.

footlicker, s. ('-liker) lizun, ob. *sycophant*.

foot lift, przyrząd do podnoszenia części maszyny nogą.

footlights, s. pl. ('-lajc) kinkiety, światła ustawione na przedzie sceny, lub podium itp.; przen. teatr, świat teatralny.

foot-loose, adj. (fu't lu'z) swobodny, nieokiełznany.

footman, s. ('-men) 1) lokaj, służący podający do stołu, w powozie siedzący obok stangreta i otwierający drzwiczki powozu; 2) woj. piechota, infanterzysta; 3) piechur; 4) metalowa barierka przed kominkiem do oparcia czegokolwiek; 5) skrót zamiast *footman moth*.

foot mange, wet. świerzb nożny, wywołany na tylnych kończynach koni, bydlą i owiec przez pasorzyta *DERMATOPHAGUS*.

footman moth, mól z rodziny *LI-THOSIIDÆ*.

footmark, ślad stopy.

foot match, pieszy wyścig.

footnote, s. ('-not) uwaga do tekstu u dołu strony, zazwyczaj odnosząca się do wyrazu oznaczonego znakiem: *, †, ‡, §, ¶ itp. i takim samym znakiem oznaczona; vt. zaopatrzyć uwagą.

footpace, s. ('-pejs) 1) przeciętny ludzki krok; 2) platforma na schodach między piętrami; 3) kość. platforma, na której stoi ołtarz, ob. *predella*.

footpad, s. ('-ped) rozbójnik, zbój.

foot page, ('pejdż) chłopiec do posyłek.

foot pan, 1) kąpiel nożna; 2) o-grzewacz nóg.

footpath, ('pağ) ścieżka.

footpick (fu'tpik) łopata z rączką i przyrządem do naciskania nogą używana do kopania w twardym gruncie.

footplate, s. ('-plejt) 1) stopień do powozu; 2) kol. dawniej platforma dla maszynisty pociągu.

foot-pound, mech. 1) funt na stopę, jednostka wysiłku, energii, pracy, równająca się pracy podniesienia jednego funta *avordupois* 0.45359 kg. przeciwko sile przyciągania ziemi do wysokości jednej stopy (0.304801 m.); skrót *fp*, *F.P.* lub *f.p.*; 2) jednostka momentu równająca się momentowi siły jednego funta działającego na odległość jednej stopy od ośrodków momentów.

foot-poundal, s. (-eł) mech. jednostka pracy; **poundal** (ob.) na stopę; = 421.402 ergu w systemie C.G.S.

foot-pound-second, adj. fiz. dotyczący systemu jednostek pracy opartego na stopie jako jednostce długości, na funcie amer. jako jednostce ciężaru lub masy i na sekundzie jako jednostce czasu; skrót: **F.P.S.**

footprint, s. (futprynt) ślad kroku, ślad; vt. pozostawić ślady (np. obuwia na śniegu, na ziemi).

foot race pieszy wyścig.

footrail, **footrest**, poziomy drag metalowy do oparcia nóg pod stołem, wzdłuż lady w szynkowni itp.

foot rot, 1) patol. rośl. gnicie spodu pnia lub łodygi, jak np. mał di gomme cytrusów; gnicie łodygi zboża, ob. *take all*; 2) weter. postępowe zapalenie między palcami u owiec, bydląt itd. wywołane przez drobnoustroje *ACTINOMYCES* (czyli *BA-CILLUS*) *NECROPHORUS*.

f. scab, wet. świerzb nożny, parch nożny.

footscald, s. (fu'tskold) wet. oparzenie stopy konia spowodowane zacienieniem przy okrawianiu kopyta, nałożeniem zbyt gorącej podkowy itp.

foot-second, 1) miara chyżości stóp na sekundę, skrót *f.s.* lub *F.S.*; 2) także: *cusec* (*cubic i second*), miara dostarczania wody, stóp sześciennych na sekundę.

foot soldier, piechota, infanterzysta, piechur.

footsore, adj. ('-sor') mający zmęczone nogi; -ness, s. (-nes) zmęczenie nóg, zmęczone nogi.

footstalk, s. ('-stok') 1) bot. łodyga, ogonek; 2) mech. spodnia część trzpienia żarn.

footstall, s. ('-stoł) 1) bud. podstawa kolumny; 2) jazda kon. strzeżenie u damskiego siódła.

footstep, s. ('-step) 1) krok, długość kroku; 2) ślad stopy, ślad kroku, trop; 3) bud. stopień, stopień (w schodach); 4) mar. dolny czop (śluz).

footstool, s. ('-stul) 1) podnóżek (do oparcia nóg siedzącej osoby); 2) przenośny stołek, np. do wsiadania na koń; 3) przest. niegdyś uniżony komplement, dziś: żart. np. „sługa i podnóżek”.

foot-ton, mech. tona stopę, jednostka pracy = podniesieniu tony na wysokość stopy.

foot tubercle, ob. *parapodium*.

foot washing, bib. mycie nóg (ew. św. Jana 13:14) praktykowane w wielu krajach, do końca monarchii aust.-węg. w Wielki Czwartek osobistym obrzędzie, na jaki sprowadzano 12 starców z Domu Ubogich; do tej pory w Watykanie, gdzie Papież myje nogi Kardynałom wzorem Jezusa wobec Apostołów, i u trapistów.

footwear, s. ('-uer') pot. obuwiu (buty, buciki, trzewiki, meszty, pantofle itp.).

footwork, s. ('-uórk') St.Zj. 1) dzienn. służba dziennikarska połączona z chodzeniem, odwiedzinami, jak np. wywiad, zbieranie nowin itp.; 2) sport. udział stóp w czynnościach sportowych na boisku.

footworn, adj. ('-uorn') 1) wytarty od chodzenia, np. ścieżka, szlak, chodnik; 2) umęczony chodzeniem, zdrażony, np. podróżnik.

fooyoung, **fooyung**, s. (fu'jun~; chif.) kuch. chiński omlet.

foozle, vi. (fu'zl) pudłować, działać niezgrabnie.

fop, s. (fop) gogo, strojniś, gogątko.

fopship, ('-szyp) gogowatość.

for, conj. (for) ponieważ, bowiem, albowiem.

for, prep. 1) przest. przed (co do miejsca, czasu, porządku itp.); 2) w celu (gen.), dla (gen.), o (acc.), za (acc.); 3) zamiast (gen.), w zamian za (acc.); 4) po (loc.), na pamięć po (loc.); 5) jako; 6) z po-

wodu (gen.); 7) skutek (gen.); 8) mimo, pomimo (gen. lub acc.); 9) jak na (acc.) *this is a cool day for this season; he is very bright for his age*; 10) na, one physician for thousand inhabitants, one physician for miles around; 11) dzięki (dat.), if not were for you gdyby nie dzięki panu; 12) za (abl.) z poparciem; f. ever na zawsze; f. fear — z obawy; f. once na ten raz; f. pity lub f. pity's sake, przez łitość, na miłość boską.

For, s. antropol. = Fur.

forage, s. (fo'rydż) woj. furaż, karma, dawniej karm; przest. spiżar wojenna, pasza, dawniej pastwa dla wojska; vt. furażować, zapatrywać wojsko w zboże, zabierać pokarm od włościan, grabić; **forager, s.** (fo'redżer) woj. furażer, żołnierz wysłany w okolicę dla zebrania zapasów zboża dla wojska.

foralite, s. (fo'relajt) geol. w skałę ślad wyżłobienia przez robaka.

foramen, s. (forej'myn) pl. '-mens i '-mina, 1) anat. foramen, otwór, okienko; 2) bot. otwór przenikający przez osłonki zalążka; f. obturatum anat. otwór jajowaty kości biodrowej, o. zastoniony.

Foraminifera, s. pl. (foremini'fera) zool. otwornice, korzenionózki morskie o długich, nitkowatych wypustkach, które wychodzą z zarodki w wapiennej skorupce otaczającej ciało tych zwierzątek; skorupki te tworzą odwieczne pokłady wapienia i kredy, zwane numulitami.

foraminiferal, '-feran, adj. zool. otwornicowy.

foraminiferous, foraminose, -ous, adj. anat. mający otwory.

foray, s. (fo'rej) napad, wypad, najeżdż, atak; vt. najeżdżać, wypaść po zdobyciu wojenną.

forbad(e), czas przeszły od forbid.

forbear, vi. (forbe'r) znieść, wytrzymać, powstrzymać się, zaniechać; vt. znieść coś, zaniechać (gen.), wstrzymać się od (gen.); czas przeszły forbore.

forbearance, s. ('-ens) cierpliwość, pobłażliwość.

forbearant, adj. ('-ent) pobłażliwy.

forbearing, adj. ('-in~) pobłażliwy; -ness, s. (-nes) pobłażanie, pobłażliwość, wyrozumiałość, wyrozumienie.

forbid, vi. (forbyd') wydać zakaz; vt. 1) zakazać (gen.); 2) przeszkadzać (dat.); 3) wzbronić wstępu; wymówić (acc.), np. dom; 4) powstrzymać, nie przepuścić (np. wicher, fala); 5) przest. odmówić (gen.), zaprzeczyć (gen.).

forbiddal, forbiddance, (-di', -bids) s. zakaz, r., ob. ban, interdiction, veto.

forbidden, adj. (forby'dn) zakazany, wzbroniony; **F. City a** Lhasa w Tybecie, siedziba Wielkiego Lamy (Dalai Lama); **b**) hist. pałacowa dzielnica Pekinu za czasów cesarstwa chińskiego; **f. degrees, pr.** kość stopnie pokrewieństwa stano-

wiące kanoniczną przeszkodę do zawarcia małżeństwa; **f. fruit, bib.** owoc zakazany w bib. raju, przen. niedozwolona przyjemność; **f. time, Szk.** ryboł. czas ochronny.

forbidding, ('-by'din~) niedopuszczający, trudny do przebycia, groźny, przykry, wrogi, nieprzystępny.

forçat, s. (forsa') we Francji skazaniec wykonujący ciężkie roboty.

force, s. (fors) 1) siła, moc, energia, potęga fizyczna; 2) siła zbrojna; 3) siła moralna, moc przekonywania, siła charakteru, siła wymowy; 4) przemoc, przymus; 5) szczególne znaczenie, ważność, doniosłość; 6) fiz. siła nacisku, naporu itd. powodująca ruch lub przyspieszenie ruchu; **of f.** w mocy, mający powagę prawa.

f. absolute, jednostka siły; accelerating f. siła przyspieszająca; **f. acting at a distance, s.** działająca na odległość; **air force a)** siła aerodynamiczna; **b)** s. zbrojna lotnicza; **centrifugal f.** odśrodkowa; **centripetal f.** dośrodkowa; **compressive f.** s. ciśnienia; **constant f.** s. stała; **elastic f.** s. napięcia; **expansive f.** s. rozprężenia; **longitudinal f.** s. wzdłużna; **molecular f.** s. międzycząsteczkowa; **moving f.** s. poruszająca; **f. of friction, s.** tarcia; **opposing electromotive f.** s. przeciw-elektromotoryczna, **opposing F.E.M.** przeciwna F.E.M.; **percussive f.** siła uderzenia; **propelling f.** s. popędowa; **repelling f.** s. odpychająca; **resisting f.** s. oporu; **resultant f.** s. wypadkowa; **tangential f.** s. styczna; **tensile f.** s. rozciągająca; **tractive f.** s. pociągowa; **twisting** czyli **torsional f.** s. skrętna czyli obrotowa.

force, vi. sport. uderzyć silnie; vt. 1) zmusić, zniewolić; 2) przymusić, gwałtem nakłonić; 3) wywołać naturalne warunki zmuszające do pewnego wyniku, kształt koła zmusza promienie do równości; 4) zdobyć, opanować siłą; 5) narzucić gwałtem; 6) bot. forsować (kwiaty), zmusić roślinę do szybszego rozwoju, np. do kwitnienia na porę świąteczną; **f. bed, grządka** służąca do takiego forsowania.

forceable, adj. (for'sybl) dający się zdobyć przemocą, mogący być pokonanym przemocą.

Force Bill, hist. St.Zj. a) ustawa z r. 1833 dążąca do zmuszenia stanu South Carolina do stosowania praw celnych; b) ustawy wyborcze z r. 1870, 1871, 1890, dążące do uznania konstytucyjnej równości praw głosowania, tak nazwane przez białych opozycjonistów na Południu.

forced, adj. (forst) 1) przymusowy, uczyniony za pomocą przymusu lub pod przymusem np. **f. feeding** przymusowe karmienie; 2) wymuszony, nieszczery, np. **a f. smile** wymuszony uśmiech; 3) sztucznie przyspieszony w rozwoju, np. kwiaty forsowane na święta wielkanocne; -ly, adv. (-li) przymusowo, pod przymusem; nieszczery; -ness, s. (-nes) wymuszoność, nienaturalność.

forceps, s. (far'seps) 1) med. i chir. pinceta, szczypce, (pl.), kleszcze

(dentystyczne, położnicze), kleszczyki (pl.) do zaciskania tętnic; 2) zool. kleszczyki (pl.) niektórych owadów, np. u skórków cęgi na końcu odwłoka, ob. **earwing**.

forceps anterior czyli **minor**, (entirior czyli majner, na kont. eur. **for'ceps ante'rior** czyli **minor**) anat. ta część spoidła wielkiego, ob. **corpus callosum**, która skłania się naprzód po obu stronach do zagięcia w płat czołowy mózgu; **f. posterior** czyli **major** (pastirior czyli mej'dżor, na kont. eur. **poste'rior** czyli **ma'jor**) ta część spoidła wielkiego, ob. **corpus callosum**, która zwraca się wstecz w płat potyliczny.

forcible, adj. (for'sybl) 1) przymusowy, działający przemocą; 2) skuteczny, potężny, przekonywujący, np. przemowa.

forcible-feeble, adj. z miną lwa, a siłą jagnięcia.

forcipate, adj. (for'sipejt) widlasty.

forcipiform, adj. (fors'i-) ob. **Forcipulata**.

forcipressure, s. (-pre'ször) chirurg. zaciskanie tętnicy kleszczykami.

Forcipulata, s. pl. (fors'i'pulej'ta) zool. rząd rozgwiazd mających nogowia kształtu drobniutekłych nożycek, **forficiform**, albo drobniutekłych kleszczy, **forcipiform**.

ford, s. (ford) bród, miejsce w rzece, w którym ludzie i zwierzęta mogą przejść przez wodę pieszo, „w bród”; poet. strumień; vi. iść w bród; vt. przejść (rzekę) w bród.

Fordney-McCumber Tariff Act, St.Zj., ustawa celna z 21 września 1922.

fordone, v. (fordan') imiesłów czasu przeszłego od przest. **fordo** (fordu') z trudem dokonany.

fore, adj. (for) przedni, frontowy, wcześniejszy, ważniejszy.

fore, adv. mar. na przodzie, na przedzie, odr. **aft**.

fore, int. golf. hasło ostrzegawcze przed puszczaniem piłki w ruch.

fore, s. 1) przód; 2) mar. przód, dziób; **at the fore, mar.** wywieszony na przedniaku; **to the f. a)** obecny, przytomny, żywy; **b)** (o pieniądzu) gotówka płynna, do bezzwłocznej dyspozycji; **c)** na front, ważny, wybitny.

fore-, przedr. a) przed-, na przedzie, np. **forerunner**, poprzednik, pionier; wcześniej; z góry; **foreordain**, przeznaczyć, rozporządzić z góry; **b)** przedni, np. **forearm**, podramię; **c)** wcześniejszy, np. **forefathers**, praojcowie.

fore-and-aft bridge, mar. połączenie przedniego i tylnego mostu statku.

fore-and-after, s. mar. podłużnica luki.

fore-and-aft rig, mar. osprzęt żaglowy; **f.-a.-a. sail, mar.** żagiel skośny; **f.-a.-a. schooner** skośnożaglowiec dwumasztowy.

forearm, s. (for'arm) anat. podramię, ANTEBRACHIUM, część ramie-

nia lub przedniej kończyny od łokcia do przegubu.

forearm, vt. przygotować się do zbrojnej obrony lub do zbrojnego ataku.

forebear, forbear, s. (for'ber) przodek, antenat, zazwyczaj w pl. przodkowie, poet. przodki.

forebit, s. (for'bit) mar. jeden z pacholów u przedniaka.

forebitter, s. (-er) mar. rodzaj balady śpiewanej zazwyczaj u pacholów przedniaka.

foreboard, s. ('-bord) = foredeck.

forebode, vi. wróżyć, przepowiadać; vt. 1) przepowiadać (acc.); 2) znać przyszłość, w szcz. wiedzieć o zbliżającym się nieszczęściu; wróżyć, rokować.

foreboder, s. (-er) zwiastun (m), zwiastunka (f), wróżbita (m), wieszczek (m), wróżka (f).

foreboding, adj. wróżyć; -ly, adv. (-li) jako wróżba; -ness (-nes) s. wróżba, przecucie, przepowiednia, przepowiedź.

forebody, s. ('-bodi) 1) mar. przednia część kadłuba okrętu, sięgająca po jego najszerszą poprzeczną, przec. afterbody; ob. middlebody; 2) tułów.

foreboot, s. frontowa część powozu z miejscem na nogi woźnicy i na pakunki podrózne.

fore bow (for'bo) kula u siodła.

forebowels, s. pl. (-baueis) kiszki konia przed poprzęgą.

forebrace, s. ('brejs) mar. wodza przedniej dolnej.

forebrain, s. ('brejn) anat. przodomózdek czyli półkule mózgowe; u dorosłych kręgowców PROENCEPHALON; w ciśniejszym znaczeniu tylko TELECEPHALON, kresomózgowie.

forebreast, s. ('brest) 1) szk. przód; przedna część; 2) górn. = forefield; ściana będąca pod obróbką; 3) wet. przednia część tułowia.

forebush, s. ('busz) grzywka konia, ob. forelock.

forecar, s. ('kar) lekki powozik dwukołowy na pakunki podrózne lub dla pasażerów.

forecarriage, s. 1) ('ke'rydz) 1) przodek wozu, przednia część powozu czterokołowego obejmująca przednie koła i urządzenia do swobodnego obrotu kół przednich i nawracania jakiego jeszcze samochód wykonać nie umie; 2) rama nad przednimi kołami parowozu; 3) = forecar; 4) masz. roln. wózek dwukołowy podtrzymujący ciężką belkę pługa samochodowego.

forecast, s. ('kast) przepowiednia na podstawie fizycznych okoliczności.

forecast, vi. (for'kast) 1) przewidywać, układać plany; 2) przepowiadać; vt. 1) przewidywać, układać plany; 2) kalkulować z góry; 3) przewidywać np. pogodę, to f. the weather.

forecaster, s. (-er) kto przepowiada na podstawie fizycznych okoliczności.

forecastle, s. (for'kasl; pot. u mar. fo'ksl) mar. 1) hist. kasztel, wzniosłość na przedzie okrętu; 2) dziś dzióbówka; monkey f. dz. mała; sunk f. dz. wgłębiona; top gallant f. dz. duża; 3) część pokładu głównego przed przedniakiem; 4) na statkach handlowych przednia część pokładu gdzie mieszkają majtkowie, albo pod pokładem, albo w kabinie na pokładzie.

f. deck, mar. pokład dzióbówki.

forecastle-man, majtek pełniący służbę na dzióbówce.

forechurch, s. (for'czörcz) ob. antechurch.

foreclose, vi. wypowiedzieć hipotekę, to f. mortgage; vt. przesądzić zamknąć, przeszkodzić; hipot. zamknąć wpisy hipoteczne w celu wszczęcia kroków o zwrot pożyczki hipotecznej.

foreclosure, s. ('-zör) pr. zamknięcie dalszych wpisów do karty hipotecznej na żądanie wierzyciela hipotecznego zamierzającego zrealizować pożyczkę przez sprzedaż nieruchomości.

forecourse, s. ('-kors) = foresail a), b).

forecourt, s. ('-kort) 1) frontowy podworec grupy budynków; 2) przednia część kortu tenisowego najbliższa siatki.

foredate, vt. ('-dejt) antedatować, ob. antedate.

foredawn, s. ('-daun) brzask (dnia).

foreday, s. ('-dej) przedpołudnie, część dnia między śniadaniem a południem; skrót a.m. (ANTE MERIDIEM).

foredeck, s. ('-dek) mar. przednia część pokładu, w szcz. głównego.

foredeep, s. ('-dip) geol. głębina morska sąsiadująca z górzystą okolicą lądową, jak np. głębina Tuskarora na granicy Japonii.

foredestine, vt. (-des'tajn) przeznaczyć z góry.

foredestiny, s. (-de'stini) 1) przeznaczenie z góry; 2) przest. przepowiednia.

foredone, adj. part. uczyniony z góry.

foredoom, s. (for'dum') los, przeznaczenie z góry postanowione.

forefather, s. (for'fa'zer) praojciec, przodek; w szcz. w St.Zj. pielgrzymi z Mayflower.

forefather's cup, bot. kapturzik purpurowy pitcher plant SARRACENIA PURPUREA, Linn. (od nazwiska lekarza kanad. dra Sarrasina z Kwebeku).

Forefathers' Day, St.Zj. rocznica przybycia angielskich wychodźców (Pilgrim Fathers) do Plymouth, Mass. dnia 21 grudnia 1620; z powodu błędu w przeliczowaniu daty st. st. na styl nowy często bywała obchodzona 22 grudnia.

forefeel, s. (for'fil') r. przecucie.

forefeel, vi. (forfil') przeczuwać.

forefield, s. (for'fild) 1) najbliższa

część widoku; 2) górn. Ang. ob. forebrest.

forefinger, s. (for'finger) palec wskazujący, ob. finger.

forefoot, s. (for'fut) 1) przednia noga; 2) okrętow. miejsce na przedzie okrętu gdzie styka się dzióbница ze stępką (stem i keel).

foregate, s. (for'gejt) przednie wejście, główne wejście, wejście od przodu.

foregirth, s. (for'görz) gurt przedni, przednia poprzęga.

foreglance, s. ('-glans) 1) spojrzenie w przód; 2) zaglądnięcie przedwczesne.

foregleam, s. ('-glim) przecucie, przewidzenie.

foreglimpse, s. ('-glimps) spojrzenie w przyszłość.

forego, vi. (for'go) 1) iść przodem; poprzedzać; mieć pierwszeństwo; vt. 1) poprzedzać (acc.), wyprzedzać (acc.); 2) przeoczyć (acc.), pominąć (acc.), wstrzymać się od (gen.), zaniechać (gen.).

foregoer, s. 1) kto poprzedza w pochodzie; 2) poprzednik (w czasie); 3) antenat, przodek.

foregone, adj. part. ('-go'n) poprzedni, miniony; f. conclusion 1) wniosek z góry powzięty; 2) wynik nie ulegający wątpliwości.

foreground, s. ('-graund') pierwszy plan, przód (widoku, sceny, obrazu).

fore-gut, s. ('-got) embr. przednia kieszka zawierająca pierwotny przewód pokarmowy u zarodka kręgowca, z której rozwinię się (w najszerszym znaczeniu) gardło pharynx, przełyk esophagus, żołądek stomach, i przednia część jelit; w zarodku niekręgowców przednia część kieszek.

forehall, s. ('-hoł) sień główna, westybul, korytarz; od początku w. XX często hall (hol) o przyszłości wątpliwej, lecz już używany przez autora tej miary co Andrzejewski.

forehammer, s. ('-hemer) kowal, dwuręczniak, młot uderzający pierwszy, przybijak.

forehand, adj. ('-hend) 1) uczyniony poprzednio; 2) przedni; 3) w kurlingu szkockim pierwsza ręka, pierwszy kamień; 4) łucz. widzialny nad lewym przedramieniem; 5) tenis itp. uderzony rzutem od przegubu i przedramienia; adv. za pomocą uderzenia rzutem od przegubu i przedramienia.

forehand, s. 1) część najważniejsza; 2) wyższa pozycja, przewaga; 3) jazda kon. część ciała wierzchowca będąca przed jeźdźcem; 4) mech. kierownik aparatu wydobywającego miedź; 5) tenis itp. uderzenie od przegubu lub przedramienia.

forehanded, adj. ('-hendyd) 1) wczesny; 2) przewidujący, przeczorny, ostrożny, oszczędny; -ness, s. (-nes) oszczędność.

forehard, s. ('-hard) mar. poprawny skręt w zwoju liny.

forehead, s. ('-her) 1) anat. czoło; 2) widok frontowy; przód; -ed, adj. (-yd) mający czoło takie jak

także **foresail**, dziobnik pierwszy, trójkąt A1.

Forest City, (f. si'ti) pot. 1) Cleveland, Ohio; 2) Portland, Me.; 3) Savannah, Ga.

f. cover, pokrycie leśne, wszelkie rośliny w danym lesie.

forested, adj. (fo'restyd) leśny, zalesiony, leśisty; będący pod gospodarką leśną.

forester, s. (fo'rester) 1) leśniczy, leśnik, nadleśniczy; podleśniczy, gajowy; **forester and wife** leśniczostwo; 2) a) mieszkaniac lasu; b) drzewo leśne; 3) zool. a) motyl rodzaju *ALYPIA* i pokrewnych z rodziny *AGARISTIDÆ*, np. *ALYPIA OCTOMACULATA*, którego larwy niszczą winorośle; b) w Australii duży kangarur *MACROPUS GIGANTEUS* i pokrewne; 4) stowarzyszenie wzajemnej pomocy a) *Ancient Order of Foresters* (skrót A.O.F.) założony w Ang. w 1745, wprowadzony do St.Zj. w 1832; b) *St.Zj. Independent Order of Foresters* (skrót I.O.F.) założone w r. 1874; c) *St.Zj. Foresters of America* założone w 1889.

forest fire, pożar leśny, pożar lasu; w St.Zj. różni się cztery rodzaje: a) **ground fire** pożar podziemny obejmujący korzenie i igliwie, niewidoczny nad ziemią; b) **surface f.** obejmujący krzewy i świeższe igliwie; c) **stand f.** pożar drzewostanu obejmujący pnie; d) **crown f.** pożar konarów obejmujący korony drzew i schodzący w dół do gleby.

f. horse, wymarły rodzaj dzikiego konia w Eur. Płd. prawdopodobnie przodek konia roboczego.

forestial, adj. ('-jeł) leśny; także **forestal, forestine**.

Forestian, adj. ('-jen) geol. dotyczący czwartej i piątej epoki międzylodowcowej plejstocenu płn. Eur.

forestology, s. (foresta'łodzi) leśnictwo, nauka o lasach i o gospodarstwie leśnym.

forest pig, zool. podzwrotnikowy dzik afrykański *HYLOCHOERUS MINERTZHAGENI*.

f. ranger, leśniczy, gajowy.

forestress, s. 1) (for'stres) fon. akcent na pierwszej głosce; 2) fo'restres leśn. s.f. leśniczowa (żona leśniczego), leśniczanka (córka leśniczego).

forestry, s. (-ri) 1) leśnictwo, nauka i znajomość administracji lasów; 2) obszar lasów; 3) Szkocja a) prawa do przywilejów lasów koronnych; b) obszar tak uprzywilejowany.

Forest Service, St.Zj. oddział Departamentu Rolnictwa wykonujący nadzór nad lasami państwowymi.

forest white, gruba tkanina wełniana noszona w Yorkshire w Ang. od w. XVI do XIX, zwana także **penistone** (od miasta Penistone w Yorkshire).

foresweat, s. (for'suet) pasek skórzany na czoło w czapce męskiej.

fore tack, mar. chwyt przednika dolnego, chwyt trapeza A1.

foretaste, s. (-tejt) przedsmak, oczekiwanie; vt. mieć przedsmak

(gen.), oczekiwać (gen.), przeczuwać (acc.).

foretell, vt. (for'tel') prorokować, przepowiadać.

forethought, s. ('-ot) przezorność.

foretoken, s. ('-tokn) znak ostrzegawczy.

foretoken, vt. ostrzegać.

foretooth, s. ('-tuż) anat. przedni ząb, siekacz, incisor.

foretop, s. ('-tap) 1) przest. szczyt czoła, szczyt peruki; 2) kędziur zwisający na czoło, dawniej u człowieka, dziś u konia; 3) St. Zj. kozioł u wozu; 4) mar. ('-tap, u majtków -tep) a) kosz przedniaka, kosz A, pełnorejowca trójmasztowego; b) marynarz pełniący tam służbę; także **foretopman**; **fore-topgallant (mast)** mar. przedniak wyższy (maszt A3); **foretopmast**, mar. przedniak gniezdny, maszt A2.

forever, adv. (fore'wer) w Ang. **for ever**, 1) zawsze, bez przerwy; 2) na zawsze, na wieki, wieczyście; **forevermore**, adv. po wieczne czasy, po wieki wieków.

forever, s. wieczność.

forewarn, vt. ('-uorn) przestrzec, ostrzec.

forewarning, s. (-in~) przestroga, ostrzeżenie.

forewaters, s. pl. ('-uo'ters) med. wody płodowe: a) otaczająca płód bezpośrednio; b) fałszywa, gromadząca się między błonami żylastą i wodnistą; w czasie porodu w p. pierwsza wychodząca po pęknięciu błon; w p. druga, wychodząca po porodzie płodu.

forewoman, s. ('-uumen) pl. **forewomen** ('-uy'myn) kierowniczką grupy robotnic przy pracy; ob. **foreman, foremistress**.

foreword, s. ('-uörd) słowo wstępne, przedmowa, wstęp.

foreyard, s. ('-jard) 1) podwórze przed domem; 2) mar. przednia dolna reja, reja A1; -s, pl. reje przednie.

forfar, -s, (for'far, -s) Szk. gruby materiał lniany na odzienie chłopskie, wyrabiany w powiecie Forfar w Szkocji.

forfeit, adj. (for'fit) stracony, skonfiskowany (za grzywnę itp.).

forfeit, s. 1) przest. przekroczenie, przestępstwo, zbrodnia; 2) strata, utrata, utrata zastawu, np. za złamanie umowy, popełnienie zbrodni, np. utrata życia **paid the f. of his life**; 3) utrata depozytu kandydata, który w wyborach nie otrzyma oznaczonego procentu głosów; 4) = **forfeiture**, utrata praw obywatelskich.

forfeit, vi. 1) być winnym zbrodni; 2) utracić zastaw, kaucję itp. z powodu niedotrzymania warunków; vt. utracić prawa, przywileje itp. z powodu błędu, omyłki, zbrodni itp.

forfeiture, s. 1) ob. **forfeit**, s. 4); dawniejsze ustawy pozbawiające obywatela praw z powodu popełnienia zbrodni zdrady stanu itp. przeważnie są zniesione; 2) grzywna.

forfex, s. (for'feks; ł. nożyce) nożyce.

forficate, adj. ('-fikejt) zool. rozszczepiony, widlasty.

forfication, s. ('-kej'szn) zool. głębokłe wcięcie.

forficiform, adj. ('-fi'siform) nożycowate; ob. **Forcipulata**.

Forficula, s. ('-kiula) zool. znamieny rodzaj skórków, ob. **earwing**.

forficate, adj. ('-lejt) zool. widlasty, rozwidlony.

forgather, vi. (for'ga:er) 1) zebrać się, zejść się, zgromadzić się; 2) spotkać się (przypadkiem), poznać się z (abl.) **with**; 3) przyjaźnić się z (abl.), kumać się z (abl.), skupiać się.

forge, s. (fordż) 1) kuźnia, także **smithery, smithy, stithy**, ognisko kuźienne, pracownia kowalska w której wyrabia i zakłada się podkowy końskie; 2) warsztat w którym wyrabia się żelazo sztabowe czyli prętowe, surownik, **wrought iron**; f. **blower** dmuchawa, miech.

forge, vi. 1) kuć (żelazo); 2) fałszować, podrabiać, popełniać fałszerstwo; 3) o koniu: uderzyć kopytem tylnym o przednie; vt. 1) kuć metal, kształtować podkowę, formować w kształt żądany; 2) fałszować (dokument, banknoty itp.); 3) posuwać się powoli naprzód, np. **the ship with her sails furled forged carefully ahead**.

forgery, s. 1) (rzadko) kowal, zwykle **smith, blacksmith**; 2) fałszerz; 3) przest. fałszerstwo.

forgery, s. (for'dżeri) 1) przest. robota kowalska; 2) fałszowanie, fałszerstwo; 3) falsyfikat, przedmiot podrobiony.

forget, vi. (forget') 1) zapomnieć o (loc.), utracić chwilowo pamięć np. **she forgot about hunger**, zapomniała o Bożym świecie; vt. puścić w niepamięć, stracić wspomnienie, zapomnieć.

forgetful, adj. ('-fuł) 1) zapominający, mający złą pamięć; 2) niespołegliwy, nieuważny, niestanny; 3) poet. powodujący zapomnienie, wiódący do zapomnienia; -ness, s. (-nes) brak pamięci, zwyczaj zapominania.

forget-me-not, s. (forget'minot) bot. niezapominajka, roślina z rodziny *MYOSOTIS*; n. błotna **true f. M. PALUSTRIS**, Linn. albo **L. (Lam)** albo **With.**, symbol przyjaźni; n. alpejska **M. ALPESTRIS**, Schm. kwiat terytorium Alaski; f. **blue** kolor jasno-niebieski.

forgetter, s. ('-ter) pot. zapominalski (m), zapominalska (f), osoba łatwo zapominająca.

forgetting, adj. ('-tin~) zapominający; -ly, adv. (-ti) przez zapomnienie, przez niebaczną, przez przeoczenie.

forge water (fordż uo'dyr) hist. woda w którą rzucono rozżarzone żelazo, uważana niegdyś za środek leczniczy.

forging, adj. part. ('-in~) 1) kucie na gorąco; 2) kuty przedmiot; 3) (u konia) uderzenie tylną podkową o przednią; 4) falsyfikat.

forging press (f. pres) tłocznia kuźnienna, ob. **punch p.**

forgive, vi. (forgi'w) przebaczyć; vt. 1) przest. dać, oddać, zrzec się; vt. zapomnieć doznanej krzywdy, przebaczyć (acc. lub że).

forgiveness, s. ('-les) nieprzejdany.

forgiveness, s. ('-nes) pobrażliwość, pobrażanie, przebaczenie.

forgo, vi. (forgo') znieść, wstrzymać się od (gen.); vt. 1) przest. a) przejść mimo (gen.); b) przeoczyć (acc.), niezauważyć (gen.), nie zwrócić uwagi na (acc.); 2) nie skorzystać ze sposobności, zrzec się (gen.), przepuścić (acc.), puścić mimo.

forgotten man, the, zapomniany człowiek, grupa ludności o której los nikt nie dba, ponieważ nie jest zorganizowana i dlatego nie stanowi siły politycznej; np. t.zw. „białokołnierzykowi robotnicy” w Ameryce; nazwa ukuta przez Williama Grahama Sumnera, ekonomistę amer. (1840—1910).

fork, s. (fork) 1) przest. szubienica; 2) widły (pl.) przyrząd gospodarski z długą rączką zakończoną dwoma, trzema, czterema itd. żelaznymi kołkami, **prongs**, do przenoszenia siana, gnoju itd.; 3) widelec, podobny przyrząd mały do użytku w zastawie stołowej, np. do mięsa i warzyw **dinner f.**, do ryby **fish f.**, do sałaty **salad f.**, do ostryg **oyster f.**, do deseru **dessert f.**, do lodów **ice-cream f.**; po wprowadzeniu widelca o dwu kołkach przez włoską księżniczkę na dwór fr. nastąpiła walka dwóch stronnic (która trwała na dworze całe stulecie) o rzekomą obrazę Stwórcy; 4) rozwidlenie, ob. **bifurcation**; 5) przen. dylemat, rozstajne drogi; 6) odgałęzienie (drogi, rzeki itp.); 7) bud. widlasta podpora, ob. **crutch**, s. 4); 8) elektr. rozwidlona podpora do trzymania (koła, hamulca, insulatora itp.); 9) hist. klas. a) jarmoz; b) rodzaj przegrza; 10) mar. i woj. ob. **bracket**, s. 9); 11) szachy. atak konia lub chłopca na dwie figury jednocześnie; 12) szkl. długi żelazny lub stalowy drążek zakończony widełkami do przenoszenia gotowego towaru do pieca dla ochłodzenia.

fork, vi. 1) rozwidlać się, rozchodzić się, np. droga, rzeka; 2) rozszczepiać się, np. błyskawica; vt. 1) rozwidlić się; 2) nabierać na widły; 3) szachy. zaatakować konikiem lub pionem dwie figury równocześnie.

forkbeard, s. ('-bird) zool. ryba pokrewna ze szczupakiem zwana w Anglii **lesser f. RANICEPS TRIFURCATUS**, i **greater f. UROPHYCIS BLENNOIDES**; ob. **hake**, s. 2).

forked, adj. (forkt) rozszczepiony, widlasty, widłowy, widełkowy, rosochaty (dawniej rozsochaty); **f. catchfly**, bot. eur. chwast lepnica dwudzielna **SILENE DICHOTOMA**, Ehrh.; **f. chain**, chem. rozgałęziony łańcuch, ob. **chain**, s. 5); **f. cyme**, bot. = **dichasium**; **f. hake** zool. = **forkbeard**, od rozdzielonych płetw brzuszných; **f. worm**, zool. = **gape-worm**.

forkhead, s. ('-hed) 1) rozszczepiony koniec słupa; 2) łączn. strzałki z dwoma lub (rzadko) trzema grotnami.

forktail, s. ('-tejl) zool. ogólnikowa nazwa wielu ptaków i ryb o ogonie widełkowato rozdwojonym, w szcz. śpiewających ptaków Azji Płd. zbliżonych do pliszki.

fork-tailed, adj. (-d) o ogonie widełkowato rozdwojonym.

forkiness, s. (for'kines) widłowość, widlastość.

forky, adj. (for'ki) widlasty, widełkowaty, głęboko wcięty, rozszczepiony; (o drodze) rozstajny.

forlorn, adj. (forlo'rn) opuszczony, osamotniony, zapomniany, pozabawiony wszystkiego.

forlorn hope (hoop d. hufiec) grupa żołnierzy idących jako ochotnicy na placówkę prawie bezwarunkowo straconą.

form, s. (form) 1) kształt; 2) ciało; przest. piękny kształt, piękność; 3) znamienny kształt nadający jakości właściwego charakteru; 4) sposób, metoda, system, np. składnia gramatyczna, rytuał religijny itp. przepis; w szcz. nakazany przez poczucie przyzwoitości, taktu, porządku społecznego, obyczajów itp.; 5) porządek, szkielet, sposób przedstawienia, styl literacki, artystyczny, np. forma poetycka, dramatyczna, operowa; 6) rozmaity wygląd tej samej rzeczy, np. lód, woda i para są kształtami tego samego przedmiotu, diament, grafit i sadza są kształtami węgla; 7) biol. kategoria klasyfikacji poniżej podrodzaju; 8) bot. w ekologii typ budowy roślinnej zawisły od otoczenia; 9) druk. a) forma, platforma czcionek, związana ramą, gotowa do odbicia; b) formularz, druk zawierający między słowami miejsca wolne do wypełnienia; 10) filoz. kształt a) według Platona transcendentna idea rzeczy niezależna od jej materialnego bytu i składu; b) według Arystotelesa i scholastyków to w rzeczy co stanowi o jej rodzaju lub gatunku jako jednostki bez względu na materię, zasadą twórczą; c) u Kanta jeden ze sposobów formacyjnych spostrzeżenia i poznania uważany jako subiektywny czynnik kształtujący rzeczywistość, odbitą we wrażeniu, w systematyczne doświadczenie, w szcz. co do szyku, miejsca i czasu; 11) gram. forma jaką przyjmuje wyraz, np. **obsolete** przestarzała, **participial** imiesłowowa, **verbal** czasownikowa; 12) hutn. forma, próżne naczynie do wypełnienia materiałem przeznaczonym do odlewu; 13) inż. forma na odlew betonowy; 14) kup. a) manekin na wystawie sklepowej do ubrania suknią; b) (Florida) gabka zdająca na sprzedaż w całości bez przecinania; 15) mat. a) alg. forma, rzeczywista całkowita jednolita funkcja zbioru zmiennych ($x_1, \dots, x_m$); b) formy klasyfikuje się podług ilości m zmiennych w formach dwoistych (**binary**) $m=2$, troistych (**ternary**) $m=3$, poczwórnych $m=4$ itd.; c) geom. każda dająca się opisać kombinacją elementów geometrycznych, czy to rzeczywistych czy urojonych; 16) mech. gniazdo zaworu pompy kornwalijskiej; 17) min. kombinacja piaszczyn objęta jednym spólnym symbolem krystalograficznym; niektóre kształy wykazują powierzchnie dwu lub więcej form, które albo

uzupełniają się wzajem albo wzajemnie obcinają sobie kany lub rogi; 18) muz. układ części dzieła muzycznego według jakiego określa się jego charakter i przydział, np. fuga, pieśń, rondo, sonata itp.; 19) roln. St. Zj. niedojrzały pak bawełny; 20) sport. stan użyteczności i wyglądu zapaśnika lub członka załogi, **in good f.** zapowiadający się dobrze; 21) szkoln. a) lokacja, stopień; b) ławka szkolna; 22) szt.p. a) rysunek, kontur; b) akt, ciało ludzkie; 23) zool. legowisko zająca lub innego dzikiego zwierzęcia.

form, vi. (form) 1) ukształtować się, nabyć kształtu, ułożyć się, utworzyć się, powstać, przybrać kształt; 2) ukryć się w norze, uciekać do nory jak np. zając; vt. 1) nadać kształt (dat.), ułożyć, ufasonować, ukształtować, zrobić, wytworzyć, utworzyć; 3) rozwinąć np. przyzwyczajenie; 4) stanowić (część czegoś); 5) elektr. przysposobić płyty do baterii; 6) gram. ułożyć tryb, przypadek, liczbę itd. wyrazu stosownie do potrzeby; 7) mar. i woj. ustawić w szyk; **to f. on** przyłączyć w tym samym szyku.

-form, przyr. oznaczający kształt lub podobieństwo, np. **oviform** kształtu jaja; **-formes** (-for'mes) oznaczający grupę wyższą niż rodzina np. **Galliformes** kurowate, **Passeriformes** wróblowate.

form-, **formo-**, przedr., chem. = **formic**, **formyl**.

formal, adj. (for'mł) 1) formalny, zgodny z przyjętą formą zwyczajową; 2) znamienny tą formą, regularny, zwyczajowy; 3) ceremonialny, wykonany zgodnie z przepisami towarzyskimi, **f. dress** strój galowy; 4) staranny, punktualny; sztywny; mechaniczny, pozbawiony indywidualności, rutynowy; 5) a) zgodny z wewnętrzną formą: esencjonalny, istotny; b) zgodny z zewnętrzną formą: powierzchowny, pozorny; 6) zewnętrzny, teoretyczny; 7) filol. morfologiczny, dotyczący odmian wyrazu przez deklinację, konjugację, stopniowanie itp.; 8) metafiz. dotyczący istotnych znamion przedmiotu poza jego materialnym składem; to co czyni przedmiot tym czym jest, twórczy, istotny; 9) pr. formalny, wymagający pewnych form zewnętrznych do ważności aktu, np. zawarcie małżeństwa.

formal concentration, chem. fiz. koncentracja roztworu wyrażona w liczbie gramów ciała rozpuszczonego w tysiącu gramów roztworu.

formaldehyd (e), s. **formal'dihajd**) chem. bezbarwny gaz **HCHO** o ostrym zapachu, zwany także **methan-aldehyd** (e) lub **formic a. formaldehyd**, aldehyd mrówkowy.

formalism, s. (for'malizm) formalizm, bardzo ściśle trzymanie się zewnętrznych form w urzędowaniu, w religii, w sztuce itd.

formalist, adj. (-list) formalistyczny.

formalist, s. 1) przest. osoba trzymająca się niewolniczo przepisów mody i bieżącej opinii; 2) osoba od-

dana zbyttno utrzymywaniu form towarzyskich; 3) kto lub co nadaje kształtu przedmiotowi.

formalistic, adj. (formalys'tik) = **formalist**, adj.

formalith, s. (for'maliç) apt. marka handlowa okrzemek syconych w roztworze aldehydu mrówkowego.

formality, s. (forma'li) 1) formalność, ścisłość, dokładność, sztywność, ceremonialność; 2) stosowanie się do przepisów co do form i metod postępowania, sposobów zachowania się; 3) forma wymagana przez zwyczaj, prawo, tradycje religijne, przepisy klubowe, łóżowe, spiskowe, towarzyskie, stanowe, parlamentarne; ceremonial; 4) forma bez treści, pozory (pl.).

formalize, vi. trzymać się form; vt. 1) kształtować; 2) formalizować, uczynić formalnym, podać przepisom ścisłej formalistyki.

formally, adv. (for'meli) formalnie, zgodnie z przepisami ścisłości, pozornie; ceremonialnie; dokładnie, w sposób ustalony.

formal matter, log. ob. **matter of proposition**.

formal predication, log. sąd w którym orzeczenie jest częścią pojęcia tworzącego podmiot.

formal proposition, log. przesłanka nie zawierająca szczegółowego twierdzenia, np. „Wszystko A jest B” albo wyrażona jest zasada w postaci formułek: jeżeli wszystko A jest B, to żadne A nie jest nie-B; b) przesłanka wyrażająca formalny sąd, ob. **formal predication**.

formamid(e) s. (for'mamid) chem. amid mrówkowy, ciecz bezbarwna HCONH_2 .

formamidin(e), s. (forme'midyn) chem. formamidyna, urojona zasada $\text{HC}(\text{NH})\text{NH}_2$ znana tylko w swych solach i pochodnych.

formant, s. (for'ment) fon. 1) uboczny dźwięk tworzący się w wymawianiu samogłoski, np. dźwięk o w wymowie węgierskiego, mazurskiego, kaszubskiego a; 2) uboczny dźwięk tworzący się w jamie ustnej przy wymawianiu samogłoski poza ubocznym dźwiękiem głośniowym, np. dźwięk u w wymowie i w niektórych okolicach Polski.

format, s. (for'ma; for'met; z fr. forma') format, kształt i rozmiar oraz stylowe wykonanie publikacji.

formate, s. (for'mejt) chem. mrówczan, sól lub ester kwasu mrówkowego.

formation, s. (formej'szn) 1) urobienie, urabianie, tworzenie np. dobrych przyzwyczaję; 2) budowanie, ukuwanie np. nowych wyrazów; 3) rodzaj budowy, konstrukcja, formacja, układ; 4) bot. tworzenie grup roślin nadających okolicy lub lasowi pewne znamię; dawniej zwane **plant f.** dziś w ekologii częściej **plant association**; 5) geol. a) pot. złożo mineralne lub skała; b) skała oznaczona na mapie geologicznej jako łączna jednostka; c) złoże składające się z osadu dostatecznie jednolitego

i rozległego, by mogło uchodzić za łączną jednostkę lub nawet zasługiwało na nazwę geologiczną; 6) papier. układ włókien w arkuszu; 7) woj. szłyk wojskowy, ustawienie wojska, formacja.

formatio reticularis, (formej'szio ritikiule'ris, na kont. eur. forma'cio retikula'ris) anat. układ siatkowy białych i szarych tkanek nerwowych przedniobocznej części rdzenia.

formative, adj. (for'matiw) 1) kształtujący, nadający kształt, mający moc tworzenia kształtu; twórczy; 2) biol. zdolny do wzrostu i do rozwoju; 3) gram. służący do odmiany, pochodny, nie będący rdzeniem ani częścią rdzenia wyrazu.

formative, s. ta część wyrazu która nadaje wyrazowi wymaganą formę, np. przedrostek, przyrostek, końcówka przypadku, liczby, trybu, czasu, stopnia itd.; wyraz utworzony ze rdzenia stosownie do przepisów gramatyki lub zwyczajów.

f. stimulus, fizjol. rośl. podnieta twórcza nieswoista, zewnętrzna pobudka powodująca zmianę twórczości lub rozwoju rośliny jak np. ukłucie galasówki.

formature, s. (for'meczör) formowanie, kształtowanie.

forma urbis (for'ma ur'bis) hist. kl. plan miasta Rzymu wyrzeźbiony w marmurze za Sewera i Karakalli, przechowany w Muzeum Kapitolńskim.

formazyl, s. (for'mazyl) chem. rodnik jednowartościowy $\text{C}(\text{N}:\text{NC}_6\text{H}_5)_3$ $\text{N.NHC}_6\text{H}_5$.

forme, s. (form) 1) druk. Ang. = St.Zj. **form**, s. 9) druk.; 2) kapeluszn. miara czesanej wełny na jedną kapużę; 3) szew. a) zydeł szewski; b) forma jednej strony wierzchu.

formed, adj. part. ('d) 1) ukształtowany, dojrzały, gotowy, uformowany; biol. (o zaczynach) organiczny, np. bakterie, drożdże, odr. enzymów; 2) mający pewien kształt, np. **wedge-f.** klinowy.

formel, s.f. (for'mel) przest. orlica, sokolica, jastrzębica.

formene, s. (for'min) chem. = metan; **formenic acids** kwasy tłuszczowe.

former, adj. ('mer) 1) poprzedni, poprzedzający; 2) dawny, były; 3) początkowy, pierwszy, np. **f. part** wyżwspomniany, wyżwymieniony.

former, s. kto formuje, układa, fasjonuje, np. **felt f.**

formeret, s. (for'mörýt) bud. żebro idące wzdłuż ściany w wiązaniu żebrowych tworzących wnękę luków okna gotyckiego, także **wall rob.**

formerly, adv. 1) przest. a) nasamprzód; b) tuż przed; 2) dawniej, przedtem, niegdyś, dotychczas.

form genus, (form dź'nes) biol. rodzaj utworzony z gatunków, których pewny rozwój i cała historia życia są nieznanne; np. grzyby niedoskonałe, ob. **perfect stage**.

formiate, s. = **formate**.

formic, adj. 1) mrówkowy, mrówczany, dotyczący mrówek; 2) chem.

mrówkowy, zawierający kwas HCO_2H , bezbarwna ciecz ruchliwa o ostrej woni; **f. acid**, kwas mrówkowy, najprostsz kwas tłuszczowy, zawarty w pokrzywie, w mrówkach itd.

Formica, s. (for'mika) zool. mrówka, u Lineusza rodzaj owadów obejmujący wszystkie mrówki, dziś ograniczony do pospolitej eur. mrówki leśnej, **F. RUFA**, budującej mrówisko i pokrewnych amer. jak **F. EXSECTOIDEA**.

formicarian, adj. (-ej'rien) dotyczący 1) mrówek i mrówisk; 2) rodziny **FORMICORIIDÆ**.

formicary, s. (for'mikeri, Ang. -kō-) mrówisko, mieszkanie kolonii mrówek.

formicate, adj. (-kejt) podobny do mrówki.

formicate, vi. poruszać się jak mrówka lub z mrówkami.

formication, s. (-ej'szn) med. mrowie, osobliwe uczucie jakby człowieka mrówki oblażyły; mrowienie, bieganie mrówek, **FORMICATIO**.

formicative, adj. (-ej'tyw) w rodzaju mrowia.

Formicidæ, s.pl. (formi'sidi) zool. mrówki, rodzina błonkoskrzydłych obejmująca albo wszystkie mrówki, albo ograniczona do rodzajów **FORMICA** i **CAMPONOTUS**.

formicide, s. (for'misajd) trutka na mrówki.

formicine, adj. (-sajn) zool. podobny do mrówki, należący do podrodzaju **FORMICINÆ**.

formicivorous, adj. (-si'woröz) mrówkożerny, karmiący się mrówkami.

Formocoidea, s. pl. (-ko-i'dia) zool. nadrodzina błonkówek posiadająca żądło, ob. **Aculeata** do której m.i. należą wszystkie mrówki (czyli **FORMICIDÆ**, ob., w szerszym znaczeniu).

formidable, adj. (for'midebl) 1) straszny, groźny, budzący bojaźń, okropny; 2) olbrzymi, potężny, budzący cześć.

formin, s. (for'min) chem. 1) jeden z trzech związków estrów glicerynowych kwasu mrówkowego: a) **monoformin** (płyn) $\text{C}_3\text{H}_5(\text{OH})_2(\text{HC O}_2)$, b) **diformin** (płyn) $\text{C}_3\text{H}_5(\text{OH})(\text{HCO}_2)_2$ i c) **triformin** (kryształ o temp. topn. 18°C) $\text{C}_3\text{H}_5(\text{HCO}_2)_3$; 2) heksal-metylen-tetramina.

forming, adj. (for'min~) będący w toku tworzenia, kształtowany, będący w toku tworzenia się, kształtujący się.

formless, adj. ('-les) bezpostaciowy, bezkształtny, nieokreślony; -ly, adv. (-li) bez kształtu; -ness, s. (-nes) bezpostaciowość.

form letter, gotowy list w sprawie często się powtarzającej w korespondencji, wysyłany do rozmaitych osób ze zmianą tylko daty i adresu; tego rodzaju formularze oznaczone są w praktyce biurowej numerem porządkowym.

form of forms, fil. u scholastyków = **first cause**, umysł boski.

formolit(e), s. (for'molajt) chem. formolit, skomplikowany, nietopliwy produkt żywiczny, używany czasem jako plastyk; powstaje pod działaniem formaldehydu i zsgszczonego kwasu siarczanego na aromatyczne lub inne nienasycone związki pierścieniowe; reakcja ta służy w badaniu (*f. reaction* lub *f. test*) obecności nienasyconych pierścieniowych związków w naftie, a ilość gramów suchych stałych uzyskanych ze 100 cc. badanej nafty zwie się *f. number*.

formonitrile, s. (for'monaj'tryl) chem. kwas pruski, cyjanowodor.

Formosan, adj. dotyczący wyspy Formozy, jej mieszkańców pochodzenia mongolsko-indonizyjskiego i języka, ob. Malay.

form quotient, leśn. stosunek średnicy drzewa na wysokości piersi dorosłego człowieka do średnicy tego drzewa na punkcie wyższym.

formula, s. (for'miula) pl. -s lub -ae, 1) formuła, szereg wyrazów tak związanych że tworzy autorytatywną formę oświadczenia urzędowego, np. wyznaczenie wiary, przysięga sądowa, przysiężenie małżeńskie itp.; 2) recepta lekarska; 3) zbiór skrótów, wyrażający zrozumiałe dla obu stron twierdzenie, np. $(a+b) \times (a+b) = a^2 + 2ab + b^2$; 4) chem. takie wyrażenie zawartości, wagi, budowy, wiązania itd. danego przedmiotu.

formular, adj. 1) formalny, właściwy, zgodny z przepisami; 2) zgodny z formułą.

formulary, s. (for'miulöri) 1) książka zawierająca autentyczne formuły; 2) przepisana formuła; 3) apt. książka zawierająca apteczne skróty i formuły, spis recept, receptariusz.

formulate, vt. 1) wyrazić formułą; 2) sformułować, ułożyć stylistycznie.

formyl, s. (for'mil) chem. formyl, rodnik (H.C:O) kwasu mrówkowego; złączony z węglem ten rodnik (CHO) zwany jest aldehydem -.

formylate, vt. wprowadzić formyl.

formylation, s. wprowadzenie formylu.

Fornax, s. (for'naks) 1) mit. kl. Fornaks, bogini pieców; święto jej FORNACALIA obchodzone w lutym trwało kilka dni; 2) astron. pld. gwiazdozbiór Furnace Piec Chemiczny (110 gwiazd do 7-ej wielkości między Wielorybem (Cetus) a Rzeką Erydanem (Eridanus)).

fornical, adj. (for'nikl) sklepiony, anat. sklepiasty.

fornicate, vt. cudzołożyć.

fornication, s. 1) nierząd, cudzołstwo; 2) przen. w bib. bałwochwalstwo.

fornicator (m), fornicatrix (f), s. nierządnik (m), nierządnica (f).

fornix, s. (-niks) 1) anat. a) sklepienie, fałda; f. (albo vault) of the cranium sklepienie czaszkojamu F. CRANII; f. (albo reflection) of the conjunctiva sklepienie (fałda przejściowa) spojówki czyli łącznicy, spojówka przejściowa F. CONJUNCTIVAE; b) blaszka składająca się z podłużnych białych włókien, poniżej spoidła corpus callosum (ob.) ciała

głabiastego w mózgu z tyłu i z przodu podzielona, a rozdzielone części zwa się skleposłupami, pillars: przedni anterior fornix CRUS FORNICIS ANTERIUS. i tylny posterior f. CRUS FORNICIS POSTERIUS; 2) bot. sklepiona huseczka w koronie niektórych roślin, np. u rodzaju MYOSITIS.

forpine, vi. (forpajn') przest. usychać z żalu.

forsake, vt. (forsejk') 1) przest. a) odrzucić, zaprzeczyć, odmówić; b) unikać; 2) zrzec się (gen.); 3) opuścić, porzucić.

forsaken, adp. part. (-en) opuszczony, zapomniany, porzucony.

Forseti, s. (for'seti) 1) mit. teut. bóg (możliwie) sprawiedliwości; 2) mit. nord. syn Baldera.

forsooth, adv. (forsu'z) przest. do prawdy, w samej rzeczy; dziś tylko kpiąco.

forsterite, s. (for'sterajt; od niem. przyrodn. Jana Forstera 1729-1798) min. forsteryt, sylikoid rządu krzemionów bezwodnych w grupie oliwinów Mg₂SiO₄, t. 7, c.w. 3.24.

forswear, vi. (-sue'r) krzywoprzysięgać, krzywoprzysięgać; vt. 1) odrzucić lub zaprzeczyć pod przysięgą; 2) odprzysięgać, wyprzysięgać się (gen.), wyprzysięgać się (gen.) np. długu to f. a debt; to f. oneself krzywoprzysięgać.

forswearer, s. ('-suerer) 1) kto pod przysięgą zaprzecza; 2) krzywoprzysięzca, ob. perjurer.

Forsythe Saga, s. (forsajt' sa'ga) trylogia Galsworthynego (Jan Galsworthy (gol'wörzi) 1867-1933, literacka nagroda Nobla 1932) opisująca zanik chęci posiadania w rodzinie angielskiej od Man of Property (1906) przez In Chancery (1920) do To Let (1922).

Forsythia, s. (for'si'zia, -sej') bot. rodzaj ozdobnych krzewów chińskich a teraz i eur., z rodziny oliwnikowatych olive family OLEACEAE.

fort, s. 1) (fort) przest. silny, mocny.

fort, s. 1) fort, miejsce ufortyfikowane, twierdza zazwyczaj zajęta wyłącznie przez wojsko i otoczona okopami, rowami z wodą, parapetami itp.; woj. budowla z wolnym widokiem zaopatrzona w baszty.

Fort Ancient, hist. amer. ob. Mound Builder.

forte, adv. (for'te; wł. mocno) muz. mocno, przec. piano, skrót f lub F; rzadziej fortemente (-mente).

forte, s. szczególna zaleta; mathematic is his f. w matematyce odznacza się.

fortepiano, s. (for'tepia'no) fortepian; r. zazwyczaj pianoforte, ob.

fortescue, s. (for'tysku) zool. złazka australijska CENTROPOGON AUSTRALIS z kłozastymi jadowitymi pletwami, rodzina SCORPENIDA, rząd kostnoszkieletowych TELEOSTEI podzród cierniopłetwych ACANTHOPTERYGII; zwane także: forty-skewer, fortesque, scorpion, cobbler, s. 4).

forth, adv. (forz) na zewnątrz, na przód; forth-, przedr. wy-.

forthcome, vi. wyłonić się, ukazać się; forthcoming bond pr. gotówka złożona szeryfowi pod warunkiem dostarczenia przedmiotu na który gotówka owa jest zaliczona.

forthright, adj. ('-rajt, -rajt') prosty, uczciwy.

forthright, adv. śmiało naprzód, prostą drogą; natychmiast; -ness, s. (-nes) prostota.

forthwith, adv. (-uiż') natychmiast.

fortieth, adj. (for'ti-ez) 1) liczebnik porządkowy: czterdziesty; 2) ułamek: jedna czterdziesta.

fortieth, s. czterdziesta część, jedna czterdziesta.

fortification, s. (for'tifikej'szn) fortyfikacja; 1) woj. miejsce obronne; 2) wzmocnienie napoju alkoholowego.

fortify, vi. (for'tifaj) woj. budować fortyfikację; vt. wzmocnić a) zasilić cielesnie lub moralnie, posilić; b) mar. wzmocnić okręt żelaznymi obręczami; c) woj. zabudować mi obronnymi; d) napój alkoholem.

fortifying, adj. dodający sił, dodający odwagi.

Fortinbras, s. (for'tinbres) książę norweski w „Hamlecie”.

fortis, s. (for'tis) pl. fortes ('-tes) fon. spółgłoska ang. wymawiana z naciskiem lub wydechem; ob. lene, lenis.

fortissimo, adv. (fortis'simo) muz. z największą siłą, skrót ff.

fortissimo, s. muz. ton lub pasaż grany z wielką mocą.

fortitude, s. (for'titudi) 1) przest. siła, moc; 2) odwaga, dzielność, moralna siła znoszenia przeciwności bez poddawania się; wytrzymałość; 3) a. strol. cokolwiek wznaga wpływ planety; przec. debility.

fortitudinous, adj. (-tiu'dinöz) odważny, dzielny, chrobrzy.

fortnight, s. (fort'najt) dwa tygodnie.

fortnightly, adj. (-li) zdarzający się co dwa tygodnie, dwutygodniowy; adv. co dwa tygodnie, raz na dwa tygodnie, dwutygodniowo.

Fort Pierre, geol. oz. Pierre shales. fortress, s. (fort'es, '-rys) fortyfikacja, forteca, twierdza, strażnica, kasztel, zamek obronny.

fortress, vt. fortyfikować, ufortyfikować.

fort royal, s. (fort roajal') hist. woj. twierdza pierwszorzędne znaczenia.

fortuitism, s. (fortui'tyizm) doktryna, że przemiany ewolucyjne są raczej wynikiem przypadku niż praw natury lub celowego planowania, ob. teleology.

fortuitous, adj. ('itöz) przypadkowy; -ly, odv. (-li) przypadkowo.

fortuitousness, fortuity, s. (-nes, -iti) przypadkowość.

Fortuna, s. (fortiu'na) 1) mit. kl. Fortuna, bogini szczęścia i dobrego

powodzenia, czczona pomiędzy najstarszymi bóstwami od czasów niepamiętnych w najrozmaitszych formach: jako Dobra F., Zła F., Prywatna F., Publiczna F., F. mężczyzn, F. kobiet, F. dziewcząt itd. w licznych świątyniach rzymskich; największych hołdów doczekała się FORTUNA REDUX powracająca wojska z wojen zagranicznych; z okazji powrotu cesarza Augusta ze Wschodu w r. 19 przed Chr., wybudowano jej wspaniały ołtarz i ustanowiono święto Augustalia na dzień 12 października, kilkakrotnie przedłużane, aż za Klaudiusza ustalone na 10 dni, od 3-go do 12-go; 2) astron. Fortuna, asteroida 19-a, odkryta 1852.

fortunate, adj. (for'czunejt) 1) szczęśliwy, pomyślny, np. wypadek, dzień, zdarzenie; 2) szczęśliwy, obdarzony przypadkiem bez własnej zasługi; -ly, adv. (-li) szczęśliwym trafem, szczęśliwie; -ness, s. (-nes) szczęśliwy traf.

Fortunate Islands, (faj'lendz) mit. kl. Wyspy Szczęśliwości, bajeczne wyspy za Słupami Herkulesa, w późniejszych czasach nazwa odnosiła się do Wyp. Kanaryjskich i Madeiry,

f. signs, astrol. = diurnal signs, ob. str. 642, kol. 2.

Fortunatus, s. Fortunat, główna postać bardzo popularnej powieści wschodniej, czytanej w całej Europie, dowodzącej marności dóbr doczesnych.

fortune, s. (for'czen) 1) traf, przypadek, szczęście, los; 2) majątek; 3) okoliczności życiowe, warunki materialne układające się dla człowieka; 4) **The F.** hist. ang. słynny teatr londyński (1599–1649); 5) astrol. dobrośliwa planeta: Jowisz i Wenus, także Słońce, Księżyc i Merkury, jeżeli w korzystnej pozycji.

fortune, vi. wydarzyć się, wypaść; vt. wyposażać bogato; astrol. obrać na ułożenie horoskopu porę korzystną.

fortune hunter, kawaler, polujący na posażną narzeczoną.

fortune-hunting, polujący na posag, polujący na bogaty ożenek.

Fortunella, s. ob. Kumquat.

Fortunes of Nigel, ob. Nigel.

fortune-teller, s. wróżbita (m), wróżka (f); -telling wróżbiarstwo.

Fort Union, geol. poddział dolnego eocenu amer. w okolicy Great Plains ob. i Gór Skalistych.

fortunite, s. (for'czunajt; od Fortuna w Hiszpanii) petr. czarna trzeciorzędowa skała wychodnia porfirytowa z kryształami oliwini i miki.

forty, adj. (for'ti) 1) czterdzieści (liczebnik główny), znak 40, XL, xl; 2) St.Zj. czterdziestka, obszar gruntu obejmujący 40 akrów czyli jedną szesnastą sekcji; 3) grubość nici których 40 wypełnia rurkę półcalową; 4) czterdziestka, pl. forties lub the forties wiek osoby od lat 40 do 49; 5) czterdzieste lata, część stulecia, np. od 1841–1850 włącznie, piąty dziesiętnik stulecia.

Forty-eight, Committee of (komi'ti ow forti-ejt') hist. St.Zj. komitet 48-miu obrany w r. 1919 przez 48 sta-

nów celem kierowania sprawami krótkotrwałego stronnictwa (do r. 1924) rolników i robotników, Farmer-Labor Party.

forty-eightmo, adj. (-ejt'mo) mający 48 stronlic z arkusza; s. rozmiar papieru 48-mo.

Forty-five, the, the 45, hist. szk. rok 1745, rewolucja zwolenników Jakuba II w Szkocji.

forty-five, s. (for'ti fajw') ruszn. broń palna kalibru 45".

forty-hours' devotion KRK. nabożeństwo czterdziestogodzinne z wystawieniem przez cały ten czas Przenajświętszego Sakramentu i ustawicznymi modłami; pot. the forty hours.

Forty Immortels, hist. fr. Czterdziestek Nieśmiertelnych, Akademia Francuska, Académie Française (akademi' franse'z) mająca zawsze 40 żyjących członków z grona uczonych i literatów; skoro który z nich umiera, Akademia wybiera jego następcę, którego pierwszym obowiązkiem jest wygłoszenie pochwalnej mowy na cześć zmarłego poprzednika; ob.

forty machine, maszyna wyrabiająca rury bez szwu z materiału żelazkowego, np. trykotowe nogawice, pończochy itp.

forty-niner, s. (-naj'ner) hist. St. Zj. poszukiwacz złota w Kalifornii w r. 1849.

Forty-one, The (i for'ti-uon') hist. Wenecji. rada obierająca dożę.

Forty Thieves, The czterdziestu zbrojów z arabskich „Tysiąca Nocy i Jednej”, przez które Szeherazada opowiada sułtanowi Szariarowi bajki tak misterne i czarujące, że sułtan cofa rozkaz wydany po doznaniu zdrady że strony ukochanej żony, by mu co noc dostarczać pięknej córki wysokiego rodu i rano ją uśmiercać.

forum, s. (fo'rum) pl. forums i fora 1) hist. kl. główny plac publiczny w starożytnym Rzymie; 2) trybunał, sąd; 3) organizacja urządzająca publiczne dyskusje; 4) a) miejsce zbierne na takie dyskusje; b) ośrodek wymiany zapartywań.

forward, adj. (for'uerd) 1) niedaleko przed czymś, przedni, poprzedzający; 2) zaawansowany, wyprzedzający zwykłą miarę; 3) wybitny, postępowy; 4) pracy naprzód; 5) gotów, chętny; 6) kup. naprzód, np. kupno lub sprzedaż z dostawą na przyszłość; 7) pot. pyskawy, zuchwały; przesadnie chętny; f. cradle, mar. sanie dziobowe; f. frame, mar. wręga dziobowa; f. movement, mar. ruch postępowy.

forward, adv. naprzód, na front, przed siebie.

forward, s. w sportach członek załogi wiodący ku przodowi, ku ofensywie.

forward, vt. 1) popierać (acc.), pomagać (dat.); 2) posłać, wysłać, odprawić; 3) wysłać dalej, przejąć i wysłać.

f. delivery, kup. dostawa z terminem odległym.

forwarder, s. 1) wysyłający, nadawca; 2) kup. osoba otrzymująca

towar z poleceniem wysłania go pod wskazanymi warunkami.

forwardness, s. (for'uordnes) 1) gotowość, chęć, zapal; 2) przyspieszenie np. sezonu; 3) przesadna obojętność, zuchwalstwo, ob. forward adj. 7.

forward quotation, giełda. kotowanie na dostawę terminową.

Forza del Destino, La, (la for'ca del desti'no) „Potęga Przeznaczenia”, opera 1862 Verdiego (Józef Verdi, kompozytor włoski 1813–1901).

fossa, s. (fa'sa) anat. dół, rów, bruzda; f. canina, dół szczęki górnej, f. iliaca rów biodrowy, f. Sylvii dół boczny mózgu, bruzda Sylwiusza; f. turcica siodełko tureckie SELLA TURCICA.

fossane, s. (fa'sejn) zool. madagaskarska łasza FOSSA FOSSA, stanowiąca rodzaj FOSSA.

fossa of Treitz (trajc; lekarz austriacki dr. Wacław Treitz 1819–1872) = duodenojejunal fossa, ob.

fossarian, fossor, s. (fosej'rien, fo'sor) grabarz.

fosse, foss, s. (fos) 1) dół, kanał, przest. fossa; 2) przest. grób; 3) anat. ob. fossa.

fossed, adj. (fost) zaopatrzony w rów lub rowy.

fossette, s. (foset') dołek; a) dołeczek w policzku; b) zagłębienie na powierzchni mlącej zęba trzonowego; c) med. drobny a głęboki wrzód na rogówce; d) zool. u mięczaków zagłębienie na pomieszczenie ścięgien muszli, ob. resilium.

fossick, vt. (fo'sik) (w Australii) poszukiwać złota za pomocą przypadkowej próby, tu i ówdzie; w szcz. kraść złoty kruszec z terenu uprawionego poszukiwacza; fossicker, s. (-er) nieuprawniony poszukiwacz złota (Australia).

fossil, adj. (fo'syl) 1) kopalny; 2) przestarzały, należący do minionej epoki.

fossil, s. 1) wykopalisko, kopalina; 2) rzecz lub osoba należąca do minionej epoki, przeżytek.

fossilage, s. (-ydż) wykopaliny zbiorowo.

fossilated, adj. (-ej'tyd) kopalny, kopalniany, ob. fossilize.

fossiliferous, adj. (-li'ferös) zawierający kopaliny.

fossilify, vi. i vt. (-si'lifaj) przerobić się lub przerobić na kopalinę (przez wieki leżenia pod ziemią).

fossilist, s. (fo'sylst) paleontolog, ob. paleontologist.

fossil ivory, kopalna kość wieloryba która leżała dość długo pod ziemią, by nabrać barwy żółtawej, ciemno-żółtej lub czarnej, lecz istotnie nie jest skamieniała; f.-i. culture wyroby eskimoskie z tego materiału wyrabiane w okolicy Morza Behringa.

fossilization, s. (-zej'szn) przetwarzanie się na kopalinę, t.j. na skamieniały przedmiot, jak np. kości, drewno, skamieniałe przez długie leżenie w ziemi.

fossilize, vi. 1) kamienieć na kopalinę przez długie leżenie pod ziemią, ob. **fossilated**; 2) przen. stawać się przestarzałym, niezdolnym do przyjmowania nowych odkryć i wiadomości; 3) poszukiwać kopalin dla studiów.

fossil man, antropol. wymarły rodzaj człowieka znany nam jedynie z kopalnych szczątków, ob. **Cromagnon**, **Java**, **Neanderthal**, **Pit-down**.

fossilology, s. (fosi'łodzi) dawniej **fossilology** = **paleontology**.

fossil oil, nafta; **f. ore**, kruszec, którego część połączyła się w związku z żelazem; **f. resin** żywica kopalna powstała z rozkładających się pod ziemią roślin kopalnych.

fossil word, wyraz już wyszły z użycia a zachowany tylko w pewnym związku wyrazów, np. **hue** w **hue and cry**; **zacz** w **co zacz**?

fossor, s. ob. **fossarian**.

foster, adj. przybrany, **f. child** przybrane dziecko, **f. brother** p. brat **f. sister** p. siostra, **f. father** ojczym, **f. mother** macocha; **f. earth** ziemia jaką karmi się roślina, chociaż nie rodzima.

foster, vt. karmić, żywić, chować jak swoje, opiekować się (abl.).

fosterage, s. (fo'sterydż) 1) przybranie dziecka za swoje; 2) stosunek przybranego dziecka do przybranych rodziców; 3) oddanie dziecka pod opiekę przybranemu klanowi praktykowane w starożytnej Irlandii i Walii i uregulowane specjalnym ustawodawstwem; 4) opieka i poparcie dla przedsiębiorstwa, ruchu społecznego itd.

fosterland, s. (-lend) 1) st. pr. ang. ziemia przeznaczona na utrzymanie zakonu; 2) przybrana ojczyzna.

foud, s. (faud) urzędnik na wyspach Orkney, Shetland, Faroe; dawniej prezydent Najwyższego Sądu.

fougue, s. (fu'g) fr. zapal, zapalczywość.

foul, adj. (faul) 1) odrażający zapachem lub wyglądem, przykry, zgniły; 2) pokryty błotem, śmieciem, chwastami, plugastwem; 3) zniekształcony; 4) brzydki, wstrętny; 5) plugawy, prostacki, sprośny, np. **f. words**; 6) nieprzyjazny, niepomyślny, niebezpieczny; 7) niedostosowany do reguł gry; adv. wbrew przepisom.

foul, s. 1) mar. zderzenie statków; 2) sport. wykroczenie przeciw regułom gry; 3) wet. ob. **foot rot** 2).

foul, vi. 1) zepsuć się, zatkać się, np. o narzędziu; 2) zderzyć się; 3) sport. popełnić błąd przeciw regułom gry; vt. 1) kalać, zanieczyszczać; 2) hańbić, przynosić wstyd (dat.); 3) zniekształcić; 4) zanieczyszczać (wylot strzelby) osadem prochu albo zatykać metalem owijki kuli; 5) mar. a) pokryć dno statku kaczenicami do tego stopnia że zmniejszają chżyłość okrętu; ob. (II) **barnacle**, **goose** b.; b) poplątać (kabel) tak że wstrzyma się ruch; 6) ryboł. zahaczyć rybę gdzieś indziej niż

o pysk; 7) sport. popełnić błąd przeciw przepisom gry; **f. out** zostać wycofanym z gry z powodu takiego błędu (w piłce metowej).

f. anchor, 1) kotwica zaplątana, kotwica która się zaczepiła o powróż lub o inną kotwicę itp.; 2) jako symbol na fladze.

foulard, s. (fulard') 1) cienki i miękki materiał z jedwabiu lub z jedwabiu i bawełny, dawniej sprowadzany z Indji Wsch., obecnie wyrabiany i gdzieś indziej; 2) chusteczka fularowa.

foul berth, mar. stoisko statku, na którym okręt jest w niebezpieczeństwie uderzenia sąsiedniego okrętu przy podnoszeniu kotwicy.

f. bottom, mar. a) dno nieczyste; b) dno niekotwiczne.

f. brood, groźna choroba larw pszczoł: a) **American** f. b. wywołana przez **ACHROMOBACTER** (= **BACILLUS**) **LARVÆ**; b) **European** f. b. wywołana przez **DIPLOCOCUS** (= **BACILLUS**) **PLUTON**.

fouling, s. (faul'in~) 1) zanieczyszczenie, zatkanie, wstrzymanie; 2) ruszn. osad pozostały w broni po wystrzale a składający się z resztek prochu i z drobnych kawałków metalowej owijki pocisku, zwanych **meal fouling** lub **nickeling**.

foul line, 1) piłka met. dwie linie określające granice boiska; 2) krąg. (bowling) linia przed którą grający musi zatrzymać się przed rzuceniem kuli.

foully, adv. (-i) 1) brudno, paskudnie, plugawo; 2) wstrętnie, odrażająco; 3) haniebnie, nieuczciwie, niehonorowo; 4) rozwiąźle, sprośnie.

foulmouthed, adj. (faul'mau'd) wyrażający się plugawo, używający plugawych wyrazów: **-ness**, s. (-nes) plugawa mowa; używanie plugawych wyrazów.

foulness, s. 1) brud, niechlujność; 2) rzecz brudna i niechlujna.

foul play, (faul'plej') 1) nieuczciwe postępowanie, przekroczenie przepisów sportowych; 2) podstępne morderstwo.

found, s. (faund) 1) wikt i utrzymanie; 2) huta. odlewanie, topienie; 3) mech. trójkątny pilnik dla grzebieniarzy; 4) Szk. fundacja, ob. **foundation**.

found, vi. być podstawą, polegać na (loc.); vt. ufundować na (loc.); ustawić na (loc.); założyć na (loc.); ustalić na (loc.); hutn. topić i lać we formy, szkl. topić materiały na szkło.

foundation, s. (faundej'szn) 1) założenie, wybudowanie, utworzenie, tworzenie; rzecz tworzona, w szcz. fundacja, instytucja stworzona na długie trwanie z zabezpieczeniem sposobów utrzymania; dar uczyniony w tym celu, np. Fundacja Carnegiego na bibliotekę publiczną; 2) ufundowanie, fundacja, podstawa; 3) stypendium ustanowione z daru w zakładzie naukowym dla profesora, laboranta lub studenta; 4) podzycie na jakim coś jest oparte; 5) bud. fundament; 6) hist. kość. **F. K.A.** określenie, czy kościół był ka-

tedralnym przed Reformacją, **Old F.**, czy też został katedralnym od Reformacji, **New F.**; 7) mal. pierwszy pokład farby, często biały; 8) pszczeln. węża czyli podkład plastra miodowego, cienka warstwa wosku pszczołowego naśladowująca spód plastra, wstawiana do ramki w celu zapewnienia doskonałej jednolitości plastra; 9) solit. karta wyłożona odkryta w celu budowania na niej dalszych.

foundation, vt. obsługiwać jako fundacja.

foundation, adj. (-eł) fundacyjny; -ly, adv. (-li) fundacyjnie, jako fundacja.

Foundation Day, narodowe święto 26 st. w Australii, rocznica przybycia Artura Philippa do Sydney Cove w 1788, ob. **holiday**.

foundationer, s. (-er) Ang. stypendysta (m), stypendystka (f), osoba pobierająca zasiłek z fundacji.

foundation plate, mar. arkusz podstawowy.

foundation stone, 1) kamień węgielny, także **corner** s.; 2) kamień przydatny na fundament; 3) przen. podstawa, oparcie; 4) bib. jeden z dwunastu klejnotów Apokalipsy (21: 19-20), na których oprze się Nowa Jerozolima: jaspis, szafir, chalcedon, szmaragd, sardonyks, sard, chryzolit, beryl, topaz, chryzopraz, hiacynt, ametyst.

foundation stop, muz. 1) rejestr organów o tym samym tonie albo o oktawę lub oktawy niższym lub wyższym niż struny fortepianu uderzone do tego samego klucza; odr. **mutation**, s.; 2) każdy

founder, s. (faun'der) 1) założyciel; 2) fundator; 3) hutn. a) odlewacz, ludwisarz; b) kierownik pieca hutniczego; 4) osunięcie się (osuwanie się) np. zbocza góry; 5) przest. znalazca, ob. **finder**, s. 1); 6) gór. ang. a) odkrywca żyły ołowianej; b) udział w eksploatacji żyły ołowiu przyznany odkrywcy; c) część żyły ołowiu najpierw eksploatowana.

founder, vi. 1) wpaść, spaść, upaść, usunąć się; 2) (o koniu) ochwacić się; 3) (o okręcie) nabrać wody i zatonać; 4) nie udać się, zawalić się; vt. 1) przest. podkopać, podminować; 2) ochwacić; 3) nastraszyć, zastraszyć; 4) spowodować zatonięcie okrętu, zatopić; 5) golf. zaryć (piłkę) w ziemię.

founderous, adj. (-öz) wyboisty, pełen wybojów; **f. road** wyboista droga.

founder's shares, giełda. udziały grynderskie, część akcji wydana bezpłatnie założycielom spółki za jej zorganizowanie, często połączonych z pewnymi przywilejami.

foundling, s. (faund'lin~) 1) podrzutek; niemowlę porzucone przez matkę; 2) met. sztuka topienia metalu i odlewania.

f. hospital, dom podrzutków.

foundry, s. 1) odlewanie; 2) odlewnia; 3) a) ludwisania; b) huta szkła.

f. facing, materiał zazwyczaj wę-

głowy do pokrywania odlewu w celu izolacji topionego metalu od wiązania się z piaskiem formy.

foundry iron met. szara surowka na odlewy; zazwyczaj określona jako nr. 1,2,3,4 stosownie do zawartości krzemu i zanieczyszczenia (nr. 1 2.75 do 3.25%, nr. 4 zwany **gray forge iron** szara surowka kowalna, 1.25 do 1.75%).

foundryman, s. (faun'drimen) odlewacz, ludwisarz.

foundry proof, druk. ostatnia korekta przed zrobieniem odlewu stereotypowego lub elektrotypu.

fount, s. (faunt) 1) źródło; 2) fontana; 3) basen, rezerwoar, np. lampy naftowej; 4) druk. ang. pisownia amerykańskiego **font**; = **fountain**, s. (faunt'n).

fountain grass, bot. amer. trawa zwrotnikowa i podzwrotnikowa **PEN-NISETUM RUPPELII**

fountainhead, s. (-hed) 1) źródło strumienia; 2) źródło, punkt wyjścia.

fountain moss, grzyb **FONTALIS PYRETICA** znamieny tym, że wnętrze łodygi wypełnione jest jednolitą tkanką miękką.

Fountain of Lions, ob. **Court of the Lions**, str. 517.

F. of Youth, ob. **Bimini**.

fountainous, adj. (faun'tenöz) 1) źródłany; 2) tryskający.

fountain pen, wieczne pióro.

f. shell, (f. szeł) zool. skrzydełnik **STROMBUS GIGAS** duża muszla zach.-ind., często używana do ozdoby ogrodu.

four, adj. (for) 1) cztery, liczebnik główny, znak: 4, IV, iv; 2) czwórka koni w zaprzęgu; 3) w połączeniu z rzeczownikami nijakimi albo różnorodzajowymi: czworo, np. czworo okien, czworo dzieci, czworo osób (mężczyzn i kobiet, ale cztery osoby jednej płci).

four-, przedr. cztero-, czworo-, np. czteroletni, czworolistny.

four, s. 1) cztery; 2) czwórka, 4, IV, iv; 3) czwórka (karty, domino); 4) czworaki, **on all fours** na czworakach (na rękach i nogach); 5) czwarta godzina; 6) czwórka, zespół z czterech osób; łódź na czterech wiosłarzy, wyścig łodzi o załodze z czterech.

Four Books, chińskie księgi religijne **Ssu Szu**: 1) **Lun Ju**, cytaty z nauk Konfucjusza, ob. **analecta**; 2) **Mę Cu**, cytaty z nauk Mę Cu, ucznia Konfucjusza z IV w. przed Chr.; 3) **Ta Chsuo** traktat społeczny o prawach i obowiązkach jednostki, rodziny i społeczeństwa; 4) **Czun Jun**, filozofia zachowania się zgodnie z przepisami świata i umiaru; ob. **Five Books**.

fourchette, s. (furszet') 1) anat. widełki, spojenie tylne warg sromowych, dwie wielkie wargi sromu niewieściego łączące się w części spodniej robią widełki (fr. **fourchette de la vulve**, furszet' de la wülw); 2) chir. przyrząd do podniesienia i podtrzymania języka podczas podcinania władz podjęzykowego; 3)

karty. widełki, kombinacja danej karty z kartą o jedną niższą i o jedną wyższą od niej; 4) rękawn. rozszczepiony kawałek skóry wszyty między dwa palce rękawiczki; 5) zool. a) = **wishbone**, ptasza kość kluczkowa; b) = **frog**, strzałka pod kopytem końskim.

fourchite, s. (fur'szajt; od **Fourche Mountains** w stanie Arkansas) petr. furszyt, skała bazaltowa składająca się z augitu i hornblendy, czasem i biotyту w masie szkła i analcymu.

four-cornered, adj. (for'kornerd) czworokątny.

four corners (f. kor'ners) 1) cztery rogi, przecięcie dwóch ulic, rozstajne drogi; 2) rodzaj zabawy kręgielnianej.

four-cycle, adj. (for'sajkl) mech. czterosuwowy (o motorze spalinyowym); s. czterosuw, ob. **internal-combustion engine**.

four decker, adj. (for'deker) mający cztery pokłady, mający cztery warstwy; s. okręt o czterech pokładach; kanapka (**sandwich**) o czterech warstwach, itp.

four-dimensional, adj. czterorozmiarowy, w szcz. mat. oznaczony czterema współrzędnymi.

Fourdrinier cloth albo **wire** (for'dinjer kłoz' lub uajr'; od Ang. Henryka Fourdriniera, 1766—1854) papier. siatka bez końca do odwadniania miazgi drzewnej na papier.

four elements, cztery żywioły, ob. **ilustr. element**, s. 1).

four-eyed, adj. (for'ajd) czterooki; gw. w okularach.

four-eyes, s. (-ajz) zool. ob. **Anableps**.

four-flush, vi. (for'flosz) karty. w pokerze straszny przeciwnika kwarta, vt. blagować; -er, s. blagier.

fourfold, adj. ('-fold) poczwórny, czterokrotny, czteroraki, czworaki, czterech rodzajów.

fourfold, adv. poczwórnie, czterokrotnie, czworako, w czwórnaśb.

fourfold, s. suma czterokrotna, czwórnaśb.

four-foot, adj. (for'fut') 1) czworonogi; 2) czterostopowy, mający cztery stopy (długości, szerokości, wysokości, głębokości).

four-footer, (-er) osoba wysokości czterech stóp.

four-foot stop muz. w organach rejestr czterostopowy grający o oktawę wyżej niż nuta oznaczona, ob. **eight-f.s.**

four genii ob. **Amenti**, mit. eg. ob. **Amenti** 2).

fourgon, s. (fur'gon; fr.) furgon, wóz transportowy na bagaż.

four-handed, adj. (for'hendyd) muz. na cztery ręce (na dwie osoby).

Four H, 4-H club, (for ejcz'klob') St. Zj. stowarzyszenie młodzieży rolniczej mające na celu budzić zamiłowanie do życia rolniczego i kształcenia „**head, hand, heart, health**” (głowy, ręki, serca i zdrowia).

four-horned, adj. ('hornd) czterorogi; **f.-h. antelope**, zool. wsch.-

ind. antelopa czwororożec indyjski **TETRACERUS QUADRICORNIS**, której samiec ma dwie pary rogów.

four-horse, four-horsed, adj. czterokonny, zaprzężony we dwie pary koni czyli w czwórce.

four-hour, adj. czterogodzinny, trwający cztery godziny, powtarzający się co cztery godziny.

four hundred, the, St. Zj. czterysta osób tworzących elitę towarzyską Nowego Yorku; sponstrzeżenie jednego z tej elity, Warda McAllistera, z r. 1889, przyjęło się na całym świecie jako określenie „dobrego towarzystwa” w rozumieniu plutokracji; ob. **Four Million**.

Fourierism, s. (fu'rieryzm) system spółnoty gospodarczej w drobnych skupieniach proponowany przez Franciszka Fouriera (furie', 1772—1837); ob. **Brook Farm**, **phalanster**.

four-in-hand, s. (f.'in hend) 1) zaprzęg w czwórce koni ustawionych jeden za drugim i powożonych przez jedną osobę; 2) krawat wiązany ręcznie z węzłem u góry i oboma końcami zwisającymi w dół.

four-leaf, four-leaved, adj. czterolistny, np. czterolistna koniczyna, uważana za szczęśliwy znak.

four-legged, adj. (fo'r legd) czworonożny.

fouling, s. (for'lin~) 1) czworak, jedno z czworaków; 2) kryst. bliźniaczy kryształ składający się z czterech jednostek.

four-masted, adj. ('mastyd) mar. czteromasztowy; **f. bark** Ang. łódź czteromasztowa; w St. Zj. zwana **shipentine**; także **four-master**.

Four Million, The, zbiór nowel O. Henry'ego (amer. humorysta, William Sidney Porter, 1866—1910) opisujący życie tłumy amer.; tytuł akcentuje rozbieżność ich życia od życia **The Four Hundred**, ob.

four-o'clock, s. 1) bot. dziwaczna **MIRABILIS** z rodziny **nocnicowatych** **four-o'clock family** **NYCTAGINACEAE**; dz. wieczorna **common f. M. JALAPA**, Linn. w Ind. Zach.; dz. długokwiatna **M. LONGIFLORA**, Linn.; zwana także **marvel-of-Peru**; 2) zool. australijski miodojad **friar-bird**; 3) Ang. podwieczorek.

four of a kind, karty. cztery karty tej samej wartości a innej maści, np. cztery tuzy, cztery króle itd.

four-place, adj., mat. z czterema cyframi dziesiętnymi, np. 3.1914.

four-poster, łóżko z czterema wysokimi słupami, często ozdobionymi, na baldachim.

Four-Power, adj. (for pau'er) hist. czteromocarstwowy, po wojnie 1914—1919 dotyczący czterech aliantów: St. Zj., Ang., Francji i Japonii i układu zawartego w Waszyngtonie 13 grudnia 1921 a rozbitego bez wypowiedzenia przez Japonię napadem na Pearl Harbor 7 grudnia 1941.

four-ring circus, przedstawienie cyrkowe z równoczesnymi produkcjami na czterech punktach areny; przen. zabawa, wystawa itp. burząca zainteresowanie ze wszystkich boków.

four-rowed, adj. (for'ro'd) cztero-rzędowy, np. cz. jęczmień, f. *barley*, odr. od orkiszu, two-rowed *barley*.

fourscore, adj. (for'skor) osiemdziesiąt, (4×20).

four seas, the, hist. morza otaczające Wielką Brytanię; wyrażenie przest. od czasu odpadnięcia Irlandii.

four sisters, bot. krzyżownica zwyczajna *milkwort* POLYGALA VULGARIS, Linn., z rodziny krzyżownicowatych *milkwort* rodziny POLYGALACEAE.

foursome, s. (for'som) grupa z czterech, w szcz. w golfie dwie osoby przeciw dwóm; mixed f. jeżeli po każdej stronie gra mężczyzna i kobieta.

foursquare, adj. (fo'rskuer') 1) kwadratowy, mający cztery proste kąty i cztery równe boki; 2) uczciwy, spolegliwy, otwarty, stały; s. kwadrat; -ly (-li) adv. 1) kwadratowo, w kwadrat; 2) uczciwie, spolegliwie, otwarcie, stale; -ness, s. (-nes) prostota, uczciwość, stałość.

fourstrand, -ed, ('strend, -yd) adj., czteropokrętowy, w szcz. mar. o linie mającej cztery prawoskrętne pokrętki (*strands*) dookoła rdzenia (*heart*).

four-striper, s. ('-strajper) gw. mar. St.Zj. kapitan okrętu (od czterech złotych pasków na rękawie).

four-stroke-cycle engine, ob. four-cycle.

fourteen, adj. (forti'n) czternaście, liczebnik główny; s. czternastka, znak 14, XIV, xiv.

fourteenner, s. (-er) 1) wiersz o czternastu zgłoszkach; 2) sonet mający wierszy 4+4+3+3 = 14.

fourteen hundred, 1400, na giełdzie londyńskiej okrzyk wynoszony za okazaniem się gościa na sali giełdowej; zwyczaj powstał podobno, gdy przybył nowy członek kiedy giełda przez pewien czas liczyła 1,399 członków.

Fourteen Points, (f. pojnc) hist. czternaście punktów Wilsona jako podstawa pokoju, ogłoszona w mowie prezydenta Wilsona w Kongresie 8 stycznia 1918 z żądaniem: 13) niezawisłości Polski; 14) stworzenia Ligi Narodów.

fourteenth, adj. (-ti'ndz) 1) czternasty, liczebnik porządkowy; 2) jedna czternasta, ułamek zawierający czternastą część.

Fourteenth Amendment, czternasta poprawka do Konstytucji St.Zj.; uchwalona po Wojnie Domowej wbrew veto Prezydenta Johnsona, ob. reconstruction, hist. St.Zj.

F. of July, fr. święto narodowe, 14-y lipca, w rocznicę zdobycia Bastylii 1789, ob. *bastille*, 2).

fourth, adj. (forz) 1) czwarty, liczebnik porządkowy, znak 4, 4-y, IV, iv; 2) jedna czwarta, ułamek, jedna z czterech równych części (ćwierci), ćwiartka; 3) gram. czwarty przypadek object case *ACCUSATIVUS*.

fourth, s. 1) ćwierć, ćwiartka; 2) czwarty dzień miesiąca; 3) muz. kwarta; 4) **Fourth day** u kwadrów środa (czwarty dzień tygodnia rozpoczynającego się w niedzielę).

f. dimension, mat. czwarty wymiar.

f. estate, czwarty stan, dziennikarstwo; przest. a) najemne wojsko; b) motłoch.

Fourth Gospel, Ewangelia św. Jana.

fourthly, adv. po czwarte.

Fourth of July, adj., czwartolipcowy, dotyczący czwartego lipca, amer. święta niepodległości, Independence Day.

Fourth of July, s., Czwarty Lipca, Independence Day, narodowe święto St. Zj., rocznica Deklaracji Niezawisłości w r. 1776.

f. proportional (propor'szynel) czwarta proporcjonalna, np. d w proporcji a:b = c:d.

fourth-rate, adj. podrzędnej wartości.

f. state of matter, ob. state of aggregation.

f. ventricle, (f. wen'trikl') anat. czwarta komórka mózgu.

four-toed, adj. (for'tod) zool. mający cztery palce u nogi.

four-toes, s. (for'to's) bot. ukwap everlasting ANTENNARIA PLANTAGINIFOLIA, Hook, St.Zj.

four-tooth, s. ('-tuż) zool. dwuletnia owca.

Four Truths, hist. rel. „cztery prawdy” zawarte w nauce *dharma* buddyzmu: 1) wszelki żywot łączy się z cierpieniem; 2) pragnienie życia jest powodem ponownych bytów połączonych z cierpieniami; 3) tylko zniweczenie pragnienia daje swobodę od cierpienia; 4) drogą oswobodzenia jest ośmioraka ścieżka: prawa wiara, prawe postanowienie, prawe słowo, prawy czyn, prawe życie, prawy wysiłek, prawa myśl, prawe rozmyślanie.

four-way, adj. ('uej) otwarty w cztery strony, np. f. *cock* kurek czwór-drogowy.

four-wheel, adj. (fo'r huil') 1) czterokołowy, mający czworo kół, np. f. *wagon*; 2) działający na czworo kół, np. f. *brakes*.

foussa, s. (fu'sa) zool. łasza madagaskarska CRYPTOPROCTA FEROX, bardzo żarłoczna, największe zwierzę mięsożerne na Madagaskarze; prawie wytępiona.

fovea, s. (fo'wi-a) anat. kół, dołek, dołeczek, f. *centralis* dołek środkowy oka; bot. wgłębiona podstawa liścia poryblinu quillwort ISOETES zawierająca zarodnie sporangium.

foveate, adj. (fo'wi-ejt) mający dołeczki, dawniej: dziobały.

foveola, s. (fowi'ola) drobne zagłębienie, dołeczek.

fowl, s. (faul) pl. *fowl* i *fowls*, 1) przest. ptak; dziś: ptak duży i jadalny; w szcz. drób domowy, zwłaszcza kogut i kura; 2) o innych jadalnych ptakach zwykle z określeniem, np. sea f., wild f., water f. ptactwo morskie, dzikie ptactwo, ptactwo wodne; 3) przest. nietoperz; chrząszcz skrzydlaty; 4) mięsno drobiu, drób.

fowler, s. (faul'er) 1) ptasznik, osoba zawodowo zajmująca się łowie-

niem ptaków lub polowaniem na ptactwo; dawniej często ptasznik na dworze magnata; 2) hist. lekkie działo, w szcz. umieszczone na okęcie, fr. *veuglaire* (wögle'r) z w. XVI.

fowlerite, s. (faul'erajt, po Samuelu Fowlerze (faul'er), przyrodniku amer. 1779—1844) min. fowleryt, sylikoid w grupie piroksenu, rodonit (MnSiO₃) zawierający cynk i wapień.

fowlery, s. (faul'eri) 1) ptasznictwo (zajęcie i sport), częściej: *fowling*, ob.; 2) ptaszyniec, ptaszarnia (miejsce chowania ptactwa).

fowlfoot, s. (faul'fut) bot. seradela drobna, ptasza nóżka, ptasza stopka *bird's foot* ORNITHOPUS PERPUSILLUS, Linn., rośnie w Polsce dziko; cenna jako pasza seradela państwowa ORNITHOPUS SATIVUS, Linn., także: ptaszyniec.

fowl grass, f. *meadow*, (f. gres, f. me'do) bot. wiklina błotna false red-top POA PRATENSIS, Linn.; 2) wsch. amer. *manna meadow spear grass* PANICULARIA ELONGATA ... lub GLYCERIA STRIATA ...

fowling, s. (-in~) ptasznictwo. łowienie dzikiego ptactwa dla sportu lub dla zysku.

fowling piece, 1) strzelba na ptactwo i małą zwierzynę; 2) obraz dzikiego ptactwa.

fowl leukemia, (faul liuki'mia) wet. białaczka, choroba krwi drobiu domowego znamienna białymi ciałkami krwi (*leucocytosis*), zmianami w śledzionie, w szpiku kości i w gruczołach chłonnych, oraz postępową anemią.

f. mite, (f. majt) kurza wesz.

f. pest, f. *plague*, (f. pest, f. plejg') wet. kurza biegunka, podobna do cholery; rzadka w Am., częstsza w Eur.; także *bird pest*.

f. pox, wet. kurza ospa, ob. *sore-head*.

fowl's pear, ob. *rowan tree*.

fowl spirochaetosis, wet. posocznica drobiu wywołana przez pasorzytę krwi BORRELIA (= SPIROCHÆTA) GALLINARUM, ob. *Argas*.

f. tick, ob. *Argas*.

f. typhoid (f. taj'fo-id) wet. zakaźna choroba drobiu, znamienna biegunką, anemią i osowiałością, wywołana przez bakterię SALMONELLA (= BACILLUS) GALLINARUM.

fox, s. (faks) pl. *foxes*, także *fox*, 1) zool. lis, dawniej zaliczany do rodzaju CANIS, dziś do rodzaju VULPES; lis eur. VULPES VULPES; lis amer. VULPES FULVA w Amer. Phn.; lis popielaty gray f., UROCYON CINEREO-ARGENTEUS; na arktyku lis biały ALOPEX LAGOPUS; w wielu zakładach amer. (*fox farms*) lis czarny ze srebrnym końcem włosa, zwany *silver f.*, *blue f.*; 2) futro lisie; 3) przen. lis, przebiegły człowiek; 4) kolor żółto-czerwono-nawy; 5) F. szczep Indian plemienia Algonkinów, zamieszkały niedgdy w Wiskonsinie, dziś dogorywający w stanach Iowa, Kansas i Oklahoma; 6) astr. F. Lis Little Fox VULPECU-

LA, gwiazdozbiór pîn. (62 gwiazdy do 7-ej wielkości) na mapie str. 490 między 300° a 320°; 7) mar. mata lub obicie z lin zazwyczaj pokrytych smołą.

fox, vi. 1) przest. a) działać podstępnie; b) upić się; 2) (o piwie) skwaśnieć w fermentacji; 3) St.Zj. polować na lisy; 4) żółknąć jak książka od starości; vt. 1) gw. oszuścić, przechytrzyć; 2) zakisnąć w fermentacji; 3) naprawić książkę lub obuwie przez dodanie nowych paszków skóry.

foxbane, s. ('bejn) bot. eur. tojad zółty wolfsbane czyli monkshood *ACONITUM LASIOSTOMUM*, Rchb.

fox bat, zool. ob. flying fox 1).

foxberry, s. (faks'beri) bot. 1) maczna lekarska bearberry (ob. 1) *ARCTOSTAPHYLOS UVA URSI*, Linn.; 2) żółtawina górska large cranberry *VACCINIUM MACROCARPON*, Ait.

fox bolt, ('bołt) bolec z klinami, ob. fax wedge.

foxchop, s. (faks'czap) bot. przypodnik pospolity fig marigold *MESEMBRYANTHEMUM VULGARE* ... z rodziny fig marigold family *FICOIDEAE* albo pryszczynicowatych *AIZOACEAE*.

fox docken, bot. = foxglove.

fox dog, zool. 1) = fox wolf; 2) = fennec.

foxer, s. (fak'ser) łaciarz bućków.

foxery, s. (fak'seri) chytrość, podstępność.

foxfeet, s. (faks'fit) bot. widłak babimór club moss *LYCOPODIUM CLAVATUM*, Linn.

fox fire, (faks'fajr) świecenie gnijącego drzewa w lesie spowodowane przez pewne grzyby, jak np. bedlika opieńka *ARMILLARIA MELLEAE* czyli *AGARICUS LIGNARIUS* albo *MELLEUS*, ob.; także sam grzyb.

foxfish, s. (faks'fysz) 1) zool. lis morski Thresher shark czyli fox shark znamienny sprytem i chytrością, z jaką wywijając ogonem ściąga rybki na żer.

fox furred, ubrany lisami czyli futrem lisim.

fox geranium, bot. ob. herb Robert.

foxglove, s. (faks'glow) bot. naparstnica *DIGITALIS*, Linn., ob. *Digitalis*; także fairy bell, fairy finger, fingerflower, finger root, fox docken i i., n. purpurowa *D. PURPUREA*, Linn., n. zwyczajna, *D. AMBIGUA*, Linn., n. żółta *D. LUTEA*, Linn.

fox goose (fak's guz') zool. gęś egipska *ALOPOCHEN AEGYPTIACUS*.

foxy red (fak'si red) antropol. kolor rudy (ryży) włosów ludności pîn.-zach. Europy.

foyer, s. (foaje'; fr.) 1) korytarz w teatrze, hotelu, parlamencie itp.; 2) kominiek w pokoju mieszkalcym; 3) punkt zborny kółka rodzinnego.

fracas, s. (fraka'; fr.) spór, kłótnia, zamieszka, bójka.

fracticipita, s. (frektisi'pita) zool.

podrząd pcheł *SIPHONAPTERA* znamienny owłosioną głową i przodem tułowia.

froctile, adj. (frek'tajl) 1) łomliwy; 2) załamany.

fraction, s. (frak'szn) 1) r. załamanie; 2) odłamek, czerep; 3) dział, działka, część; 4) gw. trochę, nieco; 5) przest. rozłam; 6) chem. oddzielona część, np. destylat lub precypitat (osad); 7) druk. czcionka przedstawiająca licznik lub mianownik ułamka; 8) kość. F. łamanie chleba we mszy przed św. Komunią; 9) mat. ułamek.

fraction, vt. dzielić na ułamki.

fractional, adj. 1) częściowy, dotyczący ułamka; 2) stasunkowo mały, nieznaczny; 3) chem. częściowy, frakcyjalny, dotyczący działania na pewne składniki stosownie do punktu wrzenia, topnienia itd. np. f. combustion, f. crystallization, f. oxidation itp.; 4) gielda. dotyczący transakcji obejmującej mniej niż zwyczajną jednostkę danego towaru, jaką bywa np. sto akcyj, 5,000 buszli zboża itp.; transakcja mniejsza zwana f. lot.

f. burial, antropol. pogrzebanie części ciała, np. tylko głowy.

f. currency, (f. ko'rensi) mon. obiegowa moneta papierowa na sumę mniejszą niż jednostka monetarna, np. w r. 1837 emisje prywatne bankierów: 3—50 centów, w St.Zj. 1862—1876, pot. shin plaster, ob.

f. equation, mat. równanie ułamkowe z niewiadomą w mianowniku ułamka, np.

$$\frac{a}{x} + \frac{b}{x+1} = c,$$

który to ułamek musi być oczyszczony od niewiadomej z mianownika, clearing of fractions; po oczyszczeniu równanie będzie brzmiało:

$$a(x+1) + bx = cx(x+1).$$

f. lot, ob. fractional, adj. 4).

f. unit, mat. reszta całości, ćwierć jest f. unit trzech ćwierci.

fractionate, vt. (frek'szionet) chem. frakcjonować, rozdzielać w sposób podany powyżej, ob. fractional, adj. 3) chem. dzielić mieszaninę na rozmaite części.

fractionating column, f. tube, chem. wieża frakcyjnalna, używana do dystalacji frakcyjnalnej, ob. column, chem., fractional, chem.

fractionation, s. (-ej'szn) chem. frakcjonowanie, ob. fractional, 3) chem. dzielenie na części (samoistne albo mieszane).

fractionous, adj. (frak'szös) przekorny, oporny, krnąbrny, kapryśny; -ly, adv. (-li) przekornie; -ness, s. (-nes) przekora, przekorność.

fracto, przedr. (frek'to-) meteor. poszarpanie.

fractuousity, s. ('-tuo'ziti) poszarpanie, stan poszarpania, np. chmura.

fracture, s. (frak'czör) 1) złamanie, złom; 2) rozłam, szpara (dawniej spara), rozwalina; 3) druk. czcionka gotycka; 4) muz. fraktura organów, mechanizm do puszczania i zatrzymywania piszczałek.

Fra Diavolo, (fra'dja'wolo) 1) Fra Diavolo (fra dja'wolo, wł. Brat Diabeł) przydomek rewolucjonisty i bandyty włoskiego Michała Pezzy, powieszono go przez wojsko Napoleona w r. 1806, byłego mnicha Fra Angelo (Brat Anioł); 2) opera „Fra Diavolo”.

Fragaria, s. (fragej'ria) bot. truskawka, ob. strawberry.

Fragilaria, s. (frejdżilej'ria) bot. rodzaj okrzemek połączonych w kolonie; rodzina *Fragilariaceae* (-riej'si-i).

fragile, adj. (fre'dźl) 1) łomliwy, kruchy, adj. (fre'dźl) 1) łomliwy, słabego charakteru, nieodporny; -ly, adv. (-li) kruchco; -ness, s. (-nes) łomliwość, kruchość.

fragility, s. (fradźli'titi) 1) łomliwość, kruchość; 2) med. (w odniesieniu do krwi) hemoliza.

fragment, s. (freg'ment) część, kawałek, część dzieła sztuki, fragment.

fragmental, adj. ('-ei) geol. składający się z części nie należących do siebie.

fragmentary, adj. (frag'mente'ry, Ang. -tö'-), 1) fragmentaryczny, niedokończony; 2) geol. = fragmental; -ly, adv. (-enta'riili) fragmentarycznie; -tariness, s. (-menta'rines) fragmentaryczność, charakter urwykowy.

fragmentation, s. (-tej'szn) podział, dzielenie, dzielenie się na części, w szcz. biol. amitoza.

fragmented, adj. (fragmen'tyd) pokawałkowany.

fragmentist, s. (frag'mentist) autor fragmentów.

fragrance, s. (frag'rens) zapach, miły zapach, miła woń, perfumy, (pl.).

fragrant, adj. ('rent) wonny; f. balm dwa rodzaje amer. mięty fragrant balm czyli Oswego tea czyli bee balm *MONARDA DIDYMA*, Linn. i wild bergamot *M. FISTULOSA*, Linn.; f. bedstraw, bot. przytulia woniąca w czasie schnięcia *GALLIUM TRIFLORUM*, Michx.; f. shield fern, bot. nercznica zachyłkowa beech fern *ASPIDIUM PHEGopteris* (L.) Baumg. i n. trójkątna *ASPIDIUM DRYopteris* (L.) Baumg. lub *PHEGopteris DRYopteris*, Fée, wonny paprotnik.

frail, adj. (frejl) 1) kruchy, słaby, wątły; 2) nieodporny na pokuszenia.

frail, s. 1) kosz z łożyny na winogrona lub figi; 2) zawartość takiego kosza: około 32 funty, 56 funtów lub 75 funtów, przec. 22.7 kg.; 3) łoża używana na te kosze; 4) drewniane pudło na szyby.

fraile, s. (fra-i'lej; hisz.) pl. -s brat (zakonny).

frailejon, s. (fra'-ilehon'; hisz.) bot. pustynna roślina wytrzymała na suszę (xerophytic) rodzaju *ESPELETIA* z rodziny (w Amer.) ostowatych *CARDUACEAE*.

frailty, s. (frejl'ti) 1) watość, (fi-

zyczna, umysłowa, duchowa); 2) błąd lub grzech wynikający z wątpliwości.

fraise, s. (frejz) 1) ryża na kołnierzu; 2) (fr.) poziomka; kolor poziomkowy; 3) fort. ostrokoły white poziomo w skarpe; 4) mech. rozwiertnik do powiększania dziur w kamieniu; 5) zegarm. narzędzie do cięcia ząbków w kółku zębatym.

frambesia, -bee-, s. (frembi'zja, -zja) med. framboezja, zakaźna choroba skórna znamienna czerwonymi guzami na skórze, podobna z wyglądu do kiły i również wywołwana przez krętki SPIROCHÆTÆ, częsta w okolicach zwrotnikowych; zwana pot. yaws lub pian.

frame, adj. (frejm) drewniany, budowany z drzewa.

frame, s. 1) = **frame structure**, dom drewniany; 2) budowa ciała; 3) otwór na drzwi, na okno, na obraz itp.; rama, rama nawozia samochodu; rama opowiadania lub akcji sceniczej; 4) system, budowa całości (społeczeństwa, rządu, itp.); 5) układ, np. f. of mind, humor, nastrój; 6) bud. plan umieszczenia wiaźarów dźwigających podłogi, plan podpór dachu; 7) druk. podpora kaszt drukarskich; 8) filat. ramka na marce otaczająca środkowy rysunek; 9) fiz. ob. f. of reference; 10) górń. Ang. stół; 11) hutn. skrzynia lub naczynie napełnione piaskiem i służące do odlewania; 12) kinem. seria obrazów tworząca całą część obrazu; 13) mech. a) dawniej: krosno tkackie; dziś każda maszyna mająca ramę, np. lace f. spinning f.; b) piła tartakowa, log f.; 14) mydl. wielka skrzynia z usuwalnymi przedziałkami, do której wlewa się mydło dla ochłodzenia i stężenia; 15) ogrod. szklarnia nieopalana, cold f.; 16) okrętown. wręga, budowa szkieletu żebra okrętu; square f-s, wręga, gdy żebra są pod prostym kątem do prostopadłej wzdłużnej płaszczyzny środkowej; cant f-s, gdy pod kątem skośnym; 17) pszcz. ramy drewniane urządzone dla pszczoł stosownie do wypełnienia plastrami miodu tworzą ul ramowy albo dostępny z boku albo na wzór amer. nadstawkowy; 18) teatr. dodane proscenium; 19) telew. obrazek ukazujący się widzowi; 20) woj. w wykopie podziemnym dwa słupy, górne i dolne ich połączenie do podtrzymywania płócienego pokrycia ścian.

frame, vi. być gotowym, zamieścić; vt. 1) kształtować, nadać kształt (dat.), uregulować (acc.); zbudować; 2) ułożyć, wymyślić, wyrazić; 3) dopasować, połączyć części; 4) mydl. wlać mydło do formy, ob. **frame**, s. 14); 5) okrętown. ułożyć części szkieletu okrętu na doki.

framea, s. (frej'mia) archeol. starożytny miecz teutoński.

framed, adj. 1) zbudowany; 2) obramowany; gold-f. w złotej ramie.

frame house, dom, którego wnętrza konstrukcja jest drewniana; jeżeli szkielet domu jest obity drzewem, deskami pokrywającymi się do połowy (clapboards) lub gontem (shingles) jest to budowa na sposób

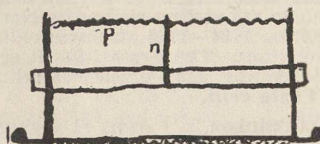
amerykański, jeżeli zaś między rusztowanie drewniane wchodzi cegły, taka budowla nazywa się w Polsce: pruska ścianka, w St Zj. half-timbered.

f. of reference, fiz. przestrzeń określona za pomocą dowolnej ilości osi, zazwyczaj ustawionych pod prostym kątem, odnośnie do których odległość ruchu, punktu lub ciała lub grupy ciał jest podana, albo odnośnie do których prawa fizyczne są wyrażone.

f. of space and time, rama określona w przestrzeni czterozmiarowej w której trzy osie służą do ustalenia współrzędnych wydarzenia a czwarta oś do ustalenia czasu wydarzenia.

framer, s. (frej'mer) 1) budowniczy, twórca; 2) ramkarz.

frame saw, prostokątna piłka do cięcia dla dwóch osób z powrozem do naprężania.

p. powróżek, n. patyczek do naciągania powrózka w celu naprężenia piłki.

f. space, okrętown. odległość między środkami dwóch sąsiednich wręg okrętu, ob. **room and space**.

frame-up, s. (frej'm'ap) gw. 1) zmowa, konspiracja, w szcz. w złym zamiarze obwinienia osoby na podstawie fałszywych zeznań; 2) przygotowanie kompromitującej sytuacji mającej służyć do oszukańczego celu, wymuszenia itp.

framework, s. (frej'm'uórk) budowa, konstrukcja, np. społeczeństwa, państwa, instytucji.

framing, s. (frej'min~) oprawa, obramowanie, wykonanie; f. number ob. **Lloyd's numbers**.

frampold, adj. (frem'pold) (o koniu) ognisty, bystry.

franc, s. (frenk) 1) złota moneta fr. z r. 1360 zwana franc d'or (fra~dor~); 2) srebrna moneta fr. 1575—1641; 3) srebrna moneta fr. od czasów Rewolucji, wartości teoretycznej 19.3 c. amer. lub 9 i pół pensa ang., przyjęta w Albanii (5 leków), Monako, Szwajcarii, na Wyspach Dziewiczych (St. Zj.) pod nazwą franka, w Bułgarii (=lew), Grecji (=drachma), Hiszpanii (=peseta), Jugosławii (=dinar), Rumunii (=lew), Wenezueli (=bolivar), we Włoszech (=lira); 2) mon. obiegowa w Belgii, frank nikłowy wartości teoretycznej 0.0278 c. amer.

franc-archer, s. (fra~karsze') pl. **francs-archers**, hist. fr. wolni łucznicy, zbrojna siła organizowana przez Karola VII Zwycięzcę (1422—1461), a zniesiona przez jego następcę Ludwika XI w r. 1479.

Frances, s. (fren'ses) Franciszka, żeńskie imię własne, dzień patrona F. Salezego 29 stycznia, F. z Asyżu

4 października, F. Ksawerego 3 grudnia, dzień patronki Franciszki Rzymskiej 9 marca, Franciszki Ksawery, Amerykanki zm. w Chicago 1917, kanonizowanej w r. 1949 jako pierwsza osoba obywatelstwa amerykańskiego, pod imieniem Sister **Frances Xavier**; zdr. **Fanny**, **Fannie**, **Frank**, **Frania**.

Francesca da Rimini, (frances'ka da rimi'ni) wstawiona w literaturze świata dramata, operami, poematami itd. (m. in. w w. XIV przez Dantego „Inferno” (Piekło), w „Nieboskiej Komedii, w w. XIX Pawła Heysego, w w. XX Gabriela d'Annunzio); w życiu była córką Gwidona da Polenta, pana na Rawennie, wydana w r. 1275 za kalekę Jana da Rimini, syna pana na Rimini, za zdradę małżeńską, popełnioną z bratem męża zabita przez męża wraz z kochankiem.

franchise, s. (fren'czajz) 1) przest. a) oswobodzenie z niewoli; b) wielkoduszność; 2) swoboda, prawo głosowania, przywilej, w szcz. nadany przez ciało prawodawcze.

franchiser, s. (-er) osoba mająca prawo głosowania.

Francis, s. (fren'sis) Franciszek, męskie imię własne, dzień patrona ob. **Frances**; zdr. **Frank**, **Frane**, **Frano**.

francisc, s. (-k') topór frankoński, broń ręczna i ciskana na odległość; także **francisca**.

Franciscan, adj. (frensis'kan), franciszkański, dotyczący zakonu św. Franciszka z Asyżu, syna bogatego kupca, Piotra di Bernardone; s. **KRK** franciszkanin (m), członek zakonu męskiego św. Franciszka z Asyżu (konwentualni, obserwanci i kapucyni); franciszkanka (f), członek zakonu żeńskiego św. Franciszki z Asyżu; pierwszy zakon Braci Mniejszych **Friars Minor** (minorytów, skrót O.M.F.) założył św. Franciszek (Seraficki) w r. 1209 za zgodą Papieża Inocentego III, a zatwierdził uroczystości Papież Honoriusz w r. 1223; drugi zakon **Poor Clares** Ubogich Klarysek (od imienia inicjatorki Klary Degli Scifi, de'li szifi) założył św. Franciszek w r. 1212, a zatwierdził Papież Urban IV w r. 1283; trzeci zakon, męski i żeński, tercjarzy i tercjarek; odłamek minorytów jest zakon kapucynów założony przez Mateusza de Bassi w r. 1525, zatwierdzony przez Papieża Klemensa VII w r. 1528, i zakon kapucynek założony przez Marię Longa w r. 1534.

Franciscan formation lub **series**, geol. system franciszkański na wybrzeżu Kalifornii składający się z piaskowców, mułu radiolariowego i łupków serpentynu i glaukofanu.

Franciscea, s. (fransis'si-a) bot. pld.-amer. rodzaj roślin rodziny psiankowatych **nightshade family SOLANACEAE**; ob. **lady-of-the-night**.

Francis's formula, (fren'sisys for~miuła) inż. formuła amer. inż. Jakuba B. Francisza dla określenia pływu wody nad tamą: $Q=3.33. LH \sqrt{H}$,

w czym Q oznacza przepływ wody w stopach sześciennych na sekundę, L długość tamy, H wysokość tamy w stopach.

Francize, vt. (fren'sajz) francuzić.

francite, s. (fran'ke-ajt) min. frankeit, siarkosól ołowiu w rzedzie siarkosoli klasy blaskotów (lamprytów) $Pb_3Sn_2Sb_2S_{12}$.

Franco-, przedr. (fren'ko-) 1) francusko-; 2) hist. frankońsko-; np. **Franco-American** francusko-amerykański, **Franco-Gallic** frankońskogaliccki.

franco, adj. i adv. (fran'ko; wł.) z opłaconą dostawą, opłatnie.

franco, s. mon. frank Republiki Dominikańskiej (1891—1901).

François Premier (fra'soa'promie') hist. mebl. styl mebli włoskiego odrodzenia wprowadzony do Francji za Franciszka I (1515—1547).

François vase (fra'soa'wejsz) szt. p. starożytna waza grecka odkryta w Atenach przez fr. antykwarza XIX w. Alfonsa François, słynna z bogactwa rzeźb; znajduje się obecnie we Florencji.

Francophil(e), s. (fran'kofil, -fajl) frankofil, przyjaciel Francji i Francuzów.

Francophobe, s. ('-kofob) frankofob, przeciwnik Francji i Francuzów.

Frangi, s. (fran'dżi) w gw. ar. Europejczyk.

frangible, adj. (fren'dżibl) łomliwy, kruchy.

frangula, s. (fren'giula) bot. kruszyna **alder buckthorn** RHAMNUS FRANGULA, Linn., rodzaj drzew rodziny szklakowatych (**buckthorn family** RHAMNACEAE; **frangulin**, s. (-lin) chem. glikozyd $C_{21}H_{20}O_8$ zawarty w kruszynie.

frank, adj. (frenk) 1) szczery, otwarty; 2) czysty, wyraźny, niewątpliwy. np. **f. pus** wyraźna ropa.

Frank, s. 1) ob. Frances, Francis; 2) Frank, członek ludu który przybył nad Ren w w. III; 3) na Bliskim Wschodzie gw. Europejczyk.

frank, s. 1) uprzywilejowana służba pocztowa bez opłaty, np. poczta urzędów; 2) w Szwajcarii i we Flandrii pisownia wyrazu franc.

Frankenstein, s. (fren'kenstajn) główna postać powieści tegoż tytułu napisanej przez Marię z Godwinów Shelley, 1797—1851; twór młodego uczonego który z rozmaitych materiałów składa sztucznego człowieka potwora, przysparzającego swojemu twórcy nieskończone kłopoty; stąd przysłowiowo: dzieło nie dające się opanować i przynoszące zgubę swemu autorowi.

frank fee Ang. dzierżawa trzymalna w **fee simple**, oraz ziemia tak dzierżawiona.

Frankfort agreement, antropol. u-mowa uczonych przyjęta przez Kongres Kraniaometryczny, odbyty we Frankfurcie nad Menem w r. 1884, ustalająca sposób wymiarów antropometrycznych.

frankincense, s. (frenk'insens) ka-dzidłó, ob. Boswellia; ob. thus, s.

Frankish, adj. frankoński; s. język frankoński, ob. Indo-European Languages.

Frankist, s. (fran'kist) hist. kość. frankista, członek sekty żydowsko-chrześcijańskiej pod wodzą Jakóba Józefa Franka (1726—1791), który w r. 1759 przyjął chrzest; w r. 1760 uwięziony pod zarzutem pozowania na pomazańca boskiego; po 13-letnim pobycie w więzieniu w Częstochowie przebywał w Bernie Mor. i w Offenbachu; liczni frankiści pozostali w KKK.

franklandite, s. (frenk'lendajt; od chem. ang. Sir Edwarda Franklanda, 1825—1899) min. franklandyt, spinelowiec prawie identyczny z uleksytem, ob.

franklin, s. (frenk'lin) 1) hist. ang. wolny kміć XIV i XV w.; 2) F. męskie imię własne; 3) F. hist. St. Zj. jeden ze stanów na zachodzie North Carolina, 1784—1788, dziś wschodnia część stanu Tennessee; 3) F. cent cent wydany 1787 przez Franklina, ob. Fugio cent.

Franklinism, s. (-izm) el. elektryczność statyczna.

franklinite, s. (-ajt; od Franklin, N.J.) min. franklinit, cenna ruda klasy tlenków, mieszanina $ZnO.Fe_2O_3$ z magnetytem i jakobsytem.

Franklinization, s. (-ej'szn) med. lecznicze stosowanie statycznej elektryczności.

frankly, adv. ('-li) otwarcie, szczerze, bez obawy.

frankness, s. (-nes) otwartość, szczerłość.

frankpledge, s. (frank'pledż) stare pr. ang. 1) odpowiedzialność każdego członka dziesiątka (tithing) w wieku od lat 12 za dobre zachowanie się każdego z członków i za szkodę wyrządzoną przez którego z nich; 2) członek dziesiątka; 3) dziesiątek członków.

frantic, adj. (fren'tik) rozdrażniony do nieopamiętania, gorączkowo podniecony; -ally, adv. po szalone-mu.

frappé, adj. (frape'; fr.) mrożony; s. napój mrożony.

frass, s. (fres) zool. wydzieliny larwy owada.

frater, s. (frej'ter; brat) 1) braciśzek zakonny, mnich; 2) towarzysz; 3) hist. rozmównica klasztorna; także f. house.

fraternal, s. (frater'nei) 1) bratni, braterski, właściwy między rodzonymi braćmi; 2) bracki, dotyczący brackiej instytucji wzajemnej pomocy; 3) biol. dotyczący bliźniat pochodzących z dwóch zarodków; f. insurance stowarzyszenie ubezpieczeniowe bratniej pomocy; f. society, f. order, bractwo, stowarzyszenie wzajemnej pomocy; f. twin, ob. twin.

fraternity, s. (frater'niti) 1) braterstwo, stosunek bratni; 2) bractwo, związek zawodowców, także Brotherhood; 3) stowarzyszenie studenckie,

por. sorority; w St. Zj. zazwyczaj nazwane trzema literami greckimi, inicjałami tajnego hasła.

fraternize, v. (fre'tornajz) bratać się z (abl.); kumać się.

Fraticelli, s. pl. (fraticze'li; wł. braciszowie) hist. kość. rozmaite grupy rokoszan w zakonie franciszkanów w w. XIII do XV, pod wodzą Anioła de Clareno, Michała z Cesena i i.

fratricidal, adj. (fratrisaj'del) bratobójczy.

fratricide, s. (fra'trisajd) 1) bratobójstwo, siostrobójstwo; 2) bratobójca (m), siostrobójca (m), bratobójczyni (f), siostrobójczyni (f).

fratry, s. (frej'tri), fraterly, s. (frej'tery) rozmównica lub jadalnia w klasztorze.

fraud, s. (fro'd) 1) oszukaństwo, oszustwo, oszukiwanie; 2) środek do oszukiwania, podstęp; gw. sztuczka; 3) gw. oszust; 4) pr. świadomie fałszywe przedstawienie faktycznego stanu lub rozmyślne zatajenie faktów w celu wprowadzenia w błąd i poszkodowania.

fraudulent, adj. (fro'diulent) oszukańczy.

fraught, adj. (fro't) obciążony (abl.), pełen (gen.), obciążony (abl.); podsyty (abl.).

Fraunhofer lines, (fraun'hofer lajns) fiz. linie Fraunhofera (Józef F., optyk bawarski, 1787—1826), czarne kreski na widmie słonecznym widzianym z ziemi, ob. spectrum.

fravashi, s. (frawa'szi; awest.) w rel. perskiej duch opiekun, odwieczny i nieśmiertelny anioł-stróż każdej jednostki; ob. feroher.

fraxin, s. (fref'sin) chem. fraksyna, gorzki glikozyd $C_{10}H_{18}O_{10}$ zawarty w korze jesionu (ob. fraxinus), kasztanowca (ob. horse chestnut) itp. w hydrolizie daje dekstrozę i fraksetynę, fraxetin, $C_{10}H_{18}O_8$.

fraxinella, s. (-e-la) bot. dyptan jesionolistny **gas plant** DICTAMNUS ALBUS, Linn., z rodziny rutowatych **rue family** RUTACEAE, rzędu terpentynowych THEREBINTALES.

Fraxinus, s. (fref'sines) bot. jesion **ash tree** FRAXINUS, rodzaj drzew rodziny oliwnikowatych **olive family** OLEACEAE; w Polsce: j. wyniosły **English ash** lub **European a. F. EXCELSIOR**, Linn.; j. ostroowocowy **F. OXYCARPA** Willd.; j. mannowy **F. ORNUS**, Linn.; w Am. biały **j. white a. F. AMERICANA**, Linn.; j. czerwony **red a. F. PUBESCENS**, Lam.; j. zielony **green a. F. VIRIDIS**, Michx.

fray, s. (frej) przest. bójka, bitka.

Fray, s. braciszek w niektórych zakonach.

frazz, s. (frejz) przyrzad do zacięcia laski w ten sposób by nałożyć na koniec skówek.

frazzle, vt. strzepić, postrzepić, np. krawędź rękawa.

freak, s. (fri'k) 1) pstra plama, upstrzenie; 2) kaprys, nagła zmiana zapatrywania; 3) wynik kaprysu, potworek, dziwoląg.

freaky, adj. (-i) dziwaczny, cudacki.

fream, s. (fri'm) ryk np. niedźwiedzia.

freckle, vi. robić punkciki; pokryć się piegami, piegować; vt. pstrzyć coś punkcikami.

freckled, adj. (fre'kld) piegowaty; f. duck, zool. pstra kaczka austral. i tasm., STICTONETTA NAEVOSA.

freckledness, s. (-nes) piegowatość.

Frederic, Frederick, s. (fre'derik) Fryderyk, męskie imię własne, zdr. **Fred, Freddie, Freddy, Fryc, Frycek**.

Frederica, s. f. (fred'raj'ka) Fryderyka, żeńskie imię własne; zdr. **Freddie, Freddy, Frycia, Frydzia**.

Fredericksburg, s. (-burg) geol. podział dolnej kredy amer. w okolicy zach. Zatoki Meks. (od F. w Teksasie).

frederik, s. (frederik) mon. złota moneta duńska z czasów Fryderyka VI zwana także **frederik d'or**.

fredricite, s. (fredrikajt; z szybu **Frederika** w kopalniach Falu w Szwecji) min. tenantyt zawierający żelazo, ołów, srebro i cynę; ob. **tenantite**.

free, adj. (fri) 1) wolny, swobodny, nie w niewoli; 2) wolny od pewnych opłat, ciężarów, chorób itp., mający pewne przywileje, jak np. ambasador lub konsul generalny wolny od opłaty celnej; 3) bezpłatny; 4) f. **choice** swobodny wybór, f. **election** wybory bez nieprawnych wpływów; odpowiadający wolnej woli; 5) nieokreślony; nie podlegający regule; 6) wolny od (gen.) np. rzeka wolna od zatoru; 7) czysty od domieszek, np. f. **ore**; 8) bot. niezwiązany, oddzielny, niezośnięty; 9) chem. czysty; 10) chem. fiz. określający tę część energii jaka da się użyć jako siła; 11) gimnast. bez przyrządów, np. wolne ćwiczenia; 12) mar. wolny, przychylny, o wietrze wiejącym z kierunku o więcej niż sześć punktów od prostego kierunku w przód; 13) mech. część mająca wolność obrotu na 6 stopni; 14) ogr. obficie kwitnący lub owocujący; 15) papier. swobodnie ociekający (o miazdze); 16) a) st. pr. ang. wolny, nie niewolniczy, np. f. **service** służba wolnego człowieka, przec. **base**; b) uprzywilejowany, np. f. **fishery** rybołówstwo dozwolone komu obojętnie, odr. **common fishery** dozwolone każdemu; 17) zool. ruchomy, nie przytwierdzony.

free-, przedr. swobodnie, np. f. **flowing**; obficie np. f. **flowering**.

-free, przyr. wolny od, np. **duty-f.** wolny od cła.

free, vt. 1) uwolnić, oswobodzić; 2) nadać wolność.

f. air, meteorol. atmosfera powyżej 100 stóp od ziemi; **F. Baptists**, sekta baptystów założona w N.C. w 1729; ob. **Free Will B.**

freeboard, s. ('-bord) 1) autom. odległość między powierzchnią ziemi a spodem podwozia; 2) mar. wolna burta, przestrzeń między powierzchnią wody a pokładem.

free bond, chem. niezwiązana jednostka powinowactwa chemicznego, ob. **valence**.

free boot, vt. (fri'but') plądrować (na morzu).

freebooter, s. (-er) rozbójnik morski, pirat.

freebootery, s. (-i) plądrowanie, piractwo.

freeborn, adj. urodzony jako wolny człowiek (nie w niewoli).

free breakfast table, Ang. wolność od cła na kawie, herbacie, cukrze itp.

free church, 1) kościół w którym niema opłaty za ławkę; **F. Ch.** w Szkocji kościół niezależny od państwa, od secesji (**disruption**) z r. 1843; **F. Ch. Federation** związek kościołów **Free Church of Scotland** w Wielkiej Brytanji; **free city**, Wolne Miasto, miasto uprzywilejowane pod względem administracyjnym, np. w średnich ww. Wenecja, Florencja, Genua we Włoszech, związek miast Hansa w Niemczech; Fiume, Gdańsk po 1918; f. **coinage** bicie monet z metalu przyniesionego do mennicy pod warunkami ustawowymi; f. **companion** w ww. śr. najmita wojskowy, kondotier (wł. **condottiere**); f. **company** oddział wojskowy najmitów; **F. Congregations** stowarzyszenia racjonalistów w Niemczech (zwane także **Friends of Light**) powstałe po r. 1841 jako protest przeciw państwowemu kościołowi w Pruszech.

Freedmen's Bureau, St.Zj., biura dla byłych niewolników (1865—1870) utworzone po Wojnie Domowej dla opieki nad wyzwolonymi niewolnikami, wyszukania im zajęcia i zarobku i pomocy w zmienionych warunkach życia; **freedman**, s.m. wyzwolony niewolnik; **freedwoman**, s.f. wyzwolona niewolnica.

freedom, s. (fri'dom) 1) wolność, swoboda; 2) przywilej; 3) filoz. wolność woli jako powód ludzkiego działania; 4) fiz. zdolność poruszania się i zmiany; f. **of the press** wolność prasy, nieobecność cenzury prewencyjnej; f. **of the seas** wolność mórz, prawo swobodnego krażenia po morzach z wyjątkiem przybrzeżnego pasa trzymiłowego uważanego za własność graniczącego państwa (**territorial waters**).

free economy, gospodarka społeczna oparta na zasadzie laissez faire (**lesse'fe'r**) ob.; f. **energy** termodyn. ta część energii, jaką można wykorzystać do wykonania pracy; f. **fishery**, ob. **free**, adj. 16) b).

free-for-all, zawody otwarte dla każdego, w szcz. bójka w której może uczestniczyć komu się podoba.

free gold, 1) czyste złoto niezmieszane z innym metalem; 2) St.Zj. złoto w skarbcu nie podlegające obowiązkowi pokrywania złotych certyfikatów; f. **goods** a) towary wolne od cła; b) towary nie podlegające konfiskacie na wypadek wojny.

free hand, adj. wolnoročný, wykonany wolną ręką bez aparatów, przyrządów, np. cyrkla, linijki itp.; s. rysunek wolnoročný.

free hand, swoboda działania, upo-

ważnienie działania według własnego uznania, wolna ręka.

freehanded, adj. (-yd) szczodry, hojny; -ly (-li) adv. szczerze, hojnie; -ness, s. (-nes) szczerść, hojność.

freehold, s. (fri'hold) pr. dziedzictwo nieruchomości (**in fee simple** albo **fee tail**) albo dożywotnie; także posiadanie urzędu lub godności; także sama nieruchomość, urząd czy godność tak dzierzona; -er, s. właściciel nieruchomości.

free imperial city, w Rzeszy Niemieckiej 1870—1918 miasta Hamburg, Brema i Lubeka podległe wprost Cesarzowi i posyłające delegata do Rady Rzeszy; ob. **free city**.

freeing, s. wyzwolenie, uwolnienie.

Free Kirk, ob. **free church**.

free lance, w ww. śr. najmita wojskowy; obecnie literat współpracujący w pismach nie mając stałej posady ani stałej płacy ani godzin biurowych; f. **list** 1) spis towarów wolnych od cła; 2) lista osób korzystających z bezpłatnej dostawy czasopisma, wolnego wstępu itp.

free-living, adj. (fri'lywin~) 1) folgujący sobie w zadowalaniu apetytu; 2) pasorzytny lub współżywny.

free love, wolna miłość, życie w społeczności płciowej bez sankcji małżeńskiej.

freely, adj. (fri'li) 1) swobodnie, bez ograniczenia; 2) obficie; 3) o chotnie, chętnie.

Freeman's white head, chem. siarczan ołowiu PbSO₄; ob. **lead sulphate**.

free market, 1) wolny rynek na którym panuje współzawodnictwo; 2) publiczny targ dostępny dla wszystkich bez opłaty wstępu.

freemason, s. (frimej'sn) 1) w ww. śr. wędrowny murarz, członek cechu mającego swe tajne znaki rozpoznawcze; 2) mason, wolnomularz, członek loży wolnomularskiej; gw. farmazon.

freemasonry, s. (-ri) wolnomularstwo, masoneria, zasady, praktyki i instytucje wolnomularskie.

Free Methodist Church of N.A., ob. **Methodist Church**.

free-minded, adj. ('-majndyd) będący swobodnej myśli; -ly, adv. (-li) swobodnej myśli; -ness, s. (-nes) wolność od trosk, swobodna myśl.

free miner, (Kanada) osoba lub grupa osób mająca **free miner's certificate**, upoważnienie do poszukiwania złota na niezajętych gruntach; te nazwy znaczą się w ustawach Dominium i prowincji **British Columbia**; w innych prowincjach upoważniony poszukiwacz nazywa się **licensee** (**laj'sensi**), a certyfikat—**license** (**laj'sens**); f. **of average**, mar. wolny od kosztów uszutki i wszelkich innych potrąceń i strat; f. **on board**, kup. z dostawą opłaconą do wagonu kolejowego, na okręt itp., skrót **f.o.b.**, np. **f.o.b. Londyn**; f. **out** bez kosztów od pewnego miejsca; f. **overboard** lub **overside** bez kosztów aż do wyładowania; f. **place** w szkołach brytyjskich miejsce wolne od opłaty czesnego; f. **port**, port, w którym mo-

zna składać towary bez cła; **F. Presbyterian Church of Scotland**, ob. **Presbyterian**, adj.; **f. public house** (Anglia) szynkownia nie należąca do browaru lecz będąca własnością szynkarza, który może kupować piwo gdzie mu się podoba.

freer, s. (fri'er) oswobodziciel.

free reach, mar. (f. ri'cz) półpełny wiatr, **with the wind abaft the beams**; **free sailing**, mar. półpełnym wiatrem; **f. sea**, wolne morze, ob. **freedom of the seas**; **f. services**, pr. feud. służba jaka nie ubliżała wasalowi i człowiekowi wolnemu, np. pomoc wojskowa dla swego lorda w czas wojny; **f. settling** osadzanie się złota na dnie wody bez przeszkód, ob. **hindered s.**; **f. shipping**, mar. dopuszczenie okrętu niezbudowanego w St.Zj. do handlu zagranicznego; **f. ships**, okręty neutralnych krajów nie podlegające konfiskacie w czasie wojny, chociażby przewożyły towary nieprzyjacielskie; **f. silver**, mon. bicie monety srebrnej w stosunku do monety złotej; **f. soil**, hist. St.Zj. terytorium w jakim nie jest dozwolone niewolnictwo; 1848—1856 **Free-Soil-Party**, **free-soiler**, **Free-Soilism**; **F. Stater** 1) hist. biały obywatel byłego **Orange Free State**; 2) hist. obywatel byłego **Irish Free State**; 3) hist. St.Zj. mieszkaniec stanu (przed Wojną Domową) w którym niewolnictwo było wzbronione.

freestone, s. (fri'ston', Ang. steun') 1) bud. kamień ciosowy, kamień budowlany (w szcz. piaskowiec i wapieniak dający się przecinać w każdym kierunku nie łupiąc się); 2) ogr. pestka owocu odchodząca łatwo od miąższu; 3) kolor czerwono-żółty; **F. State**, żart. przydomek stanu Connecticut, oprócz poważnego, **Constitution State**.

free stuff, stol. materiał drzewny bez wad; **f. style**, sp. sposób pływania obrany przez uczestnika wyścigu pływackiego, w którym warunki nie przypisują stylu pływania.

free-swimming, adj. (fri'suym'in) zool. swobodnie pływający, nie przytwierdzony (**attached**).

free-tailed, adj. (-tejld) o częściowo swobodnym ogonie, o dwóch rodzajach nietoperzy: **EMBALLONURIDAE** i podzwrotnikowych **MOLOS-SIDAE**.

freethinker, s. ('-in'ker) wolnodumca (m), agnostyk.

freethinking, s. myślenie niezawisłe od panujących prądów i powszechnie uznanych zasad; wolnomyślność, agnostycyzm, sceptycyzm, także **free thought**.

free-tongued, adj. (fri'tagd) mówiący otwarcie.

free trade, wolny handel, system obrotów handlowych nie ograniczonych żadnymi taryfami, cłami ochronnymi itp.; -r, s. (fri'trej'der) zwolennik tego systemu; **f. union**, współzycie dwojga osób rozmaitej płci bez urzędowego małżeństwa; **f. verse**, wiersz rytmiczny nie metryczny.

freewheel, s. 1) wolny bieg samochodu lub bicykla; 2) sprężło wpu-

szczzone w piastę tylnego koła bicykla w celu zapewnienia wolnego biegu koła przedniego.

free white person, St.Zj. osoba rasy kaukaskiej pełnej krwi.

freewill, adj. (fri'uil') własnowolny.

free will, własna wola; 1) wola nie narzucona przymusem, obcym rozkazem; 2) moc swobodnego wyboru pomiędzy rozmaitymi sposobami działania tak, że działanie nie jest wynikiem z góry nakazanego przeznaczenia.

Free Will Baptist, amer. sekta baptyska (1944) 118,871 wyznawców na 14,000,000 baptystów w St.Zj.

free-willer, s. 1) zwolennik wiary w wolną wolę człowieka, arminianin; 2) z przekąsem o **Free Will Baptist**, ob.

freezable, adj. (fri'zebl') dający się zamrozić.

freeze, s. (fri'z) mróz; zamrożenie. **freeze**, vi. (fri'z) 1) marznąć (r-z) zmieniać się z ciała płynnego na ciało stałe, lodowacieć; **water freezes at 0° R. or C. and at 32° F.** woda marźnie (r-z) w temperaturze 0° R. lub C. a 32° F.; 2) marznąć (r-z), odczuwać dotkliwie mróz, ochłodzić w stosunku towarzyskim do kogoś, stać się oziębłym w obęściu z kimś; 3) przymarznąć (r-z) do —; 4) mieć temperaturę marnięcia (r-z) wody, np. **freezing wind** mroźny wiatr; 5) zapełnić się lodem, np. **water pipe froze** wodociąg zamarzł (r-z); 6) biłard. (o bili) stanąć w zetknięciu się z drugą bilą lub dotknąwszy banty; 7) kuch. zamarznąć (r-z), ścierać się w zimie po ubiciu; vt. 1) zamrozić np. na lodu; 2) przen. zamrozić, unieruchomić pod wielkim wrażeniem przejmującego opowiadania; 3) med. zamrozić część ciała, znieczulić za pomocą zamrożenia; 4) odmrozić, np. nos lub uszy; 5) kup. St.Zj. zamrozić cenę, płace, czynsze najmu. ustawowo zabronić zmian na pewien ograniczony czas.

freeze out, vt. (fri'z out) 1) wyeliminować ze współzawodnictwa a) w sposób jawny za pomocą zawodów, b) podstępnie za pomocą intryg.

freezer, s. 1) lodownia, chłodnia, przyrząd, sala, wagon, mroźnia, szafka itp. do mrożenia i trzymania przedmiotów w temperaturze poniżej 0° C. (32° F.); 2) w Australii a) owca chowana na wywóz jako mrożone mięso, b) hodowca i eksporter takich owiec; 3) mech. narzędzie do zacierania niedomagań odlewu.

freezing, adj. 1) mrozący, zamrażający; 2) przen. mroźny, sztwywny, odpychający zimny w obęściu; **f. mixture** mieszanina mroząca; np. sól kuchenna i śnieg (1 i 3 na wagę) daje temperaturę —21° C. (—6° F.); śnieg i roztwór kwasu siarczonego (1 i 1) daje —41° C. (—42° F.); **f. point** punkt marznięcia (r-z), skrót **f.p.**; **f. process**, inż. kopanie a) w gruncie lotnym za pomocą poprzedniego zamrożenia niebezpiecznego materiału i wydobywanie w stanie zamrażniętym (r-z).

freibergite, s. (fraj'bergajt; od miejscowości Freiberg (fraj'berg) w

Saksonii) min. frajbergit, rząd siarkosoli w klasie blaskotów (lamprytów), grupa tetraedrytu, tetraedryt srebrny (31% srebra) 3 Ag₂SbS₃, Cu Fe₂SbS₃.

freieslebenite, s. (fajesle'benajt, od nazwiska chemika niem. J. K. Freieslebena (faj'esleben) min. siarkosól srebra w klasie blaskotów (lamprytów) Ag₂Pb₂Sb₂S₃.

freight, s. (frejt) 1) fracht, opłata za przewóz — dawniej także osób — dziś tylko towarów, dawniej tylko od transportów wodnych, dziś i lądowych; 2) ciężar transportowany okrętem, koleją lub przez inny środek transportowy, np. autobusy itp.; 3) **f. line** linia transportowa; pośpieszna **express**; **f. train** w St.Zj. pociąg towarowy, w Ang. **goods train**.

freight, vt. 1) ładować towary na okręt, na kolej itp.; 2) nająć do przewożenia towarów; 3) przewozić towary okrętem, koleją itp.

freightage, s. (frej'tedż) 1) fracht, opłata za przewóz; 2) fracht, towar załadowany; 3) przewożenie towarów.

freight bill, kup. dokument świadczący o załadunku towarów do przewiezienia okrętem, koleją itp.; **f. car** St.Zj. wagon towarowy (kolei), w Anglii **goods wagon**; **f. density**, kol. i mar. ilość ton towaru przewiezionych na pewnej linii.

freighter, s. (frej'ter) 1) kto ładuje towary na wagon kolejowy, na okręt itp.; 2) kto najmuje okręt lub wagon do przewozu towarów; 3) urzędnik przedsiębiorstwa transportowego przyjmujący ładunki do przewozu; 4) odbiorca ładunku; 5) okręt używany głównie do przewożenia towarów.

Freiherr, s. (fraj'her, niem.) baron.

Freischütz, **Der**, (der fraj'szűc) opera (1820) „Wolny Strzelec” Webera (Karol Weber, 1786—1826) do libretta K. Kinda na tle legendy o wolnym strzelcu, który był w zмовie z diabłem.

Freki, s. (fre'ki) mit. nord. jeden z dwu wilków Odina; drugi wilk zwał się Geri.

fremitus, s. (fre'mites, na kont. eur. -tus) med. drżenie, **f. vocalis** drżenie głosu; **f. pleuralis** opłucnowe drżenie piersi.

frenal, adj. (fre'nł) anat. wędzi-dełkowy.

frenatae, (frenej'ti) s. pl. grupa motyli mających wędzidełka; odr. **Jugatae** mające jarzemko.

frenate, adj. (frenej't) anat. i zoot. mający wędzidełko.

French, adj. (frencz) francuski, dotyczący Francji, Francuzów i języka francuskiego.

French, s. 1) Francuz, członek narodu francuskiego, etnicznie bardzo mieszanego; 2) język francuski pochodzenia łacińskiego, obejmujący wiele narzeczy (bretońskie, burgun-

dzkie, celtyckie, galickie, gaskońskie, hiszpańskie, limuzyńskie, normañskie, pikardowskie, prowansalskie, sabaudzkie, włoskie) i posiadające bardzo bogatą literaturę.

French, vt. francuzić, przerabiać na sposób francuski.

French Academy, Akademia Francuska, ob. **Forty Immortals**; **F. and Indian War**, hist. Am.Pin., wojna angielsko-francuska 1754—1763 zakończona zaborem prowincji Kwebek (1759) i Pokojem Paryskim 1763; **F. ash** bot. złotokap zwyczajny **golden chain** lub **bean tree** **LABURNUM VULGARE**, Gris.; **F. bean**, Ang. fasola zwyczajna **kidney bean** czyli **string b. PHASEOLUS VULGARIS**, Linn.; **F. bracken** długosz królewski **royal fern** **OSMUNDA REGALIS**, Linn.; **F. bread** (bred) biały chleb bez cukru i tłuszczu, bochenek dług. 18", szer. 4", wys. 2½"; **F. bulldog**, pies fr. wywiedziony z buldoga ang. i suki fr.; silny, niewielki pies ze szczeką dolną mniej wybitną niż buldog ang.; **F. Canadian** 1) Francuz kanadyjski, mieszkaniec przeważnie prowincji Kwebek; często mieszaniec francusko-indiański; 2) kanadyjskie narzecze jęz. fr.; 3) rasa mlecznych krów kanad. podobna do rasy Jersey; **F. cleaning** chemiczne czyszczenie odzieży; **f. clover** (klo'wer) bot. koniczyna szkarłatna czyli krwistoczerwona czyli inkarnatka **crimson clover** **TRIPOLIUM INCARNATUM**, Linn.; **F. column** wieża do frakcyjnej destylacji; **F. crowslip**, bot. pierwiosnka łyszczak **bear's ear** **PRIMULA AURICULA**, Linn.; **F. cress**, bot. gorczycznik pospolity **winter cress** **BARBAREA VULGARIS**, R. Br.; **F. crown** przest. dukat; **F. door** drzwi francuskie z małymi szybkami kwadratowymi oprawnymi w szczebelki; **F. dressing**, kuch. sos francuski, majonez do sałaty z oliwy i octu z solą, pieprzem, musztardą i korzeniami.

frenched, adj. (fren'czd) patol. roślin. (o roślinach) usychający, ob. **frenching**.

French endive (f. en'dajw) bot. cykoria francuska **endive** **CICHORIUM**, Linn.; **F. foot** 1) pończoszka, stopa pończochy której szew cholewki przechodzi aż do palców; odr. **English** f. gdzie szew idzie tylko do spodu cholewki a stopa bez szwu przyszywa się do cholewki; 2) mebl. kształt końca nogi stołu, fotelu lub szafki

F. fried potatoes, surowe ziemniaki pocięte w długie cienkie paski i smażone w tłuszczu aż do zarumienienia; **F. grass**, bot. sparceta siewna, **sainfoil** **ONOBRYCHIS SATIVA**, Lam, czyli **O. VIOLEFOLIA**, Scop., ceniona roślina pastewna z rodziny motylkowatych **PAPILIONACEAE** (w Amer. strąkowatych **pulse** family **LEGUMINOSAE**; **French horn**, muz. waltornia a) mosiężny instrument dęty o skali BB do F"; b) rejestr 8-stopowy o podobnej skali na organach; **F. horsepower** metryczna siła konna, ob. **horsepower**.

Frenchify, **frenchify**, vt. (fren'czifaj) francuzić, przekształcać na spo-

sób francuski; **frenchification**, s. francuzienie.

frenching, s. patol. roślin. 1) choroba roślin spowodowana przez pasorzyty a znamienna usychaniem i marszczeniem się liści, np. tytoniu; 2) (Florida) choroba drzew cytrusowych, ob. **mottle-leaf**.

Frenchism, s. ('-yzm) galicyzm, naleciałość językowa wzięta z języka francuskiego, np. imaginować sobie, nefka, dyska, pik, trefl, karo, kier, pardon (w znaczeniu „przepraszam”), peniuar, panierować (kolekt); w szcz. zwrot znamienny dla jęz. francuskiego.

French leave, opuszczenie zebrania towarzyskiego bez pożegnania, przyjęte w w. XVIII; na kont. eur.: pożegnać się po angielsku; **F. lug**, mar. ożeglowanie rejkowe; **F. lungwort**, bot. jastrzębiec murowy **wallhawk-weed** **HIERACIUM MURORUM**, Linn.; **F. mallow**, bot. ślázówka **tree mallow** **LAVATERA ALBA**.

Frenchman, s. 1) Francuz; 2) mar. okręt francuski; 3) Ang. zool. kuro-patwa fr.

French marigold, (f. me'rigold) bot. nogietek afr., wywiedziony z meksykańskiego ziela **TAGETUS PATULA**, Linn.; **F. moss**, bot. rozchodnik **common stonecrop** czyli **orpine** **SEDUM**, Linn.; **F. mulberry**, morwa fr. **CALLICARPA AMERICANA**, Linn., z rodziny miętowych, **mint family** **LABIATÆ**; 2) biała morwa **white mulberry** **MORUS ALBA**, Linn., z rodziny morwowatych **mulberry family** **MORACEAE** albo pokrzywowatych **nettle family** **URTICACEAE**; **F. partridge** zool. czerwono-noga kuropatwa; **F. Republican calendar**, ob. **calendar**; **F. Republican era**, ob. **era**; **F. Revolution**, oz. **revolution**; **F. rice**, ob. **amelcorn**; **F. roof**, bud. dach podobny do dachu Mansarda, ob. **curb roof**, str. 539; **F. rye**, modny w St.Zj. 1860—1880; **F. rye grass**, bot. rajgras francuski czyli owies pastewny **tall meadow oat** **AVENA ELATIOR**, Linn., czyli **ARENATHERUM ELATIOS**, Beauv. (?); **F. sage** (sejdz) bot. żeleznik podolski **Jerusalem sage** **PHLOMIS TUBEROSA**, Linn., z rodziny wargowatych **mint f. LABIATÆ**; **F. sash**, bud. rama okienna z zawiasami do otwierania okien w bok na zewnątrz; **F. scammony**, apt. i bot., suszony mlecz winorośli, ciemniejszy **CYNANCHUM ACUMINATIFOLIUM**, Hemsl., lub **VINCETOXICUM OFFICINALE**, Mnch., używany czasem w zastępstwie scammony wilca (u Lindego wilca laskującego) **IPOMOEA PURGA** . . . ; **F. school**, hist. szt. p. fr. szkoła malarska, obejmująca wielkie nazwiska Karol le Brun (szarl lebré', 1619—1690), Jan Greuze (ża~ batist' gröz', 1725—1805), Klauzusz Lorrain (klo'd lore', 1600—1682), Mikołaj Poussin (nikola' puse', 1194—1661), Jan Watteau (ża~ a~toan'wato', 1684—1721); **F. seal**, kup. futerko królicze farbowane na kolor foki i zwane w handlu kuśnierskim **near seal**; **F. Shire**, hist. wybrzeże Nowej Fundlandii (Terre-Neuve, ter-nó'w) zachodnie i część póln. zastrzeżone w traktacie utrechckim (1713) dla rybołówstwa fran-

cuskiego i dzierżone aż do 1904; **F. sole**, zool. podeszwica kostnoszkieletowa, ryba eur. **SOLEA PEGUSA**, spleaszona, z oczyma po prawej stronie; Morze Śródziemne, Atlantyk, Bałtyk; **F. sorrel**, bot. 1) szczawik zajęczy **true wood sorrel** **OXALIS ACETOSELLA**, Linn.; 2) eur. szczaw tarczolistny **deck** czyli **sorrel** **RUMEX SCUTATUS**, Linn.; **F. spinach**, bot. komosa czerwona **red goosefoot** **CHENOPODIUM RUBRUM**, Linn.; **F. spoliation claims** hist. fr. i St.Zj. roszczenie fr. o odszkodowanie za szkody poczynione na morzach w czasie rewolucji amerykańskiej pod koniec w. XVIII, zagłodzone w drodze długotrwałego procesu w r. 1885; pierwszą wypłatę na rachunek tych roszczeń uchwalili Kongres St.Zj. w r. 1891; **F. toast** grzanka umaczana w jajku i mleku przed smażeniem; **F. tobacco** (tabe'ko), bot. gw. chaber czarny **knapweed** (nep'uid) **CENTAUREA NIGRA**, Linn.; **F. trumpet**, muz. w organach 8-stopowy rejestr o potężnym tonie; **F. wheat**. (hwi't) bot. hreczka czyli gryka czyli tatarska **huckwheat** **FAGOPYRUM**, Journ.; **F. window**, bud. okna sięgające do ziemi i otwierające się jak drzwi.

Frenchy, adj. ('-i) znamieny dla Francuza; s. Francuz (pogardliwie: hulaka, gogo, kokiet).

frenetic, adj. (frine'tik) frenetyczny, impetyczny, ożywiony (np. oklaski, okrzyki itp.); s. osoba impetyczna; -ally, adv. frenetycznie, z zapalem.

frenulum, frae-, s. (fre'niulom) anat. i zoot. wędzidełko a) = **frenum**; b) szczecinka lub grupa szczecinek u motyli z grupy **Frenatæ** (ob.) łącząca się ze skrzydełkami; c) **f. linguæ** (f. ling'we) nitka podjęzyczna.

frenum, frae-, (fre'nom) wędzidełko, nitka podjęzyczna, smuga kolorowa na twarzy.

frenzied, adj. (fren'zid) dziki, szalony zapamiętały, np. **f. look** dzikie spojrzenie.

frenzy, s. ('-zi) 1) wielkie rozdrażnienie, szał, wściekłość; 2) ekstaza, nieopamiętanie, uniesienie, dawniej: **phrenzy**.

frenzy, vt. unieść do obłądu.

frequency, **frequency**, s. (fri'kwens, -i) częstotliwość: el. ilość kompletnych cykli prądu zmiennego na sekundę; fiz. ilość drgań atomowego źródła promieniającego w przeciągu jednostki czasu; mat. stosunek ilości dokonanych zaist. do ilości zaist. możliwych w pewnej jednostce czasu; statyst. stosunek ilości jednostek wykazujących pewne badane znamię do ilości wszystkich jednostek należących do tej samej klasy lub do ilości badanych: rozdział jednostek pomiędzy rozmaite klasy nazywamy **f. distribution** i przedstawiamy go w diagramie za pomocą krzywej **f. curve** albo wielokatu **f. polygon** lub też prostokątny **f. rectangles**, ob. **histogram**.

frequent, adj. (fri'kuent) częsty, często powtarzający się.

frequent, vi. (fri'kuent') bywać; vt. odwiedzać często.

frequentable, adj. ('-ebi) przystępny, łatwo dostępny, często odwiedzany.

frequentation, s. (fri'kuentej'szn) frekwencja, częste bywanie, częste używanie, częste odwiedzanie; liczba uczestników (np. studentów w szkole, widzów w teatrze itp.).

frequentative, adj. (frikuen'tatiw) gram. częstotliwy; s. słowo (czyli czasownik) częstotliwe, np. bywać, jadać, sypiać.

frequenter, s. ('-ter) stały gość, w teatrze: habitué (fr. abitü-e').

frequently, adj. (fri'kuentli) często, w krótkich odstępach czasu, ob. **often**.

frère, s. (frer; fr. 1) brat; 2) braciśzek zakonny, mnich.

fresco, s. (fres'ko) 1) sztuka malowania na mokrym gipsie zanim uschnie; 2) malowanie na gipsie suchym, f. secco; 3) obraz tak malowany, freska; 4) w szerszym znaczeniu każde malowanie na gipsie, malowanie freskowe.

fresh, adj. (fresz) 1) świeży, świeżo zrobiony, świeżo zerwany itp. np. świeży owoc, świeży chleb, świeże warzywa; 2) (o wodzie), świeży, niesłony, f. water woda słodka, odr. sea water morska woda słona; 3) nie mający przykrych naleciałości, np. f. water, f. air, świeża woda, czyste powietrze; 4) (o wietrze) świeży, orzeźwiający; 5) (o wiadomościach) świeży, nowy, w tej chwili ostatni; 6) nowy, doświadczony, wznowiony; 7) świeży, pełen sił, odświeżony, wzmocniony; 8) młody, niedoświadczony, początkujący, niewprawny; 9) gw. zuchwały, pyskawy; f. blood nowa krew, zasilenie w nową moc, poprawa, zmiana na lepsze; f. gale, ob. Beaufort's scale 9).

freshman, s. (fresz'men) student pierwszego roku, ob. **sophomore**, **junior**, **senior**.

freshness, s. ('-nes) świeżość.

fresh-water, adj. (fresz'uoder) 1) słodkowodny, ze słodkiej wody (rzeki, jeziora), np. f. mussels, małże słodkowodne, odr. morskich; 2) przyzwycajony do żeglugi na stawach, rzekach i jeziorach, a f. sailor, niewprawny jako marynarz morski; 3) przen. niewprawny, nietęgi; 4) St. Zj. f. college, małe, nieznaczne kolegium, stąd że pierwsze wielkie uniwersytety były zakładane nad morzem.

fresnel, s. (frenel'; po fr. fizyku Augustynie Fresnelu (frene'lu) 1788—1821) fiz. jednostka częstotliwości, jedno drganie na jedną trytylionową sekundę; F. lamp, F. lantern, latarnia z lampą, otoczoną pustą cylindryczną soczewką frenalowską; F. law reguła wyrażająca ułamek padającego światła, które jest odbite na powierzchni dla rozmaitych kątów zapadania; F. lens rodzaj szczerbłowej soczewki sporządzonej specjalnie dla latarni morskich, dzięki której światło lampy olejnej widooczne jest na wiele mil; F. mirrors zwierciadła Fresnela (frene'la), dwa zwierciadła zestawione bez szparki pod kątem prawie 180°; ważną ode-

grały rolę w studiach nad interferencją.

(I) **fret**, s. (fret) 1) erozja, wyżeranie, wytarcie, miejsce wytarte; 2) zniecierpliwienie, rozdrażnienie, kłopoty (pl.), zmartwienie; 3) burzenie się płynu w fermentacji.

(II) **fret**, s. 1) ozdoba, ornament; 2) bud. ozdoby reliefowe.

fret, vt. zdobić ornamentami greckimi; zdobić rzeźbami i reliefami.

fretful, adj. rozdrażniony, zakłopotany, niecierpliwy; gw. kwaśny, kapryśny.

fretsaw, s. (fret'so') piłeczka do amatorskich robót piłeczkowych.

fretted, adj. (fre'tyd) 1) wyżarty, wytarty, wygrzyziony; 2) rozdrażniony, przygnębiony, zmartwiony kłopotami; 3) (o instrumencie strunowym) ozdobiony tabliczkami z metalu lub skłonowej gości (frets).

fretwork, s. robota piłeczkowa.

Freudian, adj. (fru'dien) med. dotyczący prof. wiedeńskiego Zygmunta Freuda (froj'd 1856—1939) i jego teorii o leczeniu hysterii, ob. **psychoanalysis**; s. uczeń i zwolennik nauk prof. Freuda.

Frey, Freyer, s. (frej, frejr) mit. nord. bóg urodzajności i zbiorów, pokoju i zamożności, ob. **Vanir**.

Freya, Freyja, s. (fre'ja) mit. nord. bogini miłości i piękności, siostra poprzedniego, ob. **Vanir**.

freyalite, s. (frej'alajt) min. kamień Freji, rzadki radioaktywny krzemień torowy, z metalami cerynymi; Norwegia.

Fria, s. (fri'a) ob. **Frigg**.

friable, adj. (fraj'ebi) kruchy.

friar, s. (fraj'er) 1) KRK braciśzek zakonny, mnich; członek zakonu religijnego opartego na ślubie czystości, posłuszeństwa i ubóstwa, w szcz. zakonów żebrzących: czarni bracia (dominikanie), szarzy bracia (franciszkanie), biali bracia (karmelici), i augustyni; 2) kolor brązowy (pielgrzymów); 3) druk. plama biała lub błada na drukowanej stronie; 4) zool. rybka eur. z rodziny Atherinidae.

friarbird, s. (fraj'erbörd') zool. zakonnik, austral. ptak TROPIDORHYNCHUS CORNICULATUS z lysą głową, zwany także od zewu **col-dong**, **four o'clock**, **poor soldier**.

Friar Minor, s. (fraj'er majnör) KRK minoryta, franciszkanin; F. Preacher, s. (pri'czet) KRK dominikanin; F. Rush, s. (f. risz) legendarna postać diabła przebranego za mnicha siejącego pokusę i zepsucie wśród mnichów (Ang. i Niem.).

friar's-cap, s. (fraj'ers kep') bot. tojad właściwy **true monkshood** (monks'hu'd) czyli **official aconite** ACONITUM NAPELLUS, Linn.; f.-s cowl (ko'l; dosł. mnisi kapur) a) bot. eur. roślina ARISARUM VULGARE Targ. z rodziny obrazkowatych; b) ob. **cuckoo-pint**; c) apt. ob. **friar's cap**; także **friar's hood**; f.-s- goose, bot. mikołajek pol-

ny **field snakeroot** ERYNGIUM CAMPESTRE, Linn.; **friar skate**, zool. ryba eur. płaszcza biała **white skate** RAJA ALBA.

friary, adj. (fra'jeri) klasztorny, zakonny.

friary, s. klasztor.

fribble, adj. (frybł) lekkomyślny, zuchwały, bez uszanowania.

fribble, s. bałamut (m), bałamutka (f), osoba lekceważąca siebie wszystko, traktująca wszystko lekko.

fribble, vt. działać bez uszanowania, lekceważyć.

fricandeau, s. (rikando') kuch. frykando, płat cielęciny usmażony starannie i glazurowany we własnym tłuszczu.

fricandel, fricandelle, s. (frikandel') siekany zraz mięsa z okruskami chleba, solą, pieprzem i jajem, gotowany lub smażony.

fricassé, s. potrawka z drobiu lub mięsa pokrajanego w kawałki i gotowanego w sosie.

fricative, adj. (fri'katiw) 1) fon. wydechowy; 2) muz. tarty; 3) wydechowa spółgłoska (w ang. f, s, sh, z, zh, th, czasem r); 3) mech. cierny.

friction, adj. (frik'szn) 1) wykonany za pomocą tarcia; 2) mech. cierny; 3) ustna utarczka, spór; 4) masz. skrót zamiast f. wheel koło cierne; 5) mech. tarcie, opór w ruchu pomiędzy dwoma przedmiotami w ruchu; jeżeli przedmioty są w styku ślizgowym, opór zwimy siłą ślizgową **sliding f.**; siła potrzebna do rozruszenia jednego z przedmiotów zwie się **force of f.**, siła tarcia; 6) med. nacieranie; 7) przem. kauczuk impregnowany w wyroby włókiennicze.

friction, vi. użyć siły tarcia; vt. 1) nacierać; 2) impregnować kauczukiem.

frictional, adj. (ei) dotyczący tarcia; f. electricity, elektryczność tarcia.

friction clutch, aut. sprzęgło ciernie.

f. coupling box, mech. mufa złączona przez tarcie, połączenie tarcio-we.

f. factor, mech. współczynnik tarcia.

f. sound, med. odgłos tarcia opłucnego (w auskultacji).

Friday, s. (fraj'dej) 1) piątek, ob. **Frigg**, piąty dzień tygodnia, u niektórych sekt protestanckich (w szcz. u kwakrów) szósty, u mahometan siódmy; 2) w powieści Defoe'go (1661—1731) „Robinson Kruzoe” **Man F. Piętaszek**; 3) **Good F. Wielki Piątek**; 4) hist. ww. śr. zwany **hangman's day**, ponieważ wyroki kary śmierci wykonywano zazwyczaj w piątki.

friedcake, s. (frajd'kejk') pieczywo w kształcie pierścienia, kołaczka, dwóch skręconych razem laseczek itp. smażony w gorącym tłuszczu.

Friedel-Crafts' reaction, (fri'del kraf-c' ri-ek'szen) chem. reakcja Frydla i Krafca (Karol Friedel, chem. fr., 1832—1899) i Jakub Crafts, chem. amer., 1839—1917), ważna syntetyczna reakcja, w której bez-

wodny chlorek glinu działa jako środek katalityczny np. w produkcji etylobenzolu $C_6H_5C_2H_5$ z benzolu C_6H_6 i etylobromidu C_2H_5Br .

friedelite, s. (fride'ljajt, Karol Friedel, chem. fr., ob. wyżej) min, frydelit, sylikoid z grupy montronitu, zawiera chlor; t. 4-5, c.w. 3.07.

friedrichsdor, s. (frid'richsdor) mon. frydrychsdor, zł. moneta pruska = 5 talarów w srebrze, 1750—1855; wybita za Fryderyka II.

friend, s. (frend) 1) przyjaciel, druh, towarzysz; 2) przyjazne nazywanie przybysza choćby nieznanego; 3) zwolennik, opiekun, orędownik idei, przedsiębiorstwa, pisma itp.; 4) przyjaciel (m), przyjaciółka (f), eufemizm zamiast kochanek (m), kochanka (f); 5) hist. kość. rozmaite sekty kwakrów **Friends in America**; kładą główny nacisk na kierownictwo przez Ducha Św., nie mają stanu duchownego ani formalnego rytuału, są przeciwnikami wojny; podzieleni na cztery sekty liczą razem 70,000 wyznawców; jeden z tej garstki (Herbert Hoover) był obrany prezydentem St.Zj. 1928—1932; a **f. in need is a f. indeed** przygoda pewna nieprzyjaciół i przyjaciół próba; nieszczęście pokazuje kto prawdziwie miłuje; **to make friends with**, zaprzyjaźnić się z (abl.); a **f. at court** lub **in court**, pr. St.Zj. osoba zaproszona przez sąd do udziału w rozprawie sądowej jako doradca sędziego z powodu swoich osobistych, zawodowych, naukowych itp. doświadczeń, pożytecznych w osądzeniu danego wypadku; **Fr. of the Temple**, ob. **Hofmannite** 2).

friend, vt. 1) pozyskać jako przyjaciela, zaprzyjaźnić się z (abl.); 2) obcować przyjaźnie z (abl.); przyjaźnić się z (abl.).

friendless, adj. ('-les) nie mający przyjaciół; -ness, s. (-nes) brak przyjaciół, osamotnienie, samotność.

friendlily, adv. ('-lily) przyjaźnie; **friendliness**, s. przychylność, życzliwość, przyjacielskość.

friendly, s. (frend'li) przyjazny, uprzejmy, przychylny, przyjacielski; **f. numbers**, ob. **amicable n.**; **f. society**, stowarzyszenie bratniej pomocy.

Friend of the Temple, ob. **Hofmannite** 2).

friendship, s. ('-szyp) 1) przyjaźń, przyjacielskość, uprzejmość, życzliwość; 3) uczynność.

Friends of God, hist. kość. rozmaite sekty niem. i hol. w XIV i XV w., dążące do świętości przez łączenie się z Bogiem bez wyznań wiary i rytuałów.

Friends of Light, ob. **Free Congregations**.

frier, ob. **fryer**.

friesite, s. (fri'zy-ajt) min. fryzeit, siarczek srebra w rzedzie iskrzyków (pirytoidów) w klasie blaskotów (lamprytów) Ag_2FeS_8 , t. 1.5.

Friesian, **Friesic**, **Frisish**, adj. ob. **Frisian**.

frieze, s. (fri'z) 1) bud. a) fryz, pas zwykle ozdobny między nasupiem, ob. **architrave**, a gzymsem, ob. **cor-**

nice; b) podobny pas na ścianie budynku; 2) włók. gruby materiał wełniany po jednej stronie nastrzępiony czyli fryzowany, noszony przez wieśniaków irlandzkich; **frieze**, vt. strzępić, fryzować taki materiał.

friezer, s. ('-er) Irl. 1) odzież uszyta z takiego materiału; 2) stąd. wieśniak irlandzki.

frigate, s. (fri'get) mar. fregata, pierwotnie lekki żaglowiec, z czasem (1750—1850) coraz ważniejszą odgrywający rolę w uzbrojeniu morskim, aż dochodzi do 50 armat, po 1870 rolę fregaty objął krążownik, **cruiser**.

frigate bird, s. (f. börd') zool. ptak fregata, z rodzaju FREGATA (frigej'ta) rodziny FRIGATIDÆ, rzędu PELECANIFORMES czyli STEGANOPODES; F. MAGNIFICENS na pld. wybrzeżach St.Zj. i Ind. Zachodn.; F. MINOR pld. Pacyfik i Ocean Ind.; F. AQUILA na Wyspie Wniebowstąpienia; rozbójnik morski rabujący zdobycz innym ptakom, zwany także f. **pelican**, **man-of-war bird**.

Frigg, Frigga, s. (frig', fri'ga) mit. nord. Fryga, żona Odina (Wotana), bogini niebios, małżeństwa i życia domowego; dzień Frygi = **Friday**, piątek.

fright, s. (frajt) 1) strach, przestach, rzecz wywołująca nagle uczucie obawy; 2) pot. coś niezwyklego.

fright, vt. przestraszyć, przerazić.

frighten, vi. 1) wzbudzić strach, wywołać przerażenie; przestraszyć się; vt. przestraszyć, przerazić, zaalarmować, nastraszyć.

frightful, adj. (frajt'ful) straszny, przerażający; -ly, adv. (-li) strasznie, okropnie; -ness, s. (-nes) okropność.

frighty, adj. ('-i) trwożliwy, bojaźliwy.

frigid, adj. (fri'dzid) 1) zimny, mroźny; 2) med. nienormalnie obojętny na podniety płciowe; 3) przest. (o mężczyźnie) niedołężny do stosunku płciowego; 4) nie posiadający życia, zapału, ciepła; odrzucająco oziębły w objęsci; -ly, adv. (-li) mroźno, zimno, oziębło; -ness, s. (-nes) oziębłość.

frigidaire, s. (fri'dzider') pot. lodownia od nazwy fabrykatu ochronionego marką handlową:

Frigidaire.

frigidarium, s. (frydzida'riom, na kont. eur. frigida'rium, we Włoszech -dzi-), pl. frigida'ria, hist. kl. w rzymskiej łaźni pokój z basenem zimnej wody; stąd pot. chłodnia.

frigidity, s. (-dzi'diti) 1) mróz, zimno; 2) chłód, oziębłość, brak zapału; 3) med. anormalny brak reakcji na podniety płciowe; 4) przest. impotencja, niedołęstwo męskie.

Frigid Zone, ob. **zone**, s. 3).

frigorific, adj. (frigori'fik) mroźny, mrozący, zamrażający.

frigorifico, s. (frigori'fiko; hisz.) Am. Pld. zakład mrożenia mięsa na wywóz.

frigorimeter, s. (-mitör) ob. **cryometer**.

frijol, frijole, frejol, frijolillo, s. (fri'hol, friholi'jo) kilka rodzajów fasoli w Meksyku i pld.-zach. St.Zj.

frill, s. (fril) 1) ryłka, ozdoba stroju fr. zazwyczaj marszczona i rowkowana; 2) pasek wycięty w korze drzewa i czasem (w Australii) zalwany truczną aby zabić drzewo; 3) fot. kurczenie się płytki żelatynowej; 4) zool. coś podobnego do żabota, np. zarost włosów po obu bokach głowy jaszczurki austral. **frilled lizard** (do m. długości).

frill, vi. skrócić się w kędziory, marszczyć się w żabot; (o żelatynowym filmie) marszczyć się; vt. 1) ułożyć w zmarszczki i w ryłkę; 2) okorować drzewo paskiem aby je zabić (Australia).

frilled lizard, **CHLAMYDOSAURUS KINGII**, ob. **frill**, s.; f. **shark**, s. (f. szark) zool. rekin w żabotach, **CHLADYDOSELACHUS ANGUINEUS**, kształtu węgorza, z 6 parami skrzeli z szerokimi kędzierzawymi brzegami.

fringe, s. (frindz) 1) frendzla; 2) bib. ob. **zigith**; 3) zewnętrzna granica, rąbek (lasu, tłumy), peryferia (miasta, wystawy); 4) porost włosów lub szczeci na zewnętrznej granicy; 5) bot. strzępiaste okolenie, np. **peristomium** grzyba; 6) kinem. zamglony podwójny obrąbek obrazu wywołany przez błędne połączenie składowych obrazów kolorowego filmu; 7) opt. pasmo jasne lub ciemne spowodowane różnicą załamania światła; 8) psychol. niewyraźne obrazy i wrażenia skupiające się około pewnego wyobrażenia albo czasem istniejącego gdy wyobrażenie nie da się wywołać w pamięci.

fringe, vi. służyć za obwódkę, za okolenie; vt. okolic frendzla lub jak gdyby frendzla.

fringed, adj., bot. i zool. strzępiasty, np. f. **bog bean**, grzebińczyk wodny **floating heart NYPHOIDES PELTATA**, (Gmel) Ktze; f. **scale**, zool. orzesiony tarcznik **ASTEROLECANIUM** w strefie podzwrotn. groźny szkodnik fig i bawełny; f. **tape-worm**, zool. taslemiec strzępiasty **THYSANOSOMA ACTINOIDES**.

Fringilla, s. (frindzi'la) zool. zięba, rodzina ptaków **finch family FRINGILLIDÆ**; w Polsce samce zimują a samice odlatują na zimą; **fringilline**, adj. (frin'dzilajn) ziębowaty.

fringing forest, fitogeogr. las rosnący wzdłuż strumienia w okolicy poza tym bezdrzewnej.

frillery, s. tania bielizna świadcząca o pretensjach do elegancji; przest. skład używanej odzieży, hand. starą odzieżą.

Frisco, St.Zj. gw. = San Francisco. **Frisesorom**, s. (frizesomo'rom) log. = **fresison**, ob. **mode**, log.

frisette, frizette, s. (frizet') grzywka (kobieca).

friseur, s. (frizör) fryzjer.

Frisian, **Friesian**, adj. (fri'zjen) fryzyjski, dotyczący Fryzji, Fryzów (ok. 200,000) i języka fryzyjskiego (podobnego do hol. i używanego w części Holandii i w części pld. Niemiec, w szcz. na Wyspach Fryzyj-

skich), s. 1) Fryz; 2) język fryzyski, ob. Indo-European Languages.

frisk, adj. (frisk) żywy, wesół, rażny.

friskful, **frisky**, adv. ('-ful, '-i) żywo, wesół, rażnie, także **friskily** (friski'li); **-ness**, s. żywość, wesołość, rażność.

frisolée, s. (frizole') patol. roślin. mozaika, mozaikowatość, grupa chorób wirusowych, np. na liściu ziemniaka, buraka (przenoszonych przez mszycę burakowca *APHIS FABAE*).

frison, s. (friza'; fr.) odpadki jedwabiu wzięte z wierzchu kokonu.

frisson, s. (frisa'; fr.) dreszcz a) poprzedzający gorączkę; b) towarzyszący głębokiemu wrażeniu artystycznemu.

frit, **fritt**, s. (frit) 1) ceram. a) związek alkaliów, kwasu borowego, wapna, z krzemem i tlenkiem ołowiu używany jako podstawa do pewnych rodzajów szkliwa; b) związek krzemu, glinu i alkaliów używany do zgrzeszczania miękkiej porcelany; 2) szkl. materiały, z jakich robi się szkło, częściowo przerobione w piecu hutu, lecz jeszcze przed wtryskiwaniem (uszkliwieniem).

frit, vt. szkl. przygotować materiały do wyrobu szkła i częściowo je podgrzewać.

frit fly, s. zool. ploniarka zbożowa *OSCINIS FRIT* czyli *OSCINELLA FRIT* dwuskrzydła muchówka, jeden z najniebezpieczniejszych eur. szkodników zbóż, mający troje pokoleń w jednym roku.

(I) **frith**, s. (fri) geog. = **firth**.

(II) **frith**, s. 1) hist. las; 2) gw. Ang. grunt zarosły krzewiną i łąkami nie używanymi na pastwisko i z polankami.

(III) **frith**, s. hist. pokój, swoboda, ochrona, bezpieczeństwo. **frith-bote**, hist. pr. ang. grzywna za naruszenie pokoju; **frithgild**, hist. staros. związek dla wspólnej obrony i pokoju.

Fritthof, s. ('-jof) hist. Fritthof, bohater legendy irlandzkiej z w. XIII lub XIV; **F's Saga** poemat szwedzki biskupa Tegnér (Izajasz Tegnér, 1782–1846).

Fritillaria, s. (fritille'ria) 1) bot. korona, rodzaj roślin rodziny liliowatych lili family *LILIACEAE*; k. kostkowata **guinea-hen flower** *F. MELEAGRIS*, Linn.; f. roślina tego rodzaju, cebulka i kwiat; 2) zool. rodzaj osłonice **Appendisularia**, ob.

fritillary, s. (St.Zj. frit'ileri, Ang. -lōri) 1) bot. korona, każda roślina rodzaju korony; 2) zool. każdy srebrnawy motyl rodzaju dostojka *ARGYNNIS*.

frittata, s. (frita'ta; wł.) omelet.

fritter, s. (fri'ter) smażenina, mała ilość ciasta rzucona w duży kocioł gorącego tłuszczu aż do zarumienienia, np. pączki itp.; **apple fritters** jabłka w szlafroku; 2) pl. odpadki tłuszczu wielorybiego, ob. **fenski**; 3) kawałek, czerep; 4) robotnik w hucie szkła.

fritter, va. (out) znikać, zanikać; vt. 1) łamać na kawałki, rozrzucać,

rozsypanywać, marnotrawić; to **f. away** marnować.

Fritz, s. (fric) 1) Fryc, zdr. imię Fryderyk; 2) gw. St.Zj. Niemiec, niemiecki żołnierz, n. okręt, n. samolot itp.

Friulian, s. (fri'u'lien) 1) Furlanin, członek narodu celtyckiego pochodzenia zamieszkałego dziś w okolicy Udine we Wł. i Gorycji i Gradyski; 2) język furlański, ob. Indo-European Languages.

frivolity, s. (friwo'li) 1) swobodne zachowanie posunięte do lekceważenia wszelkich spraw poważnych; 2) czyn tego rodzaju.

frivolous, adj. (fri'wolōz) 1) drobnej wartości, małej wagi; 2) lekceważący, nie dostosowany do powagi chwili; **-ly**, adv. (**-li**) lekceważąco; **-ness**, s. (**-nes**) lekceważenie, brak należytego uszanowania, przesadna swawola.

friz, **frizz**, vi. (froz) zakręcać się w drobne kędziorki; vt. 1) zakręcać w drobne kędziorki; 2) nastrześcić, robić drobne guzy itp. na powierzchni np. sukna; 3) garb. miękczyc i wyrównywać grubości. np. nacierając pumeksem lub skrobiąc ostrym nożem.

frizzle, vt. smażyć w bardzo gorącym tłuszczu.

frizzle disease, s. (frizl dizi's) patol. roślin. 1) choroba winogron, **court noué** (kur'nu-ej') **roncet**; 2) mozaikowatość na liściu ziemniaka; ob. **frisolée**.

frizzle fowl, rasa kur o kędzierzawym upierzeniu.

fro, adv. (fro) precz, wstecz; używane tylko w wyrażeniu **to and fro** tam i nazad, ku czemuś i od czegoś.

frock, s. (frak) 1) kapota, kitel; 2) habit zakonny, stąd: stan duchowny; 3) sukienka kobieca; 4) surdut męski zapinany na dwa rzędy guzików, anglez (część: **Prince Albert**).

frock, vt. przywdziać sukienkę zakonną, ob. **unfrock**.

frockmaker, s. (frak'mejker) krawiec damski (m), krawczyni (f).

Froebelian, adj. (frebe'lien) freblowski, od nazwiska pedagoga Froebela (Fryderyk Froebel, 1782–1852), twórcy przedszkola dla dzieci.

frog, s. (frog) 1) zool. a) żaba, płaz bezogonowy, gromada: płazy **amphibians** *AMPHIBIA*, rząd bezogonowe **tailless ANURA**; typowa żaba f. rodzaju *RANA* różni się od pokrewnej ropuchy **toad** rodzaju *BUFO* gładką skórą, obłonionymi nogami i trwałszym przebywaniem w wodzie, większą umiejętnością pływania i skakania; jaja składa przeważnie w większej ilości w zamkniętej torbie z żelatyny; młode wylęgają się jako kijanki, **tadpoles**, w której to postaci trwają rok i dłużej; samiec rodzaju połoźnik **obstetrical** toad obwija sobie skrzek dookoła tylnych nóg i zagrzebuje się w wilgotnej ziemi aż dokąd młode nie wylęgną się; w innym rodzaju samiec gardioród **RHINODERMA DARWINI** w Chile ukrywa wylęgłe

młode w workowatej wypuklinie swej gardzieli aż do ukończenia przeobrażenia; w rodzaju grzbietoród *PIPA AMERICANA* samiec umieszcza jąją na grzbiecie samicy w zagłębieniach skóry; mięso żabie, w szcz. smażone udka, jest poszukiwanym specjałem; b) pot. = ropucha; c) ordyn. gw. St.Zj. Francuz; 2) bud. zagłębienie na wapno na wierzchniej stronie cegły; 3) elek. przyrząd do podparcia i izolowania krzyżujących się drutów naładowanych prądem; 4) karty. meksyk. gra w 36 kart od asa do szóstki, licytacja na a) **frog** (atut kier), b) **chico** (atut nie-kier), **grand** (atut kier, ale bez dopunktu 3 kart renonsu); wygrywa kto ma we wziętkach 61 lub więcej; 5) kol. żabka, przyrząd pozwalający na zmianę toru; 6) kraw. a) pętla przyczepiona do pasa, rzemienia itp. na zawieszenie szabli itp.; b) kieszeń z ozdobnym obszyciem i paskiem do zapinania na guzik; 7) leśn. połączenie dwóch ramion strumienia w jeden; 8) med. chrypka, **f. in the throat**; 9) muz. dolny koniec smyczka skrzypcowego używany do naprężania włosienia przez dokręcenie; 10) roln. rama pługą do której przymocowane są lemiesz **share**, odkładnica **mold-board**, **landside**, grządziel **beam**; 11) rymar. ozdoba uprząży w kształcie gruszki przytwierdzonej cieńszym końcem do pierścienia; 12) sad. niedostatecznie dojrzała śliwka pośledniej jakości; 13) stol. gniazdo noża w heblu; 14) tk. widełka, które poruszają się w górę i w dół a w razie zzerwania się poprzecznej nici lub niedojścia członka zatrzymują całe krosno; 15) zoot. strzałka (pod kopytem końskim).

frog, vi. łowić żaby; vt. zdobić (ozdzieć) pętlami lub kieszeniami, ob. **frog**, s. 6).

frog-belly, s. ('-beli) med. napęczniały, wzdęty brzuch wydzierający się w wypadkach krzywicy („choroby angielskiej”) **RHACHITIS**, żabi brzuch.

frogbit, s., **frog's-bit**, s. bot. żabiściek pływający **HYDROCHARIS MORUS RANÆ**, Linn. w Eur.; w Amer. pokrewny **LIMNOBIUM SPONGIA**, Richard; z rodziny żabiściakowatych f. family **HYDROCHARITACEAE**.

frog boot poduszeczka skórzana lub gumowa pod strzałką konia, ob. **frog**, s. 15).

f. cheese, bot. 1) młoda purchawka; 2) owoc ślazu, w szcz. ślazu dzikiego **high mallow** *MALVA SILVESTRIS*, Linn., i ślazu drobnokwiatowego **common mallow** *M. ROTUNDIFOLIA*, Linn.

frog-eater, gw. Francuz (z dawniejszych czasów; dzisiaj w każdej pierwszorzędnej restauracji amer. i eur. poza Francją podają na żądanie żabie udka).

frog-eye, s. (frog'aj) patol. roślin. nazwa rozmaitych chorób znamienych pierścieniami dookoła schorzałego miejsca, w szcz. a) choroby młodych liści tytoniowych wywołane przez grzyb niedoskonały, chwościk tytoniowy **CERCOSPORA NICO-**

TIANA ; b) okres czarnej zgnilizny jabłoni, przez który zaatakowane są liście.

frog-face, twarz podobna do żabiej, w szcz. wskutek wzdęcia nosa przez rozrost polipa.

frog flower, s. (frag'flauer) bot. jaskier *crowfoot* **RANUNCULUS**.

frogfoot, s. ('-fut) bot. a) werbena eur. *European vervain* **VERBENA**, Linn.

froggery, s. (fra'geri) żabiniec, miejsce gdzie się żaby lęgą.

frogging, s. (fra'gin~) zdobienie pętlami i kieszeniami, ob. **frog**, s. 6).

froggish, adj. (fra'gisz) żabi.

frogland, s. ('-lend) okolica gdzie gnieźdzą się chętnie żaby; F. żart. Holandia.

frog lily, s. ('-lili) pot. nazwa bot. a) żółtej lilii wodnej *yellow pond lily* **NUPHAR**; b) rdestnicy **POTAMOGETON**.

frog-march, vt. (frag'marcz') ność człowieka za ręce i nogi twarzą ku ziemi.

frogmouth, s. ('-mau~) 1) bot. a) wyżłin *snapdragon* **ANTIRRHINUM** Linn. em. Mill.; b) rozchodnik ogrodowy *garden orpine* albo *live-forever* **SEDUM TELEPHIUM**, Linn.; 2) zool. podrodzina kozożojów Dalekiego Wschodu i Australii **PODARGINÆ** (rodziny **CAPRIMULGIDÆ**, ob.) lub czasem klasyfikowanych jako rodzina **PODARGIDÆ**, ob. **Podargus**; **BATRACHOSTOMUS AURITUS** (ba'trachos gr. żaba, sto'ma gr. gęba).

frog number, kol. stosunek długości żabki kolejowej do rozpiętości rozwarcia, ob. **frog**, s. 5) kol.

Frogs, The, hist. kl. Żaby, komedia z r. 405 przed Chr. Arystofanesa (443—380), skierowana przeciw Euripidesowi (480—406).

frog's march, s. sposób opisany w czynności **frog-march**.

frog spawn, (f. spo'n; dosł. „żabia ikra”) bot. 1) każdy glon z gromady krasnorostów (**Rhodophyceæ**) rodzaju *Batrachospermum*; 2) = **frog spit**, 2).

frog spit, f. **spittle**, (f. spyt, spytł, dosł. żabia ślina) 1) bot. glon tworzący na powierzchni stawu śluzowate masy zielenic (**CHLOROPHYCEÆ**); 2) zool. ob. *cuckoo spit* 2) a).

frogstool, s. (frag'stul) bot. muchomor, **toadstool**.

frog-tongue, s. ('-tag) med. żabka, torbiel podjęzyczna, **RANULA**.

frogwort, s. ('-uört) bot. jaskier bulwkowy *bulbosus buttercup* **RANUNCULUS BULBOSUS**, Linn.

Fröhlich's syndrome, **frö'lichs** syn'dram, dosł. kompleks objawów) med. choroba Frölicha (F. Fröhlich, neurolog wiedeński) polegająca na przesadnej otyłości i niedorozwoju narządów płciowych na tle zaburzeń w wydzielaniu przysadki mózgowej **pituitary gland** **HYPOPHYSIS CEREBRA** czyli **GLANDULA PITUITARIA**.

froideur, s. (froadö'r; fr.) chłód, oziębłość.

Froissart's Chronicles, (froasars' kra'niklis) kroniki Jana Froissarta (ok. 1321—ok. 1410) stanowiące najlepsze podstawy naszych wiadomości o historii Francji i Anglii od 1324—1400.

frolic, adj. (fro'lik), wesoły, zabawny, rozbawiony; s. wesołość, zabawa; vi. bawić się, zabawiać się wesoło.

from, prep. (fröm) od, z, wyrażając punkt wyjścia, np. *the prisoner returned f. Japan*, z Japonii, *f. under* spod, *f. Chicago to Springfield* od—do; wyrażając pochodzenie, np. *the quartet f. Rigoletta*; wyrażając różnicę, *one judge differed f. the majority report* jeden członek trybunału różnił się od opinii większości.

fromage, s. (froma'ż; fr.) ser.

frond, s. (frond) 1) liść paprotnika lub porostu; 2) poet. liść.

Fronde, s. (frad; dosł. pęta) hist. fr. Fronda, partia polityczna we Francji za czasów małoletności Ludwika XIV, zwalczająca stronnictwo dworskie; f. stąd fronda, koteria zwalczająca panującą władzę.

frondiferous, adj. (frondi'ferös) wydające liście paproci lub porostowe.

frontivorous, adj. ('-woröz) żywiący się liśćmi.

frons, s. (frons; ł.) pl. **frontes** (fron'tiz; na kont. eur. -tes) anat. i zool. czoło.

front, adj. (front) frontowy, przodowy, czołowy.

front, s. 1) czoło, twarz; 2) czoło, wzięcie, wystąpienie, zacznowanie się; 3) przód, front; 4) początek; 5) wybrzeże, ląd nad wodą, estakata, plaża; 6) w hotelu eur. pierwszy w rzędzie chłopców do posługi, który jest do dyspozycji na zawołanie „front!”; 7) bud. każdy front budynku zwłaszcza ten który obejmuje główne wejście; 8) chem. pl. pierwsze ujście destylatu; 9) elek. koniec dynamo lub motoru odwrócony od strony przybywania siły mechanicznej; 10) fon. a) średnia część górnej powierzchni języka; b) twarda część podniebienia; 11) fort. front, wszystkie budowle wzdłuż obronnej strony wieloboku obejmującego miejsce bronione; najprostszą kombinacją jest kurtyna z parą półbastionów; 12) fryz. sztuczna grzywka damska; 13) kość. przest. ob. **frontal**, kość.; 14) meteor. pierwszy powiew nadchodzącego prądu wiatru; 15) o dzieł. a) gors koszułi frakowej; b) krawat; 16) rym. nacółek, część uprząży przechodząca w poprzek czoła konia; 17) teatr. część sceny przed zasłoną i osoby tam zajęte; 18) woj. a) (czasem F.) linia bojowa; b) przodek łoża armatniego; 19) zool. część pancerza skorupiaka między oczyma.

front, vi. 1) stać frontem (północ, południe, wschód, zachód), stać wprost (gen.), wychodzić na (płn., pld., wsch., zach.); 2) stawić czoło, stanąć wobec (gen.); 3) wystąpić naprzód z szeregu na zawołanie: „front!” (ob. f. s. 6); vt. 1) spotkać się z kim lub czym oko w oko; stanąć wobec (gen.); 2) stać naprze-

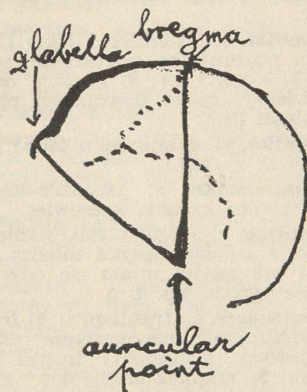
ciwko (gen.), *the villa fronts the lake*.

frontad, adv. (fron'ted) na front, ku przodowi.

frontage, s. ('-tydż) 1) front, przód, wystawa (budynku); 2) rozmiar frontu gruntu, szerokość gruntu granicząca z ulicą; 3) grunt między frontem domu a ulicą (trawnik, gazon, podwórze); 4) woj. rozległość frontu, zakres odpowiedzialności jednostki bojowej, a) w ataku szerokość sfery działania; b) w obronie szerokość odcinka.

frontal, adj. (frontł) 1) frontowy, widoczny z frontu; 2) twarzowy, dotyczący twarzy; 3) dotyczący czoła, w szcz. anat. i zool. dotyczący tarczki lub łuski na kości czołowej pewnych płazów.

f. angle, (f. engł) kran. kąt sokołowy utworzony między liniami połączonymi od punktu słuchowego do bregmy i do gładyszki.

g gładyszka (**glabella**), p.s. punkt słuchowy (**auricular point**), b. bregma (**bregma**) n nasion (**nasion**).

f. are kran. łuk czołowy, od bregmy do nasjonu.

f. artery, anat. arteria twarzowa, jedna z końcowych odnóg arterii ocznej.

f. bone, anat. i zool. kość czołowa **FRONTALE** tworząca wraz z kością ciemieniową **PARIALE** najważniejsze składniki sklepienia czaszki; nazwę tę kość zawdzięcza stosunkom panującym u człowieka, u którego część przednia sklepienia czaszki, na skutek niebywałego rozrostu płata czołowego mózgu, uwydatniła się pod postacią prostopadłej ściany zwanej „czołem” **FRONS** (R. Poplewski *Anatomia Ssaków*).

f. gibbosity, (f. dżiba'zyti) zool. u niektórych ryb garbatość na głowie samców za dojściem do dojrzałości płciowej.

f. index, gron. wskaźnik czołowy, stosunek między największą i najmniejszą szerokością czoła.

frontalis, s. (frontej'lis), na kont. eur. **fronta'lis** anat. mięsień czołowy, część mięśnia potylicoczołowego **OCCIPITOFONTALIS**.

frontality, s. (frantej'li) szt. p. zasada sztuki staroegipskiej, że postać ma być zwrócona wprost do widza.

frontal lobe, (f. lob) anat. płat czołowy mózgu, przednia z czterech głównych części każdej półkuli mózgowej; jej przednia dolna część zajmuje przednią jamę czaszki do szczeliny Rolanda, *fissure of Rolando*.

Front bench, **Front Bench**, w Izbie Lordów i w Izbie Gminu pierwsze ławki po obu stronach zajmowane przez członków gabinetu i przewodców opozycji; **frontbencher** członek parlamentu ang. uprawniony do zajmowania miejsca na jednej z przednich ławek Izby.

front-fanged, adj. (front'fengd) zool. (o węzłach) mający jadowite zęby przednie.

front foot, **foot front**, stopa szerokości frontu gruntu przez głębokość gruntu, **f.-f. rule** system obliczania podatku realnościowego według szerokości frontu gruntu.

frontier, adj. (fronti'r) pograniczny.

frontier, s. (fron'tier, '-cler) 1) okolica pograniczna, pogranicze (sing. n.); 2) kresy (pl.); 3) granica (kraju, wiedzy, prawa, dowolności, przyzwyczajenia itp.).

frontier, vt. graniczyć o (acc.), sąsiadować z (abl.).

frontiersman, s. (fronti'r-zmen) mieszkaniec kresów, kresowiec.

fronting, s. ('-in~) fon. wymowa głosek z końcem języka między zębami jak gdyby miało się odgryźć koniec języka, np. i, n.

frontispiece, s. (frantisp'i's) 1) front budynku; 2) ornamentacja okien frontowych, ornamenty frontu budynku; 3) rysunek szczegółowy tych ozdób; 4) ilustracja umieszczona na początku książki, np. portret autora; 5) proscenium, wolne miejsce między sceną a widownią.

fronto-, przedr. czołowo-.

frontogenesis, s. (-dże'nizys) meteorol. spotkanie się dwóch prądów powietrza rozmaitych i zwyczajnie tak na siebie wzajem działających, że następuje skłębienie chmur albo opad.

fronton, s. (fran'ton) bud. 1) fronton, front (budynku); 2) ob. **pediment**.

fronton, s. (frąta', hiszp.) boisko lub budynek na baskijską grę pelota, ob.

frontoparietal index, kran. wskaźnik czołociemieniowy, stosunek najwyższego miejsca na czole do największej szerokości głowy; **f. suture**, anat. szew czołociemieniowy czyli koronowy **SUTURA FRONTO-PARIETALIS** czyli **CORONALIS**.

frontopontine tract, anat. droga czołowomostowa wiodąca od czola do mostu Varola **PONS VAROLII**.

front-page, adj. (f.'pejdż) St.Zj. nadający się na pierwszą stronicę dziennika, sensacyjny, bardzo ważny.

frontsman, s. (fronc'men) Ang. osoba sprzedająca owoce w otwartych drzwiach sklepu.

front stage, przód sceny, część sceny najbliższa kinkietów.

frontstall, s. (front'stoł) hist. piy-

ta metalowa z otworami na oczy i nozdrza, przytwierdzona do uzdy wierzchowca.

frost, s. (frost) 1) mrożenie zamarzanie (r-z), w szcz. wody; 2) mróz, temperatura poniżej 0°C lub R (32°F.); 3) szron, zamarznięta (r-z) rosa lub para; 4) przen. chłód, oziębłość (uczuć, zachowania się).

frost, vi. marznąć (r-z), z **over**; vt. 1) mrozić, zamrozić; 2) zmrozić (przyjęciem, zachowaniem się, słowem); 3) pokryć (pieczywo) lukrem; 4) ostrzyć ocele by zabezpieczyć konia od poślizgnięcia na lodzie.

frostation, s. (-ej'szn) zamrożenie.

frostbite, s. ('-bajt) odmrożenie (np. ucha, nosa, policzka, ręki, nogi).

frostbite, vt. odmrozić.

frostblite, s. ('-blajt) bot. 1) każdy rodzaj łobody **orach ATRIPLEX**, Linn.; 2) komosa biała **white pigweed** czyli **lamb's quarters CHENOPODIUM ALBUM**, Linn.

frostbow, s. (f.'bau) meteorol. białe łuk słoneczny widoczny w mroźne dnie na zenicie nieba, odbicie światła słonecznego w kryształkach lodowych; **NIE** jest to biała tęcza, **white rainbow**, ob. **rainbow**.

frost-crack, s. (f.'krek) leśn. pęknięcie w korze pnia spowodowane nierównomiernym kurczeniem się podczas nagłego mrozu.

frosted, adj. (fros'tyd) 1) pokryty szronem, oszroniony; 2) pokryty imitacją szronu, np. szkło.

froster, s. (fras'ter) 1) przyrząd do pokrycia szkła powierzchnią naśladującą szron; 2) kto wyrównuje przebijakiem powierzchnię pod rzeźbą.

frostfish, s. Nowa Ang. drobna odmiana wążusza czyli dorsza, **common tomcod**, bardzo liczna w Nowej Anglii (St.Zj.) wczesną zimą.

frostflower, s. (f.'flauer) bot. 1) lilia meksykańska **MILLA BIFLORA** (po ogr. hisz. J. Milla); 2) = **frostweed**; 3) pot. nazwa rozmaitych astrów.

frost flower kryształki szronu na ziemi.

frostily, adv. ('-li) mroźnie.

frostiness, s. ('-ines) mroźność.

frosting, s. ('-in~) 1) kuch. lukier; 2) matowe wykończenie metalu; 3) pył szklany zmieszany z werniksem lub klejem do pokrycia tapet.

frost lamp, mar. lampa wstawiana pod rezerwoar oleju lampy Arganda, w szcz. w latarniach morskich, w celu utrzymania oleju w stanie przezroczystym.

f. ridge, s. (f. ridż) leśn. blizna po pęknięciu kory, ob. **frost-crack**.

f. ring, leśn. fałszywy słoć roczny drzewa, spowodowany utratą liści wskutek mrozu i ponownego ulistnienia.

frostroot, s. ('-rut) bot. przymiotno filadelfijskie **fleabane ERIGERON PHILADELPHICUS**, Linn.

frost signal, St.Zj. sygnał rządowej stacji meteorologicznej we Flo-

rydzie (biała chorągiewka z czarnym środkiem) zapowiadający na wybrzeżach Florydy, Zatoki Meksykańskiej i Pacyfiku zbliżający się mróz.

f. smoke, zamarznięta (r-z) mgła nad wodą, częsta w okolicach biegunowych.

f. valve, mech. zawór do wypróżniania części rur, wodociągu, pompy itp. gdzie groziłoby uszkodzenie na wypadek zamarznięcia (r-z) wody.

frostweed, s. ('-uid) roślinna, na której tworzą się kryształki lodu z pierwszym mrozem, jak amer. **CROCANTHEMUM**, **CUNILA**, **PLUCHEA**.

frostwork, 1) lodowe rysunki na szybach; 2) naśladownictwo takich rysunków na metalu, szkłe itp.

frosty, adj. (fros'ti) 1) mroźny; 2) oszroniony, pokryty szronem; 3) związany z podeszłym wiekiem, wiekow; 4) pozbawiony świeżości uczuć; 5) chłodny, oziębły.

frosty mildew, patol. rośl. pleśń na liściach brzoskwiń spowodowana przez chwośtki, pasorzytne grzybki **CERCOSPORELLA PERSICÆ**, z rodziny **MONILIACEÆ**, ob. **Cercospora**.

frot, vt. (frat) garb. froterować, trzeć (skórę) aż zmieni się i straci fałdy.

froth, s. (fro'z) 1) piana, bąble, bańki powietrza tworzące się w destylacji; 2) piana tworząca się na pysku zżalanego konia; 3) pianka, coś lekkiego, rzecz małej wagi; f. vi. pienić się, spienić się, musować; vt. 1) doprowadzić do pienienia; 2) parować pianą; 3) pokryć pianą.

Frothi, s. (fro'zi) mīt. mityczny król Danii za czasu którego trwał wiek złoty, **Frothi peace**, dokąd olbrzymki meły dla niego złoto; gdy jednak chciwość jego okazała się nienasyconą, zmieły dlań zemstę i klęskę; **Forthi's meal** złoto.

frothy, adj. czczy, pusty, z samej piany; f. poppy, bot. lepna wielolistna **bladder campion SILENE CUCULATUS**, Wibel.

frottage, s. (fro'tydz; fr.) nacierać, w szcz. froterowanie podłogi.

froward, adj. (fro'ard) oporny, przeciwny, nieustępliwy, przekorny.

frown, s. (fro'n) 1) zmarszczenie brwi, mars na czole, zachmurzone czoło; 2) niezadowolenie.

frown, vi. zmarszczyć brwi, okazać niezadowolenie.

frowst, s. (fraust) duszne powietrze, duszność, przykry zapach, zaduch.

frowsty, adj. ('-i) Ang. duszny, pełen zaduchu.

frowy, adj. (frau'i, fro'i) zatechły, stęchły.

frowzy, **frouzy**, adj. (frau'zi) 1) muz. fałszywy; 2) nieporządnny, niechlujny, odrażający; **frowzily**, (-hi) adv. niechlujnie; **frowziness**, s. (-nes) niechlujność, niedbalstwo.

frozen, adj. (fro'zn) 1) zamarznięty (czyt. r-z) np. **f. man** przemarzły (r-z), **f. to death**, zamarznięty (r-z), **f. river**; 2) zimny, mroźny, np.

kraj, okolica; 3) zapełniony lodem, np. f. pipe rura pełna zmarzłej (r-z) wody; 4) uszkodzony zimnem, np. f. plants; 5) zimny, nieprzystępny, nieczuły; 6) niezmienny, np. f. creed; 7) bil. bila dotykająca drugiej bili albo banty; 8) kuch. mrożony; 9) kup. nie będący do dyspozycji każdej chwili na zawołanie, np. f. asset, stanowiący część majątku w pełnej wartości, ale nie w płynnym stanie.

fructescent, adj. (frukte'sent) owocujący, dający owoc.

fructiculture, s. (fruktikoł'czör) sadownictwo.

fructiferous, adj. ('-feröz) owocodajny, owocujący, przynoszący owoc; -ly, adv. (-li) owocnie; owocująco.

fructification, s. (fruk'tifkejszn) owocowanie.

fructivacative, adj. ('-tyw) owocujący, zdolny do owocowania, mogący rodzić owoce.

fructifier, s. ('-tifaj'er) coś co wydaje owoce.

fructiform, adj. ('-tiform) mający kształt owocu.

fructify, vi. ('-tifaj) owocować, rodzić owoce; vt. uczynić owocodajnym, użyć.

fructivorous, adj. (-ti'worös) zool. owocozerny, karmiący się owocami.

fructose, s. (fruk'toz) chem. fruktoza, cukier owocowy $C_6H_{12}O_6$ w trzech optycznie różnych postaciach, lewoskrętny, lecz z powodu podobieństwa budowy do d-glikozy i do d-mannozy, zwany d-fruktozą (lewuloza) i dl fruktozą; (natomiast l-fruktoza jest prawoskrętna).

fructoside, s. (fruk'tosid) chem. fruktozyd, ester cukru owocowego.

fructuary, s. (fruk'czuej'ri) użytkownik, mający prawo użytkowania.

fructuosity, s. (-o'ziti) owocność.

fructuous, adj. (fruk'czu-ös) owocny, obfity, użyteczny.

frugal, adj. (fru'geł) 1) skromnie żyjący, oszczędny, niewymagający; 2) (o pokarmie) skromny, prosty, niewyszukany.

frugalism, s. zamiłowanie do skromnego życia.

frugality, s. (fruga'liti) skromne życie, oszczędność, zamiłowanie do prostych pokarmów i skromnych wygód.

frugivorous, adj. ('-worös) zool. owocozerny, żywiący się owocami; należący do grupy FRUGIVORA (=MEGACHIROPTERA).

fruit, s. (fru't) 1) owoc, w najszerszym znaczeniu każdy produkt roślinny nadający się na strawę dla człowieka lub zwierzęcia; 2) owoc (jagoda, warzywo), produkt roślinny używany na strawę; 3) przen. owoc, produkt nie przeznaczony na strawę, np. owoc żywota, owoc wysiłków, owoc pracy literackiej, owoce zwycięstwa.

fruit, vi. owocować; vt. hodować owoce.

fruitage, s. (fru'tydz) 1) owoce (pl.), zbiór owoców; 2) owocowanie; 3) przen. wynik zabiegów, pracy, starań, błędów itp.

-fruited, przyr. -owocny, rodzący (acc.); -owocowy.

fruiter, s. (fru'ter) 1) drzewo rodzące owoce; 2) okręt transportujący owoce.

fruiterer, s. (fru'tyrer) 1) sadoownik; 2) = fruiter, 2).

fruitery, s. (fru'teri) przest. owocnica (przest.), 1) magazyn na owoce; 2) straganiarka; 3) sad.

fruit ether, kup. kwas naśladujący zapach pewnego owocu i służący do sztucznego nadania woni produktowi.

f. fly, mucha owocowa romaitych gatunków, której larwy karmią się owocami i gnijącą substancją roślinną, w szcz. rodzaju DROSOPHILA.

fruitful, adj. (fru'tfuł) owocny, bogaty w owoce, obfity.

fruitiness, s. ('-ines) smakowitość, w szcz. o winie, bukiecie.

fruition, s. (fru'i'szn) 1) użytkowanie, użytek, przyjemność, posiadanie i używanie; 2) owocowanie, zdobywanie rezultatu; ziszczenie np. oczekiwań, nadziei.

fruitless, adj. (fru'tles) 1) nie przynoszący owoców, jałowy; 2) daremny, bezskuteczny, płonny; -ly, adv. (-li) bezowocnie, bezskutecznie; -ness, s. (-nes) jałowość, bezskuteczność, płonność.

fruitlet, s. ('-lt) bot. owocek, jednostka nasienia jagody wielowokowej, np. maliny.

fruit of Jove, bot. śliwodaktyl, ob. persimmons, DIOSPYRUS.

f. of paradise, bot. cytrus, ob. grapefruit, pomelo, pompelmous, shaddock.

f. pigeon, zool. grupy gołębi żywiących się owocami; Ind. Wsch., Pacyfik, Australia; najważniejszy rodzaj: CARPOPHAGA, czasem zaliczane nie do COLUMBIDAE, a do oddzielnej rodziny TRERONIDAE, ob. Treron.

f. pit, patol. rośl. gorzka zgnilizna owoców, zwłaszcza jabłek i gruszek, rzadziej śliw, brzoskwiń i moreli; na powierzchni owoców powstają brunatne plamy, do niedawna sądzono, że powodem jest grzybienia (workowca GLÆSPORIUM FRUCTIGENUM), ale obecnie panuje przekonanie, że choroby nie powoduje żaden grzyb, a zachwianie równowagi wodnej między liściem i owocem. Owoce usychają i gniją tworząc "mumie"; także Baldwin spot, bitter pit, stippen.

f. rot, patol. rośl. czarna zgnilizna owoców, w szcz. jabłek i gruszek spowodowana przez workowca (ASCOMYCETES) rzędu kulistych SPHERIALES zwłaszcza w stadium konidialnym grzyba SPÆOROPSIS MA-LORUM.

f. soup, kuch. zupa skandynawska: sok owocowy z duszonymi ziemniakami, śmietaną i cukrem, podany na zimno; w Polsce owocowa zupa czy sta, podobiana lub zabieleną śmietaną z grzankami (croutons, „grzybkiem”; tylko powidlanka idzie z ziemniakami).

f. spot, patol. rośl. każda choroba roślin owocowych zgniennymi plamami na powierzchni owoców, spowodowana przez pasorzyta PHOMA (=CYLINDROSPORIUM) POMI.

f. sugar, cukier owocowy, ob. fructose, levulose.

fruit-tree bark beetle, (fru'tri bark'bitł) zool. owad kornikowaty IPIDÆ = SCOLITIDÆ, ob. shot-mole borer.

fruitwoman, s.f. owocarka, straganiarka sprzedająca owoce.

fruitworm, s. ('-uörm) gąsienica karmiąca się w owocu.

fruity, adj. (fru'ti) mający smak owocu, podobny w smaku do owocu; smakowity, o winie: z bukieciem.

frumentaceous, adj. (frumentej'szös) zrobiony z pszenicy lub podobnego zboża.

frumentation, s. (-ej'szn) hist. kl. obfity rozdział zboża między obywateli rzymskich.

frumentum, s. (frumen'tum, ł.) hist. kl. zboże.

frumenty, s. (fru'menti) pszenica w łusce gotowana w mleku z cukrem, rodzynkami, żółtkiem itp.

frumpish, adj. (from'pisz) staroświecki; -ly, adv. (-li) po staroświecku; -ness, s. (-nes) staroświeczność.

frustrate, adj. (fros'trejt) daremny, nieudany, bezskuteczny; -ly, adv. daremnie.

frustrate, s. (fros'trejt) osoba zawiedziona w swych zabiegach.

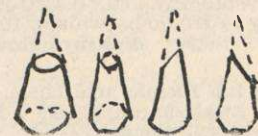
frustrate, vt. 1) przeszkodzić w osiągnięciu celu zabiegów; 2) unieścić, unieważnić; 3) uczynić coś bezużytecznym, uczynić płodnym. np. zabrać jedyny klucz, wypróżnić rezerwar gazoliny itp.

frustration, s. (frostrej'szn) 1) rzecz nieudana, zawód, udaremnienie; 2) astrol. zneutralizowanie wpływu planety przez wpływ drugiej.

frustrative, frustratory, adj. dający do udaremnienia, zawodzący.

frustule, s. (fros'tiul) krzemowa łuska okrzemka składająca się z dwóch zaworów zachodzących jeden na drugi.

frustum, s. (fros'tym) 1) r. kawałek, część, odcinek; 2) geom. dolna część stożka, piramidy itp. powstała przez odcięcie po powierzchni równoległej do podstawy, albo przez

odcięcie po powierzchni nierównoległej do podstawy.

frutescent, adj. (frute'sent) krzewiasty, podobny do krzewu, mający naturę krzewu.

frutex, s. (fru'teks) pl. frutices (fru'tisiz, na kont. eur. frutices, we Włoszech frutiches) krzew.

fruticetum, s. (frutisi'tom) pl. -ce-ta (-si'ta) zbiór krzewów (np. w ogrodzie botanicznym) ob. arboretum.

fruticose, adj. (fru'tikos) bot. krzewiasty, podobny do krzewu; w lichenologii: mający plechę podobną do krzewu.

fruticulose, adj. (fruti'kiuloz) bot. podobny do małego krzewu, krzaczkowaty.

fry, s. (fraj) 1) narybek; świeży wyłęg ostryg; dawniej i pszczoł; przest. ikra; 2) młode pokolenie, rój drobiazgu zwierząt lub ludzi; 3) smażenina, półmisek smażonego drobiazgu, w szcz. części jadane zwykle smażone.

fry, vi. smażyć się; vt. 1) smażyć (gotować w tłuszczu, oliwie, maśle itp.) odr. **broil**; 2) wystawiać na ciężkie przejścia moralne.

fryer, frier, s. (fra'jer) kurczak do smażenia.

frying pan, (fraj'n~ pen) kuch. patelnia; pl. a) w Kalifornii mak kalifornijski **California poppy** **ESCHOLTZIA CALIFORNICA**, Cham.; 2) Ang. miseczki żółodzi dębu ang.

F sharp, (ef'szarp) muz. fis o pół tonu wyżej tonu F.

F sharp major, (ef' szarp mej'dżor) muz. fis-dur, skala oznaczona sześcioma krzyżykami.

F sharp minor, (ef' szarp maj'nör) muz. fis moll, minorowa skala odpowiadająca skali A-dur i oznaczona tak samo trzema krzyżykami.

fu, s. (fu) 1) chiń. a) prefektura; b) stolica prowincji; 2) jap. prefektura (jedna z trzech, których stolicami są Tokio, Kyoto i Osaka).

Fucales, s. pl. (fokej'liz) jeden z pięciu rzędów brunatnic (glonów brunatnych, **PHAEOPHYCEAE**) składający się z rodziny **FUCACEAE**; synonim: **CYCLOSPORALES**.

Fuchsia, s. (fui'sza; jako nazwa rodzaju: fuk'sia) 1) bot. a) fuksja, rodzaj krzewów z rodziny wiesiołkowatych (**ENOTHERACEAE**) lub w klasyfikacji amerykańskiej **evening primrose family** **ONAGRACEAE**; b) f. roślina lub kwiat fuksji; 2) barwa czerwono-niebiesko-czerwona.

fuchsin(e), s. (fuk'sin) 1) fuksyna a) barwnik uzyskany z oksydacji mieszaniny aniliny z toluidynami; b) barwniki spokrewnione z fuksyną; 2) kolor fuchsia.

fuchsite, s. (fuk'sajt) min. fuksyt, sylikoid w grupie miki zawierający chrom.

fuchstone, s. (fuk'son) chem. związek krystaliczny $(C_6H_5)_2C:C_6H_5O$ uważany za źródło barwników fuksyn; zwany także **diphenylquinomethane**.

fucic lub **fucinic acid** chem. żelazynowy kwas znajdujący się w **Fucus** i pokrewnych glonach.

fucifagous, adj. (fusi'fages) glonożerny, karmiący się glonami.

fucoid, adj. (fui'ko-id) 1) bot. a) podobny do glonu rodziny **FUCACEAE**; b) podobny do glonów; 2) geol. dotyczący śladów i odcisków kopalnych alg; = **fucoidal** (fuko'ilł).

fucoid, s. 1) bot. glon z rodziny **FUCACEAE**; 2) geol. kopalny glon.

fucosan, s. (fui'kosen) biochem. fukosan, skomplikowany węglowo-

dan zawarty w glonach rodzaju **FUCUS** i **PELVETIA**; izomeryczny z ramnozą.

fucoxanthin, s. (fui'kozen'ln) biochem. uboczny żółty barwnik zawarty w brunatnicach, podobny do karotyny.

fucus, s. (fui'kes) 1) przest. barwidło; 2) F. bot. a) morskizyn, pospolity na Bałtyku rodzaj brunatnic, **rockweeds**, zamienny dla rodziny **FUCACEAE**; b) f. roślina tego rodzaju i wiele pokrewnych.

fudge, s. (födz) 1) wymysł, zmyślona historia, nonsens, głupstwo; 2) kolorowy dodatek umieszczony w ostatniej chwili na stronicy gazety; 3) kolor rosyjskiej skórki cielennej; 4) kuch. miękkie cukierki z czekolady, cukru, mleka, masła i ubite do konsystencji rozpylającej się w ustach.

fudge, vi. 1) latać, załatać; 2) gadać głupstwa; 3) drukować kolorowy dodatek na gotową stronicę gazety; 4) w rzucaniu kulek wysuwać rękę poza dozwoloną granicę; vt. 1) latać, fałszować, podrabiać; 2) do-rzucić, uzupełnić.

fudge edge, podeszwa obcicia bardzo blisko granicy wierzchu.

fudger, s. (fe'dżör) szew. kto wykańcza krawędź podeszwy.

fudge wheel, szew. maszyna do wykończenia krawędzi podeszwy.

fudgy, adj. (fo'dzi) 1) Ang. niespokojny, wzburzony, grymaszący; 2) St.Zj. popełniający błędy, niezgrabny.

Fuegian, s. (fui'-i'dzien) Indianin z Terra del Fuego (Ognistej Ziemi, Patagonii); oprócz szczepu Ona, spokrewnionego z Patagńczykami, także obejmujący szczepy Alikuluf i Jagan (Yaghan).

fuel, s. (fui'eł) paliwo, opał (stały, płynny lub lotny, np. węgiel, oliwa, gaz); przen. cokolwiek rozpala, rozżarza, ożywia.

fuel, vi. dostarczać opału, opalać.

fueller, s. (fui'eler) palacz.

fuga, s. (fu'ga; wł.) muz. fuga, ob. **fugue**.

fugacious, adj. (fiugej'szös) 1) lotny, łatwo uchodzący; 2) biol. krótkotrwały; 3) bot. rychło opadający; -ly, adv. (-li) przelotnie; -ness, s. (-nes) krótkotrwałość, lotność.

fugacity, s. 1) lotność; 2) chem. fiz. a) ciśnienie pary gazu idealnego; miara dążenia do ujęcia substancji z kombinacji obcorodzajowej; b) sprostowanie zmiany zachowania faktycznego roztworu od zachowania w roztworze idealnym.

fugal, adj. (fui'gl) muz. fugowy.

fugal, s. w Australii centryfuga do suszenia świeżej wełny.

fugara, s. (fuga'ra) muz. u organów rejestr wargowy (labialny) 8-lub 4-stopowy o dźwięku instrumentu strunowego.

-fuge, przyr. wyrażający uciekanie, umykanie, wyganianie, wypędzanie.

Fugicent, s. (fui'dżiosent; fugio uciekam, umykam, w cytacie: tempus fugit, czas umyka) mon. cent amer. wydany przez Benjamina

Franklina 1787 z rysunkiem zegara słonecznego z podpisem **FUGIO** i dopiskiem: **Mind your business**; zwany także **Franklin cent**.

fugitate, vi. (fui'dżitejt) uciec, umknąć; vt. pr. szk. uznać sądownie za zbiega.

fugitation, s. (-tej'szn) pr. szk. sądowe uznanie za zbiega pociągające za sobą konfiskatę własności.

fugitive, adj. (fui'dżitiw) 1) zbiegły, umykający, np. f. **soldier** dezertjer, hist. f. **slave** zbiegły niewolnik; 2) wędrowny, nie mający stałego miejsca zamieszkania; 3) przelotny, ulotny, niestały, nietrwały, np. kolor; 4) przejściowy, będący chwilowo na czasie.

fugitive, s. 1) zbieg; 2) włóczęga; 3) nietrwały barwnik; f. **of justice**, f. **criminal** zbieg karny, gw. ucieklnier.

Fugitive Slave Law, (f. slejw'lo) hist. St.Zj. ustawa o zbiegłych niewolnikach; szereg takich ustaw uchwalili Kongres (pierwszą już w r. 1793) by zapobiec umykaniu niewolników ze stanów uznających niewolnictwo do stanów nie uznających go; najważniejsza ustawa kompromisowa z r. 1850, odwołana tuż po Wojnie Domowej w 1864.

fugleman, flu-, s. (fui'gelmen, flui-) woj. skrzydłowy.

fugler, s. osoba służąca za przykład lub za wzór.

fugu, s. (fu'gu) zool. fugu, ryba japońska, której niektóre części są trujące.

fugue, s. (fui'g) muz. fuga, polifoniczna kompozycja na dany temat lub dane tematy, ułożona ściśle według przepisów kontrapunktowych; rozpoczynająca się pierwszym tematem zwanym **DUX** i powtarzająca się z drugim zwanym **COMES** w rozmaitych kombinacjach stosownie do których fuga bywa diatoniczna, doryjska, rzeczywista, tonalna; największymi mistrzami fugi byli Bach i Hændel; fuga jest najbardziej artystycznie rozwiniętą formą muzyczną.

fugue, vt. muz. komponować fugę, tworzyć fugę.

Fu Hsi, s. (fui'szi) hist. Fu Szi, pierwszy z pięciu legendarnych cesarzów chińskich (2953–2838 przed Chr.), który wprowadził polowanie, rybołówstwo, chów bydła i drobiu, gotowanie i znaki pisarskie.

fuidhir, s. (fui'gir) hist. irl. cudzoziemiec który oddał się pod opiekę naczelnika szczepu.

Fuirena, s. (fui-iri'na; po lekarzu d. Jerzym Fuiren'ie) bot. rodzaj ci-bory z rodziny turzycowatych **sedge family** **CYPERACEAE**; wodna roślina z Madagaskaru hodowana w cieplarniach **umbrella plant** **CYPERUS ALTERNIFOLIUS**, Linn.

fuiji, s. (fu'dzi; jap.) bot. a) wistaria chińska **Chinese wistaria** **WISTARIA CHINENSIS**, DC; b) (od góry Fuji) krzewiasta czereśnia japońska.

Fuku-roku-ju, s. (fu'kurokudžu); jap. jeden z siedmiu bogów szczęśliwości.

-ful, przyr. (-fuł), a) adj. pełny, pełen, wyrażający obfitość, **helpful** pomocny, **dutiful** obowiązkowy; b) s. określający ilość jaka się zmieści, **cupful** filiżanka (czegoś), **teaspoonful** tyle ile wynosi zawartość pełnej łyżeczki do kawy, **spoonful** pełnej łyżki stołowej.

Fula, Fulah, s. (fu'la) 1) mieszkaniec Sudanu pochodzenia hamickiego z przymieszką krwi murzyńskiej; 6–8 milionów; także **Fulani, Fulbe, Fellata**; 2) ich język, ob. **Fulfulde**.

Fulah-Zandeh, adj. (fulazan'de) etn. dotyczący mieszkańców etiopsko-murzyńskich w Sudanie.

fulcral, adj. (fu'kreł) dotyczący punktu oparcia.

fulcrate, adj. (fułkrejt') mający punkt oparcia.

fulcrum, s. ('-krom) pl. -cra i -crums, 1) podpora, punkt oparcia; 2) mech. klin, na którym jako na punkcie oparcia dźwignia spoczywa; 3) zool. a) drobna przetworzona łuska na przedzie pletw ryb kostnołuskich i niektórych kostnoszkieletowych; b) chitynowy koniuszek smoczka niektórych muchówek; c) średnia część rozszerepionej kostki w krtani wrotka.

fulcrumage, s. (-ydz) działanie punktu oparcia.

fulcrum, vt. zaopatrzyć w punkt oparcia, zastosować punkt oparcia.

fulfil (I), vt. (fulfil') spełnić, ziszczyć.

fulfilment, -fill-, s. spełnienie, ziszczenie, wykonanie, dokonanie; spełnienie się, ziszczenie się.

Fulfulde, s. (fulfuł'de) język Fula'ów, ob. **Fula** 2).

fulgenic acid (fuldže'nik esyd) chem. dwukwas (ob. diacid) $C_6H_8O_4$, znany tylko w postaci pochodnych.

fulgent, adj. (ful'džent) jaskrawo błyszczący; -ly, adv. (-li) jaskrawo; -ness, s. (-nes) jaskrawość, blask.

fulgid, adj. ('-džid) błyszczący, świecący się; zool. płomiennie-czerwony z odbłaskiem metalicznym.

fulgid (e), s. (ful'džajd, '-džyd) chem. macierzysty związek chem. będący bezwodnikiem **fulgenic acid** i jego pochodnych.

Fulgura, s. (fulgo'ra; ł. Fulgora bogini błyskawic) zool. rodzaj owadów równoskrzydłych HOMOPTERA (dawniej uważanych za podrząd pluskwiaków, HEMIPTERA) z rodziny FULGORIDAE, dawniej nadrodziny FULGOROIDEA.

fulgurant, adj. (ful'gurant) błyskawiczny,

fulgurata, s. (fulgiurej'ta) elek. rura spektrolektryczna w której obserwuje się rozkład cieczy spowodowany przejściem iskry elektrycznej.

fulgurate, vi. (ful'giurejt) błysnąć jak błyskawica.

fulgurating, adj. ('-in~) med. błyskawiczny, w użyciu na opisanie rwących bólów, **lancinating pains**.

fulgurite, s. (ful'giurajt) 1) geol. stop skały, piasku itp. spowodowany przez błyskawicę; 2) rodzaj dynamitu w którym chlorek magnezu stanowi mterjał wchłaniający.

fulgurous, adj. (ful'giures) błyskający, błyskawiczny.

Fulica, s. (fu'lika) zool. łuska coot FULICA ATRA, rodzaj ptaków tworzący podrodzinę FULICINAE, w rzędzie podkaszalych GRUIFORMES, dawniej brodzieców GRALLATORES.

fuliginosity, s. (fuil'džino'ziti) o-smolenie.

fuliginous, adj. ('džinös) osmoleny, zasmoleny, pokryty sadzą; -ly, adv. (-li) w stanie osmolenia; -ness, s. (-nes) osmolenie, zasmolenie, okopcenie.

Fuliginæ, s. pl. (fu'ligiulaj'ni) zool. podrodzina ptaków obejmująca kaczki morskie; ob. **eider**, **pochard**, **scaup duck**, **scoter**; mięso ich prze-ważnie łykowate.

full, adj. (ful) 1) pełen, pełny, zawierający tyle ile się zmieści; zajęty do granicy przewidzianej, np. **full hotel**; 2) pełen wzruszeń, pełen uczuć; 3) zajęty, nieopóźniony, np. urzad; 4) o samicy: cielna, żrebna, kotna, szczenna itd.; 5) o księżycu w pełni, pełny; 6) cały, całkowity, kompletny, np. **a f. meal**; **a f. jury**; 7) pełen, mający czegoś wiele, pot. mający czegoś po same uszy, **a coat f. of stains**; **a f. pocketbook**; 8) pełny, okragły, np. **a f. face**; ob. **full-faced**; 9) **f. brothers**, **f. sisters**, dzieci tych samych rodziców, pełne rodzeństwo, nie przyrodnie, ob. **half brother**, **half sister**; 10) pełny, cały, **f. speed**, **f. force**; **to be f. of** być pochłoniętym (myślą, zamiarem, planami itp.); 11) gram. (o wyrazie) mający pełne znaczenie sam w sobie; ob. **notional i relational**; 12) mar. pełny (wiatru), np. **f. sails**; 13) mech. lekko wystający; 14) muz. skrót wskazówki **f. organ**.

full, adv. pełno, w zupełności, całkowicie, bardzo, wcale.

full, s. 1) pełna miara, pełnia, granica pojemności; 2) karty. w pokrze skrót zamiast **full house**; **at f.** w komplecie; **in f.** w całej długości, nieskrócony; **to the f.** w całym rozmiarze, kompletnie, w całości.

(I) **full**, vi. 1) wejść w pełnię (w szcz. o księżycu); 2) być z długim lub za szerokim (o ubraniu); vt. 1) przest. spełnić; 2) uszyć z fałdami.

(II) **full**, vt. foluszować.

(III) **full**, vt. przest. ochrzcić.

full age, pełnoletność, ob. **age**, s. 3); **adult**.

f. and by, adv. mar. pełno pod wiatr.

f. binding, introl. skórzana oprawa książki; ob. **full cloth**.

f. blood, 1) pełnej krwi, niemieszanego pochodzenia; 2) pochodzenie od obojga tych samych rodziców.

full-blooded, adj. 1) pełnej krwi; 2) rumiany.

full-blown, adj. (ful-blo'n) mar. o pełnych żaglach: ogr. pełno rozkwitły.

full-boled, adj. (f. bo'ld) leśn. mający tę samą średnicę od spodu do góry.

full-bound, adj. introl. oprawny w skórę.

full brother, **f. sister**, brat lub siostra od obojga rodziców tych samych; **half b.**, **half s.**

full-centered, -centred, adj. (ful'sent'erd) bud. mający kształt łuku koła, półkolisty.

full cloth, adj. (f. klo'z) introl. o-prawny w płótno; ob. **full binding**.

f. cousin, ob. **cousin**.

full-cream cheese, ser z pełnego (niezbieranego) mleka.

full-crew law, kol. przepis wymagający pełnej załogi do obsługi lekkich pociągów na równi z ciężkimi.

full-crown fender, auto, błotnik całkowicie łukowaty w poprzek.

full cry, myśl. pełna pogoń, o psiar-ni gdy sfora napadła na trop.

f. distance, woj. przepisany odstęp między rzędami w zwartej formacji.

f. dress, ubranie frakowe dla cywilnych, mundur galowy dla wojskowych i marynarzy.

full-dress rehearsal, teatr. próba generalna, ostatnia próba przed przedstawieniem: grający we właściwych strojach i z rekwizytami rzeczywistymi jak na przedstawieniu.

full-dress ship, okręt uroczystości przystrojony.

full-dress suit, ob. **full dress**.

fuller, s. kow. przyrząd do robienia rowków w metalu; sukienn. folusz-nik.

fuller's card, bot. szczeć pospolita **wild teasel** DIPSACUS SYLVESTRIS, Mill. albo D. SILVESTER. Huds.

fuller's earth, min. ziemia foluszowa od białej do brązowej używana do foluszowania sukna; także **Jap-anese acid earth**, **Kambara earth** lub **clay**, **Florida clay**; **f. grass**, bot. mydlnica lekarska **common soapwort** czyli **bouncing bet** SAPONARIA OFFICINALIS, Linn.; także **f. herb**, dawniej używana do wywabiania plam z odzieży; **f. teasel**, **f. thistle**, szczeć **teasel** DIPSACUS.

fullery, s. (fu'leri) folusz.

fullface, s. (fu'fejs') 1) wizerunek frontowy, fot. en face (a~fa's); 2) druk. = **bold face**, tłustym drukiem.

fullfaced, adj. ('-d) puculuwaty.

full-fashioned, adj. (fu' fa'sznd) dziany do miary. w szcz. o pończochach i bieliznie spodniej.

full feed, s. roln. ile zwierzę spożyje.

full-feed, vt. roln. dawać zwierzęciu tyle karmy ile spożyje.

full-fledged, adj. (fu' fledžd) dosł. pełno opierzony (o pisklęciu); dojrzwały, pełno rozwinięty, całkowity, gotowy; z pełnym tytułem.

full-grown, (ful gro'n) dojrzały, dorosły.

fullhearted, adj. (fulhar'tyd) pełen otuchy.

full house (ful'hauz') poker. trzy karty równe i para.

fulling, s. (ful'lin~) foluszowanie za pomocą wilgoci, gorąca i prasowania; **f. mill**, s. folusz.

full load, lot. waga martwa i waga użyteczna.

full lot, giełda. ilość akcji uważana na giełdzie jako jednostka zbytu.

f. moon, 1) pełnia księżyca; 2) pora pełni księżyca.

fullness, ful-, 1) pełnia (wiedzy, mądrości, serca, dobroci, tonu, dźwięku); 2) mar. pełnota.

Fullonian, s. (fulo'njen; z powodu obfitości ziemi foluszkowej), geol. podział dolnego eolitu w ang. systemie jurajskim.

full orchestra, pełna orkiestra, zespół obejmujący wszystkie instrumenty potrzebne do wykonania symfonii.

full professor, zwyczajny profesor, najwyższa ranga profesora uniwersytetu z własną katedrą i asystentami, jak docent, **lecturer**, profesor nadzwyczajny, **assistant professor**, ob. **professor**.

full rudder, największy kąt do jakiego ster da się skierować; rozkaz dla sternika **f. right!** lub **f. left!**

f. score, pełny egzemplarz rękopisu muzycznego (dla dyrygenta) z osobną linią dla każdego instrumentu.

full-ship, mar. pełnorejowiec trójmasztowy.

f. sister, ob. **f. brother**.

f. speed, mar. ob. **standard speed**.

f. stock, giełda. papier wartościowy na sumę wysokości jednostki; jeżeli jednostką jest 100, to odpowiednio akcje itp. na 50 zwą się **half stock**, na 25 — **quarter stock**.

f. stop, (pisownia) punkt, **period**.

f. time, przeciąg czasu uważany za normalny w zacięciu dziennym, tygodniowym, miesięcznym; **full-time**, adj. (zajęcie) całodzienne, odr. **part-time**.

f. villain, **f. villein**. (f.-wi'lejn) hist. ang. poddany trzymający w dzierżawie całą posiadłość.

f. word, pełny wyraz dający obraz, np. **tree**, semantem; odr. **empty** w np. **the**, morfem.

fully, adv. w pełni, całkowicie, całkiem, zupełnie.

fulmar, s. (ful'mer) zool fulmar północny FULMARUS GLACIALIS, ptak rodzaju FULMARUS, podobny z wyglądu do mewy, wielkości gołębia. bardzo liczny na dalekiej płn. Atlantyku i aż do wyspy św. Kildy w Wielkiej Brytanii; jaja, tłuszcz i pierze bardzo pożyteczne.

fulmen, s. (ful'men, i.) pl. **fulmina**, błyskawica, grom; oznaka władzy Jowisza.

fulminant, adj. błyskawiczny; med. piorunujący, rozwijający się z ogromną szybkością i błyskawicznymi bolami.

fulminant, s. błyskawica, grom, r.

fulminate, s. (ful'minejt) 1) chem. piorunian, sól kwasu piorunowego, **fulminic acid**; 2) proszek wybuchowy, ob. **fulminating powder**.

fulminate, vi. 1) grzmieć i lyskać się; wybuchać z łoskotem, eksplodować; 3) wysyłać groźne ataki; 4) med. rozpocząć się nagle i rozwijać się błyskawicznie (o chorobie); vt.

1) tknąć gromem; 2) spowodować wybuch; 3) krytykować nienawistnie.

fulminating, adj. 1) piorunujący pogrozkami, krytyką, denuncjacjami; 2) wybuchający z łoskotem; 3) med. błyskawiczny, piorunowy; **f. appendicitis** błyskawiczne zapalenie ślepej kiszki; **f. gold** piorunujące złoto, proszek wybuchowy otrzymany z działania amoniaku na tlenek złota; **f. mercury** chem. piorunian rtęci; **f. oil**, chem. nitrogliceryna; **f. pane**, elekt. kondensator składający się ze szklanej płyty pokrytej z obu stron cynfolią; **f. powder** proszek wybuchowy, w szcz. z piorunianu (soli kwasu piorunowego); **f. silver**, chem. piorunian srebra.

fulmination, s. (-ej'szn) piorunowanie, ciskanie gromów, groźb, ataków.

fulminatory, adj. grmiący, piorunujący, siejący postrach.

fulmine, vt. (ful'myn) poet. = **fulminate**, vt.

fulminic, adj. (fulmi'nyk) chem. piorunujący, dotyczący kwasu bardzo nietrwałego, trującego, C:N.OH, izomerycznego z kwasem cyjanowym; kwas ten tworzy silnie wybuchowe sole, np. piorunian rtęci, zwany także **carbyloxime**.

fulminous, adj. (ful'binös), -eous (fulmi'ni-ös) piorunujący, dotyczący gromów i błyskawic.

fulminurate, s. (fulminiu'rejt) sól kwasu piorunowego.

fulminuric, adj. (fulminic i cyanuric) chem. dotyczący piorunowego kwasu wybuchowego H₂C₂N₂O₃.

fulsom, adj. (ful'sem) 1) przest. zasobny, obfity, otępy; 2) wstrętny, odrażający, obrzydliwy, obleśny, np. **f. praise**; 3) swawolny, np. **f. ewes** (Szekspir); -ly, adv. (-li) wstrętnie; -ness, s. (-nes) obleśność.

Fulton's Folly, s. (ful'tns fo'li) hist. St.Zj. pierwszy amer. statek parowy „Clermont”, 1807, zbudowany przez Roberta Fultona (1765—1815).

fulvene, s. (ful'win) chem. fulwin, hipotetyczny węglowodór C₆H₆.

fulvescent, adj. (ful'wes'ent) brunatnawy.

fulvous, adj. (ful'wes) brunatny, ciemnobury.

fumagine, s. (fiumad'zin) patol. rośl. czarna pleśń podobna do sadzy spowodowana przez grzybki grupy PERISTORIACEAE rzędu PYRENOMYCETALES, w cieplarniach i w okolicach zwrotnikowych.

Fumago, s. (fiumej'go) rodzaj grzybów niedoskonałych z rodziny DEMATIACEAE, względnie CAPNODIACEAE (sooty molds).

fumarate, s. (fiumarejt) chem. sól kwasu fumarowego.

Fumaria, s. (fiumej'ria) bot. dymnica, jeden z trzech rodzajów (Dicerca, Adlumia i F.) rodziny (w Am.) roślin dymnicowatych FUMARIACEAE rzędu makowych PAPAVERALES (lub też w Eur.) rodziny makowatych PAPAVERACEAE rzędu makowych RHCEADALES);

dymnica pospolita **common fumitory** FUMARIA OFFICINALIS, Linn.; f. apt. dymnica pospolita w lecznictwie jako środek kojący, polepszający i napotny.

fumaric, adj. (fiume'rik) chem. dymnicowy, fumarowy, dotyczący kwasu C₂H₂(CO₂H)₂ zawartego w dymnicy, ob. **Fumaria**, **fumitory**, **ethylenic isomerism**.

fumarin(e), s. (fiumarin) chem. i apt. ob. **protopine**.

fumarium, s. (fiumej'riom, na kont. eur. fuma'rium) hist. kl. w staroż. Rzymie izba do suszenia drewna i wędzenia wina.

fumaro-, **fumar-**, przedr. dymnicowo-, fumarowo-.

fumaroid, -al, adj. (fiumaroid', -eł) chem. podobny w budowie do kwasu dymnicowego czyli fumarowego.

fumorole, s. (-rol) otwór w wulkanie, zazwyczaj w lawie, skąd wydostają się gazy o wysokiej temperaturze, wyziewy zawierają siarki, siarkowodór, węglan amonu, bezwodnik węglowy itp., ob. **mofette**, **solfatara**.

fumaryl, s. (fiumaril) chem. dwuwartościowy rodnik C₂H₂(CO)₂ kwasu dymnicowego czyli fumarowego.

fumatorium, s. (-to'rium) pl. -ria (-ria) hermetycznie zamknięta izba w której para wytępią grzybki lub zarodki owadów na roślinach.

fumatory, adj. dotyczący wędzenia; s. miejsce do wędzenia dymem lub parą, wędzarnia.

fumble, vi. (fuml) 1) niezgrabnie i w zamieszaniu szukać, np. macając w kieszeni; 2) piłka met. spartaczyć rzut piłką, spudłować; 3) paplać bez zwięzłości.

fume, s. (fium'm) 1) dym; 2) wonny dym, np. z kadzidła, cygara itp.; 3) zapach, woń, np. kwiatów; 4) pl. wyziewy, np. kwasu azotowego; 5) stała substancja osiadła przez kondensację, np. **lead** f. (przeważnie siarczany ołowiu); 6) przen. rzecz podobna do pary, lotna; dawniej: fumi; przesadne pretensje, **fumes** and **fancies**; 7) wybuch uczuć, w szcz. gniewu.

fume, vi. 1) dymić się, wydawać dym, unosić się jak para; 2) być oszołomionym jak gdyby pod wrażeniem wódki lub niespodzianki; 3) być bardzo podnieconym i rozgniewanym, złościć się, pienieć się z gniewu.

fume, vt. 1) wędzić, wystawić na wpływ dymu i pary, np. blechować słomę parą siarczaną; 2) napełnić parą i zapachami kadzideł; 3) kadzić (dat.), pochlebiać niepomiełnie.

fumeroot, s. (fium'ru't) bot. każda kokorycz **corydalis** CORYDALIS.

fumet, **fewmet**, s. (fium'yt) myśl. łąno sarnie.

fumet, **fumette**, s. (fium'et, fiumet') kuch. zapach dzicyzny lub innego mięsa długo przechowywanego albo gotującego się; także silnie woniejący ekstrakt do dodania zapachu potrawom.

fumewort, s. (fium-uört) bot. dymnica **fumitory** FUMARIA, ob. **Fumaria**.

fumiduct, s. przewód na dym, ob. chimney.

fumigate, vt. ('-migejt) wędzić, okadzać; wykadzać, np. plugastwo.

fumigation, s. 1) kadzenie, okadzanie; 2) wykadzanie, dezynfekcja za pomocą dymu i pary; 3) para uchodząca przy wykadzaniu; 4) środki używane do wykadzania.

fumigator, s. (-gejt'ör) przyrząd do wykadzania.

fumigatory, s. (-i) izba do kadzenia, wędzarnia; komora do próbowania skutków kadzenia itp.

fuming, adj. 1) dymiący się, np. kwas; 2) pieniący się ze złości.

fumitory, s. (fiu'mitori, Ang. -töri) bot. dymnica FUMARIA, ob.

f. family, bot. rodzina (w Amer.) dymnicowatych FUMARIACEAE; w Eur. rodzaj, ob. FUMARIA, s.

fumous, adj. podobny do dymu, ob. smoke blue, smoke brown.

(I) **fun**, s. (fon) 1) rozrówka, zabawa, igraszka; 2) żart; 3) przedmiot kpin; in f. żartem.

(II) **fun**, s. (fu'n) waga japońska = 375 grama, 10 f. = 1 monne jap.

funambulate, vi. (funis i. sznur, ambulare i. przechadzać się) chodzić po linie.

funambulist, s. akrobata (m), akrobatka (f), chodzący po linie; -ism, s. sztuka chodzenia po linie.

Funaria, s. (fiun'e'ria) bot. roślina typu mszaków *acrocarpous mosses* BRYALES w grupie osłowców CORMOPHYTA (ob. *cormophyte*) z rodziny FUMARIACEAE (fiun'ejriej'si-i).

function, s. (fonk'szn) 1) działanie, działalność, funkcja, logicznie właściwa działalność, powołanie, zawód; 2) publiczna ceremonia, zebranie uroczyste lub pamiątkowe; publiczna zabawa urzędowa; 3) chemia org. swoiste zachowanie się związku spowodowane obecnością pewnego atomu lub pewnej grupy atomów albo też szczególnym ich układem; 4) fizj. funkcja, normalna i specjalna działalność każdego narządu lub każdej części żywego ustroju; 5) gram. funkcja syntaktyczna, np. liczba (pojedyncza, dwójsta, mnoga), czas (zaprzeczony, przeszły, teraźniejszy, przyszły, zaprzyszły); 6) mat. funkcja, wielkość zmienna której zmiany zależne są od zmian innej wielkości argumentu.

function, vi. działać, funkcjonować, być czynnym, w szcz. regularnie.

functional, adj. (fonk'szyneł) funkcyjny, funkcjonalny, czynnościowy, formalny, związany z regularnym działaniem; biol. wykonujący swe normalne funkcje; med. dotyczący działalności narządów a nie ich budowy.

functionalize, vt. (-szy'nelajz) przeznaczać do pewnej czynności (w zespole, biurze itp.).

functional representation, ekon. społ. reprezentacja oparta na podziale społeczeństwa na grupy fa-

chowe, np. kurie rolnicze, handlowe, rekordzielnicze, fabryczne itp.

functionary, s. (fonk'szyneri, Ang. -nōri) funkcjonariusz (m), funkcjonariuszka (f), osoba wykonująca pewne funkcje, zwłaszcza publiczne.

functionate, vi. (-nejt) funkcjonować, wykonywać swoje funkcje, zwłaszcza publiczne, as (es) jako.

fund, s. (fond) 1) przest. dno, podstawa; 2) fundusz, nagromadzenie z którego czerpie się w miarę potrzeby, zasób, np. wiadomości, nauk, wiedzy, w szcz. pieniędzy, zapasy; 3) suma pieniężna przeznaczona na pewien oznaczony cel, np. pensja f. fundusz pensyjny.

fund, vt. 1) ufundować, odłożyć pieniądze na pewien oznaczony cel; 2) uregulować sposób spłaty długu bieżącego przez wyznaczenie specjalnego źródła funduszu i terminów spłaty, ob. **funded debt**.

fundal, adj. (fundł) funduszowy.

fundament, s. (fon'dament) 1) podstawa, fundament (budynku, wiedzy); podstawowa zasada; 2) część ciała na której się siedzi, anat. **anus** zadek; 3) biol. załazek narządu w zarodku, zaczątki kojarzących się komórek mających utworzyć pewien narząd; 4) log. oba wyrazy oznaczające dwa skrajnie przeciwne pojęcia, np. upał i mróz, gorący i zimny.

fundamental, adj. ('-eł) 1) podstawowy; 2) zasadniczy; 3) geol. fundamentalny, najniższy, najgłębszy.

Fundamental Constitutions, hist. amer. zarys konstytucji ułożony dla kolonii South Carolina przez filozofa ang. Jana Locke'a (John Locke 1632—1702); lud składał się z poddanych, a trzy szlacheckie rodzaje właścicieli ziemskich składały się z landgrafów, kacyków i baronów; konstytucja taka istniała w South Carolina od 1669—1693.

F. Orders, hist. St.Zj. pierwsza autonomiczna konstytucja na obszarze dzisiejszych St.Zj., wprowadzona przez miasta Hartford, Windsor i Wethersfield, w dzisiejszym Conn. w r. 1639.

fundatrix, s. f. (fondej'triks) fundatorka (f), ob. **founder**, s. 1).

funded debt, f. l'ability, dług (zazwyczaj długotrwały) oparty na specjalnym funduszu gwarantującym zwrot i na uregulowanych terminach spłaty.

funder, s. (fon'der) zwolennik takiego ubezpieczenia spłaty długu; w szcz. hist. St.Zj. w r. 1878 w stanie Wirginia zwolennik uregulowania długu stanowego, przec. **readjuster**.

fundi, s. (fondi) bot. rodzaj prosa afr. DIGITARIA EXILIS . . .

fundus, s. (fon'des) 1) fundament, podstawa; 2) anat. dno, punkt na przeciw otworu próżnego narządu, np. dno czaszki BASIS CRANII, d. żołądka FUNDUS UTERI, dno oka F. OCULI; 3) pr. rz. grunt, własność ziemską.

funebrial, adj. (fiun'brieł) żałobny (fr. funèbre, fūnebr').

funeral, adj. (fiu'nyreł) pogrzebowy, żałobny; f. home, f. parlor zakład pogrzebowy, ob. mortician, undertaker.

funeral, s. 1) pogrzeb, gw. pochovek; obrząd pogrzebowy; 2) gw. szkoda, zły wynik, it won't be my f. będzie jego szkoda, nie moja.

funeral pile, stos (do palenia zwłok), ob. **pyre**.

funerary, adj. pogrzebowy.

funest, adj. (fiunyst') złowieszczy, złowróżbny.

fungaceous, adj. (fongej'szōs) grzybny, grzybiasty.

fungal, adj. (fon'geł) grzybiasty; s. grzyb.

Fungales, adj. (fongej'liz) bot. w klasyfikacji Lindleya grupa obejmująca grzyby.

fungate, vi. (fongejt') grzybieć, przyjmować charakter grzyba; **fungation**, s. (-ej'szn) przekształcenie się na grzyb.

fungi, s. pl. (fon'gaj; na kont. eur. fun'gi) pl. od fungus; 2) F. bot. grzyby, MYCETES, typ roślin grupy plechowców, TALLOPHYTA, obejmującej glony, grzyby i porosty.

fungi-, przedr. grzybo-.

Fungia, s. (fon'dzia) zool. rodzaj dużych kamienistych koralu tworzących czasem kolonie; rodzina Fungidae (fon'dziidi) = Fungiidae (fon'dzi'idi).

fungian, adj. (fon'dzien) dotyczący tego koralu.

fungible, adj. (fon'dził) 1) pr. zamienny, wymienny, niewymagalny w identycznej formie, np. pieniądź, dotyczący rzeczy obliczanych na ilość, wagę, miarę, bez względu na tożsamość indywidualną; 2) dający się zastąpić; 3) hist. przydatny do długotrwałego używania.

fungic, adj. (fon'dzik) grzybiasty.

fungicidal, adj. (-saj'deł) wyępiający grzyby, fungicydalny.

fungicide, s. (-sajd) substancja tępiąca grzyby, fungicyd.

fungiform papillae, anat. grzybkii na języku.

Fungi Imperfecti, pl. (fon'dzi imperfek'ti) bot. grzyby niedoskonałe o strzępkach podzielonych, jedynym rodzajem zarodników są konidia bez żadnej piciowości; dzieli się na trzy rzędy: SPHAEROPSIDIALES, MELANCONIALES i HYPHOMYCETES.

fungology, s. (funga'łodzi) bot. nauka o grzybach, mykologia.

fungosity, s. (funga'ziti) grzybiałość.

fungous, adj. (fon'gōs) grzybowy, grzybiasty, grzybny.

fungus, s. (fun'ges) pl. **fungi** i **funguses** (fun'dżaj, fun'gesi'z) bot. grzyb, od mikroskopowych komórek pleśni lub drożdży do wysoko rozwiniętych roślin owocujących, ob. **fungi**; med. grzybek, gąbczaste wyrośla (pl.).

f. gall (f. goł) bot. galasówka, patol. rośl. zniekształcenia wyrządzone roślinie przez napad pasorzytnego grzybka lub owada.

f. gnat, f. midge, (f. net, f. mydź) zool. drobniotki owad z rodziny długorogich muchówek NEMATOCERA rzędu DIPTERA.

f. stone, (f. sto'n, Ang. steun') bot. przetrwałnik podstawczaka POLY-PORUS TUBERASTER . . . (rozdżaju hubki).

f. tinder, (f. tin'der) huba, hubka.

fungusy (fon'gesi) cierpiący na chorobę wywołaną przez grzybki.

funic, funicular, adj. (fiu'nik, -ni'kiuler) powrózkowaty, dotyczący powrózka; anat. dotyczący powrózka nasiennego.

funicular, s. kolejka górską wiszącą na linach.

f. cord, anat. powrózek pępkowy.

f. railway, ob. funicular, s.

funiculitis, s. (fiu'nikiula'jis) med. zapalenie powrózka nasiennego.

funiculus, s. (fiu'ni'kiules) pl. -li ('kiulaj) 1) anat. a) powrózek moczowy lub omocznioowy, ob. urachus; b) powróż nasienno spermatic cord F. SPERMATICUS; c) powrózek pępkowy umbilical cord F. UMBILICALIS; d) powrózki z których składają się duże nerwy; e) powrózki z jakich składa się biała istota w mózgu, w szcz. trzy główne przedziały czyli słupy białej istoty po obu stronach rdzenia kręgowego; 2) bot. a) sznureczek, trzonek załączka rośliny nasiennej; b) u niektórych grzybów rodziny NIDULARIACEAE sznureczek strzępkowy hyphal cord łączy peridolum z powłoką peridium; 3) zool. u błonkoskrzydłych, np. u ós i pszczoł pasek łączący zwężony odcinek brzuszny, petiole z odcinkiem odwłoku, propodeum.

funiform, adj. (fiu'niform) sznurkowy, powrózkowy, powrozowy.

funipendulous, adj. (-pen'diules) wiszący na powrozie, zawieszony, zwisający.

funis, s. (fiu'nis) powróż, w szcz. anat. powrózek pępkowy.

Funje, Funji, Funj, s. (fun'dzi, fundź) sing. i pl., Fundże, murzyn ze staroż. królestwa Sennar (między Białym Nilem i Niebieskim).

funnel, s. (fonł) 1) lejek; 2) komin; 3) żelazna obręcz otaczająca harpun; 4) hutn. ob. running gate; 5) zool. u głowonogów, ob. swimming f.

f. chest lub **f. breast**, med. pierś lejkowata, zapadnięta z powodu cofniętego mostku.

f. cloud, (f. klaud) meteor. podczas nawałnicy, tornado, lejkowata chmura wisząca pod większą masą chmur gromowych.

funnelform, adj. (fo'niform) bot. lejkowaty.

funnel tube, lejek z bardzo długą rurką używany w laboratoriach chemicznych.

f. twister, s. (f. tu-is'ter) zool. eur. chrząszcz tutkarz brzozy RHYNCHITES BETULÆ, który zwija liście brzozy w zamknięte schowki dla poczwarki.

funny, adj. (fo'ni) pocieszny, wesół, śmieszny, humorystyczny, za-

bawny; f. s. lub f. paper ilustrowany dodatek komiczny do dziennika w St. Zj.

funori, s. (funo'ri) bot. glon z gromady krasnorostów (RHODOPHYCEAE) rodzaju Gloiopeltis wydający cenny klej używany w Chinach i Japonii.

fur, adj. (fór) futrzany, z futra.

fur, s. 1) futro, okrycie skóry niektórych ssaków, np. soboli, gronostajów, lisów, bobrów, niedźwiedzi, fok i w. i., składające się z podszycia krótkich włosów, podwłosa, **underfur**, i pokrycia przez długie włosy, **guard hair** lub **overhair**; 2) futro, taka skóra zwierzęca z włosiem (ob. 1) przygotowana do użycia na odzież dla ogrzania lub dla ozdoby, a także jako symbol urzędu i władzy; 3) coś podobnego do futra, np. a) osad wewnątrz kociołka do gotowania wody; b) narost pleśni na jedzeniu lub napoju; c) med. nalot na języku; d) puszek na brzośkwini; 4) futro, deszczulka przybита do wypełnienia i wyrównania linii; ob. **furring**, s. 4).

Fur, s. (fur) lud murzyński w Darfur w Sudanie; wysoki, długogłowy.

fur, vi. 1) obrosnąć osadem w kotle, nalotem na języku itp. ob. **fur**, s. 3); 2) łączyć futra jako łowiec, traper itp.; vt. 1) pokryć futrem, podbić futrem, zdobić futrem; 2) pokryć pleśnią lub nalotem; 3) oczyścić kocioł z osadu; 4) stol. i bud. przybijać futra, ob. **fur**, s. 4), **to fur down**, up, out.

fur bearer, zwierz pokryty futrem.

furbelow, s. (fór'bilo) falbana; vt. ubrać falbaną, zdobić.

furberish, vt. ('bisz) nacierać i czyścić aż do błyszcznienia, polerować, woj. pucować.

fur breeder, hodowca zwierząt na futro, ob. **f. farming**.

furca, s. (fur'ka; ł. pl. æ ('si) 1) jarzmo, widły (pl.); 2) narzędzie do torturowania; 3) szubienica; 4) zool. narząd widlasty.

furcal, adj. ('keł) zool. widlasty, rosochaty; także **furcate** (-kejt').

furcate, vi. rozwidlać się, rozchodzić się, jak np. droga, rozgałęziać się.

furcation, s. (-kej'szn) rozwidlenie, rosochatość.

Furcellaria, s. (forselej'ria) bot. glon pin. atlant. z gromady krasnorostów red alg RHODOPHYCEAE, z rodziny NEMASTOMACEAE; jedyny znany rodzaj: F. FASTIGIATA.

furcellate, adj. (for'sejlt) mający drobne widełka.

furciform, adj. (for'siform) widlasty.

furcula, (förköla) pl. lae (-li) 1) anat. i zool. widełka, np. zrośnięte obojczyki ptaka, zwane wishbone, ob. 2) embr. drobne uwypuklenie spodu krtań (pharynx), z którego rozwija się nagłośnia (epiglottis).

furculum, s. (förköloom) = **furcula** 1) ob. wishbone.

fur farming, hodowla zwierząt na futro, np. srebrnych lisów (**silver fox farm**), norek (**mink farm**), królików

(**rabbit farm**), szczurów wodnych (**muskrat farm**) itp.

Furfooz, adj. (fürfo'z) antropol. dotyczący przedhistorycznego człowieka kultury „azyjskiej”, od jaskini belgijskiej zwanego także Grenelle (grenel') albo **Furfooz-Grenelle**.

furfur, s. (förför) pl. -es (förföriz) med. łupież na głowie, pot. purple (pl.).

furfuraceous, adj. (-ej'szös) podobny do łupieżu lub do otrąb; w szcz. bot. obsypany łuskami podobnymi do otrąb.

furfural, s. (for'förel) chem. furfural, wonna ciecz oleista C₄H₄OC₂HO, otrzymywana z destylacji cukru, drewna, otrąb, szulek kukurydźnianych itd.

furfuration, s. (-ej'szn) med. osypywanie się łupieżu, łuszczenie się, ob. **desquamation**.

furibund, adj. (fiu'ribond) ze wściekłością, w szale, dziki, ob. **furiosamente**.

Furies, s. pl. (-ris) mit. rz. Furie, ob. **Erinys**.

furil(e), s. (fiu'ryl; **furfural** i **benzil**) chem. furyl, żółty krystaliczny związek (C₆H₅OCO)₂ otrzymywany przez utlenienie fureiny.

furiosamente, adv. (furiozamen'te; wł.) muz. ze wściekłością, w szale, dziko; także **furioso** (furio'zo).

furious, adj. (fiu'riös) 1) szalony, dziki, działający pod wrażeniem niezwykle wysokiego napięcia; 2) pędzący z ogromną siłą i chyżością, np. wicher; 3) pr. szk. obłąkany; -ly, adv. (-li) szalenie; -ness, s. (-nes) szal, wściekłość.

Furious Host, ob. **Wild Hunt**.

f. rabies, med. wścieklizna, ob. **rabies**.

furl, vt. (förl) zwinać, (np. chragiew, maszt), ob. **unfurl**.

furlana, s. (furla'na; wł.) 1) ludowy taniec wenecki, w szcz. gondolierów; 2) muzyka do tego tańca.

furlong, s. (fur'la) St. Zj. miara długości = 1/8 mili = 40 prętów (rods) = 220 jardów = 201.17 m.; f. kwadratowy = 10 akrów = 404.7 ara.

furlough, s. (fur'lo) urlop, także leave of absence.

furlough, vt. udzielić urlopu.

furnace, s. (for'nys) 1) piec do centralnego ogrzewania, komora w której taki piec stoi; 2) miejsce i czas odbywania kary; ciężkie przejścia; 3) wulkan; 4) F. astr. Piec Chemiczny FURNACE FORNAX, gwiazdozbiór pld. (110 gwiazd do siódmej wielkości, na mapce str. 491 niewymieniony, między Cetus, Phoenix, Horologium, Eridanus); 5) górny wielki ogień rozpalony w celu wywołania przeciągu.

furnace, vt. ogrzewać takim piecem, ob. powyżej s. 1).

furnage, s. (for'nydź) 1) wypiekanie i opłata pobierana za używanie piekarskiego pieca; w pr. feudalnym opłata uiszczana panu za prawo wypiekania w jego piecu albo za pozwolenie wypiekania gdzieindziej.

Furnariidae, s. pl. (fornaraj'idi) zool. garncarze, rodzina ptaków pld.-amer. budujących gniazda podobne do pieca piekarskiego; typowy okaz **oven-bird** garncarz **FURNARIUS** (fornej'ries).

furnish, vt. (förn'isz) 1) dostarczyć czego komu; 2) zaopatrzyć kogo w co; 3) urządzić (mieszkanie), umeblować.

furnished, adj. (-d) (o mieszkaniu) umeblowany, np. f. **apartment**; (o drobiu) mający zdrowo rozwinięty grzebień, pióra grzbietowe, ogon; (o koniu) zaopatrzony w uprzęż, siodło itp.; (o okręcie) zaopatrzony w żagle, liny itp.

furnisher, s. (-er) 1) dostawca; 2) druk. szczotka dostarczająca farby do cylindra lub rolki; 3) farb. rolka używana w drukowaniu.

furnishing, s. (-in~) 1) dostawa mebli i urządzeń elektrycznych, instalacyjnych itp.; 2) ozdoba, ozdoby (mieszkania); 3) umeblowanie, urządzenie.

furniture, s. (-czör) 1) umeblowanie, urządzenie; 2) wszelkie potrzebne dodatki do maszyny; 3) meble np. **office f.**, **kitchen f.**; 4) druk. kł. wałki drewna lub metalu niższe niż czcionki, do wypełnienia składu odpowiednimi miejscami pustymi; wysokość czcionki paryskiej = 23 mm., lipskiej 27 mm., petersburskiej 30 mm.; 5) mar. osprzęt.

furo-, przedr. (fiu'ro) wskazujący na związek z furanem.

furoid, s. (fiu'ro-id) chem. podobny do furanu, zawierający pierścień furanowy.

furoin, s. (fiu'ro-in, fiuro'in, fiu'rojn) chem. bezbarwny związek kryształiczny $C_{10}H_8O_2$, otrzymywany z polimeryzacji furfuralu.

furomethyl, s. (fiuromej'yl) chem. furometyl, rodnik jednowartościowy $C_4H_5OCH_3$, ob. **furfuryl**.

furomonazole, s. (-mo'nezoł) chem. pierścieniowy związek, jaki można uważać za furan, w którym jedną grupę CH zastąpiono atomem azotowym, także każda pochodnia; ob. **isoxazole**, **oxazole**.

furor, s. (fiu'ror) 1) szal, w szcz. uniesienie poetyckie, natchnienie; 2) furora (f): żywy a chwilowy zapal publiczności.

furred, adj. (förd) 1) ubrany futrem; 2) odziany w futro; 3) bud. futrowany; 4) med. (o języku) obłożony nalotem.

furrier, s. (fo'rier) kuśnierz; kto wyrabia futra lub handluje futrami.

furriery, s. (-i) 1) towary kuśnierskie, futra; 2) kuśnierstwo (umiejętność, zawód, zajęcie).

furring, s. (-in~) 1) porastanie w futro; 2) podszycie albo obszywanie futrzane; 3) osad, np. z wody w kotle, także czyszczenie z osadu; 4) bud. nakładanie futra na ścianę, belkę itp.; także materiał na futryny; 5) okr. zbijanie podwójnych desek zamiast belki i materiał tak użyty; 6) stol. cienkie szczapy przybijane jako

podkład do przybijania łat ściennych lub dachowych.

furrow, s. (fu'ro) 1) roln. bruzda (dawniej: bródka); 2) zmarszczka (na twarzy); 3) poet. zorane pole.

furrow, vi. orać; vt. ciąć (bruzdy ziemi), orać (pole).

fur seal (for'si'l) foka, bardzo cenne futro z gęstym podwłosiem, na pld. **CALLORHINUS**, w szcz. najcenniejszy **C. ALASCANUS** koło Wysp Pribiłowa (własność St.Zj.); na pld. **ARCTOCEPHALUS**.

further, adj. (fer'ger) dodatkowy, dalszy; adv. poza tym, dodatkowo.

furthermore, adv. poza tym, dodatkowo; co więcej.

furthest, adv. w najdalszej konsekwencji.

furtive, adj. (fur'tyw) potajemny, ukradkowy; -ly, adv. (-li) potajemnie, w tajemnicy, skrycie, ukradkiem, chyłkiem; -ness, s. (-nes) utajenie, działanie ukradkiem. ukrywanie.

furtum, s. (for'tem, ł., na kont. eur. fur'tum) kradzież.

Furud, s. (fu'rud, ar.) astr. zeta Canis Majoris, gwiazda wielkości 3.1.

furuncle, s. (fiuron'kl) med. czyrak (gen. czyrak) dawniej czyrek (gen. czyrka), mały wrzodek, zapalenie zasklepka łojowego.

furuncular, **furunculous**, adj. ('-kiuler, '-kiulöz) czyrakowaty, czyraczny.

furunculosis, s. (-lo'zis) 1) med. mnogie czyraki (pl.), czyrakowatość, czyraczność; 2) zakaźna choroba łosia wywołana przez **BACTERIUM SALMONICIDA**.

fury, s. (fiu'ri) 1) gwałtowny napad gniewu, pot. (nie med.) wściekłość; 2) F. mit. kl. Furia, ob. **Erinys**, czasem (r) jedna z trzech Park, w szcz. **Atropos**; 3) rozgniewana kobieta, wściekła baba, furia; 4) gwałtowna siła, napór, np. **the storm's f.**; 5) dobroczynny zapal, natchnienie, uniesienie, wniebowzięcie; **the Spanish Fury**, hist. trzydniowa masakra i grabież Hiszpanów w Antwerpii w 1576 r.

furyl, s. (fiu'rił) chem. jednowartościowy rodnik C_4H_5O którego furan jest wodnikiem (hydride); istnieje w dwu rodzajach 2- czyli a i 3- czyli b.

furze, s. (förs) bot. 1) kolcolist zachodni gorse lub **whin ULEX EUROPAEUS**, Linn., z rodziny motylkowatych **pulse family PAPILIONACEAE** czyli **LEGUMINOSAE**; 2) jawnieć barwierski **woad-waxen GENISTA TINCTORIA**, Linn., z tej samej rodziny.

fusariose, **fusariosis**, s. (fiusej'rioż, '-rio'zys) każda choroba grzybkowa spowodowana przez **FUSARIUM**.

Fusarium, s. (fiusej'riom) patol. rośl. zgnilizna odśrodkowa spowodowana przez grzyb niedoskonały podgrupy strzępczaków rozpoczynający swój rozwój w temperaturze 5°C ; F. SOLANI wyrządza wielkie szkody ziemniakom; sposób zarażenia nie jest jeszcze do tej pory (1950) dostatecznie wyjaśniony; F. TRIFOLII zgorzel naczyniowa koniczyny.

fusate, adj. (fiuzejt') wrzecionowy, kształtu wrzeciona.

fuscine, s. (fu'syn) biochem. fuscyna, brunatny barwnik azotowy zawarty w nabłonku siatkówki.

fusco-, przedr. ciemno-.

fuscohyaline, adj. (-haj'elajn) o smolony ale nawpół przezroczysty.

fuscous, adj. koloru ciemno-dymnego.

fuse, **fuze**, s. (fiu'z) 1) bezpiecznik, np. **fusible f.** b. topnikowy, **cartridge f.** b. korkowy, **tubular f.** b. rurkowy; **open-type f.** b. napowietrzny; 2) ruszn. lont.

fuse, vi. roztopić się; vt. 1) założyć lont; 2) roztopić przez rozgrzanie; 3) połączyć dwa przedmioty przez rozgrzanie, stopić.

fuseau, s. (fúzo') 1) wrzeciono; 2) podobna do wrzeciona rękojeść miecza; 3) bot. wrzecionowata zarodnikowa część niektórych grzybów rodzaju **TRYCHOPHYTON**.

fuse block, elek. blok z łupku, porcelany itp. wraz z umieszczonymi na nim bezpiecznikami.

f. board, elek. podstawa z niepalnego materiału, na której umieszcza się bezpieczniki.

fused, adj. stopiony razem z innym materiałem; **f. rings**, chem. pierścienie mające wspólne atomy, wyglądające tedy w formule jak gdyby stopione razem.

fusee, **fuzee**, s. (fiuzi') 1) przest. przedmiot o kształcie wrzeciona; 2) a) zapalka z dużą główką po zapaleniu płonąca mimo wiatru; b) zapalka z papieru przesłanego azotem; 3) kol. sygnał ognisty od pociągu do pociągu; 4) wet. kostna narośl na nodze konia; 5) zeg. bęben zegara.

fuselage, s. (fiu'zelydż, -ledż) lot. środkowa wydłużona część samolotu przeznaczona dla pasażerów, na bagaż, silniki, a do której przyczepione są skrzydła i ogon.

fusel oil, (fiu'zlojl) **fusel**, s. (fiuzl) 1) fuzel, smrodliwy olej zawarty w płynach alkoholowych niedostatecznie rafinowanych, jak np. w samogonce, **corn whisky**, **potato whisky** pokatnej roboty; 2) handlowy alkohol amilowy.

fusi-, przedr. wrzecionowo-.

fusibility, s. topliwność, stopień topliwości minerałów określa się zazwyczaj następująco:

1) stybnit	(łatwo topliwy w płomieniu świecy)
2) natrolit	(" " " ")
3) almandyn	(" " " " dmuchawki)
4) promieniec, aktyonolit	(topliwy miernie)
5) ortoklaz	(trudno topliwy)
6) kalamin	(najcieńsza krawędź w najgorętszym ogniu)
7) kwarc	(nietopliwy w płomieniu dmuchawki)

fusible, adj. (flu'zybl) topliwy; -ness, s. (-nes) fusibility.

f. metal lub alloy każdy łatwo topliwy metal lub stop, jak składający

nazwa	bismutu	ołowiu	cyny	kadmu	stopień topienia
Stop d'Arceta	50	25	25		93.7°C.
" Lichtenberga	50	30	20		91.6°C.
" Lipowitza	50	27	13	10	60. °C.
" Newtona	50	31	19		94.5°C.
" Oniona	50	20	30		
" Rose'a	50	28	22		100° C.
" Wooda	50	22	12,5	12,5	71° C.

Fusicladium, (flu'ziklej'diom) bot. rodzaj grzybów niedoskonałych rodziny DERMATACEAE, niektóre grzyby tego rodzaju przeniesione do rodzaju VENTURIA, np. parch jabłoniowy F. DENDRITICUM = VENTURIA INAEQUALIS, parch gruszo- wy F. PIRINUM = VENTURIA PIRINA.

Fusicoccum, s. ('-zika'kum) bot. rodzaj grzybów niedoskonałych rodziny SPHERIODEACEAE; F. PULTRIFACIENS powoduje zgorzel żó-rawin.

fusiform, adj. (flu'ziform) kształtu wrzeciona, cięśszy na obu końcach.

Fusiformis, s. ('-is) bakt. rodzaj beztlenowych pasorzytniczych bakterij z rodziny MYCOBACTERIACEAE; f. osobnik tego rodzaju.

fusil, s. (flu'zi) 1) geol. podziemny osad krzemienisty kształtu wrzeciona; 2) hist. lekki muszkiet żołnierza średniowiecznego.

fusilier, fusileer, s. (fiuzyli'r) woj. 1) dawniejszy żołnierz uzbrojony lekkim muszkietem; 2) tytuł niektórych pułków angielskich.

fusillade, s. (fiuzilejd') równocześnie salwa wystrzałów albo strzelanie w szybkim po sobie następstwie; przen. zasypywanie przeciwnika wielką ilością zapytań.

fusillade, vt. woj. atakować szybko ogniem.

fusion, s. (fiu'zn) 1) topienie za pomocą gorącą, stapianie; 2) stan roztopienia za pomocą gorącą; 3) łączenie i spawanie przedmiotów stopionych; 4) stop powstały z takiego łączenia; 5) fiz. przetwarzanie przedmiotu stałego do stanu płynnego; 6) gram. łączenie wyrazów, ob. **fusional**; 7) polit. fuzja partyj, łączenie frakcyj; 8) psych. połączenie kilku wrażeń w jedno bez uwzględnienia roli każdego z nich z osobna, np. słodycz, kwas i zapach cytryny, pomarańczy, cytrusu itp.

fusional, adj. (-i) filol. dotyczący łączenia różnych części w jeden wyraz, np. przed-wczes-ny, pre-cautious, OMNI-POTENS.

fusionist, s. (-yst) zwolennik i orędownik takiego połączenia.

fusion point, fiz. temperatura topnienia.

f. welding, mech. spawanie metalów w stanie roztopionym bez ciśnienia i pobijania.

fuss, s. (fos) 1) dużo hałasu o nic, wielkie spory o drobiazgi; 2) niepotrzebna wrzawa; 3) osoba niepotrzebnie wałkująca drobnostki.

się z bizmutu, ołowiu i cyny lub z tych trzech metalów i kadmu; nazywane według swych wynalazców najważniejsze są:

fuss, vi. niepokoić się o małości, pot. robić z igły widły.

fussy, adj. drobiazgowy, małoskowny, kapryśny, grymaśny.

fustanella, s. (fostane'la) biała spódnica płócienna lub bawełniana noszona przez włóścian w Grecji i w niektórych innych krajach bałkańskich.

fustee, fustie, s. (fos'ti) Ind. Zach. dziecko białego ojca i tubylczej matki; ob. **mustee, octoroon, quadroon**.

fustet, s. (fos'tet) bot. perukowiec podolski smoke tree RHUS COTINUS COGGYRIA, Scop., drzewo rodziny nanerczowatych cashew family ANACARDIACEAE.

fustian, adj. (fust'jen) 1) barchanowy; 2) górnolotny, bombastyczny; 3) napuszysty.

fustian, s. 1) dawniej materiał bawełniany i lniany; dziś barchan, **curdroy, velveteen**, itp.; 2) styl górnolotny na temat płaski i małoskowny; 3) przest. koc do okrycia.

fustic, s. (fos'tyk) fustuk, powszednie w podzw. Amer. Płd. drzewo CHLOROPHORA TINCTORIA Gaud. zw. w Meksyku mora, w Boliwii amarillo; wydaje blade-żółty barwnik używany przez artystów; 2) podobne drzewa z podobnym barwnikiem, jak COTINUS COGGYRIA, ob. **fustet** itp.; 3) kolor bursztynowy.

fastigate, vt. (fostigejt') okładać kijem, ob. **cudgel**, vt.

fusty, adj. (fus'ti) 1) stęchły, za- tęchły, zmurszały; 2) staroświecki.

Fusulina, s. (fiusjula'na) paleont. kopaliny otwornic FORAMINIFERA bardzo liczne w okresie węglowym, dochodziły do 5 cm. długości i tworzą dziś wapienie fusulinowe.

fusuma, s. (fusu'ma) jap. parawany papierowe używane do przedzielania pokoju.

futhorc, futhork, s. (fu'ork) alfabety runowe; nazwa od sześciu pierwszych liter, podobnie jak grecki „alfabet” (od alfa beta), pol. „abecadło” (od a b c). ang. abc (ejbisi').

futile, adj. (fiu'tli) 1) jałowy, próżny, daremny, płonny, bezcelowy; 2) mało znaczący, drobiazgowy; 3) przest. gadatliwy.

futility, s. (fiu'tliti) 1) daremność, próżność, jałowość, bezużyteczność; 2) beużyteczna osoba lub rzecz.

futtock band czyli **hoop**, mar. (fu'tyk) pierścień podwiesz.; **f. rigging** lub **shroud**, mar. podwiesz.

future, adj. (fiu'czör) 1) przyszły, jaki będzie po chwili obecnej; 2)

dotyczący czasu przyszłego; 3) gram. wyrażający czas przyszły, np. będzie żył, żyć będzie he will live VIVET.

future, s. 1) czas który nastąpi po chwili obecnej; 2) czas po śmierci; 3) narzeczony (m), narzeczona (f); 4) giełda. pl. zakup z późniejszym terminem dostawy; 5) gram. czas przyszły, w jęz. ang. ze słowem pomocniczym shall lub will.

futureless, adj. bez widoków.

future perfect, adj. gram. dotyczący czasu zaprzysiężonego (lub czasu przyszłego dokonanego) czyli przyszłej czynności która będzie wykonana gdy inna czynność przyszła minie, w jęz. ang. ze słowem pomocniczym shall have lub will have.

f. price, giełda. cena towaru mającego termin dostawy odległy, przec. spot p.

futurism, s. (fiu'czuryzm) szt. p. futurizm, kierunek w sztukach pięknych wszczęty we Włoszech około 1910 dający do osobistego wyraża- u- czuć artysty bez dotrzymywania pa- nujących przepisów artystycznych.

futurist, s. (fiu'czurist) szt. p. fu- turysta.

futuristic, adj. (-ris'tik) szt. p. futurystyczny.

futurity, s. (fiuczur'ity) 1) przy- szłość; 2) przyszły wypadek.

futwa, s. (fut'ua) pr. hind. i mah. opinia prawna wydana przez praw- nika w zakresie hinduskich przepi- sów religijnych.

fuye, s. (fu'je) muz. japoński ro- dzaj fletu.

fuzz, s. 1) pył, baranki z kurzu; 2) odcięte kędziorki włosów; 3) prze- chwałka.

fuzz, vi. a) zaćmić się kurzem; b) strzępić się; vt. pokryć kurzem.

fuzzy, adj. 1) zakurzony, pokryty kurzem; 2) kędzierzawy; 3) wy- strzępiony; 4) muz. niejasny, nie- czysty; 5) zamglony.

fuzzy-guzzy, s. (-go'zi) bot. pot. nazwa szaroty balsamweed GNA- PHALIUM.

fuzzy-wuzzy, adj. (fu'zi uu'zi) 1) kędzierzawy, w szcz. żart. nazwa żoł- nierzy sudańskich ze szczepu Ha- dendon; 2) F.-W. poemat (1892) Rudyarda Kiplinga (1865—1936, li- ter. nagroda Nobla 1907).

-fy, przyr. (-faj) oznaczający: u- czynić, np. satisfy, clarify, (uczynić zadowolonym, jasnym) zadowolić, wyjaśnić.

fyke, s. (fajk, d.) ryb. długa dun- ska sieć do połowu ryb.

fyłgja, s. (fyl'gja) pl. **fyłgjur**, mit. norweska, fyłgia, anioł-stróż czyli sobowtór osoby przyjmujący postać zwierzęcia lub kobiety, towarzyszący tej osobie przez całe życie na ziemi, ob. **hamingia**.

fylke, s. (fil'ke) pl. **fyłker**, norw. powiat.

fyrd, s. (fird) pl. **fyrdung** (fir'- dung) hist. ang. 1) narodowa armia ang. przed najściem Normanów; 2) obowiązek służenia w tej armii.

G, g, s. (dzi) głoska g (gie) 1) siódma litera abecadła angielskiego, wymawiana przed każdą spółgłoską (z wyjątkiem h) i przed samogłoskami a, o, u, jak polskie g, a przed samogłoskami e, i, y, jak polskie dz, w towarzystwie litery h — jak f: np. **great, garden, gold, gulf** (grejt, garden, gold, golf); **germ, gin, gypsy** (dżerm, dzin, dzypsi); **cough** (kaf); 2) kształt litery g, G, pisany, odlany, wryty, rzeźbiony itd.; czcionka g, G; dźwięk litery g; 3) G, numer porządkowy, np. kompania G (siódma); 4) liczba rzymska G = 400, $G = 400,000$; 5) muz. a) ton g, piąty w skali c dur (c d e f g), siódmy w skali a moll (a h c d e f g), b) odpowiednia linia na papierze nutowym, c) odpowiednia struna instrumentu, odpowiedni klawisz lub klucz; 6) skrót G., inicjał imienia własnego, np. **Gregory, Grzegorz, Gertrude, Gertruda**; 7) elek. **G conductance** przewodność rzeczywista (odwrotność oporności, **insulation resistance**); 8) fiz. G. linia Fraunhofera wykazująca w widmie żelazo.

Ga, s. (ga) język szczepu murzynów na Złotym Wybrzeżu, ob. **Sudan Languages**.

Ga, lub Ga, skrót (dzi-ej) chem. gal, ob. **gallium**, ob. **element**, s. 9; **St.Zj.** skrót stanu Georgia.

gab, s. (gab) 1) przest. lub szk. gęba; 2) mech. nosek, garb, r.

gab, vi. gw. gadać, gwarzyć.

gabardine, s. (gaberdin') 1) = **gaberdine**; 2) materiał wełniany z deseniem po jednej stronie; także podobny materiał lniany.

gabari, gabari, s. (gabari', fr.) 1) model do mierzenia rozmiarów przedmiotów; 2) kol. miara do mierzenia odstepu między szynami i odstepu dla wolnego przejazdu, np. w tunelu.

gabby, s. (ge'bör) gaduła.

gabble, vi. (gebl') 1) gadać szybko i niezrozumiale; 2) wydawać tony niezrozumiałe, jak np. gdakanie drobiu; vt. paplać.

gabbro, s. (gejb'ro) petr. gabro, ognista skała ziarnista, składająca się głównie z plagioklastu, zazwyczaj labradorytu z domieszką minerału żelazo-magnezowego (augitu, hyperstenu albo hornblendy).

gabby, adj. (ge'bi) gadatliwy.

gabelle, s. (gabel'; ar. kaba'la) podatek od soli pobierany we Francji przez kilka stuleci aż do r. 1790; jeszcze w użyciu w Chinach.

gaberdine, s. (gaberdin) 1) szeroka zarzutka bez rękawów, peleryna; w śr. ww. w użyciu u pielgrzymów (stąd nazwa peleryna); 2) zewnętrzna szata średniowiecznych żydów; 3) pokrycie, okrycie, osłona.

gabi, s. (ga'bi) nazwa rodzima w jęz. Tagalogów 1) **ALOCASIA ESCULENTA**, ob. **taro**; 2) na Filipinach pokrewna roślina **ALOCASIA MACRORHIZA** dająca rodzaj kłaczy skrobiowych podobnych do taro, ob. **taro**.

gabion, s. (gejbien) woj. 1) koszyk, kosz bez dna, walec (cylinder) z wikliny albo żelaznych taśm na-

pełniony ziemią, używany do budowania osłony na froncie bojowym, przed fortecą itp.; 2) podobny kosz napelniony kamieniami i wkopany pod budowę tamy itp.; vt. wzmocnić pozycję koszykopami.

gabionade, s. (gejbieniejd) 1) inż. szereg koszykopów wkopanych w ławicę dla wzmocnienia brzegów portu; 2) woj. ochronny szereg koszykopów między ciężkimi działami lub na flankach linii armat.

gabionage, s. (gejbienydż) woj. koszykopy zbiorowo; ich ustawienie; odcinek zaopatrzony w koszykopy.

gabioned, adj. (gejb'end) woj. zaopatrzony w koszykopy.

gablatores, s. pl. (gejblato'riz) hist. ang. dzierżawcy opłacający podatek, **gavel**, ob.

gable, s. (gejbi) bud. 1) attyka, ozdobna ścianka szczytowa pod dachem, trójkątna i spiczasta albo zaślaniająca dach, znamienna w budownictwie miejskim w ww. śr., przy-czołek domu; 2) ob. **bell gable, stepped g.** bud. szczyt schodkowy; vt. zaopatrzyć front domu w attykę.

gable-bottom car, kol. towarowy wagon kolejowy ze ścianami bocznymi zawieszonymi na zawiasach u góry a otwierającymi się od spodu, umożliwiając wypróżnianie wozu na oba boki.

gable window, bud. okno umieszczone w attyce.

Gaboon, Gabun, s. (gabun') murzyn z kolonii francuskiej Kolonii Zwrotnikowej; **G. chocolate** tłuczone nasiona drzewa afr. **IRVINGIA BARTERI**, ob. **dika bread, dika butter** itd.; **G. mahagoni** drewno drzewa afr. **ENTANDROPHRAGMA PIERREI**; **G. viper**, zool. wielka jadowita żmija Fr. Afr. zwrotn. **BITIS GABONICA**.

Gabriel, s. (gejbriel) 1) Gabriel, męskie imię włas.; zdr. **Gabe** (gejb): dzień patrona KRK 24 marca. KW 13 lipca; 2) archanioł Gabriel, jeden z siedmiu archaniołów; według tradycji mahometańskiej dyktował koran prorokowi; u Milтона naczelnik straży anielskiej u wschodnich wrót raju; w astrologii ww. śr. duch panujący nad księżycem; 3) w poemacie „Evangeline” (1847) Longfellowa (1807—1882) kochanek bohaterki oderwany od niej w czas wypędzenia mieszkańców Akadii.

Gabriella, Gabriela, s. (gejbri-e'la) Gabriela, zdr. **Gabe**, Gabrynia, dzień patrona ob. **Gabriel**.

Gabriel's hounds, folklor ang. sfera napowietrznej psiarni wyjąca nocą w przełocie, zapowiedź złych wypadków; wycie to zwie się **Gabriel-rachet** lub **Gabrielrache** (-re'czyt, recz').

gad, s. 1) przest. gwóźdź; oszczep, włócznia; miara długości (9—20'); 2) gór. rylec, żelazne lub stalowe dłu-to do podważania kruszcza w skale; 3) powrósło; 4) = **gadfly**; 5) = **gadabout**; 6) bib. a) G. hist. jedno z 12 plemion żydowskich b) prorok z czasów króla Dawida.

gad, vi. wałęsać się, wędrować bez planu; w szcz. łucz. (o strzale) latać

bałamutnie; vt. a) wydłubywać dłu-tem; 2) wiązać powrósłem.

Gadaba, s. (ge'daba) Ind. Wsch. jeden z języków ind. w okolicy Madrasu.

gadabout, adj. (ge'debaut) wędrowny; włóczący się.

gadabout, s. 1) włóczęga, włóczykij, obieżyświat; 2) rodzaj wózka ciągniętego przez psa.

Gadarene, adj. (gederin') bib. podobny do Gadary, gdzie (według św. Mateusza VIII.28 ss.) Jezus przegnał nieczyste duchy z opętanicą w trzodę świń, które pędem ruszyły w przepaść; stąd: nagły, świński, dziki, nieprzytomny.

Gadaria, s. (gady'ria) Ind. Wsch. kasta pasterzy w Bengalii i Ind. środkowych.

gadbee, s. (gad'bi) = **gadfly**.

gadbush, s. ('-busz) bot. jemiola zach.-ind. **West-Indian mistletoe ARGENTHOBIUM GRACILE** . . . (Jamaika).

Gaddan(g), s. (gadan') ciemnoskóra ludność malajska ptn. Luzonu i ich język.

gadded, adj. obity gwoździami lub gwoździkami.

gadder, s. 1) gór. ruchoma wiertarka do nawiercania dziur, w które wchodzi dłu-ta, ob. **gad**, s. 2); 2) = **gadabout**, s. 1).

gaddi, s. (ga'di) Ind. Wsch. poduszka na tron, stąd: tron.

Gaddi, s. sing. i pl., Ind. Wsch. kasta pastuchów w okolicy Kaszmiru.

gadfly, s. (gad'flaj) zool. giez (gen. gza).

gadget, s. (ge'dżet) aparat, przyrząd, kombinacja mechaniczna.

Gadidae, s. pl. (ge'didi) dorsz czyli wątlusz, rozległa rodzina miękkopłetwych ryb grupy **ANACANTHINI** rzędu kostnoszkieletowych **TELEOSTEI**; ryby morskie z wyjątkiem jednego rodzaju mietusa, **LOTA**, żyjącego także w jeziorach i rzekach.

gadinin(e), s. (ge'dinin) biochem. lekko trująca ptomaina tworząca się przy gniciu dorsza i pokrewnych ryb wątluszwatych.

Gaditan, Gaditanian, adj. (ge'di-ten), geditejnen) dotyczący miasta Cádiz w Hiszpanii.

gadling, s. ('-lin~) gwoździk.

gadolinite, s. (ge'dolinajt') na część fińskiego chemika J. Gadolina, 1760 —1852) min. gadolinit, sylikoid $\text{Be}_2\text{Fe Y}_2\text{Si}_2\text{O}_{10}$ z domieszką Ce, La, Nw i Pr; t. 6.5—7, c. wł. 4—4.5.

gadolinium, s. (ge'doll'njom) chem. gadolin, pierwiastek chem. z grupy rzadkich rud, **rare earth minerals**, znak Gd, nr. at. 64, c. at. 156.9; ob. str. 708 i 709.

Gadsden Purchase (gedz'den per'-czesz) hist. St.Zj., zakupno 29,670 a-mer. mil kw. ziemi od Meksyku w r. 1853 za \$10,000,000, przeprowadzone przez Jakuba Gadsdena, posła St. Zj. do Meksyku; ten traktat stanowi dziś część stanów Arizony i Nowego Meksyku.

gaduin, s. (ge'diu'in) biochem.

fusible, adj. (fiu'zybi) topliwy; -ness, s. (-nes) fusibility.

f. metal lub **alloy** każdy łatwo topliwy metal lub stop, jak składający

nazwa	bismutu	ołowiu
Stop d'Arceta	50	25
" Lichtenberga	50	30
" Lipowitza	50	27
" Newtona	50	31
" Oniona	50	20
" Rose'a	50	28
" Wooda	50	22

Fusicladium, (fiu'ziklej'diom) bot. rodzaj grzybów niedoskonałych rodziny DERMATACEAE, niektóre grzyby tego rodzaju przeniesiono do rodzaju VENTURIA, np. parch jabłoniowy F. DENDRITICUM = VENTURIA INÆQUALIS, parch gruszo- wy F. PIRINUM = VENTURIA PIRINA.

Fusicoccum, s. ('-zika'kum) bot. rodzaj grzybów niedoskonałych rodziny SPHERIODEACEAE; F. PUTRIFICIENS powoduje zgorzel żó- rawin.

fusiform, adj. (fiu'ziform) kształtu wrzeciona, cięszy na obu końcach.

Fusiformis, s. ('-is) bakt. rodzaj beztlenowych pasorzytniczych bakterij z rodziny MYCOBACTERIACEAE; f. osobnik tego rodzaju.

fusil, s. (fiu'zi) 1) geol. podziemny osad krzemienisty kształtu wrzeciona; 2) hist. lekki muszkiet żołnierza średniowiecznego.

fusilier, **fusileer**, s. (fiuzyli'r) woj. 1) dawniejszy żołnierz uzbrojony lekkim muszkietem; 2) tytuł niektórych pułków angielskich.

fusillade, s. (fiuzilej'd) równocze- sna salwa wystrzałów albo strzelanie w szybkim po sobie następstwie; przen. zasypywanie przeciwnika wielką ilością zapytań.

fusillade, vt. woj. atakować szyb- kim ogniem.

fusion, s. (fiu'zn) 1) topienie za pomocą gorąca, stapianie; 2) stan roztopienia za pomocą gorąca; 3) łączenie i spawanie przedmiotów stopionych; 4) stop powstały z takiego łączenia; 5) fiz. przetwarzanie przedmiotu stałego do stanu płynne- go; 6) gram. łączenie wyrazów, ob. **fusional**; 7) polit. fuzja partij, łą- czenie frakcyj; 8) psych. połączenie kilku wrażeń w jedno bez uwzględ- nienia roli każdego z nich z osobna, np. słodycz, kwas i zapach cytryny, pomarańczy, cytrusa itp.

fusional, adj. (-i) filol. dotyczący łączenia różnych części w jeden wy- raz, np. przed-wczes-ny, pre-cau- tious, OMNI-POTENS.

fusionist, s. (-yst) zwolennik i o- rędownik takiego połączenia.

fusion point, fiz. temperatura to- pnienia.

f. welding, mech. spawanie meta- łów w stanie roztopionym bez ciśnie- nia i pobijania.

fuss, s. (fos) 1) dużo hałasu o nic, wielkie spory o drobiazgi; 2) nie- potrzebna wrzawa; 3) osoba niepo- trzebnie walcząca drobnostki.

się z bismutu, ołowiu i cyny lub z tych trzech metalów i kadmu; na- zwane według swych wynalazców najważniejsze są:

cyny	kadmu	stopień topienia
25		93.7°C.
20		91.6°C.
13	10	60. °C.
19		94.5°C.
30		
22		100° C.
12,5	12,5	71° C.

fuss, vi. niepokoić się o małości, pot. robić z igły widły.

fussy, adj. drobiazgowy, małostko- wy, kapryśny, grymaśny.

fustanella, s. (fostane'la) biała spódnica płócienna lub bawełniana noszona przez włosian w Grecji i w niektórych innych krajach bałkań- skich.

fustee, **fustie**, s. (fos'ti) Ind. Zach. dziecko białego ojca i tubylczej ma- tki; ob. **mustee**, **octoroon**, **quadroon**.

fustet, s. (fos'tet) bot. perukowiec podolski smoke tree RHUS COTI- NUS COGGYRIA, Scop., drzewo rodziny nanerczowatych cashew fa- mily ANACARDIACEAE.

fustian, adj. (fust'jen) 1) barcha- nowy; 2) górnołotny, bombastyczny; 3) napuszysty.

fustian, s. 1) dawniej materiał ba- wełniany i lniany; dziś barchan, **cur- doroy**, **velveteen**, itp.; 2) styl górno- lotny na temat płaski i małostkowy; 3) przest. koc do okrycia.

fustic, s. (fos'tyk) fustuk, powsze- dnie w podzw. Amer. Płd. drzewo CHLOROPHORA TINCTORIA Gaud. zw. w Meksyku mora, w Boli- wii **amarillo**; wydaje bladło-żółty bar- wniki używane przez artystów; 2) podobne drzewa z podobnym bar- wnikiem, jak COTINUS COGGY- GRIA, ob. **fustet** itp.; 3) kolor bursz- tynowy.

fustigate, vt. (fostigejt') okładać kijem, ob. **cutgel**, vt.

fusty, adj. (fus'ti) 1) stęchły, za- tęchły, zmurszały; 2) staroświecki.

Fusulina, s. (fiusulaj'na) paleont. kopaliny otwornic FORAMINIFE- RA bardzo liczne w okresie węglow- ym, dochodziły do 5 cm. długości i tworzą dziś wapienie fusulinowe.

fusuma, s. (fusu'ma) jap. para- wany papierowe używane do prze- dzielania pokoju.

futhorc, **futhork**, s. (fu'zork) alfa- bet runowy; nazwa od sześciu pierw- szych liter, podobnie jak grecki „al- fabet” (od alfa beta), pol. „abeca- dło” (od a b c). ang. abc (ejbisi').

futile, adj. (fiu'ti) 1) jałowy, pró- żny, daremny, płonny, bezcelowy; 2) mało znaczący, drobiazgowy; 3) przest. gadatliwy.

futility, s. (fiuti'li) 1) daremność, próżność, jałowość, bezużyteczność; 2) bezużyteczna osoba lub rzecz.

futtock band czyli **hoop**, mar. (fu- tyk) pierścień podwiezi; **f. rigging** lub **shroud**, mar. podwiezie.

future, adj. (fiu'czör) 1) przyszły, jaki będzie po chwili obecnej; 2)

dotyczący czasu przyszłego; 3) gram. wyrażający czas przyszły, np. będzie żył, żyć będzie he will live VIVET.

future, s. 1) czas który nastąpi po chwili obecnej; 2) czas po śmierci; 3) narzeczony (m), narzeczona (f); 4) giełda. pl. zakup z późniejszym terminem dostawy; 5) gram. czas przyszły, w jęz. ang. ze słowem po- mocniczym shall lub will.

futureless, adj. bez widoków.

future perfect, adj. gram. dotyczą- cy czasu zaprzysiężonego (lub czasu przyszłego dokonanego) czyli przy- szłej czynności która będzie wykona- na gdy inna czynność przyszła mi- nie, w jęz. ang. ze słowem pomocni- czym shall have lub will have.

f. price, giełda. cena towaru ma- jącego termin dostawy odległy, przec. spot p.

futurism, s. (fiu'czurizm) szt. p. futurizm, kierunek w sztukach pię- knych wszczęty we Włoszech około 1910 dążący do osobistego wyrazu u- czuć artysty bez dotrzymywania pa- nujących przepisów artystycznych.

futurist, s. (fiu'czurist) szt. p. fu- turysta.

futuristic, adj. (-ris'tik) szt. p. futurystyczny.

futurity, s. (fiuczur'ity) 1) przy- szłość; 2) przyszły wypadek.

futwa, s. (fut'ua) pr. hind. i mah. opinia prawna wydana przez praw- nika w zakresie hinduskich przepi- sów religijnych.

fuye, s. (fu'je) muz. japoński ro- dzaj fletu.

fuzz, s. 1) pył, baranki z kurzu; 2) odcienie kędziorki włosów; 3) prze- chwałka.

fuzz, vi. a) zaćmić się kurzem; b) strzępić się; vt. pokryć kurzem.

fuzzy, adj. 1) zakurzony, pokryty kurzem; 2) kędzierzawy; 3) wy- strzępiony; 4) muz. niejasny, nie- czysty; 5) zamglony.

fuzzy-guzzy, s. (-go'zi) bot. pot. nazwa szaroty balsamweed GNA- PHALUM.

fuzzy-wuzzy, adj. (fu'zi uu'zi) 1) kędzierzawy, w szcz. żart. nazwa żoł- nierzy sudańskich ze szczepu Ha- dendon; 2) F.-W. poemat (1892) Rudyarda Kiplinga (1865—1936, li- ter. nagroda Nobla 1907).

-fy, przyr. (-faj) oznaczający: u- czynić, np. satisfy, clarify, (uczynić zadowolonym, jasnym) zadowolić, wyjaśnić.

fyke, s. (fajk, d.) ryb. długa dun- ska sieć do połowu ryb.

fylgia, s. (fyl'gja) pl. fylgjur, mit. norweska, fylgia, anioł-straż czyli sobowtór osoby przyjmujący postać zwierzęcia lub kobiety, towarzyszący tej osobie przez całe życie na ziemi, ob. **hamingla**.

fylke, s. (fil'ke) pl. fylker, norw. powiat.

fyrd, s. (fird) pl. fyrdung (fir'- dung) hist. ang. 1) narodowa armia ang. przed najściem Normanów; 2) obowiązek służenia w tej armii.

G, g, s. (dźl) głoska g (gie) 1) słodma litera abecadła angielskiego, wymawiana przed każdą spółgłoską (z wyjątkiem h) i przed samogłoskami a, o, u, jak polskie g, a przed samogłoskami e, i, y, jak polskie dz, w towarzystwie litery h — jak f: np. *great, garden, gold, gulf* (grejt, garden, gold, golf); *germ, gin, gypsy* (dżerm, dżin, dżypsy); *cough* (kaf); 2) kształt litery g, G, pisany, odlany, wyryty, rzeźbiony itd.; czcionka g, G; dźwięk litery g; 3) G, numer porządkowy, np. kompania G (siódma); 4) liczba rzymska G = 400, $\overline{G}$ = 400,000; 5) muz. a) ton g, piąty w skali c dur (c d e f g), siódmy w skali a moll (a b c d e f g), b) odpowiednia linia na papierze nutowym, c) odpowiednia struna instrumentu, odpowiedni klawisz lub klucz; 6) skrót G, inicjał imienia własnego, np. *Gregory, Grzegorz, Gertrude, Gertruda*; 7) elek. *G conductance* przewodność rzeczywista (odwrotność oporności, *insulation resistance*); 8) fiz. G. linia Fraunhofera wykazująca w widmie żelazo.

Ga, s. (ga) język szczepu murzynów na Złotym Wybrzeżu, ob. *Sudan Languages*.

Ga, lub Ga, skrót (dzi-ej) chem. gal, ob. *gallium*, ob. *element*, s. 9; *St.Zj.* skrót stanu Georgia.

gab, s. (gab) 1) przest. lub szk. gęba; 2) mech. nosek, garb, r.

gab, vi. gw. gadać, gwarzyć.

gabardine, s. (gaberdin) 1) = *gaberdine*; 2) materiał wełniany z deseniem po jednej stronie; także podobny materiał lniany.

gabari, gabari, s. (gabari, fr.) 1) model do mierzenia rozmiarów przedmiotów; 2) kol. miara do mierzenia odstepu między szynami i odstepu dla wolnego przejazdu, np. w tunelu.

gabby, s. (ge'bör) gaduła.

gabble, vi. (gebł) 1) gadać szybko i niezrozumiale; 2) wydawać tony niezrozumiałe, jak np. gdakanie drobiu; vt. paplać.

gabbro, s. (gej'bro) petr. gabro, ognista skała ziarnista, składająca się głównie z plagioklastu, zazwyczaj labradorytu z domieszką minerału żelazo-magnezowego (augitu, hyperstenu albo hornblendy).

gabby, adj. (ge'bi) gadatliwy.

gabelle, s. (gabel'; ar. kaba'la) podatek od soli pobierany we Francji przez kilka stuleci aż do r. 1790; jeszcze w użyciu w Chinach.

gaberline, s. (gaberlin) 1) szeroka zarzutka bez rękawów, peleryna; w śr. ww. w użyciu u pielgrzymów (stąd nazwa peleryna); 2) zewnętrzna szata średniowiecznych żydów; 3) pokrycie, okrycie, osłona.

gabi, s. (ga'bi, nazwa rodzima w jez. Tagalogów) 1) *ALOCASIA ESCULENTA*, ob. *taro*; 2) na Filipinach pokrewna roślina *ALOCASIA MACRORHIZA* dająca rodzaj kłaczy skrobiowych podobnych do taro, ob. *taro*.

gabion, s. (gej'bien) woj. 1) koszyk, kosz bez dna, walec (cylinder) z wikliny albo żelaznych taśm na-

pełniony ziemią, używany do budowania osłony na froncie bojowym, przed fortecą itp.; 2) podobny kosz napełniony kamieniami i wkopany pod budowę tamy itp.; vt. wzmocnić pozycję koszykami.

gabionade, s. (gej'bieniejd) 1) inż. szereg koszyków wkopanych w ławicę dla wzmocnienia brzegów portu; 2) woj. ochronny szereg koszyków między ciężkimi działami lub na flankach linii armat.

gabionage, s. (gej'bieniejd) woj. koszyk zbiorowy; ich ustawienie; odcinek zaopatrzony w koszyki.

gabioned, adj. (gej'bien) woj. zaopatrzony w koszyki.

gablatore, s. pl. (gejblato'riz) hist. ang. dzierżawcy opłacający podatek, *gavel*, ob.

gable, s. (gejbi) bud. 1) attyka, ozdobna ścianka szczytowa pod dachem, trójkątna i spiczasta albo zaskłaniająca dach, znamienna w budownictwie miejskim w ww. śr., przy-czołek domu; 2) ob. *bell gable, stepped g.* bud. szczyt schodkowy; vt. zaopatrzyć front domu w attykę.

gable-bottom car, kol. towarowy wagon kolejowy ze ścianami bocznymi zawieszonymi na zawiasach u góry a otwierającymi się od spodu, umożliwiając wypróżnianie wozu na oba boki.

gable window, bud. okno umieszczone w attyce.

Gaboon, Gabun, s. (gabun) murzyn z kolonii francuskiej Kolonii Zwrotnikowej; *G. chocolate* tłuczona nasiona drzewa afr. *IRVINGIA BARTERI*, ob. *dika bread, dika butter* itd.; *G. mahagoni* drewno drzewa afr. *ENTANDROPHRAGMA PIERREI*; *G. viper*, zool. wielka jadowita żmija Fr. Afr. zwrotn. *BITIS GABONICA*.

Gabriel, s. (gej'briel) 1) Gabriel, męskie imię włas.; zdr. *Gabe* (gejb): dzień patrona KRK 24 marca. KW 13 lipca; 2) archanioł Gabriel, jeden z siedmiu archaniołów; według tradycji mahometańskiej dyktował koran prorokowi; u Milтона naczelnik straży anielskiej u wschodnich wrót raju; w astrologii ww. śr. duch panujący nad księżycem; 3) w poemacie „Evangeline” (1847) Longfellowa (1807—1882) kochanek bohaterki oderwany od niej w czas wypędzenia mieszkańców Akadii.

Gabriella, Gabriela, s. (gejbri-e'la) Gabriella, zdr. *Gabe, Gabrynia*, dzień patrona ob. *Gabriel*.

Gabriel's hounds, folklor ang., sfera napowietrznej psiarni wyjąca nocą w przelocie, zapowiedź złych wypadków; wycie to zwie się *Gabriel-rachet* lub *Gabrielrache* (-re'czyt, recz').

gad, s. 1) przest. gwoździ; oszczep, włócznia; miara długości (9—20'); 2) gór. rylec, żelazne lub stalowe dłu-to do podważania kruszcza w skale; 3) powróślo; 4) = *gadfly*; 5) = *gadabout*; 6) bib. a) *G.* hist. jedno z 12 plemion żydowskich b) prorok z czasów króla Dawida.

gad, vi. wałęsać się, wędrować bez planu; w szcz. łucz. (o strzale) latać

bałamutnie; vt. a) wydłubywać dłu-tem; 2) wiązać powróślem.

Gadaba, s. (ge'daba) Ind. Wsch. jeden z języków ind. w okolicy Madrasu.

gadabout, adj. (ge'debaut) wędrowni; włóczący się.

gadabout, s. 1) włóczęga, włóczykij, obieżyświat; 2) rodzaj wózka ciągniętego przez psa.

Gadarene, adj. (gederin') bib. podobny do Gadary, gdzie (według św. Mateusza VIII.28 ss.) Jezus przeznał nieczyste duchy z opętania w trzode świn, które pędem ruszyły w przepaść; stąd: nagiły, świński, dziki, nieprzytomny.

Gadaria, s. (gady'ria) Ind. Wsch. kasta pasterzy w Bengalii i Ind. środkowych.

gadbee, s. (gad'bi) = *gadfly*.

gadbush, s. ('-busz) bot. jemioła zach.-ind. *West-Indian mistletoe ARGENTHOBIUM GRACILE* (*Jamaika*).

Gaddan(g), s. (gadan') ciemnoskóra ludność malajska płn. Luzonu i ich język.

gadded, adj. obity gwoździami lub gwoździakami.

gadder, s. 1) gór. ruchoma wiertarka do nawiercania dziur, w które wchodzi dłu-ta, ob. *gad*, s. 2; 2) = *gadabout*, s. 1).

gadai, s. (ga'di) Ind. Wsch. poduszka na tron, stąd: tron.

Gaddi, s. sing. i pl., Ind. Wsch., kasta pastuchów w okolicy Kaszmiru.

gadfly, s. (gad'flaj) zool. giez (gen. gza).

gadget, s. (ge'dżet) aparat, przyrząd, kombinacja mechaniczna.

Gadidae, s. pl. (ge'didi) dorsz czyli wątuśz, rozległa rodzina miękkopłetwych ryb grupy ANACANTHINI rzędu kostnoszkieletowych TELEOSTEI; ryby morskie z wyjątkiem jednego rodzaju mietusa, LOTA, żyjącego także w jeziorach i rzekach.

gadinin(e), s. (ge'dinin) biochem. lekko trująca ptomaina tworząca się przy gnicu dorsza i pokrewnych ryb wątuśzowatych.

Gaditan, Gaditanian, adj. (ge'di-ten), geditejnien) dotyczący miasta Cádiz w Hiszpanii.

gadling, s. ('-lin') gwoździak.

gadolinite, s. (ge'dolinajt! na cześć fińskiego chemika J. Gadolina, 1760—1852) min. gadolinit, sylikoid Be-Fe Y₂Si₂O₁₀ z domieszką Ce, La, Nw i Pr; t. 6.5—7, c. wł. 4—4.5.

gadolinium, s. (ge'doli'njom) chem. gadolin, pierwiastek chem. z grupy rzadkich rud, rare earth minerals, znak Gd, nr. at. 64, c. at. 156.9; ob. str. 708 i 709.

Gadsden Purchase (gedz'den per'-czesz) hist. *St.Zj.*, zakupno 29,670 a-mer. mil kw. ziemi od Meksyku w r. 1853 za \$10,000,000, przeprowadzone przez Jakuba Gadsdena, posła *St. Zj.* do Meksyku; ten traktat ziemi stanowi dziś część stanów Arizony i Nowego Meksyku.

gaduin, s. (ge'diu'in) biochem.

substancja zawarta w oleju wątluszowym.

Gadus, s. (gej'des) zool. rodzaj ryb obejmujący dorsza, ob. **Gadidae**.

gadwall, s. (ge'd'uol) zool. dzika kaczka **CHAULELASMUS STREPERUS** sporo większa od kaczki krzyżówki.

Gaea, Gaia, s. (dzi'a, ge'ja, ga'ja) mit. kl. Ziemia jako bogini, według Hezjoda najstarsza wyłoniona z Chaosu, matka Uranusa (Nieba) i Tytanów; -gaea, biogeog. przyr. ziemia, ład, np. **Neogaea**; adj. -gæan (-dzi'en) np. **neogæan**.

gakwar, s. (gajk'uar) hist. Ind. Wsch. gekwar, rodzimy tytuł panującego księcia Barody.

Gael, s. (gejl) góral szkocki pochodzenia celtyckiego w Szkocji, Irlandii i na wyspie Man, mówiący po gaelicku.

gaelic, adj. ('-ik) galicki, celtycki, szkocki, **Irish Gaelic**, s. język galicki w Irlandii zwany irlandzkim, na wyspie Man erse, na płaskowzgórzu szkockim, Hebrydach i wypach szkockich.

Gaelicist, s. (gejl'isist) znawca języka galickiego, zwolennik zmartwychwstania tego języka dokonanego w nowej republice Eire; pragnienie wskrzeszenia tego martwego już języka było tak potężne, że nowa republika w r. 1937 wybrała pierwszym prezydentem profesora języka irlandzkiego dra Douglasa Hyde'a, protestanta, aczkolwiek olbrzymia większość narodu należała gorliwie do KKK.; język wskrzeszony jest odąd obowiązującym przedmiotem nauki szkolnej i językiem urzędowym.

Gaelic Minerva, s. mit. irl. Minerva irlandzka, zwana matką bogów, zastąpiła prastarą naczelną bogunkę Brygantie, a z czasem ustąpiła w czci Irlandczyków boguncie Brygicie, a następnie św. Brygicie.

Gæltacht, s. (gal'tacht; gardlane (charczące) ch) 1) przynależność do narodu galickiego; 2) obszar ziemi zamieszkały w znacznej większości przez Irlandczyków; 3) rodzima narodowość irlandzka.

Gætulians, Gætuli, s. pl. etnol. 1) Getulowie, wędrowni mieszkańcy Libii i Sahary w erze neolitycznej (10.000 do 3.000 przed Chr.); ich język (narzecze hamickie); ob. **Hamitic Languages**.

gaff, s. (gef) 1) żelazny hak, zwłaszcza hak z rączką do wyciągania ciężkiej ryby z wody do łodzi; 2) trudne położenie, ciężka próba; 3) gw. ang. miejsce zabawy dla tłumu, gdzie przedsiębiorstwa, jak teatryki itp. polują na naiwną publiczność, także **penny g.**; 4) złośliwy pomysł, łapichłostwo, fineta, oszustwo; 5) gadanina; 6) gwar, hałas; 7) leśn. stalowy oścień długiego pala; 8) mar. rózec; **fore g.** rózec przedni; **main g.** r. wtórny; **spanker g.** r. tylny; **g. sail's** ożaglowanie rózcowe; gw. **to blow the g.** wygadać się z sekretu, przez paplanie zdradzić tajemnicę.

Gaffky, s. (gaf'kia, po Jerzym Gaffky'm, 1850—1917, następcy Roberta Kocha) bakt. rodzaj pasorzy-

tnych bakterij, Gram dodatnich, rodziny **COCCACEÆ** żyjących we wnętrzu ustrojów zwierzęcych i na powierzchni odpowiednich mediów.

gag, s. (geg) 1) kęs zbyt wielki do poknięcia i wywołujący skłonność do wymiotowania; 2) knebel zapełniający usta tak że mówić nie można; 3) w parlamencie uchwała ograniczająca czas dyskusji, ob. **g. law**; 4) żart, kawał, dowcip; 5) osoba nadająca się do żartobliwych docinków; 6) chir. przyrząd do trzymania ust w pozycji otwartej; 7) kol. przyrząd kowalski do prostowania szyn kolejowych; 8) mech. zawada w wentylu; 9) teatr. wkładka, wtrącona uwaga.

gage, s. (gejdż) 1) = **gauge**, s.; 2) wadium, zabezpieczenie; 3) hist. rękawica, wyzwanie; 4) gaża, pensja miesięczna; 5) renkloda; (Ry-kaczewski 1866: renklod, m.) ob. **greengage**.

gage, vt. hist. 1) złożyć zastaw, wadium, zabezpieczenie; 2) wyzwać na walkę.

gagee, s. (gedži') osoba która otrzymała zastaw.

gage green, kolor renklody.

gager, s. (gejdżer) pr. osoba składająca wadium lub zabezpieczenie.

gaggle, vi. (gegł) gęgać.

gag law, pot. prawo ograniczające czas dyskusji; w szerszym zastosowaniu ograniczenie swobody słowa i prasy.

gag resolution, hist. St.Zj. uchwała Kongresu St.Zj. 1836—1844 stanowiąca, że żadna petycja żądająca zniesienia niewolnictwa nie będzie przedmiotem rozpraw.

gagroot, s. (geg'rut) bot. lobelia rozróżna **Indian tobacco LOBELIA INFLATA**, Linn., której korzeń jest lekiem wymiotowym.

Gaheris, Sir. s. (ser gej'oris) mit. bryt. rycerz Okrągłego Stołu, brat Gawaina; zabił matkę za cudzołóstwo.

gahnite, s. (ga'najt; na część J. Bogumiła Gahna, szwedzkiego chemika, 1745—1818) min. ganit, automolit, spinelowiec rzędu glinianów **ZnAl₂O₃**.

Gahrwali, Gahrwal, Gaharwar, s. szczerp radżputów w pñ.-zach. części Indyj Wsch.

gaiassa, s. (gaj-a'sa) statek ciężarowy na Nilu o wysokiej dziobnicy i żaglu łacińskim.

Gaidropsaridae, s. pl. (gaidrapsa'ridi) zool. rodzina ryb spokrewnionych z dorszem, ob. **rockling**.

gaiety, gayety, s. (gej'eti) 1) weselość, zabawa; 2) wystawna bielizna; 3) kolor begonii.

Gaillardia, s. (gejlar'dia; na część Gaillarda de Marentonneau (maratono'), bot. fr.) bot. rodzaj ozdobnej rośliny o promienistej koronie kwiatów; g. roślina tego rodzaju; z rodziny złożonych.

gaily, gayly, adv. (gej'li) 1) jasno, radośnie, pogodnie; 2) wystawnie, ujmująco.

gain, s. (gejn) 1) zysk, zarobek, przybytek; 2) stol. rowek; vi. wy-

zdrowieć, zyskać; vt. zyskać, zarobić, pozyskać, uzyskać, odzyskać, zdobyć; g. **ground** zrobić postęp, g. **time** zyskać na czasie.

gainful, adj. (gejn'fuł) zyskowny, pomyślny.

gaining machine, maszyna do robienia rowków.

gainless, adj. ('-les) nie przynoszący zysku; -ness, s. (-nes) brak zysków.

gainsay, vt. (gejn'sej) sprzeciwić się, przemawiać w duchu przeciwnym; zaprzeczać, zabraniać.

Gainsborough hat, kapeluszy damski strojny w strusie pióra, podobny

do kapelusza w sławnym portrecie księżnej Devonshire pędzla Tomasa Gainsborough (gejns'boro, 1727—1788).

gait, s. (gejt) 1) chód, sposób chodzenia; (o koniu) chody (pl.).

gait, vt. 1) uczyć chodów **to g. a horse**; przygotowywać do pracy, np. **to g. a loom**.

gaiter, s. 1) przyrząd do regulowania chodów konia; 2) nadzorca pilnujący warsztatów tkackich; 3) (od fr. guêtre) kamaszek z guzikami, bez podeszwy pokrywający górną część bucika z cholewkami, z fr. gietr, pl. gietry.

Gajus, Cajus, s. (Ga'jus, Ka'jus) rzymskie imię męskie, skrót: C.; w sądownictwie starorzym.: ktoś niewiadomy, podobnie jak w Europie N.N., we Francji M. lub M-me X, w Ang. i St.Zj. **John Doe**.

gala, adj. (ga'la) galowy, odświętny, uroczysty.

gala, s. strój odświętny, obecnie tylko w zwrocie: **in g.** w stroju galowym; 2) uroczystość urzędowa.

galabia, -bieh, -beah, s. (gala'bia) egipski płaszcz lub wierzchnia zarzutka.

galact-, przedr. = **galacto-**.

galactagogue, s. (galek'tagog; ga'la galaktos', gr. mleko; gog gr. wieść) med. i wet.; przewód mleko-dajny.

galactase, s. ('-tejs) biochem. galaktaza, zaczyn (enzym). podobny do trypsyny, znajdujący się w mleku.

Galactia, s. (-szia) bot. rodzaj motylkowatych roślin i krzewów zwrotnikowych.

-**galactia**, przyr. med. oznaczający wydawanie mlecznej substancji.

galactic, adj. (galek'tik) 1) = **lactic**; 2) astr. dotyczący Drogi Mlecznej; g. **latitude**, ob. **latitude**; g. **longitude**, ob. **longitude**.

galactite, s. (ga'lektajt) min. ga-

laktyt, sylikoid w grupie dzeolitów, rodzaj natrolitu, ob. *natrolite*; g. jest przedmiotem wielu baśni ludowych.

galacto- (galec'to), **galact-**, przedr. wskazujący na związek z mlekiem, z galaktozą itp.

galactocoele, s. (-si'l) med. mleczny guz, NODUS LACTEUS, torbiel mleczna (sutek).

galactodendron, s. (ren'dron, gr. drzewo) bot. krowie drzewo *cow tree* BROSIMUM GALACTODENDRON Swartz, ob. *Brosimum*.

galactoid, adj. (galek'tojd) mleczowaty, mlekowaty.

galactolipide, s. (-li'pajd, laj'pajd, -pyd), **galactolipin**, s. (-y'pin) biochem. galaktolipid, lipid (substancja tłuszczowata dająca w hydrolizie zasady wodorotlenek i kwas tłuszczowy).

galactometer, s. (-mi'ter) galaktomet, aerometr do mierzenia gęstości mleka; = *lactodensimeter*; **galactometry** (galek'tometri) mierzenie gęstości mleka.

galactophore, s. (-tofor) anat. mlekwód, DUCTUS LACTIFERUS, GALACTOPHORUS; **galactophorous**, adj. anat. mlekwodowy, przewodzący mleko.

galactophoritis, s. (-foraj'tis) med. zapalenie przewodów gruczołów mlecznych.

galactophygous, adj. (-ta'figös) med. wstrzymujący upływ mleka.

galactopoeitic, adj. (-poje'tik) mlekotwórczy.

galactorrhoea, -rhea, s. (-tori'a) med. mlekokciek, zbyt ni upływ mleka z sutek.

galactoscope, s. (-lek'toskop) galaktoskop, przyrząd do mierzenia jakości mleka według przezroczystości.

galactose, s. (galek'toz) chem. galaktoza, biały krystaliczny cukier, $C_6H_{12}O_6$ o temp. topnienia $166^\circ C$; z grupy cukrów monosacharydowych; g. lewa (l) i prawa (d); prawą otrzymujemy z hydrolizy cukru mlecznego (lactose) i pewnych gum.

galactosid(e), s. (-ajd, -yd) chem. galaktosyd, ester galaktozy; ob. *glucoside* b).

galactosis, s. (-to'zys) fizjol. mleczenie, wyrabianie mleka w piersiach.

galactosuria, s. (-sju'ria) oddawanie moczu z galaktozą.

galacturia, s. (-tiu'ria) med. mocza nieczysta, mlekomocz.

galagala, s. (galaga'la; tag.) bot. filipińska sosna amboina i jej żywica.

Galago, s. (galej'go) pl. -s (-gob) zool. rodzaj małpiałków afr. podrz. dziny GALAGINAE podrz. lemurowaty PROSIMIÆ.

galah, s. (ge'la) zool. papuga austral. o różowej piersi KAKATOE ROSEICAPILLA.

Galahad, Sir, (ser ge'lahed) mit. bryt. Galahad, syn Lancelota, rycerz Okrągłego Stołu.

Galam butter, (od Galam, dy-

stryktu zach.-afr.) ob. *shea butter*; **G. gum** rodzaj gumy arabskiej.

galanas, w starym prawie walijskim grzywna za zabójstwo, płatna przez zabójcę i jego krewnych w gotówce lub w bydle, ob. *cro*.

Galanthus, s. bot. ob. *snowdrop*.

galantine, s. (galanti'n) kuch. galantyna, pasztet z drobiu, ryby, dziczyzny, bez kostki, gotowany, prasowany, pokryty auszpikiem i podawany na zimno; jedno z arcydzieł sztuki kulinarnej.

galapago, s. (galapa'go; hisz. żółw) hist. średniowieczny pancerz.

Galatæ, s. pl. ob. *Galatian*.

Galatea, s. (galati'a) mit. kl. Galatea, a) nimfa ukochana przez cyklopa Polifema, który z zazdrości zabił jej kochanka Atisa odłamem skały wyrwanej z wybrzeża; b) Galatea, statua wykuta przez króla Pygmaliona, w którą Afrodyta tchnęła życie; c) pasterka z trzeciej eklogi Wirgilego; d) tytuł i bohaterka poematu (1585) Cervantesa (1547—1616).

Galatian, s. (galej'szn) 1) hist. Galat, mieszkaniec starożytnego kraju w Azji Mniejszej, rzekomo pochodzenia galickiego; naród ten zdobył Galację w III w. przed Chr.; 2) bib. list św. Pawła do Galatów (hoj galataj').

Galaxiidae, s. pl. (geleksaj'idi) zool. rodzina ryb półkuli pld., prawdopodobnie spokrewniona z węgorzem; z wyglądu podobna do pstrąga i niektóre rodzaje nazywane są pstrągami.

Galaxy, s. 1) astr. Mleczna Droga, ob. *Milky Way*; 2) g. zebranie wybitnych osób; 3) bot. g. bylina GALAX APHYLLA, Linn., z rodziny DIAPENSIACEÆ.

galbanum, s. (geiba'nom) bot. żywica rozmaitych ajz. roślin rodzaju FERULA.

galbulus, s. (geł'biules) pl. -uli (-biulaj) bot. szyszka cyprysu.

gale, s. (gejl) 1) bot. woskownica, ob. *sweet gale*; 2) meteor. burza, wichur (25—75 mil ang. na godzinę), ob. *Beaufort's scale*; 3) pr. ang. a) regularna opłata terminowa; b) należytość za pozwolenie na prawo kopania węgla, żelaza itp.; c) czynsz gruntowy; vt. nabyć prawo do gruntu.

galea, s. (gejl'i-a) pl. -e (-i) 1) bot. część kielicha niektórych kwiatów podobna do czepka; 2) chir. czepiec, rodzaj bandaża na głowę; 3) zool. zewnętrzny lub boczny płatek u szczęki niektórych owadów.

galea aponeurotica, (g. aponiuro'tika) anat. czepiec czaszkowy, cz. ściągający, cz. czaszki ściągający.

galeate, -d, adj. (gejl'iejt, -yd) 1) mający kształt hełmu; 2) odziany w hełm.

gale day, Ang. termin płacenia miesięcznego czynszu lub miesięcznych odsetek.

Galega, s. (gali'ga) bot. rodzaj eur. i ajz. roślin motylkowatych; rutwica lekarska *goat's rue* G. OFFICINALIS, Linn.

galegin(e), s. (galid'zin') chem. galegina, trujący alkaloid $C_{10}H_{12}N_2$ zawarty w rutwicy lekarskiej.

Galeidae, s. pl. (gali'idi) zool. = CARCHARIIDÆ, ob. *Carcharis*.

galeiform, adj. (-i-form) 1) kształtu hełmu; 2) podobny do *Galeidae*.

galempong, s. (galempag) muz. cytra jawańska.

galena, s. (gali'na, od gr. galene') min. galena, lampryt (blaskot) rzedu blyszczów (galenoidów) Pb S, t. 2.5, c.w. 7.3—7.6; nieznaczna łupliwość kostkowa.

Galena limestone (od Galena, Ill.) geol. sylurskie formacje wapienia w Illinois i sąsiednich stanach.

Galenian, **Galenic**, adj. (gejl'in'-jen, gejl'i'nik) dotyczący Galena, słynnego lekarza starożytnego (ok. 130—200) w Pergamum w Azji Mniejszej; **Galenic medicines** leki pochodzenia roślinnego; **Galenism** jego system leczenia; **Galenic pharmacy** jego środki lecznicze; (I) **Galenist** jego uczeń i zwolennik.

(II) **Galenist**, hist. kośc. członek sekty menonitów arminiańskich w Holandii (1664—1800), założonej przez lekarza Galena Abrahama de Haan (1622—1706).

galenite, s. (ge'lenajt) min. galenit, kruszec ołowiu używany do oszkliwienia przez garncarzy Sławkowa i Siewierza.

galenobismutite, s. (-biz'mutajt) min. lampryt, galenobismutyt, siarkosól ołowiu, Pb Bi₂S₄.

Galeopithecus, s. (-opi'i'kes) zool. maki, spadochronowiec, jedyny pozostały przedstawiciel skóroskrzydłych DERMOPTERA (archipelag Malajski); ob. *cynocephalus*; G. VOLANS lotokot.

Galeopsis, s. (gejl'ap'sis) bot. poziewnik *hemp nettle* rodzaj roślin z rodziny wargowatych *mint family* LABIATÆ; poziewnik szorstki *hemp nettle* G. TETRAHIT, Linn.

Galeorhinidae, s. pl. (-ori'nidi) zool. według niektórych klasyfikacji = *Galeidae*.

galera, s. (gali'ra) 1) = *galerum*; 2) = *lasica tayra*.

galericulate, adj. w hełmie na głowie.

galerum, **galerus**, s. (gali'rom, -res) 1) hist. kl. hełm; 2) skórzana czapka kapłana; 3) peruka.

Galesaurus, s. (geliosu'res) paleont. rodzaj gadów systemu perm-skiego i triasowego, znamienych uzębieniem zbliżonym do uzębienia mięsożernych; ob. *Theriodontia*.

galet, s. (gejl'et) zool. = *foussa*.

galewort, s. (gejl'uört) bot. = *sweet gale*.

galgal, s. (geł'geł) archeol. usyp z kamieni, rodzaj nagrobka w wielu okolicach Francji; ob. *cairn*.

Galician, adj. (gali'szn) 1) galicyjski, dotyczący części Hiszpanii na pñ. od Portugalii i języka tam używanego; 2) galicyjski, dotyczący kraju koronnego byłej monarchii austriackiej.

Galidia, s. (gali'dia) zool. rodzaj laszy na Madagaskarze; jedyny ga-

tunek G. ELEGANS ma ogon znaczone w czarne kręgi.

Galidictis, s. (gelidyk'tis) zool. rodzaj łasy na Madagaskarze.

Galilean, adj. (galili'en) 1) galilejski; dotyczący prowincji galilejskiej w Palestynie; dotyczący mieszkańców tej prowincji; w szcz. odnoszący się do Jezusa Chrystusa (Galilejczyk); stąd chrześcijański; 2) galileuszowski, dotyczący uczonego wł. Galileusza (Galileo Galilei, 1564—1642).

Galilee skull, (ge'lili skoł) antrop. czaszka galilejska, zbliżona do neandertalskiej, odkopana w Palestynie w 1925.

galimatias, s. (gejlimej'szes, '-tjes) galimatiasz, mieszanina, pomieszanie, gw. groch z kapustą.

galimeta wood, pld.-amer. drzewo DIPHOLIS SALICIFOLIA z rodziny saccynicowatych **sapodilla family** SAPOTACEAE, o nadzwyczaj twardym drewnie.

galingale, s. (ge'lingeł) kuch. koreń podobny do imbiru używany w kucharstwie i w perfumerii.

Galinsoga, s. (gej'linso'ga, na cześć hisz. bot. M.M. Galinsoga) żółtlica, rodzaj zwrotnikowych ziół pld.-amer. (z rodziny w Am. CARDUACEAE, w Eur. złożonych COMPOSITAE); w Pol. żółtlica drobnokwiatowa G. PARVIFLORA Cav., ż. owłosiona G. HISPIDA, Benth.

galiongee, s. (geljyndzi') majtek turecki.

galiot, **galliot**, s. (ge'liot) hist. a) lekki okręt śródziemnomorski pędzony żaglami i wiosłami; b) holenderski statek towarowy; c) galera starorzumska.

galipot, -il-, s. (ge'lipat) bot. surowa żywica spływająca po korze sosny PINUS PINASTER w pld. Francji.

Galium, s. (gej'liom) bot. przytulia, liczny rodzaj roślin z rodziny marzanowatych **madder family** RUBIACEAE rzędu marzanowatych RUBIALES; przytulia trójdzielną **bedstraw**, **cleavers**, **clivvers**, G. TRIFIDUM, Linn.; p. lepczyca **goose grass** G. APARINE, Linn., i w.i.

gall, s. (goł) 1) żółć, płyn z pęcherzyka żółciowego; 2) żółć, pęcherzyk żółciowy **g. bladder**; 3) go-rycz, coś trudnego do zniesienia, np. **gall of servitude**; 4) nienawiść; 5) starcie naskórka, natarcie, wilk od długiej jazdy konnej po przerwie zimowej; 6) jądowe miejsce na polu; 7) łuczna wada w drewnie; 8) galasówka, nabrzmienie części rośliny wskutek działania bakterii albo owadów, np. błonkówki CYNIPOIDEA i w.i.

gall, vi. osłabnąć z nacierania; vt. 1) zetrzeć; 2) rozdrażnić, rozgoryczyć; 3) impregnować odwarem galasówek.

Galla, s. (gel'la) etnogr. grupa hamickich szczepów w bryt. Afr. Wsch. i pld. Etiopii; 2) ich język; ob. **Hamitic Languages**.

gallacetophenone, s. (geles'itofinon'); gall-aceto-phenyl-one) chem. żółty barwnik C₆H₅O₄.

gallanilid(e), s. (gelle'nilajd, -yd) chem. anilid kwasu galasowego C₁₂H₁₁NO₄.

gallant, adj. (ge'lant) 1) wystawny, starannie ubrany; 2) imponujący, np. **g. cruiser**; 3) ukiadny, grzeczny, uprzejmy, ujmujący; 4) odważny w boju; 5) galancki, uprzejmy wobec pań.

gallant, s. 1) mężczyzna obyty w dobrym towarzystwie i zachowujący dobre formy towarzyskie; 2) mężczyzna, świadczący grzeczności damom i cieszący się ich łaskami, **gallant**.

gallantry, s. (ge'lentri) 1) grzeczność towarzyska, **galanteria**; 2) odwaga wojskowa; 3) poważne i śmiałe przemówienie.

galla ox, roln. = **sanga**.

gallate, s. (ge'lejt; gall galasówka) chem. sól lub ester kwasu galasowego, **debiankan**, **galasan**.

gallature, s. (ge'laczur; gallus 1. kogut) w jaju ptaszym a) tarcza ob. **cicatrice**, 2) b) ob. **chalaza** 2).

gallberry, s. ob. **inkberry**.

gall bladder, s. anat. pęcherzyk żółciowy, VESICULA FELLEA na dolnej powierzchni wątroby; przewód pęcherzyka łączy się z przewodem wątrobowym **hepatic duct**, we wspólny przewód żółciowy, **the common bile duct**.

gallbush, s. (golbusz) bot. ob. **sweet gale**.

galleass, s. (ge'li-es) hist. galera, ob. **galleon**, **galley**.

galled, adj. (go'ld) 1) mający galasówki; 2) wyjałowiony (o gruncie).

Gallegan, s. (ga'ligan) **Galego**, s. (gal'ego), ob. **Galician**, adj. 1).

galleon, s. (ge'liun) hist. wielki żaglowiec handlowy i wojenny używany zwłaszcza przez Europę Pld. w w. XV—XVIII, często mający trzy lub cztery pokłady i czasem wystawnie urządzony.

gallera, s. (galej'ra; hisz.) arena na walki kogutów.

Galleria, s. (geli'ria) zool. miodoliz, rodzaj motyli nocnych, często uważany za typ rodziny **Galleriidae**; ob. **bee moth**, str. 223.

gallerian, s. (geli'rien) hist. galeria, niewolnik na galerze.

gallery, s. (ge'lóri) 1) galeria, korytarz kryty górą a bokami otwarty (w St. Pld.) albo oszklony (w Ang.) do spaceru; kryte połączenie domu z werandą lub altaną; miejsce na wystawę obrazów i innych dzieł sztuki; galeria obrazów, rzeźb itp., np. **National Gallery**; 4) teatr. galeria, miejsca na wyższych piętrach z cenami niższymi; 5) galeria w salach obrad publicznych np. w parlamencie; galeria dla gości, galeria dla dziennikarzy itp.; w szerszym znaczeniu: słuchacz, widzowie itp.; pot. tłum, np. poseł przemawiał dla galerii; 6) w parku zabawowym publiczna strzelanina **shooting g.**; 7) przekop borsuka, kreta, mrówek; 8) obwód do trzymania abażuru na stojącej lampie; 9) galeria, balkon; 10) fort. przekop podziemny zakryty górą; 11) gór. poziom roboczy;

12) inż. podziemna komora na zbieranie się wody; 13) jubil. oprawa z nawierceniem boków; 14) mar. galeria, balkon, np. na tyle okrętu **stern g.**; 15) med. podskórny przewód wyłożony przez pasorzyty w szcz. przez świerzbowce SCARCOPTES SCABIEI; 16) woj. podziemny poziom wykopany równolegle lub prawie równolegle do gruntu.

gallery, vt. zaopatrzyć w korytarz.

gallet, s. (ge'let) kamyczek żwirowy; vt. powtykać kamyczki w świeżą ścianę wapna lub cementu.

galley, s. (ge'li) 1) hist. galera, okręt o jednym pokładzie pędzony wiosłami i żaglami, w użyciu przez wieki średnie do wypraw handlowych, do podróżyowania i w celach obrzędowych; ob. **galleon**, **galiot**, **galleass**, **half-galley**, **quarter galley**; do wiosłowania służyli niewolnicy, w szcz. jeńcy wojenni lub skazańcy (galernicy); 2) hist. kl. starorzumska galera początkowo miała 50 wiosłarzy, z biegiem czasu **bireme**, z dwiema, a od 700 przed nar. Chr. **trireme**, rzekomo z trzema żagłami wiosłarzy; w późniejszych czasach pisarze wspominają o **quadrireme** i **quinquereme**, w wiekach średnich o **hexeris**, **hepteris**, o sześciu lub siedmiu rzędach wiosłarzy, a później aż do czterdziestu, **tessaraconter**; 3) nowoczesna otwarta łódź pędzona żaglami i wiosłami; 4) kuchnia okrętowa; 5) druk. organek, żelazna płyta z trzech stron zaopatrzona ścianką niższą niż czcionka drukarska, do utrzymania gotowej szpalty składu.

galley halfpenny, drobna moneta srebrna krajów śródziemnomorskich krążąca w Ang. w XIII i XIV stuleciu, przywożona przez marynarzy.

galleyworm, s. (ge'li-uórm) zool. krocionóg, **millepede** JULUS TERRESTRIS, owad rzędu skoczogonków, THYSANURA, rzędu pareczników CHILOPODA.

gall fig, s. (goł'fig) ob. **caprifig**.

gallflower, s. ('-flau'er) bot. 1) zdegenerowany kwiat figi; 2) = **gallweed**.

gallfly, s. owad składający jajka w roślinach i powodujący galasówki; ob. **Cynipidae**.

Galli, s. pl. (ge'li) zool. podrząd rzędu kurowatych, **GALLIFORMES**, ob., obejmujący bażanty, penelopy i pokrewne ptaki.

Gallia, s. (ge'lia) starożytna Galia, ob. **Gaul**; poet. Francja.

galliard, adj. (gal'jörd) przest. 1) wesoły, żywy, figlarny; 2) odważny, chwacki; -ly (-li), adv. przest. na schwał; s. chwyt, rycerz na schwał.

gallic, adj. (ge'lik) 1) (ob. **gallium**) chem. zawierający gal; 2) (ob. **gall**, s. 7) chem. galasowy, dotyczący kwasu galasowego, **gallic acid**, C₆H₂(OH).CO₂H; 3) hist. G. galicki, dotyczący starożytnej Francji, Galli, Gaul.

Gallicianism, s. kierunek polityki królów francuskich względem stolicy papieskiej od Filipa Pięknego do Ludwika XIV (1285—1682).

gallicism, s. (ge'lisizm) galicyzm, zwrot przejęty żywcem z jez. fran-

cuskiego, bardzo często objawiający się w mowie wyższych sfer towarzyskich całej Europy w w. XVIII, np. „this is to laugh” = c'est à rire; „nie deranżuj się dla mnie” = ne vous dérangez pas pour moi.

gallicize, vt. (-sajz) francuzić, przerabiać na sposób francuski.

gallicola, s. (geli'kola) patol. rośl. galikola, filoksera połączona z galasówkami.

Gallicolae, s. pl. zool. w starej klasyfikacji a) galasówki **gallflies** CY-NIPIDÆ; b) muszki galasowe CE-CIDOMIIDÆ.

gallicolous, adj. ('-kolöz) patol. rośl. tworzący i utrzymujący galasówki.

galliferous, adj. chem. zawierający gal, ob. **gallium**.

gallification, s. (-fikej'szn) patol. rośl. tworzenie galasówek.

Galliformes, s. pl. (-formiz) zool. kurowate, rząd ptaków obejmujący wszystkich drób domowy, włącznie z indykami, bażantem, cietrzewiem, kuropatwą itp.; = **Gallinae** = **Gallinaceae**, dawniej grzebiące, **Rasores**; ob. **Galli**.

gallimaufry, s. (-mo'fraj) 1) kuch. 1) głowizna, siekanka z wątroby, serca, nerek itp., z jadalnymi częściami głowy; 2) mieszanina przedmiotów lub osób.

gall midge, ob. **Itonidæ**.

gall mite, ob. **Eriophyes**.

gallinule, s. (ge'liniul) zool. eur. kokoszka wodna **GALLINULA CHLOROPUS** water hen, moor hen z rodziny wodników **RALLIDÆ** rzędu podkasałych **GERANI** lub żółtawiatych **GRUIFORMES**; we Florydzie pokrewna **G. CH. CA-CHINNANS**.

Gallio, s. (ga'lio) bib. prokonsul Achaji, który sławcewał skargi żydów przeciw św. Pawłowi (Dzieje Ap. 18:17); przysłówiowo **Careless Gallio**.

gallipot, s. (ge'lipot) miseczka aptekarska; gw. aptekarz.

gallium, s. (ge'liom) chem. pierwiastek chem., znak **Ga**, nr. at. 31, c.at.69.72; ob. str. 708.

gallivant, vi. (ge'liwent) umizgać się do kobiet; szukać zabaw i przyjemności; -er, s. bawidamek.

gallivat, s. (ge'liwet, por. **galiot**) wsch. ind. okret pędzony żaglami i wiosłami, często zbrojny i używany przez piratów.

galliwasp, s. (ge'li-uosp) zool. 1) niejadowita jaszczurka środk.-amer. **DIPLOGLOSSUS MONOTROPIS**; 2) ryba zach.-ind. **SYNODUS FECTENS** z głową jaszczurczą, z łuskami i szerokim pyskiem jaszczurczym.

gallnut, s. galasówka, ob. **gall**, s. 7).

gallo, przedr. (ge'lo-) 1) ob. **gallic**, adj. 1); 2) ob. **gallic**, adj. 2); 3) francusko-, np. **G.-British**.

gallo, s. (ga'lo, hisz.) kogut (w walce kogutów).

gall oak, dąb portugalski **QUERCUS LUSITANICA** . . .

galloflavine, s. (ge'loflej'win)

chem. żółty barwnik otrzymywany przez wystawienie kwasu galasowego w roztworze alkalicznym na powietrze.

gall of the earth, (go'ow'ie'rę) bot. 1) przenet **rattlesnake root** **PRENANTHES**, Linn., z rodziny złożonych; 2) dzika sałata rodzaju **LACTUCA**, Linn.; 3) = **beechdrops**, s. 1).

Gallomania, s. (gelomej'nja) frankomania, przyzajne uprzedzenie ku Francji, Francuzom i wszystkiemu co francuskie; ob. **Gallophobia**; -c, s. (-k) frankoman.

gallon, s. (ge'łun) galon, miara objętości na płyn; **St.Zj.** = 4 kwarty, **quarts** (kuo'rc), = 3.7853 l., a 231 sześcienny cal pojemności = stary galon ang. na wino, **old English wine g.**; galon ang. cylinder 7" średnicy a 6" wysokości, **imperial g.** na płyny i towary syple; = 4.5460 l. czyli 1.20094 gal. **St.Zj.**; dawny ang. **beer g.** (na piwo) zawierał 282" sześciennie (4.62 l.), a dawny ang. **corn gal.** (na ziarno) 272 1/4" sześciennego (4.46 l.).

gallone, s. (-ydz) zawartość wyrażona w galonach.

galloon, s. (ge'lu'n) galon, obszywka, pasek, oblamowanie srebrne lub złote u munduru, rąbek z drogiego materiału.

gallop, s. 1) galop, szybki, skoczny bieg konia, cwał (nogi: 3, 3.4, 4, 4.1, 1, 1.2, 2.0,3); 2) jazda na galopującym wierzchowcu; 3) galopowanie.

gallop, vi. 1) poruszać się w galopie, galopować; vt. puścić konia galopem.

gallopade, s. (galopejd) taniec galop, galopka, galopada; muzyka do tego tańca; vi. tańczyć galopa.

Gallophile(e), s. (ge'lofil, -fajł) frankofil, przyjaciel Francji, Francuzów i francuzczyzny.

Gallophobia, s. (-lofo'bia) obawa przed Francją, Francuzami, francuzczyzną, nieprzyzajne uprzedzenie do wszystkiego co francuskie.

galloping consumption, med. galopujące suchoty **PHTHISIS FLORIDA**.

gallop rhythm, med. rytm cwałowy chorobliwy, rytm tętna serca podobny do tętna cwałującego konia.

Galloway, s. (ga'louej) chów byd. rasa małych koni szkockich.

gallows, s. (ga'los) pl. **gallowses** (-iz) 1) szubienica; 2) kara śmierci przez powieszenie; w wielu krajach, m.i. w 26 Stanach **St.Zj.** ob. **electric chair**; 3) szubienicznik; 4) druk. podstawa pod bęben ręcznej prasy, gdy nie jest w użyciu; 5) górń.

Gall's chain, mech. łańcuch Galla, działający tylko w jednym kierunku, np. transmisja bicykla.

gall sickness, wet. choroba bydła **ANAPLASMOSIS** wywołana przez pasorzytę którego przenosi kleszcz, bąk drzewny, do krwi bydła; choroba podobna do gorączki tekskiej lecz bez barwienia moczu krwią.

gallstone, s. (go'ston, Ang. -steun) med. kamień żółciowy.

(I) **Gallus**, s. (ge'les) zool. rodzaj

ptaków z rodziny **PHASIANIDÆ**, obejmujący drób domowy i pokrewne gatunki leśne, ob. **jungle fowl**.

(II) **Gallus**, s. hist. kl. kapłan Cybeli (rzezaniec).

gall wasp, zool. błonkówka, ob. **gall fly**.

gall weed, s. (go'ui'd) bot. 1) go-rzyczka pięciokwiatna **five-flowered gentian** **GENTIANA QUINQUE-FLORA**, Lam.; 2) inica **toodflax** **LINARIA**, Mill.

gally, adj. (go'li) gorzki jak żółć; **St.Zj.** gw. bezczelny.

Galoisian, adj. (galoa'zjen) dotyczący matematyka fr. Ewarysta Galois, (galoa' 1811—1832) autora olbrzymich odkryć matematycznych, zdobytych w okresie krótkiego życia.

galop, s. (ge'lop) galop, galopka, galopada, szybki taniec na dwa tempa, modny w w. XIX; muzyka do tego tańca; vi. galopować, tańczyć galopkę.

galore, adv. (galo'r) pot. mnóstwo (po wyrazie), w bród, np. **fishing galore**, rybołówstwa co niemiara; s. pot. zapas, zasób, dostatek.

galosh(e), s. (galosz) kalosz, wierzchnie obuwie kauczukowe noszone na buciku w słotną pogodę; pot. inna para kaloszków, pot. coś zgoła od-rębnego.

Galtonian, adj. (goito'njen) dotyczący Franciszka Galtona (Sir Francis Galton, 1822—1911), sławnego przyrodnika, podróżnika i antropologa ang., autora m.i. teorii dziedziczności.

galvanic, adj. (galwa'nik; Ludwik Alojzy Galvani, ordonownik elektryczności (1737—1798), profesor biologii w Bolonii) elek. galwaniczny, odr. **faradic**; g. baterii, bateria galwaniczna; g. cell, ogniwo galwaniczne; g. current, prąd stały.

galvanism, s. (geiwa'nizm) fiz. 1) elektryczność galwaniczna; 2) dział fizyki zajmujący się właściwościami i skutkami prądów elektrycznych.

galvanization, s. (-nizej'szn, Ang. -naj-) med. galwanizacja, zastosowanie elektryczności w lecznictwie.

galvanize, vt. (gei'wanajz) 1) galwanizować, podnieć prądem elektrycznym; 2) pokryć cynkiem (np. rurę żelazną albo stalową), by uchronić od rdzewienia.

galvanograph, s. (gel'wanograf) graw. a) galwanograf, płyta miedziana poddana galwanografii; o-braz odbity z takiej płyty.

galvanography, s. (-na'grefi) graw. galwanografia, a) elektrotypia; b) metoda otrzymywania odbitek obrazów z płyty miedzianej za pomocą galwanizacji bez chemicznego trawienia.

galvanology, s. (-na'łodzi) nauka o galwanizmie; -logist, s. -log.

galvanometer, s. (-mi'tör) galwanometr, przyrząd do mierzenia słabego prądu elektrycznego i jego kierunku; -metric, adj. (-metrik) -metryczny; -metry, s. (-na'metri) -metria.

galvanoplastics, s. (-ples'tyks) elek. elektrometalurgia.

galvanoscope, s. (-naskop) elektr. galwanoskop, przyrząd do odkrywania istnienia i kierunku słabego prądu elektrycznego; -scopic, adj. -skopowy; -scopy, s. -skopia, umiejętność używania takiego przyrządu.

galvanothermometer, s. (-ma'mi-tör) elektr. 1) przyrząd do mierzenia temperatury wywołanej przez przejście prądu przez przewodnik; 2) termometr elektryczny; = **thermy**, s. (-żermi) wywołanie ciepła za pomocą elektryczności.

galvanotropism, s. (-na'tro-) = **electropism**, **electrotropism**.

Galveston plan, G. system, ob. **commission plan**.

gam, s. (gem) mar. 1) gromada wielorybów; 2) zebranie łowców wielorybów na morzu; przen. zebranie towarzyskie na wybrzeżu; vi. zebrać się razem, o wielorybach albo w St. Zj. pot. o ludziach.

-gam, przyr., bot. rzeczownika odpowiadającego końcówce przymiotnika **-gamous**.

-gamæ, przyr. s. pl. odpowiadający końcówce przymiotnika **-gamous**.

gama grass (ga'ma), bot. amer. trawa pastewna **TRIPSACUM DACTYLOIDES**, Linn.

gamba, muz. ob. **viola da gamba**.

gambeson, s. (gam'bison) s. hist. średniowieczna watawana kurta pod zbroję.

gambet, s. (gem-byt) zool. brodziec krwawodzioby **redshank** **TOTANUS CALIDRIS** o nogach pomarańczowych, albo każdy inny brodziec **TOTANUS**.

gambette, s. (gembet') muz. czterostopowy rejestr organów o tonie wioli da gamba.

gambist, s. (gem'bist) skrzypek grający na wioli da gamba.

gambit, s. (gam'bit; od wł. cambio, wymiana) szachy. rozpoczęcie partii szachów od utraty piona w zamian za lepsze rozwinięcie sił. W klubach odbywają się często zawody z obowiązkowym rozpoczęciem partii oznaczonym gambitem, np.

	Białe:	Czarne:
Center g. , g. środkowy	e2-e4	e7 - e5
	d2-d4	e5×d4
	d1×d4	b8 - c6
Danish g. , g. duński	e2-e4	e7 - e5
	d2-d4	e5×d4
	c2-c3	d4×c3
Evans g. , g. Evansa	e2-e4	e7 - e5
	g1-f3	b8 - c6
	c1-f4	f8 - c5
	b2-b4	c5 - b4
King's g. , g. królewski	e2-e4	e7 - e5
	f2-f4	
przyjmując		e5×f4
albo, nie przyjmując		f8 - c5
Muzio g. , g. Muzja	e2-e4	e7 - e5
	f2-f4	e5×f4
	g1-f3	g7 - g5
	f1-c4	g5 - g4
	0-0	
Queen's g. , g. królowej	d2-d4	d7 - d5
	c2-c4	d5×c4
Scotch g. , g. szkocki	e2-e4	e7 - e5
	g1-f3	g8 - f6
	d2-d4	e1×d4;

w mniej ścisłym znaczeniu gambitem nazywają czasem ofiarę nie tyl-

ko piona, lecz i skoczka lub bieguna w pierwszych kilku ciągach partii, tym samym celu rozwinięcia silniejszej pozycji.

gamble, s. (gembl) pot. hazardowa gra.

gamble, vi. grywać lub grać w hazardową grę, ryzykować.

gambler, s. szuler; osoba uprawiająca zawodowo hazardowe gry.

gambling, s. (-in~) uprawianie gier hazardowych; g. contracts, wagering c. układy polegające na nieobliczalnym hazardzie, przeważnie zabronione w nowoczesnych ustawodawstwach.

gambling device, przyrząd do gry hazardowej, np. ruletka; g. house szulernia, kasyno gry (np. w Monako); g. table, stół z ruletką lub tp.

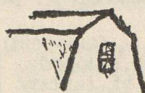
gamboge, s. (gambo'z) 1) barwnik z pomarańczowo-czerwonej żywicy drzew **GARCINIA**; 2) kolor kambo-dia czerwono-żółty.

gamboised, adj. (gem-bojzd) hist. watawany lub stebnowany jak kurta pod zbroję, ob. **gambeson**.

gambol, s. (gem'bl) swawola, skoki, fikanie nogami np. dziecka lub żrebaka itp.; vi. skakać, wywijać wesoło, swawolić.

gambrel, s. (-brei) 1) zool. podkolanie, w szcz. konia; 2) kawał żelaza w kształcie tylnego podkolanania konia, używany przez rzeźników do zawieszania bitego bydła.

gambreled, -ll-, adj. (-d) 1) zawieszony na takim haku; 2) (o dachu) w kształcie takiego haka.

gamb roof

Gambrinus, s. (gembraj-nes) Gambrinus, legendarny król flamandzki, rzekomy wynalazca piwa.

gambroon, s. (gembryn') tk. gambrun, tkanina perska lniana na podszewki lub wełniana na ubrania, ob. **gombroon**.

Gambusia, s. (gembiu'zja) zool. gambuzyna, ryba amer. i zach.-ind. rodzaju **PECILIIDAE** (pisilaj'idi), żywiącego się larwami wodnymi, cenna w tępieniu larw komarów.

gambedoo, s. (gem'bedu') bot. gambedo, afr. drzewo **CELTIS KRAUSIANA** o twardym drewnie.

game, adj. (giejm) 1) dzielny, wytrzymały; 2) pot. skałeczony, utykający.

game, s. 1) zabawa, gra, sport; 2) zwierzyzna będąca przedmiotem polowania; 3) trzoda lub stado takiej zwierzyzny, dziś głównie o łabędziach; 4) odwaga osaczonej zwierzyzny lub podobnie zaskoczonego człowieka; 5) kuch. dziczyzna; 6) plan działania, sposób wykonania projektu.

game, vi. grać (w karty, bilard itp.); vt. tracić pieniądze na gry; pld. St. żartować z kogo.

game act, prawo ochronne ograniczające łowy.

gamebag, s. (giejm'beg) torba myśliwska.

gamecock, s. (-kok) kogut hodowany do walki.

game debt, s. ('det) dług karciany, według kodeksu honorowego karciarzy płatny w ciągu 24 godzin; dawniej w niektórych klubach europejskich pod grozą ogłoszenia nazwiska dłużnika na lustrze klubu.

g. fowl, (g. faul) drób domowy hodowany do walki.

g. hawk, (g. ho'k) Ang. sokół wędrowny **peregrine falcon** (pe'regrajn fo'kn) **FALCO PEREGRINUS**, którego samica bywała używana do polowania.

gamelang, s. (gy'mylang) jawański ksylofon, ob. **xylophone**; także orkiestra grająca na tym instrumencie przy wtórze bębnow, dzwonków, cymbałów itp.

Gamelion, ob. **calendar**.

gamely, adv. (giejm'li) odważnie, rezolutnie.

gameness, s. (-es) rezolucyjność, wytrzymłość.

gamesome, adj. pogodny, wesoły, żartobliwy, figlarny, rozbawiony; -ly (-li) swobodnie, wesoło, w duchu zabawy; -ness, s. (-nes) dobry humor, nastrój zabawy, wesołość.

gamester, s. (-'ster) gracz; szuler.

gametangium, s. (gamiten'dziom) pl. -gia ('dzia) bot. komórka lub narząd gdzie rozwijają się gamety, por. **sporangium**.

gamete, s. (ge'mit) biol. gameta, rozrodcze ciało jądrzyste protoplazmowe (pierwoszczowe), a) u pierwotniaków **PROTOZOA** komórka służąca do rozmnażania przy czym dwie gamety łączą się ze sobą i zlewają w jedną komórkę (kopulacja); jeżeli komórki są jednakowe, nazywamy je izogametami, **isogametes**, (aj'soga'mic); jeżeli nie jednakowe, większa zowie się makrogametą, **macrogamete** (mak'roge'mit), mniejsza — mikrogametą, **microgamete** (mik'roge'mit); b) u roślin niższych połączenie zwie się sprżeniem, **conjugation** (kandżoge'jszn), a wynikająca zygota (siemie) **zygospore**; c) u wyższych roślin i u zwierząt komórki płciowe różnią się od siebie i męskie komórki zowią się plemnikami lub nasieniem, **sperms**, a żeńskie — komórkami jajowymi, **eggs**, a wynikające siemie (zygota) **zygote** zwie się oosporą czyli zarodkiem, **oospore** czyli **embryo**; wszystkie owe połączenia wydać mogą siemie (zygotę) tylko w obrębie tego samego gatunku.

gametic, adj. (game'tik) biol. gametowy.

gametocyst, s. (gami'tosist) biol. jednokomórkowy narząd wytwarzający jednojądrowe gamety, ob. **gametangium**, **sporocyst**.

gametocyte, s. (-sajt) biol. komórka dzieląca się w celu wytworzenia gamet; por. **spermatocyte** lub **oocyte**.

gametogenesis, s. (-dze'nizys) bot. gametogeneza, płciowe rozmnażanie się za pomocą gamet; **gametogenetic**, adj. (-ne'tik), rozmnażający się za pomocą gamet; -ally, adv. za pomocą gamet.

CZTERNASTA LISTA ABONENTÓW

FOURTEENTH LIST OF SUBSCRIBERS

★ ★ ★

Alliance College, Cambridge Springs, Pa.
Biblioteka Parafialna Św. Stanisława Kościuszki
Międzynarodnaja Kniga, Moskwa, ZSSR
Polish Legation, Ottawa, Ontario,
Zgromadzenie OO. Misjonarzy, Brooklyn, N.Y.

A. W. Biegalski, Centerline, Mich.
L. Cegiełkowska, Filadelfia, Pa.
Edward W. Dobek, Chicopee, Mass.
Dr. Wiktor J. Ehrenpreis, Nowy Jork, N.Y.,
(trzeci egzemplarz).
J. Gniewek, E. Meadow Hempstead, N.Y.
Eugeniusz Jasiński, Chicago, Ill.
Stan. Kobyliński, Toledo, Ohio.
Księgarnia Polish Book Importing Co., Inc., Nowy Jork, N.Y.,
(trzeci egzemplarz).
Ks. Fr. Majewski, Hudson Heights, N.J.
A. C. Mancheski, Ambasada St.Zj., Praga, Czechosłowacja.
Tadeusz Mason, Nowy Jork, N.Y.
Prof. Ed. Ordon, Wayne U., Detroit, Mich.
Ks. W. J. Raith, Florida, N.Y.
Pp. Teo. Salow Sen., Milwaukee, Wis.
Ks. Wład. Sikora, Salem, Mass., (drugi egzemplarz).
Andrzej Skora, Detroit, Mich.
Ben Stellmach, Shamokin, Pa.
Ks. J. J. Stelmach, Niagara Falls, N.Y.
Stan. Szelązek, Bayonne, N.J.
Ks. Eugeniusz Szyszka, New Haven, Conn.
Helena Tysko, Brockton, Mass.
Jan S. Wiśniewski, Phoenix, Ariz.
Walter Yarmula, Passaic, N. J.
Józefina Yuran, Uniondale Hempstead, N.Y.
Loretta Zawadzka, Filadelfia, Pa.

★ ★ ★

OD WYDAWNICTWA

Osoby, posiadające zbyteczne zeszyty 2 i 3, zechcą przesłać je Admini-
stracji Słownika, która odwrotną pocztą prześle 1m po dolarze za każdy
egzemplarz.

WYDAWNICTWO SŁOWNIKA LILIENA
Stevens Point, Wis.